

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE
VINDOBONENSIS

VOL. XXXVII
FLAVII IOSEPHI OPERA
EX VERSIONE LATINA

EDIDIT
CAROLVS BOYSEN

PARS VI
DE IYDAEORVM VETVSTATE SIVE CONTRA APIONEM LIBRI II.

PRAGAE
F. TEMPSKY.

VINDOBONAE
F. TEMPSKY.

LIPSIAE
G. FREYTAG.

MDCCCLXXXVIII.

Verlag der
Österreichischen Akademie
der Wissenschaften

OAW

FLAVII IOSEPHI OPERA

EX VERSIONE LATINA ANTIQVA

EDIDIT
COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT
PROLEGOMENA INDICESQVE ADDIDIT

CAROLVS BOYSEN

PARS VI
DE IVDAEORVM VETVSTATE SIVE CONTRA APIONEM
LIBRI II

PRAGAE
F. TEMPSKY.

VINDOBONAE
F. TEMPSKY.

LIPSIAE
G. FREYTAG.

MDCCCLXXXVIII.

Verlag der
Österreichischen Akademie
der Wissenschaften

OAW

PRAEFATIO.

Cum Flauii Iosephi operum uersionem antiquam, quae uulgo Rufino Aquileiensi tribuitur, Academia litterarum Caesarea Vindobonensis inter scriptores ecclesiasticos Latinos edi iussisset, primum quidem Benedictus Niese praeter Graecum textum recensendum hac quoque opera strenue suscepta, dum ante quinque lustra in bibliothecis Italicis et Gallicis Graecis Iosephi libris manuscriptis incubat, Latinos quoque libros potiores aut excerpsit aut excussit et postea editionem Graecam parans simul in textum Latinum examinandum multum studium contulit. deinde autem cum ille diutius quam uoluit Graecorum librorum recensione teneretur, ego uero in libris manuscriptis praecipue Latinis excutiendis Gottingae et Marpurgi sodalis ei extitissem studiaque Flauiana adamassem, mihi cum amice persuasit, ut ad uersionem Latinam edendam ipse accederem, tum beneuole concessit, ut apparatu iam collecto libere uterer.

Huius editionis nunc primam quidem particulam Iosephi librorum duorum contra Apionem uersionem Cassiodoream continentem publici iuris facio. quodsi totius operis uolumen sextum primo loco edidi, non solum propterea factum est, quod nimis difficile erat breui tempore codicum Antiquitatis Iudaicae fere ducentorum specimina colligere, sed etiam eo quod libellus de uetustate Iudaeorum pessime traditus et maxime arte critica indigere et propter argumenti delectationem desiderari uidebatur. accedit quod ad uerba Iosephi Graeca restituenda in libris Apioneis praecipua est uersionis Latinae utilitas, quae quidem sola libri secundi partem haud exiguam

seruauit aliaque multa codicis Graeci uitia tollit. et cum illi libri plus quam reliqua Iosephi uolumina medicina indigerent, haud absonum uidebatur ab eis initium capere, ut iam uiri docti emendationis apparatus totum haberent. olim propositum erat Alfredo a Gutschmid, quem et praeceptorem et studiorum iniciatorem pie colo, ut libros contra Apionem ederet, sed morte flebili studiis suis ereptus est. iam uero Niesius eorum quae coepit ille partem, textum scilicet Graecum. ad finem perduxit, commentarium, quem Gutschmidius scholis suis tradere solebat, in eius opusculorum uolumine quarto Franciscus Ruehl pia cura edidit, ego textum Latinum, qui restabat edendus, nunc propono. atque illius uiri semper uenerandi memoria stimulum mihi adiecit, ut primum ad libros contra Apionem recensendos accederem.

Ad quos ipsos nunc conuersus id solum hac praefatione agam, ut quibus subsidiis adiutus recensuerim textum Latinum paucis exponam. quae uero de auctore uel auctoribus dicenda sunt, porro de aetate uersionis, de sermone eruditioneque interpretis, de orthographia in textu constituta, cum non ad libellum de Iudaeorum uetustate solum attineant, sed communia sint cum eis, quae de libris uiginti Antiquitatis Iudaicae disserenda habebo, in uolumine primo locum suum tenebunt.

§ 1. De libris manuscriptis et editionibus antiquis.

Atque primum quidem uersionis librorum contra Apionem Latinae et codices et editiones ante textum Graecum per Arlenium recensitum publici iuris factas quantum nunc scio omnes et enumerabo et quae ex iis excerpta habui indicabo.

Innotuerunt igitur mihi libri manuscripti uiginti sex, quorum Florentiae quidem asseruantur septem:

- L 1. Laurentianus Mediceus plut. LXVI cod. 2 membranaeus saeculi XIⁱ in folio maiore binis columnis scriptus uenerandae uetustatis optimeque seruatus. constat foliis scriptis 287, a folio 260 ad fol. 277 libri contra Apionem continuantur (cf. Bandinii catalogum bibl. Medic.-Laur. t. V (II) p. 783). con-

tinet Iosephi Antiquitatis Iudaicae libros XX, contra Apionem libros II, de bello Iudaico librum primum eumque imperfectum. omnium codicum qui nostrum libellum continent est antiquissimus quidem, sed exhibet textum lacunosum; desunt enim praeter damna minora omnia, quae a p. 61, 9 *pro* — p. 71, 13 *indigerent* (I § 272—318) et a p. 74, 5 *aliorum* — p. 80, 19 *si uero* (II § 4—37) leguntur. in usum Gutschmidii libros de uetustate Iudaeorum anno 1873 contulit Aeneas Siluius Piccolomini, collationem ab illius heredibus sibi comparatam mihi tradidit B. Niese. sed liber cum esset compluribus manibus correctus nonnullaque examinatione accuratiore indigerent, ipse eum inspicere cupiens operam dedi, ut mihi Berolinum transmitteretur, sed quamquam Bossius uir illustrissimus, qui praeest rebus Borussiae ecclesiasticis scholasticisque humanissime intercedebat, id quidem propter codicis praestantiam ab iis, qui in Italia administrandis bibliothecis praesunt, impetrari non potuit, quae uero mihi dubia erant primus quidem Aemilius Kroymann Hartelio uiro clarissimo hortante septuaginta fere locis, deinde Guido Biagi bibliothecae Laurentianae praefectus mihi roganti comiter obsecutus triginta locis uterque accuratissime confirmauerunt. codicem littera L notauimus.

2. Laurentianus Mediceus plut. LXVI cod. 3 membran. saec. XVⁱ eleganter scriptus et picturis litterisque initialibus mirifice ornatus constat foliis 326 et continet Antiquitatis Iudaicae ll. XX, contra Apionem ll. II (cfr. Bandini t. V (II) p. 783). eadem ac libro modo descripto lacunae huic codici insunt, cuius paucos ante et post illas lacunas uersus mihi exscripsit Augustus Haberda anno 1892.

3. Laurentianus Mediceus plut. LXVI cod. 7 membr. in fol. minore saeculi XVⁱ manu eleganti Italica scriptus, litteris initialibus aliisque picturis ornatus constat foll. 251 et continet libros VII de bello Iudaico et contra Apionem ll. II (cf. Bandinium t. V. (II) p. 785). eosdem ut supra uersus codicis lacunosi exscripsit Augustus Haberda nunc Brunensis.

Cr 4. Laurentianus bibl. S. Crucis plut. XIX sinistr. cod. 1 membr. in fol. mai. saec. XIⁱ binis columnis scriptus constat foliis 224 et continet Antiquitatum ll. XX, contra Apionem ll. II (cf. Bandinium t. VII (IV) p. 135). libri uero contra Apionem non manu saec. XIⁱ scripti sed saeculo XII° demum suppleti sunt. collationem in usum Gutschmidii anno 1873 ab Aenea Siluio Piccolomini confectam Niesius mihi tradidit.

5. Laurentianus bibl. S. Crucis plut. XIX cod. 4 membr. s. XV continet libros de bello Iudaico VII et contra Apionem libros II, quibus praemittitur Hieronymi testimonium de Iosepho. fuit quondam in monasterio S. Crucis fratris Sebastiani de Bucellis. in fine librorum de bello Iudaico legitur subscriptio haec: *Explicit liber septimus ... IX Cal. Nou. MCCCCLV die ueneris de sero per N. B. Finis.* (cf. Bandinium ibid.) lacunas supra memoratas in eo inesse testis est Haberda.

6. Laurentianus biblioth. Leopoldinae Faesulanus codex 164 membr. saec. XVⁱ ineuntis binis columnis exaratus constat foll. 215 et continet Antiquitatum ll. XX, contra Apionem ll. II. (cf. Bibliotheca Leopoldino-Laurentiana t. III p. 107). et ipse est lacunosus dictisque locis ab Haberda exscriptus.

M 7. Florentinus S. Marcianus codex 385 membr. saeculi XIⁱ, a folio uero 168 fortasse saec. XIIⁱ in folio maiore binis columnis exaratus continet Antiquitatis librr. XX, contra Apionem librum primum eumque imperfectum. desinit enim in uerba huius editionis p. 56, 5 *non solum etenim ciuitates et us[cos].* quem contulit Niesius usque ad uerba p. 28, 11 *mensium octo.* est imperfectus, lacunosis tamen adnumerandus est.

Romae deinde inueniuntur hi libri manuscripti quinque:

8. Vaticanus latinus 1990 continet libros II contra Apionem. quem saeculi XVⁱ esse uideri et easdem habere cum Laurentiano 66, 2 lacunas adnotat Niesius. excerpta non habui.

9. Vaticanus Palatinus 815 membr. miscellaneus s. XVⁱ constat foliis 360 et continet Antiquitatum ll. XX, de bello

Iudaico ll. VII, contra Apionem ll. II (cf. Henrici Stevenson iunioris et I. B. Rossii catal. codd. Palatinorum Latinorum t. I p. 287). in fine libri XXⁱ Antiquitatis Iudaicae leguntur: *Explicit liber Vigésimus Flauii Iosephi Antiquitatis Iudaicae Completus Per Me Thomam Iacobi Tani Iannoçio Mihi Legente Anno MCCCC^o XXXVIII° Die XXVIII° Februarii.* et in fine belli Iudaici haec: *Explicit liber . . . scriptus per me Bartolomeum S. Iohannis S. Francisci Berti de sancto miniate flor^o noti pñb. Anni MCCCXIII. ottaua indictione de mense decembri.* lacunosus est; cum aliis specimenibus Iohannes Wrobel Czernouicensis paucos uersus lacunis uicinos exscripsit.

10. Vaticanus Ottobonianus 84 membr. saec. XIII/XIVⁱ continet Antiquitatum ll. XX, contra Apionem ll. II. notas misit I. Wrobel.

11. Chigianus A VIII 232 membr. s. XVⁱ continet de bello Iudaico ll. VII et contra Apionem ll. II. in folio I^o inscriptum est: *Ia. Pic. de Castella Aragoniaque ex beneficentia posuit.* in fine est subscriptio: *flauii iosephi uetustatis iudaicae liber secundus et ultimus explicit per me Iohannem caldari- ficem de monthabur presbiterum MCCCCLVI die XIII maii.* Niesius inspexit, excerpta non habui.

12. Corsinianus no. 839 (43 D. 8) chartaceus formae quaternariae minoris s. XVIⁱ ineuntis male et compendiose scriptus continet libros contra Apionem plenos. quae editionibus addit supplementa descripsit Niesius totumque codicem Guilelmo Hartel intercedente contulit anno 1889 R. C. Kukulka nunc Vindobonensis.

Venetiis hi bibliothecae Marcianae libri Iosephi libellum continent:

13. Venetus Marcianus X, 60 (cf. Valentinellii catal. t. VI V p. 31 cod. 57.), quem scripsit in membrana politiore Ioh. Nydenna anno 1468, constat foll. 408 et continet Antiquitatis Iudaicae et contra Apionem libros plenos. ex quibus supplementa lacunarum descripsit Iohannes Wrobel.

14. Venetus Marcianus X, 63 (ibid. t. VI. 32 no. 59).

membr. s. XVⁱ in folio maiore scriptus donoque datus est S. Iohanni in Viridario prope Patauiam a Baptista de Lignamine episcopo Concordiensi anno 1455. solita in lacunosis locis notauit Io. Wrobel.

Iam memorandi sunt

15. Taurinensis D. V. 39 (olim 1180, L. 1. 16 cf. Pasini codices mss. bibl. Athenaei Taurin. t. II p. 401) membr. s. XVⁱ stemmate cardinalis Dominici della Rouere ornatus continet libros contra Apionem. humanissime Franciscus Carta, bibliothecae publicae Taurinensis praefectus mihi roganti ex initiis et fine librorum specimina misit satisque recte obseruauit codicem ex editione principe esse descriptum.

16. Caesenas Malatestianus plut. XI cod. 2 (cf. Muccioli catal. codd. bibl. Malatestianae t. II p. 51 et Raim. Zazzeri sui codici ... della Bibl. Malatestiana di Cesena p. 338) membr. s. XVⁱ litteris initialibus et stemmate Malatestiano ornatus continet Antiquitatis Iudaicae et contra Apionem libros. libri uero XVIIIⁱ Antiquitatis Iudaicae littera initialis hanc inscriptionem continet:

Malatesta Nouellus F(ieri) F(ecit) MCCCCLII F. Z. F. communicauit mihi liberalissime ex initiis et fine librorum specimina Adrianus Piccolomini professor bibliothecae praefectus.

Italicos libros sequuntur nunc Parisini hi:

P 17. Parisinus latinus 1615 membran. forma maxima s. XIVⁱ binis columnis exaratus continet libros contra Apionem II et de bello Iudaico VII (cf. catal. codd. mss. latt. bibl. regiae III p. 158). librorum de uetustate Iudaeorum quae edita erant Parisiis anno 1875 contulit Niesius, supplementa editionum anno 1891 Augustus Haberd.

R 18. Parisinus latinus 5049 membran. forma maxima binis columnis saeculo fere XIII° iudice Niesio exaratus continet Antiquitatis Iudaicae ll. XX, contra Apionem ll. III, de bello Iudaico ll. VII, libri uero contra Apionem postea demum saeculo XV° additi et in codicem illum interpositi sunt. (cf. catalogum eundem IV p. 34). contulerunt Niesius et Haberd.

19. Parisinus latinus 5054 (cf. ib. IV p. 35.) membran. Pa. s. XIV° exaratus continet Antiquitatis Iudaicae libros XI priores et duos contra Apionem, quos integros habuit, sed perierunt nonnulli quaterniones reliquorumque ordo est misere turbatus. fuit quondam Francisci Petrarcae, cuius e bibliotheca ad Thomam di Campo Fregoso ducem Genuensem, denique in bibliothecam regis Aragoniae migravit. exposuerunt de huius codicis historia Petrus de Nolhac in libro de patrum et medii aevi scriptorum codicibus in bibliotheca Petrarcae olim collectis Parisiis 1892. 8. p. 25 sqq. et in altero Pétrarque et l'humanisme, Parisiis 1892. 8. p. 43. 96. 338 sqq. et in appendice quarta et Iosephus Mazzatinti, la biblioteca dei re d'Arragona in Napoli, Rocca S. Casciano 1897 p. 170 not. 588. ex iis uero, quae P. de Nolhac disputavit, haec appono: 'praeterea iidem libri contra Apionem multis summariis margini appositis, quae ad philosophiam aut historiam pertinent, demonstrant quanto studio Franciscus noster (Petrarca) Iosephum legerit quotque notitias de antiquitatibus Graecis uel Asiaticis ex ea fonte hauserit'. supplementa solum lacunarum opera Augusti Habberda collata habui.

In Anglia quinque exemplaria libelli contra Apionem scripti hodie extant:

20. Bodleianus Canonicianus 148 Oxonii (cf. Coxii catal. B codd. mss. biblioth. Bodleianae III p. 377) membranaceus binis columnis forma maxima eleganter scriptus continet Antiquitatis Iudaicae libros nouem posteriores, contra Apionem libros duos, de bello Iudaico libros VII, qui errore librarii a Sancto Ambrosio translati esse dicuntur. anno uero 1145 codicem descriptum esse his uersibus in fine eius positis discimus:

*Annis ut carnem Christus de uirgine sumpsit
undecies centum XL quinque peractis
dicti ueracis Iosephus fuit historialis.
nemo miretur rarus si carus habetur,
est huius prosa disserta nimis speciosa*

*ut Moyses scripsit deus omnia quomodo finxit
post antiquorum uitam mores genitorum.
hic iudeus erat Christum Iesumque sciebat
ipsum monstrantem studet et laudare Iohannem.*

supplet Canonicianus lacunas; descripsit eum et accuratissime contulit Alfredus a Gutschmid.

21. Londinensis Musei Britannici Harleianus 3699 (cf. Catalogue of the Harleian manuscripts III p. 53) membranaceus s. XVⁱ splendidissime scriptus continet uiginti Antiquitatis Iudaicae libros et contra Apionem duos. in fine leguntur haec: *Finis. Anno salutis humanae M^oCCCC^oLXX^oVIII^o et XVIII^a mensis iunii hoc celeberrimum opus Florentie consummatum est, die autem Veneris hora uero diei XX^a. Laus honor imperium et gloria sit omnipotenti Iesu Christo per infinita seculorum secula. amen. Omnium rerum uicissitudo est.* pertinuit quondam ad regis Aragoniae bibliothecam cf. Mazzatintii l. l. p. 164, specimina autem exscribens pauca de lacunis tantummodo librorum de uetustate Iudaeorum monuit Carolus Schenkl.

22. Londinensis Musei Britannici Harleianus 4960—4963. (cf. ibid. III 233) membranaceus s. XVⁱ splendide 'litteris quadratis Romanis' exaratus continet Antiquitatum ll. XX, contra Apionem ll. III, de bello Iudaico ll. VII. plenum eum esse in libris contra Apionem cum adnotasset Carolus Schenkl, litteris ad Edwardum Scott, qui libris manuscriptis in Museo Britannico asseruandis praeest, missis impetraui, ut humanissime mihi I. P. Gilson uir doctus eiusdemque Musei bibliothecarius specimina ex initiis et fine librorum sumpta transmitteret.

23. Cheltenhamensis Phillippicus 9401 membranaceus s. XVⁱ formae octonariae scriptus continet libros contra Apionem lacunosos. (cf. H. Schenkl Biblioth. patr. lat. Brit. I, 2 p. 107). de lacunis docuit me Carolus Schenkl.

C 24. Cheltenhamensis Phillippicus 12311 membranaceus s. XIIIⁱ iudice Henrico Schenkl¹⁾ in folio maximo binis colum-

¹⁾ cf. H. Schenkl Bibliotheca patrum Latin. Britannica I, 2 p. 122

nis nitide scriptus operum Iosephi triginta librorum corpus totum, XX scilicet libros Antiquitatum, III contra Apionem, de bello Iudaico VII, continet. qui possesserunt saeculis XIV° et XV° librum haec inscripserunt: *Iste liber est mei fratris Ieronimi Francisci Desteni ordinis fratrum Heremitarum S. Augustini quem emi in Verona a Nicholao de Dolcetijis 1393. — Ego Iohannes Cornario ipsum librum emi a praedicto fratre Ieronimo pro ducatis XXI auri. — questo libro era de la libreria di Messer Iuan Cornar et tocco poi a la libreria di Messer Fantin Cornar .. 1502. ex bibliotheca Phillippica Sotheby Wilkinson Hodge anno 1895 emtum publice proscrisperunt et in catalogo p. 92 accurate descripserunt. mihi quaedam cum adnotasset Carolus Schenkl, ex quibus perspexi librum non esse neglegendum, intercedente Guilelmo Hartel Antonius Swoboda nunc Carlsbadensis Cheltenhamii 1891 libros contra Apionem totos excussit.*

Sequuntur iam qui reliqui sunt duo codices in Germania asseruati:

25. Dresdensis A 111 membranaceus formae quaternariae anno 1438 satis eleganter longis lineis scriptus (cf. Schnorr von Carolsfeld, Catalog d. Handschr. d. königl. öffentl. Bibliothek in Dresden I p. 48) continet libros de bello Iudaico et contra Apionem. in fine uero huius opusculi legitur: *Iosephi liber explicit anno Christi 1438 die XXX martii. Laus deo omnipotenti.* libro mihi Berolinum transmissio quantum utile uidebatur excerpti.

26. Monacensis latinus 22105 (olim Wessofontanus 105) membranaceus formae maximae s. XVI scriptus constat 251 foliis continetque praeter minora Freculfi Lixouiensis chronica, Iosephi contra Apionem libros II, chronicon ab anno 315 usque ad annum 1475 et libellum de Guelphis (cf. Catal. codd. mss. biblioth. regiae Monacensis t. IV part. IV p. 25). librum Berolinum transmissum quantum opus fuit excerpti. ceterum et Dresdensis et Monacensis textum libelli nostri praebent lacunosum. —

Libris manuscriptis enarratis nunc statim subicio editiones, quotquot saeculis XV° et XVI° uulgatae libros contra Apio-

nem exhibent nequedum Graeci exemplaris uestigia produnt. satis uero esse uidetur eos breuiter significasse lectoremque monuisse pleniora a S. F. W. Hoffmanno in lexicī Graecorum litteraturae bibliographici editione altera (Lips. 1839) II p. 445—449 dari. atque editio quidem princeps librorum contra Apionem Veronae anno 1480 in lucem emissā bellum Iudaicum et libros de uetustate Iudaeorum tantummodo, reliqui uero omnia opera Flauiana continent, quae uero in codice Laurentiano LXVI, 2 deficere dixi etiam ab editionibus omnibus absunt. sunt igitur hae:

1. anni 1480 Veronae per magistrum Petrum Maufer Gallicum, 2. anni 1481 Venetiis per Raynaldum de Nouiomago, 3. anni 1486 Venetiis per Iohannem Vercellensem, 4. anni 1499 Venetiis per Albertinum Vercellensem expensis domini Octauiani Scoti et fratris eius, 5. anni 1502 Venetiis per Bernardinum Vercellensem sumtibus Andreae Asulani, 6. anni 1510 Venetiis per Gregorium de Gregoriis, 7. anni 1511 Parisiis per Nicolaum de Pratis expensis Ponceti Probi (uulgariter Le Preux) uniuersitatis Parisiacae bibliopolae iurati, 8. anni 1513—1514 Mediolani per Alexandrum Minutianum Ludouico Hornkid suadente, 9. anni 1513—14 Parisiis in uico diui Iacobi sub intersignio S^a Claudii studio Roberti Gouillet, typis Ioannis Barbier, impensis Francisci Regnault et Ioannis Petit librariorum, 10. anni 1519 Parisiis in uico diui Iacobi sub intersignio lili aurei studio Roberti Gouillet per Antonium Bonnemere, impensis Iohannis Petit et Francisci Regnault bibliopolarum, 11. anni 1524 calendis Februariis apud Sanctam Vbiorum Agrippinam in aedibus Eucharii Ceruicornii impendio Godofredi Hittorpii ciuis Coloniensis, 12. anni 1524 mense septembri Basileae apud Ioannem Frobenium impressa.

Postea Sigmundus Gelenius textum non solum ex codicum Graecorum collatione castigauit, sed etiam sermonem Latinum elegantiores reddere studens suo arbitrio multa mutauit, quae qualia fuerint facile ex notis meis ad libri secundi §§ 52—113 datis cognosces. per illa enim capita cum Graeci

libri deficerent, uiri docti, qui Iosephi opera graece ediderunt, omnes Gelenii textum latinum inseruerunt praeter Niesium et Naberum, qui partim Niesium exscripsit, partim Gelenium uel potius Bekkerum secutus est. usus sum Gelenii editione Parisiaca anni 1535.

§ 2. De libris manuscriptis recensendis.

Commode in tanto librorum numero factum est, ut magna eorum pars, inter quos uetustissimum esse dixi Laurentianum LXVI, 2, eandem sit mutilationem passa. qua ex re colligitur illos codices praeterque eos editiones ad unum idemque archetypum redire omnes. quod utrum re uera fuerit ipse ille liber Laurentianus aetate praestans an antiquior codex hodie deperditus mox mihi quaerendum est, nunc uero uno obtutu lacunosos conspici uolo. sunt autem hi:

Laurentianus LXVI, 2 (s. XIⁱ) L notatus, Vaticanus Ottonianus 84 (s. XIII—XIVⁱ), Laurentianus Leopoldinus Faesulanus 164 (s. XVⁱ ineuntis), Venetus Marcianus X, 63 (s. XVⁱ ineuntis), Vaticanus Palatinus 815 (1414—1439), Dresdensis D (1438), Laurentianus LXVI, 3 (s. XVⁱ), Laurentianus LXVI, 7 (s. XV.), Laurent. S. Crucis XIX, 1 Cr (s. XIIⁱ), Florentinus S. Marcianus 385 M (s. XIIⁱ), Vaticanus 1990 (s. XVⁱ), Cheltenhamensis 9401 (s. XVⁱ), Malatestianus XI, 2 (1452), Laurentianus S. Crucis XIX, 4 (1455), Chigianus (1456), Harleianus 3699 (1478), Taurinensis (post 1481), Monacensis Mo (post 1502).

At si singulorum codicum uarias lectiones spectauerimus, hos lacunosos libros cum parte reliquorum optime concordare facile obseruabimus. duae enim classes discernendae sunt, quarum alteri praeter lacunosos et editiones (e) adnumerandi sunt hi quattuor: Bodleianus B (anni 1145), Parisinus 5049 R (s. XVⁱ), Harleianus 4962 H (s. XVⁱ), Marcianus X, 60 V (1468), alteri uero tantummodo quattuor hi: Cheltenhamensis 12311 C (s. XIIIⁱ), Parisinus 1615 P (s. XIVⁱ), Parisinus 5054 Francisci Petrarcae Pa (s. XIVⁱ), Corsinianus Co (s. XVIⁱ). testantur horum codicum aut dissensum aut consen-

sum innumeri fere loci, ex quibus potissimos nunc quidem ita sub oculos ponam, ut lectiones codicum LBRe, per capita uero nunc primum a me uulgata codicum BRV siglo I, contra eas codicum CPCo (et per capita dicta Pa) numero II comprehendam atque insuper, ubicumque usui est, Graeca uerba uerbis in textu constitutis addam:

5, 5 *desino enim nos*] I, *desino* II, ἐὼ γὰρ νῶν ἡμᾶς; 6, 20 *an quis non ... discat*] *a quis non ... discant* I, *a quibus non ... discant* II, ἢ τίς οὐ . . . ἂν μάθοι; 14, 13 *habitoribus*] I. *habitatores* II; 19, 16 *reges pastores*] I, *reges et pastores* II, βασιλεῖς ποιμένες; 24, 10 *Ironus*] I (nisi quod *Ironius* Re habent), *iram* uel *gram* II, ἔρωμος, et sic solent semper hoc in nomine inter se dissentire; 26, 14 *destruensque antiquiora templa fanum aedificauit*] I, *destruensque fana templorum antiquiora phanum haedificauit* II, καθελὼν τὰ τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ ναὸν ᾠκυδόμησε; 27, 1 *fecit erectionem*] II, *fecit erectiorem* I, ἔγερσιν ἐποτήσατο; 38, 1 *Phoenissam*] *poenissimam* I *plenissimam* II Φοίνισσαν; 40, 8 *Iudaei uiri*] *iudaei uero* I, *iudaei* II, τοῦ Ἰουδαίου ἀνδρός; 40, 17 *Gazan*] II, *gaium* I, Γάζαν cf. 41, 9; 43, 3 *post mortem Alexandri*] II, *morte Alexandri* I, μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον; 45, 2 et 4 *sustinerent*] I, *subsisterent* II, προσμένουσι; 47, 3 *confugiant*] I, *confingant* II, φυγεῖν; 54, 10 *multo opere*] I, *multo tempore* II, πολυχροία; 58, 3 *dii?* *irascuntur*] II, *dum irascuntur* II; 58, 10 *purgare*] II, *pugnare* I, καθάραι; 80, 20 *se mirari*] II, *seminari* I, τὸ δὲ δὲ θαυμάζειν; 86, 2 *et se sequi coegit*] II, *et esse qui coegit* I; 86, 3 *salutem*] II, *saltem* I; 87, 9 *cum genus utique nostrorum unum itaque idem*] I, *cum genus utique nostrum uestrumque idem* II; 87, 16 *culpat ubique*] I, *culpatuque (culparique e)* II; 90, 21 *Strabon*] I, *strapadon* II; 97, 5 *fecisse*] II, *fuisse* I; 101, 11 *tenuimus*] II, *genuimus (gessimus R)* I; 136, 11 *itaque*] I, *ita* II fortasse recte; 141, 3 *secedere*] II, *recedere* I.

Ex capitibus uero, in quibus deficiunt lacunosi, haec afferro: 63, 3 *in ultimo proelio*] II, *in uno proelio* I, ἐν τῇ τελευταίᾳ μάχῃ; 66 12 *quinguinta et ducenta*] II, *quinguinta tre-*

centa (trecenta om. V) I, πέντε πρὸς ταῖς εἴκοσι μυριάδας: 69, 5 *in deserti loca*] I, *in desertis locis* II; 70, 8 *sed et ait*] II, *sequitur et ait* I; 77, 12 *quis enim non aut derideat*] I, *quis enim non audeat deridere* II, οὐκ ἔν' οὐν τις ἢ καταγέλασσει; 78, 5 *sabbatum*] II, *sabbata* I, σάββατον.

Cum utriusque classis codices inter se non semper consonant, ab alterius tamen classis libris apertissime secedant, exempli gratia nonnullos addo locos sic comparatos: 7, 5 *me potioribus*] BR, *ne potioribus* L cum suis, *potioribus* II; 9, 1 *aestimarent*] I, *extimarent* CP, *existimarent* Co; 11, 4 *descriptione*] II, *discreptione* L, *discerptione* B, *discreptione* CrM, *discrepatione* R, *discretionem* C; 19, 16 *secundum sacrarum linguam litterarum*] II, *secundum sacrarum linguarum* (sacrarum 1 m. B in marg. add.) LCrB *secundum interpretationem sacrarum linguarum* R; 23, 3 *rebellabat fratri . is uero*] R *rebellabat frater uero* LBCrM, *rebellabat frater uero* CP *rebellabat fratri. frater uero* Co; 32, 1 *archiuis*] *archibis* I, *archiberus* C *archib'us* P *archibero* Co; 48, 1 *alio*] I, *alteri* CCo *alii* P; 65, 15 *secutum esse*] *secul^o se* B *secutos se* RV, *secuturum se* II; 79, 15 *socios nos suae nequitiae*] I, *socios nos suos suae nequitiae* CCo *socios suos suae nequitiae* Pa *socios suae nequitiae* P.

Si quis uero desiderabit plura exempla, facili negotio quavis in pagina apparatus mei reperiet, uelut 6, 1 *usus* 6, 9 *hi* 6, 11 *Helladium* 7, 18 *Thucydides tamquam* 9, 8 *hi uero* 9, 12 *propriis* et quae sequuntur fere ducenta. certissime igitur duas in classes colligitur secernendam esse librorum manu scriptorum multitudinem. utri uero fidem debemus maiorem? saepissime enim non solum primam, sed etiam alteram codicum classem sanas nobis suppeditare lectiones certa ratione ex textu Graeco efficitur idque solum moneri potest classem primam in priore libro, alteram in altero paulo saepius uera exhibere. attamen si paulo accuratius corruptelas ponderauerimus, satis euidenter apparebit primae classis lectiones, si a uero aberrant, plerumque intellegi omnino non posse, alterius uero imputari posse librario haud indocto, qui quae non intellexit

emendare studuerit. quae optime loco illustrantur iam supra indicato 6, 21 *an quis non ab ipsis conscriptoribus facillime discat*, ubi archetypi librarius errans pro *an quis* uel *ā quis* sine ullo dubio *aquis* scripserat plane inepte. quod cum ad classem primam librorum sit propagatum, alterius classis archetypi librarius callide *aquis* in *a quibus* mutato latinitatem sibi uisus est restituisse. porro legitur 12, 7 *qui Graecorum aliquid tale perpessus est?* recte dixeris extare apud classem secundam *quis Graecorum*, dubitabis tamen, immo negabis, si codicem Graecum Α non δ τις, sed ὅστις exhibere animaduueris. similiter res se habet p. 19, 16, ubi CP facili errore *et* inter uoces *reges pastores* interposuerunt. non minus idem, quae in suo exemplari inuenerat, corrigere uolebat, cum 38, 1 *poenissimam* in *plenissimam*, 41, 17 *decatas* in *decadas*, 40, 8 *narrant* archetypi in *narrauit*, 45, 2 et 4 *sustinerent* in *subsisterent*, 74, 9 *alio* in *alios* mutaret. si qua uero parum intellexit, ea hic illic omisit uelut illud *me* 7, 5 ante *potioribus* positum uel illud *uero* 40, 8, quod pro *uiri* inepte archetypum dedisse ueri est simile. nomina denique rariora cum uulgatis permutauit, uelut pro *Euemerus* posuit *Omerus* p. 48, 8, pro *Iromus* ex Vulgata *Iram* (p. 24, 10. 25, 7. 12. 15. 26, 2. 8. 35, 5 e. q. s.), pro *Tiamnosis* 20, 16 formam *Themusis* saepius usitatam restituit. neque desunt, ut res fert, ubi aut calamo aut oculis librarius lapsus sit, ut p. 9, 8 *hinc* 38, 6 *asaltus* 90, 21 *strapadon*, sed rarius acciderunt. econtra huiusmodi errores primae classi sunt proprii uelut 5, 16 *et cadmos edidicisse*, 10, 13 *urbe* (pro *orbe*), 49, 6 *mens qui* (pro *eos qui*) 58, 3 *dum* (pro *dii*), et alia supra memorata, studium uero corrigendi rarius deprehenditur, nisi negligentiae potius tribuere malimus p. 13, 17 quod in I legimus *reprimens*, 24, 14 *in monte*, 28, 5 *integerrime*, 49, 7 *quaedam*. atque uersus finem libelli archetypi primae classis auctor taedio laboris plura quam in opusculi principio commisisse uidetur uitia. qui etsi librarius in describendo per negligentiam et nimiam festinationem saepe in errores incidit, tamen multo magis lectionibus alterius classis est diffidendum

utpote a librario quodam idoneo et corrigendi studioso oriundis. caueas tamen, ne quae dixi de archetypis classium singulis codicum libranis tribuas, de quibus infra disputaturus sum.

§ 3. De archetypo codicum.

Classes igitur librorum duae etiamsi multis locis inter se differant modo hic modo illic uel sanam scripturam uel corruptam nobis seruantes, paene crebriores sunt in lectionibus corruptissimis consone traditis. redeunt ergo exemplaria omnia ad archetypum unicum erroribus inquinatum grauissimis, ut interdum uel ex Graecis exemplaribus medelam frustra speraueris. atque primum quidem omnibus in libris perplurimis locis tali modo hiat oratio, ut soli librarii codicis archetypi neglegentiae et incuriae culpa tribui possit. sic p. 132, 6 ex uoce *utroque*, quae nunc non habet quo referas, non solum de peregrinorum expulsionem sed etiam de Lacedaemoniis a peregrinando prohibitis modo ab interprete dictum fuisse constat. simili modo p. 27, 1 *Herculis* ***. p. 37, 1 *quod* *** *interpretatur*, p. 53, 12 *his* (non ab *his* legitur) *itaque* *** *rogatus*, p. 56, 1 p. 57, 1, 104, 8, nisi quaedam excidisse statueremus, quae hodie in membranarum extant neque intellegi neque emendari possent. aliis uero locis uelut p. 21, 23 22, 6 dubitari potest, utrum librarius an potius ipse interpretis culpandus sit quae in Graecis leguntur homoeoteleutis falsus transsiluisse, aliis denique locis, cum Graeca deficiant iudicium facere non licet cf. p. 94, 5 94, 11. sufficiunt tamen ad demonstrandum omnium codicum fontem unicum exempla modo prolata. accedunt uero innumeri fere loci, nam fere trecenties testimonium archetypi improbaui, qui eadem in omnibus libris corruptela laborant. sic p. 138, 16 ab omnibus testibus, de Detaceo, traduntur haec: *his quae discuntur amarus ultra recessauit*, quae nullo modo opinor, nisi Graeca haberemus, sanari potuissent. ex quibus sic decurrentibus τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις οὐκ ἀπιστῆσαι certo uera restituisse mihi uideor haec: *his*

quae dicuntur a me resultare cessabit; dissecuit igitur uerba in fonte suo artissime cohaerentia haud recte librarius, qui quidem, cum omnes libros idem error irrepserit, archetypi auctor habendus est. p. 42, 16 *ad ciuitatem* omnes proferunt libri, unde *adicit autem* ex Graecis καὶ προσπείθῃσι facili negotio restitues. simili modo uerba continue scripta parum recte a librario his locis dissecta sunt: 29, 9 *sicuti Moses*] *sicuti mos est*; 53, 11 *proinde is*] *pro iudeis*; 94, 2 *quantaui sit*] *quanta iussit*; 101, 6 *subdidere gentes*] *subdiue regentes*; 120, 14 *prodi tamen secreta*] *proditā mens arata*; 121, 6 *habenda sapuerit*] *habendas habuerit*. aliis locis litteras uel uoces inter se transposuit archetypi librarius uelut p. 99, 10 *Polycrates*] *pilocratis*; 108, 13 *a Mino*] *animo*; 130, 8 *in dei naturam et formam*] *et formam in dei naturam*, uel similes uoces inter se uel rariores cum usitatis permutauit, ut p. 43, 8 *iugera*] *integra*; 130, 12 *auersatorios*] *aduersatorios*; 98, 18 *fauturos*] *facturos*; 111, 14 *diaeta*] *dicta*; 134, 11 *ignitum*] *ignotum*; 129, 14 *fato constrictos*] *factos conscriptos*; 45, 13 *Hecataei*] *et ad eius*. alia deinde menda ex erroribus ut ita dicam syntacticis uel somnolentia librarii profecta esse habenda sunt, si exempli gratia 40, 8 *iudaei* cum *narrans* cogitatione iungens hoc in *narrant* mutauit, uel p. 76, 5 *prioribus suis* pro *prioribus sui* scripsit. alibi uerbis parum recte copulatis casus sententiae auctoris contrarios posuit uelut p. 115, 6 *sacerdotum*; 77, 13 *impudentis*; 74, 17 *templo*; 129, 18 *constricti*. saepe neglegenter singulas litteras iterauit, uel geminarum alteram omisit. legimus enim p. 57, 14 omnibus in libris *quia apud* pro *qui apud*, 126, 11 *singulis solummodo* pro *singuli solummodo* et paulo postea *tantis sed* pro *tanti sed*, contra 130, 10 *ciuitate sacrificare* pro *ciuitates sacrificare*, 60, 7 *si uerisimilitudine* pro *sine uerisimilitudine*, 136, 16 *quidem num* pro *quidem damnum*, 101, 1 *fustibus* (ex *sustibus* ortum) pro *sustinentibus*, 141, 7 *discipuli uero* pro *discipuli si uero*, 62, 17 *et quia palam est quia* pro *et palam est quia*.

Eiusdem fere est neglegentiae si uocem modo dictam alia

ne simili quidem omissa mox reponit, sicut p. 103, 18 fecit, ubi bis posuit *permanere*, uel p. 138, 4, ubi *ciuitas* pro *pietas* rescripsi; nam hoc ex praecedente *pietate* ortum arbitror. bene igitur eodem errore Niesius p. 87, 1 accidisse iudicat, ut alterum *custodiae* loco *prouinciae* uocis in textum irreperet. et ego ab hac librarii consuetudine progressus p. 138, 8 *obseruare* libris traditum et 138, 13 *obseruationis* emendare conatus sum. priore enim loco cum confidam *obseruare* ex *obseruatio est* (*obseruãõẽ*) esse corruptum, hanc *obseruationis* uocem alteram *oblectationis* de loco mouisse conicio. alia archetypi menda non tam librarii erroribus quam malae pronuntiandi uel scribendi rationi saeculo sexto usitatae debentur. sic *b* et *u*, deinde *e* et *i* atque *o* et *u* saepissime inter se commutantur et *m* et *n* parum recte adduntur uel omittuntur. conferas 116, 16 *sacrificauit* et *iudicauit* pro futuris, p. 93, 13 *debita* pro *de uita*, 32, 11 *archibis* pro *archiuus*¹⁾ posita, p. 87, 18 *apiones*, p. 88, 18 *honoris*, 90, 18 *hostes*, 91, 1 *timagenis*,²⁾ 96, 15 *piissimus*, 67, 2 *ingressus*.

Restat denique corruptelarum genus ex litteris perperam lectis enatarum. ita *s* et *r* confunduntur p. 49, 16 *uerborum*] *uerbosam*, 124, 3 *sectam*] *rectam*, deinde *s* et *f*: p. 123, 3 *fit*] *sit*, 96, 15 *Mnaseam*] *innaseam*, 136, 5 *despectu*] *deffectu*, *y* et *s*: p. 19, 15. 16 *yc, ycsos*] *se, sesos*, *s* et *t* p. 23, 1 *posuit*] *potuit*, denique *r* et *g*: 68, 18 *maris*] *magis*. littera imprimis *a* difficilis lectu fuisse uidetur, quae aut omissa est ab archetypi librario (cf. p. 43, 9 *iude* 51, 20 97, 2 *quia*] *qui*, 81, 7 *in alia Ionia*] *in licaonia*) aut cum *u* confusa (cf. 105, 13 *positurus sum*] *positura sum*, 132, 1 *alium*] *ullum*), eadem ponitur pro *e* uelut p. 40, 1 *gr[a]ecissimus*] *gratissimus*, 120, 14 *prodi tamen secreta*] *prodiata mens arata*. porro miscentur *u* *m* *n*, uelut 96, 15 *Mnaseam*] *innaseam*, 119, 2 *necatrix*] *moechatrix* (*mecatritx*), 98, 6 *muros*] *uiros*, *et* et *st*: 6, 18 *fastu*] *factu*, *r* et *n*: 42, 9

¹⁾ sic etiam *habitantia* ex *habitauilia* ortum esse puto p. 69, 11 et *benegue* ex *ueneque* errore pro *ne neque* scripto.

²⁾ fere ubique terminatio nominatiui *-es* in *-is* abiit, ut dubitare possis, tribuendumne sit interpreti ipsi.

repurgare] *repugnare*, 129, 3 *super artes*] *superantes*, *li* et *b* : p. 19, 1 *bubastitis*] *buliastitis*, *u* et *ec* : 52, 19 et 97, 5 *fuisse* et *fecisse*. in aliis denique compendia scripturae librarum fefellerunt; animaduertas ergo, ne de *m* in casibus uel addito uel omisso dicam, haec exempla: p. 84, 3 *praesens*] *praeses* 133, 14 *significasse*] *significans se*, 99, 18 *non seruire*] *nos seruire*, deinde p. 64, 12, 138, 4 *non*] *nomen* (*nomē*), 45, 5 *ergo* pro *uero*, 35, 14 *praemissa*] *promissa*. 132, 7, 137, 4 *ut* uel *ub* pro *uel* (*ut*), 9, 15 *philosophabantur*] *philosophabant*, 140, 14 *segnitiem*] *segnitia est*, 19, 7 *exercitaret*] *excitaret*, 5, 1 *cognouerit*] *cognoui et* et fortasse p. 47, 3 *homines*] *hoc*.

Per plurimis his maculis cum omnes libri pariter sint inquinati, quale archetypum fuerit, iam satis superque perspicies, quod quidem, si ad scripturae genus spectamus, ne uetustum quidem fuisse uidetur. maiuscularum enim quae dicuntur litterarum ex corruptelis illis nec uola nec uestigium deprehenditur, et licet litterae *s* et *r*, *y* et *s*, *u* et *a*, *c* et *a* permutatae et *a* omissa sexti uel septimi saeculi scripturam quam dicunt cursiuam, qua celeberrimum illum Iosephi codicem papyraceum Ambrosianum exaratum habemus, prodere uideantur, alia uitia, *r* et *n*, *u* et *ec*, *ct* et *st* confusa maximeque usus compendiorum haud rarus, aetatis Carolinae scripturae testes esse possunt. quare archetypum omnium qui supersunt librorum nono uel decimo saeculo tribuere non dubito. quo efficitur archetypa utriusque codicum classis eiusdem uel paulo recentioris aetatis fuisse. quod re ipsa probabitur, si corruptelas considerauerimus has: p. 23, 3 *fratri .is* in *fratrus*, 80, 20 *se mirari* in *seminari*, 2, 9 *iudicati* in *iudicamu*, deinde in *iudicandi*, 31, 5 *quoque* in *quaeque*, 58, 3 *dii* in *dā*, 87, 16 *culpat ubique* in *culpatuque*, 29, 7 *hominibus* in *omnibus* apud codices primae classis abiit neque aliter secundae classis codices 38, 5 pro *solimi solū*, 9, 13 pro *quoniam uero quando uero* et *q* 63, 10 pro *q* scripserunt.

Veri igitur mihi simile uidetur esse archetypum librorum contra Apionem duorum decimo saeculo uel nono exaratum ex codice uetustiore saeculi fere septimi cursiuis litteris descriptum esse.

§ 4. De singulis primae classis codicibus.

Postquam demonstraui unum fuisse omnium codicum archetypum, ex hoc uero duas esse librorum classes deriuatas atque alterius quidem archetypum ab librario ut satis negligente ita emendandi non studioso descriptum, alterius uero accuratius quidem confectum, sed curis librarii doctioris saepius deprauatum quam emendatum esse exposui, nunc iam quaestio proponitur, quae inter singulos utriusque classis libros intercedat ratio, quibusque codicibus maxima fides sit habenda. atque iam supra dixi codicem uetustissimum Laurentianum LXVI 2 (L) cum multis recentioribus esse lacunosum. illone igitur ex libro recentiores originem suam traxerunt? at codicem L una quidem saeculi XI manus scripsit, complures uero manus correctrices textum prima manu scriptum emendarunt uel potius emendare studuerunt. atque Aeneas Silvius Piccolomini duas quidem, Aemilius uero Kroymann tres, Guido denique Biagi quattuor manus distinxerunt, quos secutus siglo L¹ correctiones significaui, quae ab ipso codicis librario, siglo L² eas, quae manu librario aequali saeculi XI^{mi}, L³ eas, quae iudice Kroymanno manu saeculi XIIⁱ uel XIIIⁱ, L⁴ denique eas, quae teste Biagio saeculo demum XV° uel XVI° textui insertae uel superscriptae sunt. porro id notandum est, quod L¹ et L⁴ satis pauca dederunt, L² uero, quam Kroymannus ab ipsius librarii manu certissime diuersam ait, id quod Piccolominio aliter uidebatur, emendatoris esse uidetur, qui librum recens confectum maximam partem ex codice, rarius de suo ingenio correxit, L³ denique econtra hominis docti, qui ope codicum destitutus quae eum offenderunt semper quantum potuit ipse emendare conatus nonnumquam uera inuenit, multo saepius uero ueritate frustratus est. is litteris corrigendis correctiones superponere eisque siglum *c* i. e. *corrigas* praemittere solet, uelut p. 10, 13 ^ourbe legimus, quo indicatur L³ urbe in orbe corrigi uoluisse. quoniam uero hanc manum, qua nititur codicum distributio, accurate Piccolominio enotauit, nihil mihi curae esse poterat, si L¹ et L² aequales confudit.

Codex enim Laurentianus S. Crucis XIX 1 (Cr), si minus ex L ipso, at certe ex eius apographo aliquo propterea prouenisse est iudicandus, quod manum L³ correctricem fere semper expressit. quam ob rem cum non opus esset praeter L etiam Cr codicis lectiones in apparatu critico adnotare, satis habui si qua de causa utile uidebatur scripturam eius subscrispisse, nunc tamen addo, quibus eum ab L pendere paucis demonstrum. quod p. 10, 13 recte correxit L³ orbe Cr quoque exhibuit, non minus tamen ea descripsit, quae L³ prorsus a uero aberrans mutauit. conferatur exempli gratia haec uaria lectio: p. 90, 3 *depalatum*] L, *depalatum* L³, *depopuatum* Cr, uel p. 91, 15 *gurdissimus*] L *gurdissimus* L³ *sur-*
dissimus Cr, p. 116, 9 *eumque placare*] *eumque placere* L, *c ei-*
que placere in margine apposuit L³, *eique placere* Cr. quae exempla cum satis quae dixi probent, inutile est plura congerere. gemellus autem fere codicis Cr est codex Florentinus S. Marci 385 (M), quem pariter in apparatu silentio praeterii. eadem enim uterque omittit (p. 10, 25 *his autem—sunt* om. Cr M, p. 28, 8 *quinque et mensium* om. Cr M) easdemque corruptelas tradit (uelut p. 20, 11 *in locum*] *in oleum*, 11, 4 *descriptione*] *discreptione*, 7, 6 *Hellanicus*] *hellanufus*, 23, 1 *reginam*] *regnum* et multa alia). at neuter ex altero fluxisse credi potest: M enim pluribus mendis laborat, Cr uero teste Paolio recentior est; ergo tertius quidam codex inter L³ et MCr intercessisse uidetur.

Reliquorum codicum lacunosorum quamquam paucissima specimina praesto sunt, tamen sufficiunt, ut codices quoque Cheltenhamensem 9401, Harleianum 3699, Laurent. LXVI 3 et 7, Laur. S. Crucianum XIX 4, Laur. Leopold. Faesulanum 164 eis adnumeremus, qui a L³ pendent. in Cr enim nomen Aegyptiacum *Miframthusis* in *mifrdanthusis* corruptum apud Cheltenhamensem legitur *msrdanthusis*, apud M et Harleianum 3699 *mysidanthusis*. p. 71, 5 uero omnes hi consoni a Dresdensi libro aliisque et ab editione principe discedunt a *templi*

expoliatione scribentes, contra *a templorum expoliatione* (uel *spoliatione*) reliqui recte cum L proferunt, dico Vaticanum Ottobonianum 84, Venetum Marcianum X 63, Vatican. Palatinum 815, Dresdensem, Malatestianum, editionem denique principem anni 1480 (e).

Qui codices quoniam cum L lacunas communes habent non solum illas ampliores sed etiam breuiores, liberi uero sunt a L³ et Cr librorum maculis¹⁾, ex ipso L fluxisse manifesti sunt. qua uero ratione alius ab alio pendeant, speciminibus idoneis destitutus neque exponere possum neque ullo modo ad interpretis textum constituendum utile ducō.

De uno Dresdensi pauca addam. hunc enim librum nisi fallor uel exemplar ex eo descriptum editionis principis fontem fuisse iudico. non solum enim saepius eadem omittunt eademque corrumpunt, sed multis locis e lectiones in D manu correctrice cum eadem quae textum scripsit tum altera non multum recentiore scriptas exhibet. uelut p. 8, 18 *secunda—ponenda est*, 9, 13 *apud*, 61, 6—7 *quod ait—consensit* aliaque De omittunt, p. 4, 1 *mendacium quasi nostrum sit genus*, 7, 6 *agesilao*, 6, 20 *de antiquis*, 59, 1 *degere*²⁾, 73, 9 *si tum*, 136, 8 *afficerent* alia similia tradunt. correctiones uero has uideas exempli gratia ab e propagatas: p. 4, 14 *siluerunt*] 1 m. D, *uoluerunt o* superscripto correxit D¹, *uoluerunt e*; 4, 20 *uanas*] D, *uanas* D², *uarias e*; 4, 22 *heri uel*] *herilis* D in *herius* correxit, *herius e*; 57, 15 *cocodrillos* in *crocodilos* correxit D¹, hoc recepit e, 11, 22 *adicere*] D, in *addicere* mutatum expressit e. ipsa uero editio princeps alia addidit uitia uelut p. 71, 14 *otiosum*, 72, 1 *imprudenter*. quantum igitur ex iis, quae habeo, perspicere licet, e ex codice D fluxisse uidetur. ex e uero omnes editiones, quas supra enumeraui, deriuatae

¹⁾ cf. p. 59, 11 *uenisse cum*] *uetus secum* LDe *uocatus secum* Cr, et quae omiserunt Cr (et M) p. 28, 8; 59, 4 (*nisi—uidebantur*) apud De et reliquos eiusdem generis extant.

²⁾ moneo breuiter perfecti pluralis tertiam personam apud De semper *in-ere* non *in-erunt* terminari.

sunt et ita quidem, ut ex e editio anni 1481, ex hac Veneta anni 1486, ex hac uero ea anni 1499 et Parisina anni 1511 denuo typis expressae sint. Venetam deinde anni 1499 sequuntur et editio Veneta anni 1502 et Mediolanensis anni 1513. eodem uero modo, quo editio anni 1502 totidem paginas seruauit, quot Veneta anni 1499 dederat, sic Veneta quoque anni 1510 priorem anni 1502 accuratissime expressit. quam ob rem dubium est, utrum Robertus Gouillet cum editionem Parisinam anni 1514 adornaret et anno 1519 repeteret, Veneta anni 1502¹⁾ an anni 1510 usus sit. omnes denique editiones antea emissas imprimis Gouilleti et Mediolanensem Ioh. Sobius, quem Godofredus Hittorpius bibliopola Coloniensis Philippo Melanchthone consilium laudante²⁾ editionem anni 1524 parare iussit, in suum usum uocauit textumque ut potuit emendauit, hunc uero, quantum quidem ad libros contra Apionem attinet, satis impudenter Ioannes Frobenius Basileensis (f) descripsit. longum cum sit haec quae dixi accuratius demonstrare, pauca affero: p. 4, 1 praebet *mendacium quasi nostrum sit* e, *quasi* uero omittunt 1481 et cum ea retentiores omnes; p. 14, 7 *belli*] e *pell*i 1481—1499 et 1511, *belli* 1502 1510 1514 sqq.; 108, 14 *Delphicam* cum libris mss. e et 1481, *Delphicum* 1486 et posteriores; 96, 16 *rettulisse* 1480—1486, *retulisse* 1499—1524; 96, 15 *deridet*] e — 1499, *dedit* errore typographico 1502 et eam secutae 1510 1514 1519; 97, 2 *quia eis*] *quis enim* 1502 1510 1514 1519; 16, 10 *fama peruenire* inseruerunt eadem; p. 9, 10 *cedere*] *credere* 1513 1524 f; 13, 11 *exposcerem*] *non expauescerem* 1513 1524 f; 16, 10 *uenire notitia* ins. 1524 f; 13, 17 *reprimens* 1524 f; 96, 16 *suae Mnaseam*] *inna facta* e—1519, *inania facta* 1524 f.

¹⁾ editio anni 1502 cum tunc demum in meam notitiam uenerit, cum textum iam typis mandassem, monendum est, eam in apparatu locum editionis anni 1510 tenere debere.

²⁾ epistola Melanchthonis ad Hittorpium adhortatoria et teste Nicolao Müller adhuc ignota in editione Parisina anni 1511 exemplaris bibliothecae Monacensis (Auct. gr. b. 746) manu scripta inuenitur.

Non prorsus inanis est haec editionum collatio. de codicibus enim, quos adhuc silentio praeterii, ex ea licet iudicium ferre. primum enim cum liber Taurinensis in omnibus quidem cum e concinat, loco uero supra laudato p. 4, 1 cum editione 1481 et posterioribus *quasi* omittat. non ex ipsa editione princeps, id quod satis recte F. Carta Taurinensis in epistola ad me data suspicatus est, sed ex Veneta anni 1481 uel 1486 fluxisse statuendus est. deinde codex Monacensis ex editione demum anni 1502 uel 1510 est descriptus. propagat enim illum errorem typographicum p. 96, 15 *dederit* (pro *deridet*), illud *quis enim* (pro 97, 2 *quia eis*) et p. 57, 5 *eo quot* (sic 1502 et 1510 *eog*, recte 1514) et p. 4, 22 *heri* pro *heri uel* (*herius De uerius* 1513 1524 f). de codice igitur L eiusque propagine iam satis exposuimus.

Iam conuerto me ad codicem Bodleianum Canonicianum 148 (B) anno 1145 scriptum. qui ut a codice L lacunoso plenum textum praebens uehementer differt, ita, si uariam lectionem spectas, simillimus illi est, ut facile suspiceris Bodleianum saeculi XII ex Laurentiano saec. XI esse descriptum, lacunas uero alio ex fonte expleuisse. inspicias enim si placet hos locos: 7, 10 *Herodotum*] *Frodotum* L *Trodotum* B; 16, 8 *Herodotus*] *lorodotus* LB; 29, 4 *Berosus*] *berodotus* LB; 11, 6 *a deo*] *ad eo* LB; 31, 18 *longissimum*] *legissimum* L, *lēgissimum* B; 91, 8 *trocodillis* LB; 108, 12 *floriantur* LB; 136, 10 *amplicarent* LB et multa alia¹⁾. atque etiam in rebus orthographicis saepissime iisdem locis consonant uelut p. 25, 7 *horientales*, 26, 5 *his*, 31, 8 *uerumptamen*, 101, 9 *machedonibus*, 11, 10 *ammittitur*, 41, 9 *ptolōis* etc. quid? quod etiam ea quae correxit L¹ et L² suscepisse uidetur B. appono ex apparatu critico haec: 4, 9 *iudicati*] *iudicamu* L, *iudicandi* L²B; 4, 11 *conuictos*] *conuinctos* (s. L²) L, *conuincta* B; 4, 22 *heri*] ex *here* corr. L², *heri* B; 8, 19 *ad conscribendum*] *ad praescribendum* (s. L²) L, *ad praescribendum* B; 13, 20

¹⁾ cf. quae attuli p. XXVII sq.

derogare] *derogau^{re}i* (s. L²) L, *derogare* B; 14, 16 *faciens*] *facient* L *faciunt* L¹, *faciunt* B; 15, 4 *alterutris*] *alterutros* (s. L²) L, *alterutris* B; 24, 9 *Carchedonam*] *carthago carchedona* (s. L²) L, *carthaginem carchedonam* B¹): 38, 2 *amplissima est*] *amplissimus* (s. L²) L, *amplissima est* B et alia, denique quod grauissimum uidetur esse exemplum: 42, 9 *repurgare*] *repugnare* (s. L²) L, *renouare* B.

Quibus exemplis commotus facile quis affirmauerit Bodleianum ex Laurentiano esse descriptum. quod tamen nullo modo accidisse nunc satis certo opinor demonstrabo. atque primum quidem quae inueniuntur in L lacunae in B frustra quae-runtur. supplenuitne ergo quae deerant in L ex alio codice? ne hoc quidem ueri simile est, quia satis recedit cum a classis secundae libris tum a RVH, quos multo praecellit. extant autem in L non solum amplae illae, quas dixi, lacunae sed etiam breuiores saepiusque desunt uerba singula, quae nihilo minus omnia in B deprehenduntur. ac desunt quidem in L²), extant uero in B haec: p. 96, 18 *qui Dorii nominantur quen-dam eorum* [qui; p. 100, 16 *fortissimos*] *alios uero piissimos Graecorum omnes affirmant relinquo etiam reges pietate famo-sissimos*; p. 134, 9 *deos*] *occiderunt puto autem erat hoc apud eos*; p. 102, 21 *desolaretur*; p. 126, 7 *hoc*. satis multae de-nique sunt in B lectiones, quae ex ipso L fluxisse uix cre-dendae sunt. p. 7, 5 enim rectissime B exhibet *me potiori-bus*, L inepte *ne potioribus*; p. 105, 3 *que...* L, *queretur* satis recte B; p. 106, 16 *manibus* L, *moribus* B; 116, 8 *ui-dente* (s. L²) L *iubente* Cr, *uolente* recte B; 124, 1 *legem* L *gentem* recte B; 54, 8 *sentiens* L *santiens* B. iam uero sae-pius et in L et in B notas marginales reperimus et uarias lectiones eadem qua textus manu scriptas, uelut ad p. 14, 14

¹) *carthago* glossema in textum intrusum in accusatiui formam mu-auit librarius.

²) nescio quo errore bis omisi in apparatu L ante e ponendum, legas igitur quaeso ad p. 96, 18: *om. Le*, ad p. 100, 16: *om. L(D)e*.

digressionem in margine adnotantur *at discretionem*, ad p. 25, 14 *discernere: at disserere*; ad p. 109, 17 *et que ui* utroque in libro additum est siglum *B* quod Carolus Dziatzko harum rerum peritissimus *requiras* esse intellegendum monuit. quas notas cum eadem quae textum manus scripserit, fieri non potest, ut postea additae sint, sed necessario efficitur codicis Laurentiani librarium eas iam ex exemplari suo descripsisse, Bodleianum uero, cum eadem praebeat, non ex Laurentiano sed e communi fonte petiuisse. accedit enim, quod complures sunt eiusdem generis notae marginales, quas, cum in Bodleiano quidem extent, desiderentur uero in L, ille ex hoc ne potuerat quidem haurire; sic L p. 101, 1 *sustinentibus* nullo spatio uacuo relicto omisit, in B uero hiat non modo spatium sex fere litteris idoneum, sed ipse librarius in margine adiecit *B fustibus*; p. 134, 8 *quendam* LB in textu exhibent, B uero solus in margine supplet: *at quandam*, quae frustra quaeres in L. apparere igitur uidetur primum eodem exemplari, cum Iosephi opera describerent, usos esse Bodleiani et Laurentiani librorum librarios, deinde hoc exemplar iam correctoris manum passum esse, qui corruptelis uel notas adiecerit uel medelam attulerit. quare a uero non aberrabimus, si Bodleianum librarium p. 42, 9 illud *renouare* iam in communi exemplari uersui superpositum inuenisse ponemus, multis aliis uero locis, quibus B meliora tradit, eum exemplar utrique commune non uero correctiones codicis L secutum esse. iam efficitur uero eo, quod paulo post initium libelli L et B quidem uerborum *habuit* et *habitaui* similitudine decepti ille uerba *habuit—habuimus*, hic uero *necnon—habitaui*, quae statim in margine suppleuit prima manus, omiserunt, non solum B ex L non fluxisse, sed eodem libro utrumque usum esse; tertium uero intercessisse librum uetustiore ueri est dissimillimum, praesertim cum in perplurimis tanta sit congruentia lectionum, quanta in libris diuersis ex fontibus deriuatis non obseruatur.

Ceterum negari non potest B codicis librarium satis doctum fuisse et saepius textum exemplaris sui emendare conatum esse.

Quod certissime p. 46, 7 elucere uidetur his in uerbis: (*Stratonice*) . . . *somnio prohibita ne faceret capta est*, quibus Graeca Στρατονίκη . . . ἐνοπίῳ καλύοντι πεισθεῖσα ἐλήφθη satis bene redduntur. nam cum in L traditum sit *somnio proehibita*, in B uero *somnio pro re habita*, in archetypo *prohibita* paululum corruptum extitisse uidetur, quod L quidem cum fide transscripsit, B uero sagacius emendare quidem studuit, sed ueritate frustratus est. simili ratione p. 130, 10 L calami lapsum exemplaris communis *ciuitate* fideliter seruat, B uero *in* inserto corrigere sibi uisus est.

Sequitur iam, cum exemplar commune codicum L et B integrum textum praebuerit primusque L illa capita satis ampla in fine primi inque initio libri secundi omiserit, omnes quos enumeravi lacunosos codices ex ipso L tamquam fonte suo emanasse. optimo ergo iure utpote inutiles ab apparatu critico seclusi. neque in L, ut id quoque moneam, folia exciderunt — textus enim inter duas illas lacunas reliquus uix columnam unam satis explet — sed cum uerteret folium (nunc 269^{num}) librarius a fine columnae alicuius insequentibus praetermissis in quartam fere aberrasse uidetur. accedit quoque quod prior posteriore dimidio fere amplior est lacuna. editionis uero principis lectiones non tam ut textus Flauiani testem haberem, quam ut eis, qui ueteribus Iosephi uersionibus Italicis Gallicis Germanicis operam nauant, utilis essem, in apparatu critico apposui.

Quaeritur iam qua ratione reliqui primae classis libri cum LB cohaereant, Parisinum dico 5049 (R), Venetum Marcianum X 60 (V), Harleianum 4962 (H), quorum R solum totum habeo collatum, ex H ea quae p. 3, 1; 4, 15 et 69, 19—74, 7, ex V denique quae p. 61, 8—71, 15 et 74, 5—80, 19 leguntur accuratius noui. omnes tres igitur per paragraphos illas a p. 69, 19—71, 15 solas inter se conferre licet. quae etsi pauca sunt, tamen sufficienter illos tres codices inter se esse simillimos saepiusque etiam communiter a lectione codicis B recedere docent, inter se uero esse proximos R et H. qua re hos quidem ex uno dixeris fluxisse fonte, hunc autem

et V eodem ex libro deriuatum esse. quae ut perspicias hanc conferas uariam lectionem: 70, 7 *somnium*] V *summum* RH *Ammonem*] V *ammionem* RH; 70, 8 *quatenus responsa peterentur* RHV, *sed*] *sequitur* RHV; 70, 9 *multitudinem*] V *multitudine* RH; 70, 10 *an*] RV *iam* H; 70, 12 *qui populus*] V *qui populi* RH; 70, 12 *genere*] RV om. H; 70, 13 *uocas*] *uocat* RV *uocatur* H; 70, 14 *dicit* RVH; 70, 14 *quomodo rege*] *quo rege* V *correge* RH; 70, 15 *in pelago*] V *intelligo* RH; 70, 15 *submergente*] *subuergerunt* R *submergerunt* HV; 70, 15 *deserti* RH *deserta* V; 71, 2 *omnibus*] RH *omnium* V; 71, 7 *ex*] RH om. V; 71, 10 *numquam*] *nunquam* V *unquam* RH; 71, 10 *aliqua*] RH *alia* V; 71, 12 *malis*] V *malis constituti* RH; 71, 14 *etiam*] om. RHV; 71, 15 *a templorum expoliatione*] RV *ad templorum expoliationem* H; 71, 16 *mutatum*] RV *ciuitatum* H. Harleianum tamen quominus ex ipso R descriptum esse dicam paucis tantum lectionibus prohibeor idque imprimis p. 71, 17 *odiosum*] VH *aduersum* R.

Attamen quae nunc de ratione inter reliquos codices et R intercedente disseram non minus ad HV pertinere luce clarius est. R igitur uel potius commune codicum RHV archetypum neque ex L, cum integer sit, neque ex B, cum compluria quae ille omisit recte exhibeat¹⁾, sua haurire potuit. non rari tamen sunt loci, quibus non tam a LB discedat quam cum secundae classis codicibus concinat. illud enim, cum R negligentissime sit scriptus, mirari non decet, hoc uero quoniam codicum classes optime discerni possunt, ualde est memorabile scituque dignum. propono igitur primum exempla: p. 13, [7 *tacentes*] RCP *tacens* LB; 13, 23 *quia*] RCP *quia quod* LB; 34, 8 *nostrorum* RCP *nostris* LB; 48, 6 *conscriptores*] RCP *conscriptiones* LB; 52, 5 *Hermaeum*] *hermeum* RCP *hermetum* LB; 52, 6 *Danaum*] RCP *denaum* LB; 54, 21 *Auarin*] RCP *arauin* LB; 57, 17 *inspicere*] RCP *aspicere* LB; 59, 13 *censeret*] RCP *cessaeret* L *cesseret* B; 57, 11 *ostendere*]

¹⁾ sic p. 13, 9 *ueritatis*, 15, 11 *nobis*, 31, 7 *locis*, 54, 10 *muros*, 114, 5 *robur* (in apparatu neglexi), 125, 1 *de*, 126, 7 *ab illis*, 135, 12 *uel* 137, 5 *illum*, 138, 5 *ullus* in B solo desunt.

RCP *tendere* LB; 73, 9 *grammaticum*] RCP *grammaticorum* LB; 81, 13 *aut fert*] RCP *auffert* LB; 82, 11 *nec non et*] RCP *et non* LB; 98, 4 *tanta et talia*] RCP *tanta italia* LB; 99, 5 *abiuncti*] RCP *adiuncti* LB; 100, 13 *et putatos*] RCP *amputatos* LB; 115, 18 *omnis*] *omni* LB multa^{que} alia addere licet. manifeste autem his locis ea de causa cum secundae classis codicibus facit R, quia et ipse et illi archetypi lectiones seruauerunt, LB autem a ueris aberrauerunt. quamquam non desunt exempla malarum lectionum communiter a RCP traditarum: 6, 18 *fastu*] L *facto* BRCP; 31, 8 *Belii*] LBR² *belli* RCP; 55, 11 *congressus non est*] LB *congressus est* RCP; 59, 6 *in eis legibus*] L *in eius legibus* BRCP; 113, 19 *adduci* LB *adducit* RCP; 35, 21 *manifestus*] LB *manifestum* RCP. quae tamen omnia sic comparata sunt, ut dubitari quidem nequeat, quin in LB bona lectio extet, facillime uero sponte oriri potuisse illas corruptelas diuersis in libris non minus concedendum sit. confido igitur consensum RCP codicum archetypi prodere uestigia praeter eos locos, quibus casu eisdem in errores inciderint librarii. *cocodrilos*¹⁾ uero p. 57, 15 quin in archetypo fuerit ut non dubito, ita tamen id ab interprete esse scriptum non satis mihi persuasi.

Potuit iam librarius tanto facilius cum malis alterius classis lectionibus casu consentire, quanto saepius ipse et negligentissime descripsit et ad libidinem insolenterque textum describendum mutauit. uideas enim haec, ut qualis fuerit ille librarius cognoscas: 14, 11 *legisse dicantur*] *legantur*; 14, 21 *Graecis*] *antiquis Graecis*; 15, 3 *regionem*] *nationem*; 15, 21 *proscindentes*] *possidentes*; 19, 16 *secundum interpretationem sacrarum linguarum* scripsit loco uerborum *secundum sacrarum linguarum* exemplaris sui corruptorum; 22, 20 *agere monuerat*] *amouerat*; 30, 3 *cum satrapa desertore*] *contra satrapam desertorem*; 39, 7 *uocantur* <autem> *ut aiunt* <iudei> *philosophi*; 46, 11 *consueti*] *soliti*; 88, 3 *utentibus*] *uirtutibus*; 110, 3 *sciendi praebente*] *sciendi praebendi*; 106, 11 *quando...fuisse*

¹⁾ cf. de hac uoce p. 91, 8 *Ritscheli* opuscula II 539 *Archiv für lat. Lexikogr.* IX 135.

...agnoscitur] quando...fuisset notum alia multa. porro saepissime uocabula aut omisit (p. 11, 2; 17, 7; 20, 2; 27, 8; 37, 17; 40, 3; 45, 12 e. q. s.) aut transposuit (4, 16; 11, 17; 14, 20; 15, 7; 16, 2 e. q. s.). quae cum ita se habeant, etiam p. 45, 1 *ab aue augurium capiens* tradens non archetypi lectionem seruare mihi uidetur, sed ipse inuenisse, quae sententiae conueniant; aliis uero locis exemplaris sui textum bene emendasse putandus est uelut 18, 6 *sermonem*; 38, 2 *solimis*; 49, 1 *proposui*; 60, 4 *militia*; 68, 7 *idem*; 103, 15 *uulnere ei facto*; 111, 12 *coaptauit*; 111, 13 *legem*; 123, 1 *posuit*; 132, 1 *fuere* aliaque plura, quae facile unusquisque restituere poterat, contra p. 123, 9 *alacres* minus recte coniecit. bene rationem, quae inter codices intercedit, locus illustrat, qui inuenitur p. 34, 8. ubi ego quidem codices et LB et CP archetypi lectionem correxisse, R uero solum seruasse iudico: cum enim uox *libris* (βιβλοις) errore excidisset, reliqua *cum nostrorum* hiantia apud LB in *cum nostris*, apud CP in *cum nostrorum litteris* mutata sunt utrumque parum recte.

Quodsi bonae notae lectiones in RHV mixtae cum corruptelis grauissimis leguntur non mirari decet, si quinto demum et decimo saeculo exeunte libros scriptos esse consideramus; satis bonum enim fontem mali librarii paulatim inquinauerunt.

§ 5. De singulis classis secundae codicibus.

Classis secundae libros tantum quattuor inueni scilicet Cheltenhamensem s. XIII (C), Parisinum 1615 s. XIV (P), Parisinum 5054 s. XIV (Pa), Corsinianum denique librum saeculi XVI (Co). hunc uero Corsinianum plane ab apparatu critico secludere mihi licebat, utpote qui si minus ex ipso Cheltenhamensi C, at certe ex eius apographo sit exscriptus. quod paucis demonstrari potest: communes enim habet cum illo non solum lacunas¹⁾ et additamenta²⁾ et transpositiones³⁾ cor-

¹⁾ 10, 16 *rei*, 20, 7 *haec*, 20, 10 *uniuersam*, 37, 4 *libro*, 85, 6 *etiam* e. q. s.

²⁾ 11, 6 *enim*, 21, 22 *autem*, 40, 14 *proiixe*, 42, 15 *pecuniam*, 94, 6 *Graecos* e. q. s.

³⁾ 50, 11; 64, 18; 111, 8; 123, 14; 98, 9 e. q. s.

ruptelas denique ineptissimas¹⁾. sed etiam quae in C parum recte emendata uel superscripta sunt Co fideliter expressit. exempli gratia p. 11, 6 *facti sunt* in *facta sunt* correxit C², recepit Co; item p. 112, 14 uocis *cingula* litterae *ci* tam male iunctae sunt, ut similes fierent litterae *a*, unde habes in Co *angula*; p. 116, 2 quae correxit C² *prona est* repetit Co. cf. praeterea 128, 13 *his*] *his* C *is* Co; 134, 7 *talía*] C *tale* C²Co; 131, 10 *quidam*] *dam* C *clam* C²Co. etiam in orthographicis cum C consonat Co, uterque enim scribit: *derrogare*, *derridere*, *erripere*, *sancire*, *aufferat*, *facilime*, *uberime*, *polutos*. intercedere uero inter C et Co tertium librum nunc quidem perditum ex eo concludendum esse puto, quod Co cum R lectionum partem habet eandem, quem consensum casu ortum esse aegre probabis si legeris apud RCo p. 36, 13 *ignoras*; 45, 15 *hoc*; 60, 16 *assectione*; 95, 15 *ministeriorum*; 108, 2 *cunctis*; 119, 1 *statutum*; 125, 5 *ligurgi* alia. exemplar ergo habuisse uidetur Co quod ex R hic illic erat correctum.

Iam ad codices CPPa accedo. quorum lectiones si accuratius perlustrauerimus, unumquemque eorum nonnulla uel omisisse uel corrupisse, quae in reliquis duobus sana sunt, facile perspiciemus. Pa uero codicis etsi ea capita tantum collata habeo, quae absunt ab L, atque per eadem sola omnes tres inter se conferre licet libros, tamen satis ea probant, quae expositurus sum, neque sunt in reliquis quae contra faciant. desunt igitur in solo Pa: p. 66, 11 *dixisset—milia*; 79, 9 *nisi—aegyptios*; 67, 19 *ad*; 69, 9 *moysen*; 68, 1 *ponit*, contra addita inueniuntur 70, 16 *populi*; 77, 13 *com-morantium*, corrupta leguntur p. 74, 11 *sed monere* (pro *sermonem*) alia, deinde in P: p. 61, 9 *ut*; 69, 20 *ad*; 77, 10 *eos* omittuntur, p. 71, 3 *ergo* additur, 76, 3 *nititur* loco *mentitur* uocis legitur. quod attinet ad C codicem iam multa attulimus quae solus (cum Co) scripsit. consonant uero C et P iis tantum locis, quibus Pa ab communi archetypo secessisse manifestus est:

¹⁾ 13, 2 *ductus*, 26, 8 *interrogauerunt*, 90, 12 *diuus*, 119, 2 *filios*, 141, 3 *felici tantum*, ut pauca ex sexcentis exemplis proferam.

CP	Pa
63, 7 <i>uolentes cum</i>	<i>uolentes cum</i>
67, 9 <i>generationibus</i>	<i>generatior</i>
69, 11 <i>eisque</i>	<i>eosque</i>
70, 10 <i>solummodo</i>	<i>solomodo</i>
74, 11 <i>sermonem</i>	<i>sed monere</i>
76, 5 <i>concordare</i>	<i>concordasse</i>
22, 6 <i>accusatiuos temporis</i>	<i>ablatiuos ponunt.</i>

non aliter uero ubi C solus contra archetypum commune pugnat, libri PPa consonare solent, id quod ex his perspicies:

PPa	C
4, 5 <i>spontaneam</i> (-neum Pa) <i>undique</i>	<i>spontaneam simulque</i>
63, 12 <i>inhabitatur</i>	<i>habitatur</i>
65, 10 et saepius <i>octuaginta</i>	<i>octoginta</i>
74, 11 <i>quid</i>	<i>quod</i>
75, 7 <i>circuitione</i> (rectius -onē)	<i>circuitiones</i>
77, 5 <i>posuit</i>	<i>ponit</i>
77, 12 <i>sabbato</i>	<i>sabbo...</i>
80, 6 <i>partes</i>	<i>partibus.</i>

p. 66, 10 uero C et ipse ab archetypo recedens, quod *fritob.* cum PPa exhibuisse manifestum est, ex iis quae antecesserant *fritobautem* scripserat. unum miror, quod uox *commorantium* p. 80, 2 in PPa deest nescioque explicare. sed aut illam librarius C ipse inseruit aut in excutiendo eo codice error commissus est.

Plane alia intercedit ratio inter codices CPa. non solum enim in iis lectionibus, quae bonae notae sunt¹⁾, sed etiam non raro in corruptelis ita concordant, ut eodem fonte eos usos esse appareat. p. 61, 13 enim et C et Pa *ratione* et 61, 12 *quidem* C qui P inserunt; 63, 15 *inhabitarent*²⁾; 67, 2 *ingresum*; 76, 3 *quod*; 77, 14 *inpudentis* iniuria litteris mandant.

Non ergo dubitandum esse arbitror, quin CPa non ex ipso

¹⁾ uelut p. 64, 1; 70, 16; 71, 3; 74, 19; 76, 3; 76, 11.

²⁾ debui *habitarent* cum RVP in textu ponere, neque *inhabitarent*, quod accusatiuum solet regere cf. 16, 23; 23, 14; 43, 11; 61, 17; 81, 5.

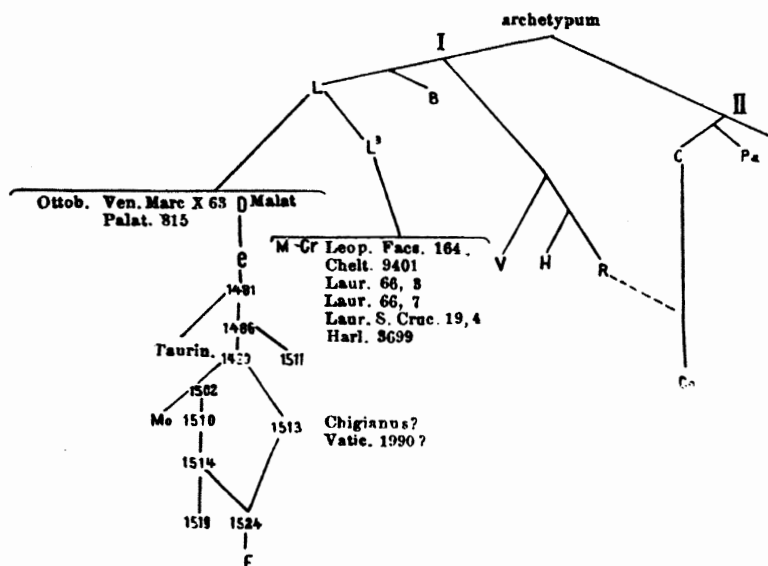
classis secundae librorum archetypo sed ex alio codice maculis illis inquinato utrique communibus et ex archetypo descripto fluxerint. quodsi C nonnullis locis solus omnium librorum ueram lectionem tenere uidetur, non ea re factum esse arbitreris, quod reliqui archetypi lectionem corruperunt, sed ipse librarius haud indoctus aliquoties coniciendo bona inuenisse putandus est. studiosus enim erat emendandi, sed cum p. 42, 15 *pecuniam* uel p. 40, 14 *prolixè* insereret, uel 119, 2 *filios*, 48, 1 *alteri*, 121, 10 *ad eas* scriberet, haud prospere rem gessit. at melius aliis locis ei res cessit. tribuo enim ipsi librarii ingenio p. 35, 14 *praemissa*; 120, 5 *funere*; 49 *intelligere eos*; 65, 1 *Ramessin*; 94, 6 *solos Graecos* quae promendis archetypi *promissa*, *fauere*, *ramessin*, *solos* bene restituit. est etiam memoria dignum quod p. 40, 14 (*Ptolomaeo*) *Lagi* pro *Lago* scripsit. Πτολεμαῖος Λαγός enim, non Λαγός, fortasse iam scripsit librarius Graecus, quem secutus est interpres. cfr. p. 41, 4; 46, 16; 82, 8. caueas igitur, ne Cheltenhamensi nimiam fidem habeas.

Restat iam, ut de Parisino P iudicium feramus. ac ne eum optimum classis secundae habeamus, perplurimis corruptelis et neglegentiis impedimur, uelut omittit 12, 15 *conscribentes*; 20, 14 *possessionum*; 29, 9 *ita*; 57, 8 *permixti*; 106, 3 *legibus—rectae sunt* etc. abundatque prauis lectionibus uelut 10, 2 *seruatum est*; 15, 6 *possit*; 16, 1 *propterui ciuitatem*; 21, 1 *pascua est*; 26, 5 *uix*; 33, 6 *syrus*; 46, 11 *uocare*; 85, 18 *fidelem*; 58, 8 *seditiones*; 80, 6 *confutentur*; 139, 11 *quidem* etc. attamen cum sensu fere semper careant quae male scripsit absintque paene ulla additamenta, quae certissime (uelut in R et C) manum correctricem produnt, neglegentissime quidem scriptum librum P profitebimur, sed eodem modo, quo iam Bodleiano Laurentianum anteposuimus, ei nonnumquam maiorem quam Cheltenhamensi C Parisinoque R fidem habebimus.

P igitur cum exemplar quod ei ad manus erat describeret nec tamen corrigeret, accidere oportebat, ut contra ceteros propriae classis libros corruptos, ipse cum prima classe facere

uideatur. neque multum mirari hunc consensum debemus. si codices CPa corrupta tradunt. contra si P cum primae classis codicibus in corruptelis congruit, quomodo hic consensus extiterit, nobis accuratius examinandum est. p. 97, 8 legebantur apud interpretem ipsum sine dubio haec: *ut procul stantibus appareret quasi stellae per terram iter agentes*. sed archetypi librarius facili errore *stella* scripsit *agentes* non mutans. eadem LBP tradunt. R uero et C mendum grammaticum tollere conati ille *agentes* in *agens* mutauit, hic uero recte coniciens *stellae* restituit. eodem autem modo arbitror p. 129, 7 *ab hominibus* R et C librariorum sagacitati deberi. *ab omnibus* archetypi esse. p. 137, 8 LBP *ipsius iustissime* ex archetypo depromptum praebent, *ipsius* omnes seruauerunt, *iustissime* bene restituit C, *iustitie* parum prospere correxit R. ita cum omnibus fere locis, quibus P cum prima librorum classe consentit, res se habeat, iam non satuemus, P ex prima classe correctum esse, sed archetypi uerba in eo deprehendere nobis uidebimur non semper genuina, sed ut iam supra uidimus multis mendis inquinata. pauca restant exempla quae alia ratione explicanda sint. p. 105, 3 pro *queritur*, in L extat *que...*, in P uero *que*. in reliquis *queretur* uel *queritur*. ubi conicio in archetypo *que* quidem mendosum extitisse. supra uersum uero uel in margine *queritur* additum et ad codices utriusque classis propagatum fuisse, nisi malumus *queritur* emendationem librariis codicum trium BRC tribuere; aliis locis P casu in mendis cum L uel R consonare uidetur. uelut p. 138, 7 *si* omittunt PR; p. 104, 7 *reor*] *reos* LP; 113, 8 *etenim*] *et cum* LBP.

Quibus satis explanatis L primae classis librum, secundae uero P testes si minus integros at certe simplices iudicasse, ceteris ut emendandi cupidis saepius fidem non habuisse meo iure mihi uideor. subicio autem codicum stemma ut qualis iis intersit ratio uno tamquam obtutu conspici possit:

§ 6. De Graeco interpretis fonte.

Praeter codices Latinos manuscriptos imprimis Flauii Iosephi ipsius uerba Graeca ad uersionem quam edimus recensendam maxime faciunt. librorum uero contra Apionem textum Graecum nuper (anno 1889) Benedictus Niese omnibus quae extant subsidiis usus acuto ingenio quantum fieri potuit emendatum edidit. omnes uero qui supersunt libri Graeci eo teste ad unum redeunt codicem Laurentianum LXIX 22 (L a Niesio, A a me notatum) saeculi fere XI^{mi} multis locis corruptissimum et interpolatum. libro uero multo meliore et ab interpolamentis libero Eusebius usus ampla excerpta Flauiana operibus suis inseruit, a quo sua Georgius Syncellus et Eusebii excerptor in Crameri Anecdotis Parisiensibus II p. 165 acceperunt. pauca praeterea et parum utilia Theophilus Antiochenus in libro contra Autolyicum III c. 20—23, Porphyrius de abstinentia IV 14, Cosmas Indicopleustes in topographia

Christiana (apud Montefalconium in collectione noua patrum et scriptorum Graecorum uol. II) in usum suum conuerterunt. denique ex libris Flauianis satis multa tenemus in Excerptis Peirescianis ex Constantini Porphyrogeniti collectaneis de uirtutibus et uitiiis, quae ex codice Turonensi Iulius Wollenberg cum editione Bekkeriana collata anno 1871 (in programme gymnasii Francogallici Berolinensis) publici iuris fecit. de his omnibus cum Niesius in praefatione tomis quinto et quarto operum Iosephi praemissa accurate disseruerit, ego quidem sola eius editione ita sum usus, ut ubique lectorem ad eius de Graeco textu testimonium remissum uelim.

Inter Eusebium autem codicemque Laurentianum A medium fere locum tenent Excerpta Peiresciana. quorum ad textum cum uersio Latina tam prope accedat, ut gemello fere fratre codicis eius, quo Constantinus Augustus Porphyrogenitus, usus esse uideatur amicus Cassiodori, ea nunc paulo accuratius mihi sunt examinanda, ut perspiciatur primum qua ratione et ab Eusebio et a codice A distet, tum uero qua arte et qua doctrina praeditus interpret opus sibi propositum exsecutus sit, quantum res poscit, inuestigetur. extant igitur quae a p. 109, 1 usque ad p. 112, 1 in uersione Latina leguntur et in codice A et apud Eusebium et in Excerptis Peirescianis, ex quibus grauissima inter se comparata nunc lectoribus sub oculos mitto:

interpres	excerpta Peiresciana
1. p. 109, 1 <i>qui iustissime de dei fide cognouerit</i>	τίς ὁ δικαιοτάτα περὶ τῆς τοῦ θεοῦ πίστεως ἐπιτυχῶν
2. p. 109, 3 <i>iam enim de ipsis tempus est disputandi</i>	absunt
3. p. 109, 4 <i>gentium</i>	ἔθνων
4. p. 109, 7 <i>noster uero legislator</i>	ὁ δὲ
5. p. 109, 9 <i>declinavit</i>	ἀπέδειξεν
6. p. 109, 9 <i>deo principaliter</i>	θεῷ
7. p. 109, 10 <i>cum cunctos inspicere</i>	ἐκείνον ἅπαντας ἐφορᾶν
8. p. 109, 12 <i>et quaecumque contigit eis in angustiis supplicasse</i>	καὶ ὅσων ἔτυχον αὐτοὶ δεη- θέντες ἐν ἀμηχανίαις
9. p. 109, 15 <i>unum uero</i>	ἓνα δ'
10. p. 109, 15 <i>et ingenitum immutabilem</i>	ἀγέννητον καὶ . . . ἀναλλοιώτον
11. p. 110, 2 <i>prudentissimi Graecorum quia quidem eruditi sunt</i>	οἱ σοφώτατοι παρὰ τοῖς Ἑλ- λῃσιν ὅτι μὲν ἐδιδάχθησαν
12. p. 110, 8 <i>ad breue</i>	πρὸς ὀλίγον
13. p. 110, 8 <i>populo superstitionum opinionibus iam constricto</i>	ταῖς εἰς πληθος δόξαις προ- κατειλημμένοι τὴν ἀλήθειαν
14. p. 110, 10 <i>noster uero legislator</i>	ὁ δὲ μωσῆς ἀπέδειξεν
15. 110, 10 <i>operu praebens consona (-nis codd.) uerbis suis</i>	τὰ ἔργα παρέχειν σύμφωνα τοῖς λόγοις

Λ

cum Exc. Peir. consonat

ἥδη γὰρ περὶ τούτων λεκτέον

ἔθνων

ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης

ἀπέειπεν

θεῶν δὲ μᾶλλον μόνων

εἰς ἐκείνων ἅπαντας ἀφορᾶν

παρέχειν τὰ ἴδια καὶ οὐ μόνον
 τοῦτο ἀλλὰ καὶ ὧν ἀπηγόρευ-
 σαν. μόνον δὲ καὶ τοῦτο δο-
 κεῖν ἐδίδαξαν εἶναι μὲν θεὸν
 μονάρχην μετ' αὐτὸν δὲ θεῶν
 τινας μυθολογίας ἀνεπλά-
 σαντο. τὸ εἶναι αὐτοὶ δεη-
 θέντες ἐν ἀμηχανίᾳ

ἓνα γοῦν

ὁ ἡμέτερος νόμος ἀπρόσιτον ἀγέ-
 νητον αἰδίου ἄχρονον ἀναλ-
 λώωτον

multa interpolata sunt

Eusebius

τῆς δικαιοσύνης περὶ θεοῦ πί-
 στως ἐπιτυχῶν

cum Λ consonat

ἔθνων

ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης

ἀπέδειξεν

θεῶν

εἰς ἐκείνων ἅπαντας ἀφορᾶν

καὶ ὧν ἔτυχον αὐτοὶ δεη-
 θέντες ἐν ἀμηχανίᾳ

ἀλλ'

καὶ ἀγένητον καὶ . . . ἀναλλώ-
 ωτον

cum Exc. Peir. consonat

πρὸς ὀλίγον

εἰς πλήθος δόξαις προκατειλημ-
 μένοι τὴν ἀλήθειαν

ὁ δὲ ἡμέτερος νομοθέτης ἄτε
 δὴ

τὰ ἔργα παρέχων σύμφωνα τοῖς
 λόγοις

πρὸς ὀλίγους

εἰς πλήθη δόξαις προκατει-
 λημμένα

ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἄτε
 δὴ

τὰ ἔργα παρέχων τοῖς νόμοις
 σύμφωνα

interpres	Excerpta Peiresciana
16. p. 110, 12 <i>inspiravit</i>	ἐνέφυσεν
17. p. 110, 13 <i>semper</i>	ἀεί
18. p. 110, 15 <i>alias esse persperit et constituit</i>	καλὰ συνείδε καὶ κατέστησε
19. p. 110, 15 <i>iustitiam fortitudinem</i>	τὴν δικαιοσύνην τὴν καρτερίαν
20. p. 110, 18 <i>referuntur</i>	ἔχουσι τὴν ἀναφοράν
21. p. 111, 3 <i>doctor est</i>	διδάσκαλος
22. p. 111, 6 <i>sicuti</i>	καὶ
23. p. 111, 11 <i>noster autem legislator</i>	ὁ δὲ
24. p. 111, 13 <i>legem sermone</i>	ἐκ τοῦ λόγου νόμον
25. p. 111, 14 <i>unicuique diaeta conueniente</i>	τῆς κατὰ τὸ οἰκεῖον ἐκάστης διαίτης
26. p. 111, 16 <i>quibus</i>	τίνων

Λ	Eusebius
ἐνέφυνεν	ἐνέφυσεν
ἀεὶ πολὺ	πολύ
τὰλλα συνείδε καὶ κατέστησε	τὰλλα
τὴν δικαιοσύνην τὴν καρτερίαν	τὴν δικαιοσύνην τὴν σωφροσύ-
τὴν σωφροσύνην	νην τὴν καρτερίαν
ἔχουσι τὴν ἀναφοράν	ἀναφέρουσιν
διδάσκαλος	διδασκαλικός
οἶον	οἶον
ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης	ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης
ἐκ τοῦ λόγου νόμον	ἐκ τοῦ νόμου λόγον
τῆς κατὰ τὸν οἶκετον ἐκάστω	τῆς κατὰ τὸν οἶκον ἐκάστων
διαίτης	διαίτης
ὅσων	ὅσων

His ex exemplis manifestum est, interpretis codicem Graecum, si Excerpta Peiresciana et Λ eadem praebent, ab Eusebio uero differunt, semper cum illis congruere uelut in exemplis 1. 3. 12. 13. 15. 18. 20. 21. 24. 25, si uero consentiunt Λ et Eusebius, id quod rarius accidit, Excerpta ergo Peiresciana sola a uero textu aberrauerunt, nihilo minus interpretem cum Peirescianis facere uelut sub 7. 22. 26; reliquis enim eiusmodi locis non descripsit Iosephi textum Constantinianus excerptor, sed arbitrato suo eum in breuius contraxit, uelut sub 2. 4. 14. 23. si denique Λ a reliquis differt, eo plerumque factum est, quod interpolamenta hominis Christiani passus est, quae non solum ab Eusebio sed etiam ab Excerptis Byzantinis plane absunt. Latinus quoque interpretes utpote homo saeculi sexti recentia codicis Λ interpolamenta non agnoscit (cf. 10. 12. 13.), nonnumquam uero solus Λ praebet mendum quod non sequitur Latinus cum Excerptis congruus, si denique tres illi textus Graeci fontes inter se dissentiunt, cum codice Peiresciano eadem habere solet Latinus uelut sub 11. 19. 21.

Prorsus eadem iis in partibus observantur, in quibus Excerpta A Latinum inter se, non uero Eusebium comparare licet. uelut Latinus cum Peirescianis contra A pugnare conspicitur p. 107, 5 *primitus*, 107, 9 *multum arenosam*, 108, 1 *aliis*, 108, 2 *firmissimam*, 108, 4 *recte*, 108, 11 *quales*, 108, 12 *post eum*, 108, 13 *alii uero* et cum iis omittit uerba τὰς τῶν νόμων παντείας; non deest tamen locus p. 107, 4 *indita scientia*, quo interpres, si fides est Wollenbergii silentio, non cum Excerptis (εἰς ἅς) sed cum A (ἴσασσι) consentit. uerum quod Excerptor p. 107, 7 ἐκ πολλῶν, p. 107, 12 πάντων interprete non assentiente omisit, id non exemplaris utiis, sed arbitrio Excerptoris tribuendum uidetur. consonant igitur Excerpta Peiresciana multo saepius cum A quam cum Eusebio. quo fit ut illum codicem, ubi destituti sumus Peirescianis, interpres sequi uideatur, nisi quod frequenter meliora quam A nobis tradit. quanto uero usui Latina uersio ad Graecum textum emendandum fuerit, iam Niesius praefationis suae pp. XXI seqq. satis exposuit; mihi demonstrandum erat, ex Excerptis Peirescianis et codice A, rarius uero ex Eusebio, quid dederit interpres, iudicium esse faciendum.

Non tamen recte de interpretis uersione existimare licebit, nisi qualis fuerit textus ille Graecus, quem secutus est, paululum adumbrauero. multis enim locis non solum uerba singula, sed totas sententias tam corruptas praebuit ille codex, ut Iosephi sententiam interpres ne suspicari quidem posset. iam uero cum operam daret, ut quae legerat bene in Latinum conuerteret, si qua mente comprehendere non ualebat, aut uerbum de uerbo exprimere aut sententiam aliquam ex uerbis traditis expiscari studebat idoneam. iuuabit uero exempla quaedam et locorum textus Graeci mendosorum et interpretis emendationum in medio proponere. p. 18, 7 *honorabile nomen*] in Graecis leguntur τοῦ τίμαιος, sub quibus Gutschmidius Aegyptiaci regis nomen latere recte arbitratus Τοῦτίμαος restitui suadet. interpretem τίμαιος pro adiectiuo accepisse intellegis. p. 17, 20 in Graecis extant αὐτὰ μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε παρατίθεσθαι τὰ κείνων i. e. ipsa illa, inquit Iosephus, testimonia

Aegyptiaca proferre non possum. quae uero apud interpretem sunt: *quas non arbitrantur commendare quae nostra sunt*, nisi cognouerimus interpretem pro οὐχ οἶόν τε in exemplari suo οὐχ οἶοντε (sic A) legisse et οὐχ οἶονται intellexisse, omnino intellegi nequeunt. simili modo p. 61, 1 *inscripti sunt* redit ad ἐνεγράφησαν pro ἐντεράφησαν lectum uel intellectum; ridicule uero p. 8, 12 quae codex mendose ei Δράκοντος περὶ τῶν φοινίκων pro περὶ τῶν φονικῶν praeuit nobis transtulit in haec: *Dracone ex Phoenicibus*. p. 103, 8 uero ὅν θύει apud librarium Graecum in συνθύει (A) abiit, ut non miremur, quod in textu Latino *cum eis . . . sacrificare* inuenimus.

Allis locis etsi talia uestigia in A non deprehendimus, similes eius errores ex Graecis irrepsisse sine dubio statuendum est, uelut p. 12, 14 *credere* cum habeat πεθέσθαι pro πυθέσθαι interpretem legisse probabile est, uel p. 46, 6 uoce *interimere* ad ἀνελεῖν non ad ἀποπλεῖν ducimur, uel p. 81, 9 *non paruulum donum* legentes negabimus interpreti ante oculos fuisse οὐ μικρὸν δεῖν. plane nouam sententiam pro Flauianis, quae corrupte tradita intellegere non potuerat interpres sibi conformauit p. 99, 12 *nimis igitur haec maxima compositio etiam in futuro dicenda Apionis ammiratione dignissima est*, ubi erroris tamquam fons illud συνθέσεως pro συνέσεως etiam codici A traditum habendus est. atque p. 83, 7 erroris fontem in eo mihi uideor inuenisse, quod codex interpreti pro ἀπίωνα tradiderit ἄτινα, ubi consideres quaeso, quo studio quae ipse non intellexit uerba prorsus eodem ordine qui est in Graecis reddiderit: Ἀπίωνα enim δὲ σχεδὸν ἐφεξῆς πάντες ἔλαθον οἱ τῶν προγόνων αὐτοῦ Μακεδόνων βασιλεῖς οἰκειότατα πρὸς ἡμᾶς διατεθέντες sic uertit: *quae paene omnes in ordine progenitores eius Macedonum reges ignorauerunt habentes circa nos praecipuum familiaritatis affectum*. sed longum est multa enarrare, quae cuilibet ex notis meis facile colligere licet cf. 38, 8. 16. 42, 5. 45, 9. 105, 20. 123, 16—124, 6. 136, 8—10. 139, 1.

§ 8. De interpretis uertendi ratione.

Non solum autem Graeca quae uertit interpretes erant corrupta, sed etiam ipse non is erat, qui quae sana inuenit semper recte intellexeret recteque exprimeret. haud raro enim neque cogitationes Iosephi satis perplexas ullo modo mente cepit et perspexit, sed ne compaginem quidem syntacticam compositionemque uerborum difficiliorem enodare neque uoces rariores Graecas interpretari satis ualuit. quae optime paucis uerbis iam Niesius monuit (praef. p. XXIII, cf. etiam uol. I p. LIII): ,omitto si quid non intellexit; neque enim raro lapsus est; sed nec particulas nec tempora satis distinguit, nec curat sententiarum nexum aut uerborum ordinem. est ubi omittat quae non intellexit aut difficilia eludat, nec deest, ubi quaedam adiecerit.' ubi uero plana erant, quae in exemplari suo inuenit, frequentius satis accurate uertit et si minus elegantem at certe perspicuum sermonem prodit. quo de sermone nunc mihi non est in animo plura dicere. pauca uero liceat afferre, ex quibus quantum a uero nonnumquam aberrauerit quantamque fidem mereatur perspicui possit. luculentissimum et satis ridiculum errorem deprehendimus p. 53, 4: *et illum sapientem . . . uirum refert timuisse et circa semet ipsum et apud regem deorum Vulcanum*, ubi Graeca haec τὸν σοφὸν . . . ἄνδρα ὑποδεῖσθαι πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν βασιλέα χόλον τῶν θεῶν uix interpreti futura fuissent difficilia intellectu, nisi χόλον formam non sibi notam cum χολὸν confudisset. unde ortum est, ut pro deorum ira claudum illum deum Vulcanum reponeret. ac uero uocum ἱερεὺς et ἱερὸν et ἱερῆον pluriens aliam pro alia intellexit, quo factum est, ut p. 102, 18 Graecos et Macedones sacerdotibus ad epulas usos esse contenderet. uideas alia exempla, uelut p. 15, 23 *Epirus* pro litore positum, p. 18, 17 *διαμερολογῶν*, *diuidens*, p. 36, 8 *ἐκλάζειν* *onus portare*, 54, 1 *τοφῶνιος* *ualde prae-celsa*, 63, 8 *προσποιεῖν αὐτοῦς* *fulsitates inducere*, 81, 18 *ἀξιῶν* *dignitates*, 132, 3 *στειφανώσας* *fanum ei constituens* aliaque multa. quare non mirandum est, quod de Choerili Samii uersibus desperans p. 38, 3 Graeca non intellegens uerbum

pro uerbo reddidit. alio loco p. 5, 19 Graeca sine dubio habuit sana haec: καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσοῦτοις ἔτεσιν στρατευσάντων ὕστερον . . . γέγονεν . . . ζήτησις εἰ γράμμασιν ἐχρῶντο, sed conexu uerborum non capto sic reddidit: *etiam de Troianis rebus ubi tot annis militatum est postea . . . quaestio facta est, utrum litteris usi sunt.* p. 37, 14 Graeca uerba non minus sana male inter se iunxit. sunt multa alia exempla, quae cum longum sit ad uerbum exscribere commodius ipse editionem Graecam et uersionem Latinam inter se comparabis uelut p. 10, 25 25, 3 38, 8 41, 20 42, 16 82, 2 106, 13 114, 14 et q. s. difficilia eludisse uidetur p. 56, 8 ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπανόσις τῶν σεβαστευομένων ἱερῶν ζώων χρώμενοι διατέλουν sic uertens: *sed etiam ipsa sacra animalia quae colebantur crudelissime discerpserunt.* omisit denique quaedam ut uidetur sibi diffidens p. 48, 13 59, 15 35, 16 37, 8 43, 19 aliis locis.

Haec hoc loco sufficiant; explicatius enim, ut iam supra monui, in prolegomenis Antiquitatis Iudaicae libris praemittendis mihi agendum est.

§ 9. De librorum contra Apionem inscriptione et partitione.

Fortasse iam subierit quem miratio, quod usque adhuc ne uerbum quidem de nomine librorum contra Apionem protulerim. quod tamen cum fieri non posset, antequam de codicum ratione exposuissem, nunc iam ad praetermissa aggressus quantum opus erit de libelli titulo et de partitione agam. atque primum scimus Cassiodorum Senatorem, cum in monasterio Viuariensi ab ipso condito bibliothecam pararet, operam dedisse, ut Iosephi Antiquitatis Iudaicae et contra Apionem libri nondum Latini facti ab amicis suis uerterentur. ipse enim de institutione diuinarum litterarum capite XVII haec scribit: *ut est Iosephus paene secundus Liuius in libris antiquitatum Iudaicarum late diffusus, quem pater Hieronymus scribens ad Lucinum Baeticum propter magnitudinem prolixi operis a se perhibet non potuisse transferri. hunc tamen ab*

amicis nostris quoniam est subtilis nimis et multiplex magno labore in libris uiginti duobus conuerti fecimus in Latinum. memorabile igitur est, quod Cassiodorus libris Apioneis inscriptionem propriam non indidit, sed eos cum libris Antiquitatis Iudaicae uiginti una comprehendens uiginti duos libros numerauit. qua ex re quamquam fortasse concludi potest, eos libros tamquam appendicem ampliori illi operi et supplementum ab interprete fuisse annexos, tamen facile contigisse potuit, ut Cassiodorus breuitatis gratia inscriptionem libri neglegeret. augetur haec suspicio, si ne in libris quidem manu scriptis ulla inscriptio fuisse conspicitur. deest enim, si quae addiderunt manus recentissimae neglegimus, in libris uetustissimis LB, deinde in R inscriptio libri primi et secundi et subscriptio libri primi, quae uero in classis secundae libris reperiuntur uix ab ipso interprete profecta esse possunt. C enim habet haec: *incipit liber uigesimus primus Flauii Iosephi contra Manethonem et plures alios qui liber non distinguitur per capitula sed totum simul legitur sub primo capitulo*, P uero haec: *incipit liber primus Flauii Iosephi dissertissimi historiographi contra Manethonem Egypticum et Ceremonem stoycum et alios*. similia legimus in initio libri secundi apud C: *incipit liber uigesimus secundus Iosephi contra Apionem et plures alios*, in P uero: *incipit liber secundus Iosephy contra Apionem Alexandrinum grammaticum*. denique in initio libri tertii habet C: *incipit liber uigesimus tercius Flauii Iosephi contra Apollonium Molonem et Lisimacum*. atque in codice Petrarcae libello rubrica inscripta est haec: *Flauii Iosephi historiographi antiquitatum Iudaici populi contra Apionem Alexandrinum gramaticum liber primus*. in Corsiniano denique inueniuntur: *Inuectiue Iosaphi contra Apionem et Molonem*. quae cum inter se discrepent, non solum non ex archetypo hausta esse uidentur, sed etiam ab auctore uersionis, quippe qui duos tantum libros Cassiodoro teste diuiserit, propter tertii illius libri inscriptionem ceteris aequalem profecta esse nequeunt. tota deinde inscriptio et in CP et in Pa Co non tam interpretis manum titulum Graecum uertentis quam librarii

indicem libro ex eius argumento quaerentis redolet. indicatur enim non opusculi totius nomen, sed rerum summae.

Accedit quod ne de Graeca quidem inscriptione satis constat. quode cf. Niesii praef. p. III, ut ne hanc quidem certam extitisse conicere liceat. illa uero appellatio, qua antiquissimi scriptores Christiani libros illos nominare solent περί τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαίτητος, postea etiam libris manuscriptis inscripta uel potius subscripta fuisse uidetur. ea enim subscriptio etiam libris Latinis melioribus tanto consensu traditur, ut certe in archetypo codicum ea extitisse negari non possit. etenim et in LB libris iisque, qui ab L pendent, et in P in fine posterioris libri prima manu litterisque maiusculis subscribitur: *Explicit liber secundus Flauii Ioseppi de uetustate Iudaeorum.* sunt tamen, quae obesse uideantur, quominus ab interprete ipso haec subscriptio posita sit. is enim ἀρχαίτης et ἀρχαίος Latine in *antiquitas* et *antiquus*, παλαιός uero in *uetus* uel *uetustus* conuertere solet, cf. p. 3, 4 *uetustissimum*: παλαιότατον; 8, 7 *uetus aliquid*: περί τῶν παλαιῶν τ; 11, 5 *antiquissima quidem et ueterrima*: τὰ μὲν ἀνωτάτω καὶ παλαιότατα, etsi confitendum est p. 139, 18 pro *ueterum* in Graecis inueniri ἀρχαίους.

Hanc igitur *de uetustate Iudaeorum* inscriptionem, si omititis Bandinium aliosque catalogorum auctores, primus Benedictus Niese ex codicum subscriptione libello nostro repetiuit, quae uero usque ad eum inscribi solebant *de antiquitate Iudaeorum contra Apionem grammaticum ad Epaphroditum* et in codicibus recentioribus et in editionibus antiquissimis ex Hieronymi uita Iosephi (de uiris illustr. cp. 13) et eiusdem ad Magnum oratorem urbis Romae epistola originem traxerunt. plane nihili denique sunt quae in libris manuscriptis recentissimis inscribuntur uelut in Corsiniano, quae iam in medio posui, et in H nunc proferenda: *sequuntur tria uolumina in quibus Iosephus Iudaicam antiquitatem probat auctoritate infidelium de impugna(nci)a eorundem calumniarum in Iudeos ipsorumque leges inuectarum.* ego uero, cum res decerni nequeat, Nesium secutus titulum conformaui: *de uetustate Iudaeorum siue contra Apionem libri duo.*

Pauca denique addo de librorum partitione. plures enim

sunt codices manu scripti, in quibus non duo sed tres libri numerantur. inde a libri alterius paragrapho 145 C et H et si hunc addere licet R tertium incipiunt librum. Parisinus enim codex 5049 (R) saeculo XIII primitus quidem solos uiginti Antiquitatum Iudaicarum et septem de bello Iudaico libros et continebat et numerabat. saeculo autem decimo quinto cum codici illi tamquam supplementum intermitterentur contra Apionem libri, ut triginta librorum numerus compleretur, in tres diuisi sunt. atque in antiquiore libri primi belli Iudaici inscriptione saeculo XIII° descripta hac: *post antiquitatum libros uiginti hi sequuntur qui captiuitatis Iudaicae et excidii Iherusalem inscribuntur numero septem* manus saeculi XVⁱ post uiginti inseruit tres, in ipsis autem libris de uetustate Iudaeorum dixi abesse et inscriptiones et subscriptiones librorum, nisi quod in fine legitur *Codex uniuersae iudaicae antiquitatis optimis auspiciis finitur*, praetereaue litteras initiales, ita ut tripartitio recens habenda et XVⁱ demum saeculi librario tribuenda sit. et cum Harleianum ab R pendere hac quoque ex partitione librorum satis appareat, G codicis librarius primus et fere solus, ut corpus triginta librorum Iosephi haberet, tres libros contra Apionem diuisisse conspicitur. in Bodleiano denique libro initium quidem illud tertii libri littera initiali splendida insignitum est, sed duo tantum libri in subscriptione numerantur. capitula diuisit primus Robertus Gouillet, deinde aliter dispertiens Hudsonius, capita Hudsoniana et praeter ea paragraphos adiecit quem ego sequor Niesius.

§ 10. De editionis consilio.

Ex iis, quae de fonte Graeco, de codicum archetypo, de interpretis studio ac doctrina disputauimus, facili negotio colligitur in libris Iosephi contra Apionem Latinis cautissime esse exercendam artem criticam. fuerunt enim tot corruptelae in Graeco exemplari, tot locos parum intellexit interpres, tot menda inerant librorum archetypo et utriusque librorum classis codici primario, ut saepissime dubitatio exoriatur, quem corruptionis habeamus auctorem et utrum corruptum inuenerit

textum Graecum interpres aut ipse corruperit, an postea ab librariis ipsius uerba sint corrupta. exempli gratia interdum difficile dictu est, interpresne an librarius sit culpandus, quod uerbis homoeteleutis deceptus quaedam omiserit. ne igitur nimis interpretem corrigerem, ea tantum in textum recipere uolui, quae aliqua cum probabilitate interpreti ipsi tribui posse confidebam. quod nisi fieri poterat, archetypi scripturam potius malui restituere, quam incertam pro genuina lectione uenditare. ac si quas non quidem certas at satis probabiles mihi medelas inuenisse uidebar, in apparatu critico apposuisse satis habui neque aliter aliorum coniecturis usus sum. de emendatione igitur alii alia iudicabunt, ego contentus ero, si textus Latini fundamenta certa parauero. relinquuntur enim sat multa, de quibus desperaui uelut *pudori* p. 32, 10, *demens* 85, 19, *proni est* 116, 2, locus de Cleopatra p. 85—86. in aliis uero nimis timide forsitan, quae in textu ponere debebam, in apparatus relegaui, uelut p. 13, 9 *traditionem*, 16, 6 *adepta potestatem*, 17, 5 *solucre*.

Sub textu primum quidem signa codicum singulis in paginis adhibitorum attuli, testimonia uero et excerpta librorum Apioneorum apud medii aevi scriptores nulla repperi. uariam deinde lectionem codicum LBRCP editionisque principis totam, V et Pa codicum discrepantias per supplementa tantum nunc primum edita, ex reliquis hic illic eas codicum DMOCrCo, ubi utile uisum est, notaui; Graeca duplici ratione usus adieci, primum, ut ars et doctrina interpretis, deinde ut fons eius Graecus qualis fuerit cognosci possit. quapropter codicis A quidem interpolamenta non exscripsi nec sententias plane deformatas, contra Excerptorum Peirescianorum, Eusebii, A codicis editionis principis Graecae, quae tamen ex Latinis correctionem passa est, lectiones inter se differentes iuxta posui, Eusebii tamen ita, ut simpliciter Eusebiana notarem, singula uero eius opera non curarem. quae si quis accuratius inspecturus est, accedat quaeso Niesii editionem.

Lectionis uarietatem, quae in re orthographica uertitur, a commentario omnino seclusi, nisi quod in nominibus propriis

minus usitatis largior fui. nonnumquam etiam ut codicum classes distinguerem discrepantias mere orthographicas. semper uero eas notavi, ubi de casu uel tempore uerbi dubitatio effici poterat uelut in illa frequenti *e* et *i* elementorum permutatione. secutus sum orthographiam Cassiodori aetate usitatam, qualis ex ipsius tractatu orthographico et ex celeberrimo illo codice Ambrosiano saeculi VII^{mi} papyraceo, quo libri Antiquitatis Iudaicae V—X continentur, cognoscitur. qui codex si certum usum prodere uidebatur, constanter scripturam eius quamuis non traditam in libris nostris recentioribus repetere uolui uelut in *optinere oboedire temptare sollemnis* similibus, si uero usus inconstans illo aeuo uelut in praepositionibus assimilatis apparebat, codicum uestigia ita secutus sum, ut non ueritus sim eadem in pagella *inpius* et *inpius*, *quemammodum* et *quemadmodum*, *adtinere* et *attinere* eodem modo iuxta edere, quo in codice Ambrosiano promiscue legi solent.¹⁾

Emendationum aliorum praeter auctores ueterum editionum²⁾ imprimis mihi praesto erant Gutschmidii observationes commentario textus Graeci insertae (Kleine Schriften IV p. 336—589), deinde Benedicti Niese, quas partim in editione libri Graeci, partim litteris ad me datis communicauit. denique Ottonis Guenther, collegae Berolinensis nunc Gedanensis litteris mihi missae, quarum quidem in addendis supplementum subicio.

Restat iam ut eis, qui me in apparatu colligendo, in textu adornando, in plagulis corrigendis beneuole et studiose adiuuerunt, gratias meas referam. inter quos longe primus nominandus est Benedictus Niese meus, qui non solum edendae Iosephi operum uersionis Latinae mihi auctor fuit, sed etiam quae collecta habebat in meum usum concessit. tum in emendando et corrigendo semper consilio et ingenii acumine auxili

¹⁾ cf. in tabula photolithographica (60) ex codice Ambrosiano a societate palaeographica Anglica reproducta uers. 10 *inpietatem* et 28 *impie-tatibus*.

²⁾ imprimis laudandae sunt edd. Venetae anni 1486. 1502 (ut monui pro 1510 in apparatu ponenda) Mediolanensis anni 1513, Ioh Sobii editio Coloniensis anni 1524, uituperanda potius ea Sigmundi Gelenii.

atus est. Otto deinde Guenther plagulas exigens typothetae siluam contulit observationum neque paucis eleganter attulit medelam. Guilelmi uero de Hartel uiri clarissimi auxilio et consilio in colligendis codicum speciminibus excutiendisque libris semper uti potui. quo intercedente uiri docti, quos iam supra nominaui, Carolus et Henricus Schenkl, Augustus Haberda, Antonius Swoboda, R. C. Kukula, Aemilius Kroymann in Niesii uel meum usum codices aut inspexerunt aut excuserunt. de libris denique apud se conseruatis humanissime me accuratiora docuerunt Franciscus Carta aduocatus Taurinensis bibliothecae praefectus, Adrianus Piccolomini professor Caesenas, Guido Biagi Laurentianae celeberrimae praefectus, J. P. Gilson collega Londinensis. quibus omnibus quas decet ago gratias.

Scribebam Steglitii prope Berolinum mense Iunio a. 1897

Carolus Boysen.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Praefationis primo folio iam sub prelum misso a Caesare Paoli professore Florentino rei palaeographicae peritissimo litteras accepi, quibus de codicibus LCrM meliora edoctus sum. Niesio enim pars codicis Cr posterior saeculo demum XV° suppleta esse uidebatur; iam eandem fere S. Crucianus ac liber S. Marcianus saeculo XI^{mo} a Niesio ascriptus lectionum uarietatem praebebat; quare hunc tamquam medium inter L et Cr intercedere coniecissem, nisi ex lectionibus perspexissem, nullo modo cogitari posse, Cr ex M transcriptum esse. de aetate igitur libri S. Marciani cum dubitatio mihi moueretur litteris ab Hieronymo Vitelli petiui, ut libris illis inspectis scrupulos mihi eximeret. qui cum ipse a Florentia abesset, Paolio uiro doctissimo auctor fuit, ut quae rogaueram exsequeretur. qui quanta diligentia codices examinauerit, ex iis, quae eius liberalitati atque humanitati debeo, luculenter apparet. haec enim mihi scripsit:

Il codice Laurent. 66, 2 è certamente antico, dei primi dell' XI secolo; le correzioni del libro contro Apione non sono, a parer mio, più recenti del secolo XII. — Il cod. S. Croce 19 sin. 1 pare a me scritto in due tempi: sec. X—XI, fino a c. 211; a c. 212 (dove comincia un quaderno nuovo) muta la qualità della membrana, mutano la composizione e il colorito delle iniziali a fregi e a colori, e la forma della scrittura mi apparisce del secolo XII. Il frammo Apion. sta in questo codice a cc. 251 e segg. — Il cod. S. Marco 385 è certamente antico, certamente del secolo XI sino a c. 167: di lì in poi cominciano i dubbi ed è appunto in questa seconda parte che si trova il frammo Apioneo. Le ragioni del dubitare sono queste: la pergamena è in genere più bianca e di fattura apparentemente più moderna; — la scrittura è in parte artificiosa; — il colore delle miniature è, senza dubbio, assai meno brillante che in quelle della prima parte. Ma non debbo tacere che ci sono parecchie carte che conservano l'aspetto dell' antichità; e che le iniziali a fregi e colori (compresa la S del Sufficienter nel frammo Apion.), così per la composizione, come per il tono dei colori non offrono nessuna nessunissima differenza da quelle della prima parte.

È possibile che la parte seconda del cod. sia una imitazione del secolo XV? Non mi parrebbe di poterlo asserire: ma può essere che sia scritta un po' più tardi della prima, forse nel secolo XII. Ma se questo è, debbo anche aggiungere che deve essere opera di uno scrittore e d'un miniatore che si erano educati sui modelli del secolo precedente: perchè, ripeto, nelle miniature non c'è differenza alcuna; e quanto alla scrittura, o sia originale o sia d'imitazione, ha il tipo schietto della scrittura caratteristica dei Passionari e dei Leggendarî italiani del secolo XI.'

Qua ex disputatione sequitur librum S. Marcianum saeculo XI°, S. Crucianum uero, quantum ad libros Apioneos attinet, XII° esse attribuendum, ille uero cum neglegentius descriptus ¹⁾ huius fons fuisse nequeat, tertio cuidam codici nunc deperdito cum S. Cruciano menda utrique communia debere uidetur. ceterum codicum horum ratio alterutra, cum uterque ex libro Laurentiano fluxerit, ad uerba interpretis restituenda nullius est momenti. atque haec quidem praefationi addenda habui.

In apparatu critico congerendo hic illic nescio quo casu quaedam omisi, alia typothetae erroribus debita non satis animaduerti, nouas denique emendationes a Niesio Guentheroque, cum plagulas examinarent, missas partim iam textui subieci partim hoc demum loco addere aut potui aut uolui. quae omnia unum in locum collecta nunc supplementi loco submitto.

ad p. 3, 5 *conscientiam*] *consistentiam* conic. Guenther.

ad p. 5, 16 *illo*] *ullo* CP.

ad p. 8, 9 *dicunt esse* tr. P.

ad p. 10, 1 *est, si*] *est, et si* conic. Guenther.

ad p. 16, 16 in notis pro *eum P* legas *cum P*.

ad p. 21, 8 *rectissime*] *quod rectissime* conic. Niese.

ad p. 22, 7 addas *armesianus* R

ad p. 23, 1 *adiecit*] probat Guenther laudans Collectionem Auellanam II 759, 8 *rursus adiecit uxor Lia ut conciperet*.

ad p. 25, 14 in notis legas: *pecunias*] *pecunia* Le *peccuniam* B.

ad p. 27, 15 *Fellete* conic. Niese.

ad p. 31, 10 *obsidentes*] in nota delendum est B.

ad p. 31, 13 in nota corrigas: *quorum* LRCPe.

ad p. 34, 5 *Carcamane*] *Carmania* scribi iubet Niese.

ad p. 36, 7 *inter sacramenta cum*] *inter haec tamen cum* proponit Niese, *inter sacramenta uero cum* Guenther.

ad p. 41, 22 *conuersationem* <suam> CCo.

ad p. 45, 4 *si*] *dum* R addas.

¹⁾ exempli gratia omisit M p. 7, 4 *eos*; 7, 20 *quidem*; 8, 18 *discordia*; 13, 13 *uero*; 16, 2 *uniuersi*; mendose scribit p. 4, 4 *arbitrati sunt*; 5, 2 *euentarumque*; 5, 20 *sapientibus*; 8, 13 *de antiquitate*; 10, 16 *eius rei*; 10, 22 *alienarum*; 24, 9 *carchedonam nuncupauerunt*.

- ad p. 47, 12 *praedicturum*] *praebiturum* conic. Guenther.
 ad p. 52, 8 *filiorum*] *L filio* corr. L².
 ad p. 53, 1 *sectiones*] in nota *R* pro *B* reponas.
 ad p. 58, 1 *impossibilitatis concupiscentiam*] simile exemplum ex Collectione Anellana p. 12, 9 notat Guenther: *aliquam atrocitatis mortem*.
 ad p. 61, 5 *sacerdotes atque ad iuris iurandi uinculi illorum instinctu* (uel *adinuentione*) *multitudinem conuenisse* proposuit Niese.
 ad p. 61, 19 *corpore*] et *corpore* conic. Niese *corporeque* Guenther.
 ad p. 63, 15 *inhabitarent*] rescribas *habitarent*, notam sic corrigas: *inhabitarent* BCPa.
 ad p. 74, 5 *mordentur*] *morderent* R.
 ad p. 79, 14 *se nostram* ***] *semen nostrum* conic. Guenther.
 ad p. 86, 14 *et ea*] sic Co, diffido ergo de C recte collato.
 ad p. 91, 15 in nota delendum est *quod P*.
 ad p. 92, 11 *et obstipuis* <*se quis esse*> *t is homo* conic. Guenther.
 ad p. 96, 18 notam corrigas sic: *qui—eorum*] om. Le.
 ad p. 97, 9 *agentes*] *agens* R.
 ad p. 100, 16 notam corrigas: *alios uero—famosissimos*] om. L(D)e
 ad p. 104, 3 in nota legas: *iuxta L* (non *B*).
 ad p. 105, 15 *onus*] nunc conicio: *opus*, ἔργον et λόγον ab interprete confusa arbitratus.
 ad p. 106, 1 *legiptime* C.
 ad p. 108, 11 in nota legas: οἷος coni. Niese, ὅν A.
 ad p. 111, 9 *haec*] *hoc* R.
 ad p. 111, 16 in nota legas: *abstinere R* (non *B*).
 ad p. 114, 5 *robur*] om. B.
 ad p. 114, 12 sqq. in notis uersuum numeros corrigas.
 ad p. 115, 19 *forma*] *fortuna* R.
 ad p. 118, 10 *est*] *esto* conic. Guenther.
 ad p. 119, 7 *dum ob<itu ab> hoc fit aliena* conic. Guenther.
 ad p. 123, 8 *firmissimam quia hi qui* conic. Niese.
 ad p. 124, 16 in nota pro *R* reponas *P*.
 ad p. 125, 1 *de*] om. B.
 ad p. 125, 5 *Lycurgi*] *ligurgi* R, *Lycurgum* coni. Guenther.
 ad p. 128, 2 *proiectiones*] *per obiectiones* conic. Guenther.
-

CONSPECTVS SIGLORVM ET SCRIPTVRAE COMPENDIORVM.

- L* = codex Laurentianus plut. LXVI, 2; L¹²³⁴ indicant manus eiusdem codicis correctrices eodemque modo B²C² reliqua intellegas.
- Cr* = cod. Laurent. S. Crucis plut. XIX sinist. 1.
- M* = cod. Florentinus S. Marci 385.
- B* = cod. Bodleianus Canonicianus 148.
- R* = cod. Parisinus lat. 5049.
- V* = cod. Venetus Marcianus X, 60.
- H* = cod. Musei Britannici Harleianus 4962.
- D* = cod. Dresdensis A 111.
- Mo* = cod. Monacensis lat. 22105.
- C* = cod. Cheltenhamensis Phillippicus 12311.
- P* = cod. Parisinus lat. 1615.
- Pa* = cod. Parisinus lat. 5054.
- Co* = cod. Corsinianus 839.
<i>e</i> = editio princeps Veronensis anni 1480	}	operum
<i>f</i> = ed. Frobenii Basileensis a. 1524		Iosephi
<i>Sobius</i> = ed. Coloniensis a. 1524		uersionis
<i>Gelenius</i> = editio Sigism. Gelenii Parisiensis a. 1535		antiquae.
- A* = cod. Laurent. plut. LXIX, 22 Graecus.
- ed. princ.* = editio operum Iosephi Graecorum princeps a. 1544.
- Eus, Euseb* = Eusebii operum loci Flauiani.
- Sync, Syncell* = Georgius Syncellus.
- Theoph* = Theophilus Antiochenus contra Autolyicum III 20—23.
- Porphyr* = Porphyrius de abstinent. IV 14.
- Cosmas* = Cosmas Indicopleustes in topogr. Christiana in Montefalconii Collectione noua Patrum uol. II.
- Exc Peir* = Excerpta Peiresciana ex Constantini Porphyrogenetae Collectaneis de uirtutibus et uitis ed. Iul. Wollenberg. (Progr. Gymnas. Francogallici.) Berol. 1871. 4.
- Gutschmid* = Alfredi a Gutschmid commentarius in Iosephi contra Apionem libros (Opuscula IV p. 336—589).

add., *addid.* = addit, addunt, addidit, additum similia.

cf., *cfr.* = confer, conferatur similia.

corr. = correxit, correctum, correctura similia.

emend. = emendavit similia.

eras. = erasit similia.

i. e. = id est.

in m., *in marg.* = in margine.

interp. = interpres.

lin. = linea.

m., *man.* = manus; *1 m.* = prima manus.

mut. = mutavit sim.

om. = omittit, omisum sim.

r., *ras.* = rasura.

rec. = recens.

s. v. = sub voce.

s., *superscr.* = superscripsit sim.

superp. = superposuit sim.

suppl. = supplevit sim.

tr. = transposuit sim.

u. = uersus.

*** asterisci lacunas indicant.

| uel ≡ rasuras significant.

<> uncis in textu inserenda, in apparatu uerba a librariis superaddita
circumsaepsi.

[] uncis secludenda notau.

? signum codicum siglis addidi ubi de lectione diffidebam.

| lineola finem uersus, || lineolis finem columnae uel paginae notau.

FLAVII IOSEPHI
DE IUDAEORVM VETVSTATE
SIVE
CONTRA APIONEM
LIBRI II

LIBER PRIMVS.

I. Sufficenter ut arbitror et per libros antiquitatum, opulentissime uirorum Epaphrodite, legentibus eos aperui de nostro genere Iudaeorum, quia et uetustissimum est et
 5 primam conscientiam propriam habuit nec non et quemadmodum regionem, quam nunc habuimus, habitauit. quinque milia enim annorum numerum historiam continentem ex nostris sacris libris Graeco sermone conscripsi. quoniam uero 2 multos uideo respicientes blasphemiam quorundam insane
 10 prolatam et ea, quae a me de antiquitate conscripta sunt, non

LBR, CP(Pa), e. — A, ed. pr(inc. Graeca)

In L titulus deest, manus saeculi XVI uel XVII in marg. add.: De uetustate Iudeorum libri duo Iosephi aduersus appionem grammaticum; in B deest, spatium undecim uersuum librarius uacuum reliquit; in Cr M deest; in R deest, manus recentissima add.: Fl. Iosephi contra Apionem; in C minio scripta sunt haec: Incipit liber uigesimus primus flauii Iosephi contra manethonem et plures alios qui liber non distinguitur per capitula sed totum simul legitur sub primo capitulo. Et hic incipit capitulum primum :: ::. Proinde alteri eiusdem paginae columnae inscribitur: Item capitulum primum contra manethonem et alios. — P exhibet haec: Incipit liber primus flauii Iosephi dissertissimi hystoriorum contra manethonem egypticum et ceremonem stoycum et alios. Co(rsinianus 839) fol. 23: Inuectiue Iosaphi contra Apionem et Molonem. D(resdensis 118) habet haec ex Hieronymo de uir. ill. 13 sumpta: Iosephi machaciae filii hebraei genere sacerdotis ex hierosolymis de antiquitate Iudeorum contra Appionem grammaticum Alexandrinum capitulum primum. Eadem e uerbis capitulum primum omissis repetit.

2 Pa per §§ 1—3 collatus est. et] om. CPPa 3 apperui CP
 5 conscientiam] ὑπόστασις nec non—habitauit] om. L (qui seruauit antea
 pro habuit uocem habitauit, L² uit superscripto restituit: habuit) B (sed
 prima manus in imo margine suppl.) e 7 enim milia tr. CPPa milia]
 millis Pa 10 quae] quae dicta sunt R

- credentes, putantes indicium, quasi nouellum sit nostrum
 genus, eo quod nulla memoria apud Graecorum nobiles
 3 historiographos digni sunt habiti nostri maiores, pro omnibus
 his arbitratus sum oportere me breuiter haec dicta conscribere
 et derogantium quidem uesaniam spontaneumque increpare 5
 mendacium, aliorum uero ignorantiam pariter emendare, uni-
 uersosque de nostra antiquitate, qui scilicet ueritatem amplex-
 4 tuntur, edocere. utar autem in meis dictis testibus eis, qui
 de omni antiquitate apud Graecos fide digni sunt iudicati:
 eos autem, qui blasphemae de nobis atque fallaciter conscri- 10
 pserunt aliqua, per semetipsos conuictos indubitanter ostendam.
 5 conabor autem etiam causas exponere, propter quas non multi in
 Graecis historiis gentis nostrae fecere memoriam, nec non et
 eos, qui de nobis nequaquam scribere siluerunt, nescientibus
 aut nescire simulantibus indicabo. 15
- 6 II. Primitus itaque satis ammiror eos, qui aestimant oportere
 de rebus antiquis Graecis tantummodo fidem haberi et
 ab eis consulendam esse ueritatis integritatem, nobis autem
 et aliis hominibus non esse credendum; sed ego omnia in
 his contraria uideo contigisse. quapropter decet non uanas 20
 opiniones inspicere sed ex ipsis rebus iustitiam ponderare.
 7 omnia siquidem Graecorum noua et heri uel ut ita dicam

LBR, CP(Pa), e. — Euseb A, ed. pr.

1 indicium] *ex Graeco* τεκμήριον *scr.*, iudicium *codd.* indicium—genus]
 mendacium quasi nostrum sit genus e nostrum sit *tr.* R 3 hystoria-
 graphos Pa 5 et] *abest a Graecis* uesaniam L uesanum e
 spontaneumque] spontaneam simulque C spontaneam undique P spontaneum
 undique Pa 9 iudicati] iudicam L iudicandi *ex corr.* L², BRe 10 con-
 scribere *ut solet in talibus e quod hoc solo loco noto* 11 conuictos]
 conuinctos L (-os s. L²) conuincta B conuictos C cumuinctos P conuicta e
 12 autem] *om.* e 14 qui de] quidem e siluerunt] uoluerunt e
 15 aut] autem R 16 primum C itaque] ita P extimant C
 extimant B existimant e oportere *post antiquis tr.* R 17 habere
 LBe 20 quapropter] εἴτε uarias e 22 siquidem] γὰρ A heri uel]
 here uel L (here *in heri corr. recte* L²) herē uel C hec uel P herius e

nuper facta cognouerit, hoc est fabricas ciuitatum et adinuen-
 tiones artium conscriptionesque legum cunctarumque rerum
 iunior apud eos est historiae diligentia conscribendae. apud 8
 Aegyptios autem atque Chaldaeos et Phoenicas, desino enim
 5 nos illis connumerare, sicut ipsi fatentur res gestae anti-
 quissimam et permanentem habent memoriae traditionem. nam 9
 et locis omnes inhabitant, quae nequaquam aëris corruptioni
 subiaceant, et multam prouidentiam habuerunt, ut nihil horum,
 quae apud eos aguntur, sine memoria linquerentur, sed in
 10 publicis conscriptionibus semper a uiris sapientissimis dica-
 rentur; Graecorum uero regionem innumerae corruptiones 10
 inuaserunt rerum memoriam delentes. si autem nouas consti-
 tuentes conuersationes omnium se praeesse crediderunt, sciant.
 quia etiam sero et uix naturam potuerunt agnoscere litterarum:
 15 nam antiquissimum earum usum habuisse creduntur a Phoe-
 nicibus et a Cadmo se didicisse glorianur. sed neque illo 11
 tempore poterit aliquis demonstrare seruata conscriptionem
 neque in templis neque in publicis anathematibus, quando
 etiam de Troianis rebus, ubi tot annis militatum est, postea
 20 multa quaestio atque contentio facta est, utrum litteris usi

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 cognouerit] εἰδότες, unde conieci; cognoui. et codd. e εἰρήσεις Euseb
 hoc] haec e 3 iunior L diligenda P conscribende B (a 1. m. in
 -da corr.), conscribenda LRCPe 4 enim nos om. CP 5 ipse R
 fatentur ipsi tr. B 7 aëris] ἐκ τοῦ περιέχοντος 8 nihil horum] nichil-
 [horum L¹ nihil eorum R 9 aguntur] geruntur R relinquerentur CP
 10 dicarentur] καθ' ἑαυτοὺς dicarentur B dictarentur RCP dicerentur e
 12 si] ἀλλ', in codice suo Graeco si habuisse uidetur interpres, qui
 postea, ut haberet apodosin, sciant quia inseruit qui e 13 sciant
 quia] in Graecis non extant. 14 sero] scio R 15 habuis
 se L 16 et a—didicisse] et cadmos (cadinus R) edidicisse (ex edi-
 disse B e didicisse R) L (L² s lineola a cadmo separatam cum e
 coniunxit) BR a cadōs e didicisse P illo tempore] ἀπ' ἐκείνου
 τοῦ χρόνου Euseb ἐπ' ἐκείνου τοῦ χ. A 18 anathematicis P 19 de Tro-
 ianis rebus—est] περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσούτοις ἔτεσι στρατευσάντων de
 iq troianis L (ipse expunxit) 20 usi sunt] usi sint BRCP

- sunt; et magis ueritas optinuit, eo quod usus modernarum
 12 litterarum illis fuisset incognitus. constat autem, quoniam
 apud Graecos nulla inuenitur absolute conscriptio poëma
 Homeri uetustior, et hunc etiam post bella Troiana fuisse
 manifestum est. et aiunt neque hunc litteris suum poëma 5
 reliquisse, sed cantibus memoria reservatum postea fuisse
 compositum et propterea multam in eo conspici dissonantiam.
 13 qui autem historias apud eos conscribere temptauerunt, id est
 hi, qui circa Cadmum Milesium, et Acusilaus Argius et
 post hunc quicumque alii fuisse referuntur, paululum tempus 10
 14 Persicam apud Helladium militiam praecesserunt. sed etiam
 eos, qui de caelestibus et diuinis primitus apud Graecos
 philosophati sunt, id est Pherecydem Syrum et Pythagoram
 et Thaletem omnes concorditer confitentur Aegyptiorum et
 Chaldaeorum fuisse discipulos et breuiter conscripsisse, quae 15
 a Graecis omnium antiquissima iudicantur, ita ut uix ea
 credant ab illis fuisse conscripta.
 15 III. Quomodo ergo non est inrationabile, ut tali fastu
 uegetentur Graeci, tamquam soli sciant uetera et ueritatem
 eorum sub scrupulositate contradant? an quis non ab ipsis 20

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 usus] usu CP 2 fuisse P incognitū C 3 conscri B, quod
 rec. man. parum recte correxit in conscribi poemate L³Re omeri C
 4 et] om. R 5 aiunt] ante e 6 cantibus] ᾠμάτων A γραμμάτων Eus
 memoriae R recte? 7 multa B conspexi e dissonantia LB dissonan-
 tia L³ 9 hi] om. CP circa] circa L (i s. L³) CP circa cadmum]
 circadamum e cadinum R mileseum LB milefium P acusilaum CP
 Argius et] argius et LBR argiuis. sed C argiuisset P 10 paulum R
 11 apud Helladium] ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα apud hellidium CP apud hellani-
 cum e eos etiam tr. e 12 primitiis ex -tus corr. B² 13 sunt]
 om. e id est] idem e fericidem codd. siru L cyrum R Σόριον
 pithagora L corr. L³ 14 thalitem LBP thales L³ (s. c les) talethem R
 16 ut] om. LBRe, s. L³. 18 inrationabile] irrationabile RPe fastu]
 conieci. factu Le facto BRCP 19 uegentur (te s. 1 m.) B uegerentur P
 ueritatem] in marg. L³ add.: c (i. e. corrigas) uetustatem 20 con-
 tradant. an quis] de antiquis e an quis] e Graecis ἢ τίς restituī, aquis
 LBR a quibus CP

conscriptoribus facillime discat, quia neque firmiter scientes aliquid conscripserunt. sed quod unusquisque opinatus est hoc studuit explanare? unde etiam libris suis alterutros arguunt et ualde contraria ex rebus eisdem non piget eos edicere. sed ego uidebor me potioribus esse superfluis, si 16 explanare uoluerō, quantis quidem locis Hellanicus ab Acusilao de genealogiis discrepat et in quantis Isidiotum corrigit Acusilaus aut quomodo Ephorus quidem Hellanicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum uero Timaeus et 10 Timaeum qui post illum fuerunt, Herodotum uero cuncti: sed neque de Siculis cum Antiocho et Philisto aut Callia 17 Timaeus concordare dignatus est neque rursus de Atticis hi. qui Atthidas conscripserunt, aut de Argolicis, qui de Argis historiam protulerunt, alterutros consecuti sunt. et quid 18 oportet dicere de ciuitatibus breuibisque rebus, quando de militia Persica et his quae in ea sunt gesta tantum uiri probatissimi discordasse noscuntur? in multis autem etiam Thucydides tamquam fallax accusatur, licet scrupulosissimam secundum se historiam conscripsisse uideatur.

20 IV. Causae uero huius dissonantiae multae quidem forsā 19

LBR, CP. e. — Euseb A, ed. pr.

1 discant *codd.* e μὴ: neque] μὴδὲν A μὴδὲ ἐν *Euseb* 4 ex] πρὶ, παρὰ *legisse uidetur interpretes, nisi ex in de corrigi iusseris.* non eos piget (eos in *ras.*) *tr.* B eos *om.* e 5 educere R dicere CP me] ne *Le om.* CP superfluum e 6 hellanifus L f in c L¹ ita *correxerit, ut similis litterae f existeret, unde in hellanufus nomen abiit apud Cr M hellanitiis P* agesilao e 7 genealogiis] -al- in *r.* B geonologiis R Isidiotum] Ἰσιόδοον ysiado (-di- P) tum CP herodotum De 8 implurimis B 9 et] καὶ *om.* LPe 10 herodotum] Frodotum L Trodotum B erodotum R Terodotum C koerodotum P 11 Siculis] singulis *codd.* e σικελῶν A calia LB 12 athicis P 13 attidas LBe atticas RC² 14 pertulerunt R 16 militia Persica] cum *Eusebio concinit, τῆς περσικῆς τῆς Περσικῆς στρατίας* A de militia ex dicere malitia *corr.* L² tantum] τῇ R uiri B 17 autem] *om.* CP 18 Thucydides tamquam] thucididis tamquam LBR (thuchidis R) thucididista quam CP 20 huius] τοῦ αὐτοῦ *Euseb* τοῦ αὐτοῦ A quidem] *om.* Re

et aliae quaerere uolentibus apparebunt. ego uero duabus quas dicturus sum maximam huius summam diuersitatis ascribo. et quidem primum dico eam, quae mihi proprior esse uidetur, 20 id est eo quod ab initio non fuerit studium apud Graecos publicas de his quae semper aguntur proferre conscriptiones. 5 hoc etenim praecipue et errorem et potestatem mentiendi posteris 21 uetus aliquid uolentibus scriptitare concessit. non enim solummodo apud alios Graecos publica conscriptio est neglecta, sed neque apud ipsos Athenienses, quos terrigenas esse dicunt disciplinae cultores, aliquid huiusmodi reperitur factum, sed 10 publicarum litterarum antiquissimas esse dicunt leges, quae a Dracone eis ex Phoenicibus sunt conscriptae ante modicum 22 tempus tyrannidis Pisistrati. de Arcadibus autem in antiquitate glorianibus quid oportet dici? uix enim isti et postea litteris eruditi sunt. 15

23 V. Cum ergo conscriptio nulla proponeretur, quae et discere uolentes edoceret et mentientes argueret, multa inter alterutros 24 conscriptores discordia generata est. secunda uero causa uarietatis post illam haec ponenda est, quoniam qui ad conscribendum se praeparabant non studium ueritatis exhibuerunt, 20 licet haec promissio semper habeatur in promptu, sed uerbo- 25 rum magis habuere prolationem maximam. et quemadmodum

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

3 primum] plurimum *R* propriorum *R* 4 ab initio] ἐξ ἀρχῆς *A* ἐξ ἐκασθῆναι *Euseb* 5 quae aguntur et semper proferre *C* q; aguntur semper proferre *P* 6 et ante errorem] *om. R* et post errorem] de *P* metiendi *L* (*L*² s. n) 7 scriptare *L* (*L*² s. ti) 10 huiusmodo *L* (*L*² in -di corr.) factum] *om. e* 11 antiquissimis *L* (*correx*it *L*²) *R* dicunt esse *tr. P* 12 dracone eis] draconeis *R* ex Phoenicibus] τῶν φοινικῶν (φοινίκων *A*) 13 de Arcadibus] dicarcadibus *L* (ic *litteris superp. L*² e) dicā reatibus *B* 14 isti *om. R* 16 nulla] ulla *P* praepone- retur *e* 17 uolentes] uolentis *L* (*L*³ in m.: c tes) uolentibus *B* (ras. in -tes mut. *B*²) uolentibus *e* 18 secunda—ponenda est] *om. De* uarietatis causa *tr. R* 19 ad conscribendum] ad prae scribendum *L* (*L*² superscr.) ad pscribendum *Be* ad praeconscribendum *R* ad componendum *P* 21 impromptu *LB* 22 habuere] ex ἐπεδείκνυντο *coneci*, habere *codd. e* quemadmodum *R*.

laudari se in hoc super alios aestimarent, ad hoc potius
semet ipsos aptabant, aliqui uero ad fabulas sunt conuersi,
aliqui autem ad gratiam aut ciuitates laudantes aut reges;
alii semet ipsos ad accusandas causas aut conscriptores tradi-
5 derunt in hoc se fore probabiles aestimantes et omnino hoc 26
agentes, quod historiae nimis aduersum est. uerae siquidem
historiae indicium est, si de hisdem rebus omnes eadem
dicant atque conscribant. hi uero cum quaedam aliter conscri-
berent quam alii, tunc se putabant omnium ueraciores ostendi.
10 quapropter causa quidem uerborum et calliditatis eorum cedere 27
nos Graecis oportet, non autem de antiqua historiae ueritate
et maxime de rebus propriis uniuscuiusque prouinciae.

VI. Quoniam uero apud Aegyptios et Babylonios ex lon- 28
gissimis olim temporibus circa conscriptiones diligentia fuit,
15 quando sacerdotibus erat iniunctum et circa eas ipsi philoso-
phabantur, Chaldaei uero apud Babylonios, et quia praecipue
Graecis immixti usi sunt Phoenices litteris circa dispensationes
uitae et communium operum traditionem, dum consentiant
omnes, tacendum hoc puto. de nostris uero progenitoribus, 29
20 quia eandem quam praedicti habuerunt in conscriptionibus
sollicitudinem, desino dicere etiam potiore, pontificibus et
prophetis hoc imperantes, et quia usque ad nostra tempora

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 super, up *in ras.* L² aestimarent] extimarent CP 2 conuersi
sunt tr. R 3 aliqui] alii C 4 acusandas B aut] om. B expunxit
L¹ ἤ 5 sese CP fore] forte codd. e ex Graeco εὐδοκίμῃσιν emendauit
aestimantes] existimantes C 7 de] om. e hisdem] eisdem e
8 hi uero] hinc CP cum—alii] εἰ τὰ αὐτὰ γράψαντες ἑτέρως A (omisso
μὴ ab Eusebio post εἰ prolato) aliter] taliter B 9 ali R 10 causa]
causas LBRe calliditates R calliditatis eorum] τῆς ἐν τοῖς δι-
νότητος 12 propriis] propriae LBRe 13 Quoniam uero] quando (qn) P
uero] om. C apud] om. e 15 eos R philosophiophabant R philosopha-
bant LBeCP *cfr. uero lib. II § 23 philosophati sunt* 16 et quia] quine
CP 17 usi sunt *inter uersus suppl.* L² phēnices L phenicis *corr.* L²B
phoenicis e dispensationem R 18 traditionum CPL (*ipse in -em*
corr.) 20 quia] qui CP

cum multa integritate seruatum est, si oportet audentius dici, etiam seruabitur, conabor breuiter edocere.

- 30 VII. Non enim solummodo ab initio probatissimos uiros et
in dei placatione praeparatos ad haec exercenda constituerunt,
sed quatenus etiam genus sacerdotum sine permixtione purum- 5
31 que consisteret prouiderunt. oportet enim eum, qui sacer-
dotium habiturus est, ex eiusdem gentis nasci muliere et neque
ad pecunias neque ad honores inspicere et de hoc per anti-
32 quam lineam et multis testibus approbare. quòd scilicet
agimus non solum in ipsa Iudaea, sed ubicumque nostri 10
generis constitutio reperitur, etiam ibi integritas ista seruatur
33 circa nuptias sacerdotum, hoc est in Aegypto et Babylonia
et quocumque terrarum orbe quilibet de sacerdotum genere
sunt dispersi. mittunt enim in Hierosolymam conscribentes
a patre nomen nuptae et antiquorum progenitorum, quicum- 15
34 que huius rei testimonia praebuerunt. si autem bella proue-
niant, sicut iam crebro factum est, dum Antiochus Epiphanes
ad nostram uenisset regionem et Pompeius Magnus et Quin-
35 tillus Varus, et praecipue nostris gesta temporibus, tunc hi
qui de sacerdotibus supersunt ex antiquis litteris iterum noua 20
conficiunt et probant mulieres, quae relinquuntur. non enim
ad captiuas accedunt alienigenarum consortia formidantes.
36 indicium uero integritatis hoc maximum est, quia pontifices
apud nos a duobus milibus annis denominati filii a patre
conscripti sunt. his autem qui praedicti sunt, si quid praeua- 25

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

2 dici] dicere C om. e seruabitur] seruatum est P 4 in dei]
ex Graecis correat, inde codd. e plecatione R 6 qui—habitus est] τὸν
μετρίοντα 7 eiusdem] eius R 8 <et> neque LBe honores P et de
hoc—approbare] Graeca paululum mutauit interpres 9 approbari CP
11 reperietur R et <in> R 13 quacumque R orbe] urbe L (corr. L³ in
orbe) BR quilibet P de] om. R 14 enim] et R 15 quicumque] καί
τινες, unde conicias et esse inserendum 16 rei om. C 17 sicuti P
crebros R antiochis R 18 quintilus uarrus R quintilius e 22 ac-
cedunt] sequuntur in textu Graeco insiticia ut uidetur haec: πολλὰς
γενουμένων αἰταις 23 indicium R 25 his autem qui praedicti sunt—
interdicatur] Graeca non intellexit interpres si quid] siquidem R

ricentur, interdicatur, ne uel ad altare accedant uel alia sancti-
 ficatione fungantur. recte siquidem, potius autem necessarie, 37
 cum neque conscribendi potestas omnibus data, neque aliqua
 sit in descriptione discordia, sed solummodo prophetis anti-
 5 quissima quidem et ueterrima secundum inspirationem factam
 a deo cognoscentibus, alia uero secundum se sicuti facta sunt
 palam conscribentibus, (VIII) infiniti libri non sunt apud nos 38
 discordantes et sibimet repugnantes, sed solummodo duo et
 uiginti libri habentes temporis totius conscriptionem, quorum
 10 iuste fides ammittitur. horum ergo quinque quidem sunt 39
 Moyseos, qui natiuitates continent et humanae generationis
 traditionem habent usque ad eius mortem; hoc tempus de
 tribus milibus annis paululum minus est. a morte uero Moyseos 40
 usque ad Artaxerxem Persarum regem, qui fuit post Xerxem,
 15 prophetae post Moysen ea, quae secundum eos sunt gesta,
 conscripserunt in tredecim libris. reliqui uero quattuor hym-
 nos in deum et uitae humanae noscuntur pignora continere.
 ab Artaxerxe uero usque ad nostrum tempus singula quidem 41
 conscripta, non tamen priorum simili fide sunt habita, eo
 20 quod non fuerit certa successio prophetarum. palam namque 42
 est ipsis operibus, quemammodum nos propriis litteris cre-
 dimus; tanto namque saeculo iam praeterito neque adicere

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 uel *prius*] ut P altare] altarium LR altaria L³ (*superscr.*: c^ria)
 3 conscribendi] τὸ ὑπογράφειν A alia e 4 descriptione] disceptione L
 disceptione B discrepatione R discretionem e 5 conspirationem C
 6 a deo] ad eo LB sunt facti tr. e facta] facti LBRCPe facta
 correx. C² recte ut arbitror. 7 infiniti] infiniti enim C infiniti ē (i. e.
 est) P 10 ammittitur corr. L² 11 natiuitates] τοὺς τε νόμους Euseb
 γενομένους A continet L (-et L²) humanae generationis] τῆς ἀνθρωπογε-
 νίας Euseb ἀπ' ἀνθρωπογενίας A generationes L¹B 12 habent] om. R
 mortem] τελευτῆς. 14 artaxerxen R artaxersem C Xerxen R Xer-
 sem C 15 ea] et ea R et e 16 tresdecim P quattuor CP hymno R
 17 pignora noscuntur tr. R 18 Artaxerxe C 19 conscripta <sunt> R
 primorum R priori e 21 quemammodum] P quemadmodum reliqui
 codd. nos] om. P credimus] πεπιστεύκαμεν A πρόσθεν Euseb
 22 addicere e

quisquam aliquid nec auferre nec transformare praesumpsit. omnibus enim insertum est mox ex prima generatione Iudaeis haec diuina dogmata nominare et in his utique permanere et
 43 propter ea, si oporteat, mori libenter. iam itaque multi capitiorum frequenter tormentis affecti sunt et mortes varias in
 44 theatris sustinuerunt, ne ullum uerbum contra leges ammitterent aut conscriptiones habitas postea uiolarent. qui Graecorum aliquid tale perpessus est? quando neque fortuitam sustinere laesionem uolunt, licet omnia apud eos scripta
 45 destruantur; uerba enim haec esse putant secundum conscribentium uoluntates exposita. et hoc iuste etiam de antiquis sapiunt, quoniam aliquos nunc quoque uident praesumentes de his rebus conscribere, quibus neque ipsi interfuerunt,
 46 neque credere scientibus acquiescunt. denique de bello, quod apud nos contigit nuper, quidam historias conscribentes
 47 ediderunt, dum neque ad ea loca uenerint, neque in proximo rerum gestarum fuerint, sed ex auditu quaedam pauca componentes inpudenter semet ipsos uidentur historiae nomine iactitare.
 48 IX. Ego uero et ex omni bello et quae ibi particulariter gesta sunt, ueram descriptionem feci, dum ipse rebus omnibus interfuerim; dux etenim apud nos Galilaeorum eram, donec fuit defendendi facultas. contigit autem ut caperer a Romanis et habentes me Vespasianus et Titus in custodia uniuersa semper inspicere faciebant. primo quidem uinctus, 25

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 quisquam] s in ratura L quicquam Be aliquis e neque auferre R 2 mox] ex mos corr. C ex] Graecum ix secutus scripsi cum ed. Mediol. et codd. e 3 dogmata B nominare] ὀνομάζειν A νομίζειν Euseb 3 itaque] ita R utique CP 6 ammitterent] amitterent (d 1 m. s.) L admitterent rel. codd. e 7. postea] om. e qui] ὅστις pro ὃ τις exhibet A quis CP 8 fortuitam LB (corr. B¹) e 9 sustinere e scripta] conscripta R 14 credere] πωθίζεσθαι, interpres legisse uidetur πωθίζεσθαι acquiescunt] ἀπολυμνήθησιν acquiescunt RC 15 nuper contigit tr. CP conscribentes om. P 20 uero et] et om. R ex] ἐκ, unde conicio de 21 discretionem L rebus <et> L 22 interfueram R 24 uespasianus e

postea uero solutus cum Tito ab Alexandria propter obses-
sionem Hierosolymorum directus sum. eo tempore nihil est 49
gestum, quod meam potuisset latere notitiam. nam uidens
Romanorum exercitum uniuersa sub diligentia describebam
5 et ea quae nuntiabantur ab his, qui semet ipsos tradebant;
ego solus integrius intellegens disponebam. deinde Romae 50
tempus uacationis habens, omni iam negotio praeparato usus
aliquibus cooperantibus mihi propter eloquentiam Graecam
rerum editionem exhibui. tantaque mihi securitas adfuit ueri-
10 tatis, ut primos omnium imperatores belli Vespasianum et
Titum testes exposcerem. primum namque illis optuli libros, 51
et post illos multis quidem Romanorum qui bellis interfue-
runt, plurimis uero nostrorum eos etiam uenundauī, qui
Graeca sapientia uidebantur imbuti, quorum est Iulius Arche-
15 laus, Herodes honestissimus et ipse ammirabilis rex Agrippas.
isti siquidem uniuersi testimonium perhibuerunt, quia ueri- 52
tatem diligens excolui, non reprimentes forsitan aut tacentes,
si quid gestorum per ignorantiam aut per gratiam commutauī
aut praetermisi.

20 X. Quidam uero prauī homines derogare meae historiae 53
sunt conati, tamquam in scolis adulescentium propositum
exercentes et accusationis insperatae atque detractationis facien-
tes opus, cum oporteat illud sciri, quia conuenit promitten-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 propter] πρὸς 2 directus] ductus C 3 meam] in eam P uidens] uideris P 4 describebam L describenda P 6 intelligens LBR e Romae] ῥῶν R 9 editionem] eruditionem Le editionem B παράδοσιν, ex quo conicio scribendum esse: traditionem ueritatis] om. B 10 imperatores R uespasianum e 11 <non> exposcerem e 13 uenundedi B uenudauī CP 14 archealaus B (correz. ipse in archelaus) 15 et ipse] αὐτὸς agrippa BRe 17 diligenter B ἐπιμελῶς excolui R reprimentes] ὑποστειλάμενοι reprimens L (te s. L³) BRe forsitan P aut] non R tacentes] σιωπήσαντες tacens LBe 18 si] ἤ A 20 derogauī L (re s. L² litteris ui expunctis) 21 scolis e adulescentium Be ppositum P 22 exercentes L inspiratae codd. e detractationes L (ipse corr.) 23 cum] eum R quia <quod> LBe

tem aliis rerum ueracium traditionem ipsum prius haec nosse
certissime aut rebus gestis adhaerendo aut ab scientibus
54 consulendo, quod ego praecipue circa utrumque me credo
fecisse negotium. antiquitatis namque libros, sicuti dixi, ex
uoluminibus sacris interpretatus sum, cum essem genere
55 sacerdos et participarer illarum sapientiam litterarum; histo-
riam uero belli conscripsi multarum quidem actionum ipse
operator, plurimarum uero inspector existens et omnino eorum
56 quae dicta uel gesta sunt nihil ignorans. quomodo ergo non
procaces quilibet aestimabit eos, qui aduersum me nituntur
de ueritate contendere? qui licet imperatorum commenta legisse
dicantur, non tamen nostrorum repugnantium rebus inter-
fuerunt.

57 XI. De rebus itaque necessariam feci digressionem signi-
ficare uolens facilitatem eorum, qui historiam scribere com-
58 promittunt, et sufficienter, sicuti reor, palam faciens, quia
conscriptio rerum apud barbaros potius sollemnior, quam apud
Graecos est, uolo paululum primitus disputare aduersus eos,
qui contendunt nouellam esse nostram conuersationem, eo
quod nihil de nobis, ut aiunt illi, dictum sit a conscriptoribus
59 Graecis; deinde testimonia antiquitatis ex aliorum litteris

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 traditionū L (*L² corr.*) BR nosce Re 2 ^haderendo B inhaerendo R
a scientibus CP 3 ergo L utrumquia R 5 ^{re}γενεφε L² corr. 6 par-
ticiparer] ex participaret corr. L¹ parti^{ti}parer B participarem Ce sapien-
tia BRP 10 aestimabit] extimabit C exstimabit P existimabit e 11 le-
gissee dicantur] legantur R 12 dicantur] λέγουσιν dicuntur (n in a corr.
1 m.) B dicuntur e 14 necessarium (u in a corr. L) LCP digres-
sionem] disgressionem P descriptionem e, in marg. add. LB: ak. (i. e.
alii) discret (c L) ionem 15 facultatem codd. e 16 faciens] facient L
faciunt L¹Be 17 rerum] i. e. τῶν πραγμάτων; τῶν παλαιῶν A quam
om. R 18 uolo] uolo <autem> CP aduersus] apud R 19 conuer-
sationem] consonantiam R 20 ut aiunt de nobis tr. R illi B²
21 et ante Graecis supr. uers. add. L² <antiquis> Graecis R testimonia
post antiquitatis errore repetiuit statimque deleu. B

exhibebo et eos, qui nostro blasphemant generi, ualde ipsi rationi blasphemare monstrabo.

XII. Nos igitur neque regionem maritimam habitamus, 60
neque mercimoniis congaudemus, neque per haec alterutris
5 peregrinationibus fatigamur, sed sunt quidem nostrae ciuitates
procul a mari positae, regionemque uberrimam possidentes in
ea assidue laboramus, praecipue circa filiorum nutrimenta
studentes, legumque custodiam et traditionem pietatis totius
opus uitae necessarium iudicamus. cum assit igitur his, quae 61
10 praedicta sunt, conuersationi nostrae etiam uita remotior,
nihil fuit in antiquis temporibus, quod faceret nobis permix-
tionem Graecorum, sicut Aegyptiis mercimonia, quae ab eis
reiciuntur et ad eos rursus introducuntur, et iterum habita-
toribus Phoeniciae maritimae studentibus circa contractus
15 atque negotia amore pecuniae requisita. sed neque circa latro- 62
cinia sicut quidam alii uacauerunt aut amplius habere con-
cupiscentes patres nostri ad bella conuersi sunt, licet regio
nostra multa milia uirorum fortium possideret. Phoenices 63
ergo propter negotia ad Graecorum prouinciam nauigantes
20 repente sunt agniti et per illos Aegyptii et omnes, a quibus
ad Graecos onera deuehebant immensa maria proscindentes.
Medi uero postea atque Persae palam in Asia regnauerunt et 64
usque ad alteram Epirum Persae militauerunt. Thraces autem

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 ipsi rationi] ἐν τοῖς λόγοις A *corrupta lectione*, αὐτῶν τοῖς λόγοις?
3 regionem] nationem R 4 mercimoniis] ex mercimoniis *corr. ipse B*
cumgaudemus R hoc e alterutros (i *superscripto*) L 5 fatigamus R
sed sunt quidem] ἀλλ' εἰσι μὲν, *unde scripsi*, sed quidem *codd. e* 6 positae]
possit P 7 nutrimenta filiorum *tr. R* 8 opus totius *tr. RCP* 9 assit]
as (i. e. animis) P qui praedicti R 10 conuersationis *conicio* etiam
inter lin. suppl. L 11 nihil fuit] οὐδὲν A οὐδὲν ἦν *ed. pr.* nobis
om. B 12 aegyptus *RCP* reiciuntur eis *tr. sed ipse corr. B* 13 ha-
bitatores CP 14 contratus P 16 aut—conuersi sunt] ἢ τὸ πλεον ἔχειν
ἀξιοῦν πολέμου ἑτάπησαν A — ἀξιοῦντες εἰς πολέμους ἑτρ. *coni.* 21 onera]
honorem L (L³ *corr.* honera) BRPe honores C proscindentes] possiden-
tes R 23 ad] *supr. lin. add. B* alteram Epirum] τῆς ἡμετέρας ἡπείρου
A *haud recte*, ἑτέρας *interpre uertit* thraces B traces *RCP*

propter uicinitatem et Scythicum ab his, qui Pontum nauigant,
 65 cogniti sunt. et omnino uniuersi iuxta mare uel orientale uel
 hesperium habitantes aliquid conscribere uolentibus cogniti
 facti sunt, qui uero superius habitabant et procul a mari
 66 multis sunt temporibus ignorati. et hoc apparet etiam circa 5
 Europam contigisse: quando de Romanorum ciuitate tam
 longo tempore adepta potestate tantasque causas belli confi-
 ciente neque Herodotus neque Thucydides nec ullus qui fuit
 cum istis fecit aliquam mentionem; sed sero tandem et uix
 67 ad Graecos potuit eorum notitia peruenire. de Galatis enim et 10
 Hiberis sic ignorauerunt hi, qui putantur subtilissimi conscrip-
 tores, quorum est Ephorus, ut unam ciuitatem esse arbitraretur
 Hiberas, qui tantam partem hesperiae terrae noscuntur inha-
 bitare, et neque mores eorum, qui fiunt apud eos uel qui
 68 dicuntur, tamquam sic utentibus referre praesumpsit. causa 15
 uero ignorantiae ueritatis est, eo quod procul abessent, ut
 autem falsa conscriberent, eo quod uellent uideri aliquid
 amplius ab aliis rettulisse. quomodo ergo mirari decet, si
 neque nostra gens plurimis erat certa, neque ad scribendum

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 propterui ciuitatem *P* uicinitatem] uicini *in ras.* *B* Scythicum]
 τὸ Σκυθικόν scit(h) *P*iam *codd.* scytiam *e* 2 uniuersa *LBR*e iuxta
 mare uniuersa *tr. R* mare *s. lin. add. B* 3 uolentes (entes *in ras.* *C*) *CP*
 4 sunt facti *tr. C, 1 m. corr.* 5 multi *L 1 m.* sunt . . . ignorati] ἠγνόησαν
ed. pr. ἠγνόησαν *A* ign. temp. *tr. R* 6 tam—potestate] *codd.*, τοιαύτην ἐκ
 μακροῦ δύνανται κεκτημένης. *propterea conicio*: tantam longo tempore adepta
 potestatem 8 herodotus] herodotus *LB* erodotus (c' ero *s.*) *L*³ herodus^{ot}
R 1 m. thu (tu *R*) cididis *codd.* -des *L*¹ nec] neque *R* 10 notitia
 peruenire] *om. e* Galathis *e* enim] autem *R* 11 hyberis *Ce*
 12 arbitrantur *L* 13 Hiberas] *ex* heberas *corr. L* heberos *R* hyberas
CPe qui] quod *P* tantum *LBP* tamen *R* 14 et neque—praesum-
 pait] *non intellexit Graeca interpre* qui] q' *C* eos] nos (i. e. hos) *C*
 qui] q' *C* 15 praesumpsit] ἐτόλμασαν praesumunt *e* 16 abesset *R*
 ut] eum *P* 18 ab aliis] *om. C*

de se aliquam dedit occasionem ita constituta procul a mari
et ita conuersari deliberans?

XIII. Pone igitur nos argumento uti uelle Graecorum, quia 69
non est eorum genus antiquum, eo quod neque in nostris uo-
luminibus de eis sit aliquid dictum: nonne omnino deridebunt
causas huiusmodi a me prolatas et testes uicinae regionis ad-
ducent antiquitatis suae? igitur ego hoc conabor efficere: Aegyp- 70
tiis enim et Phoenicibus praecipue testibus utar, cum nullus
eorum potuerit tamquam falsum accusare testimonium; et
uidentur maxime circa nos inimici in communi quidem omnes
Aegyptii, Phoenicum uero Tyrii. de Chaldaeis autem nequa- 71
quam hoc dicere potero, quoniam et generis nostri principes
constituti sunt et propter cognationem in conscriptionibus
suis meminere Iudaeorum. cum uero fidem de his praebuero 72
et blasphemias falsas ostendero, tunc etiam Graecorum con-
scriptores memorabo, qui Iudaeorum fecere memoriam, ut
neque huiusmodi occasio relinquatur inuidis nobis faciendae
contentionis.

XIV. Inchoabo autem primitus a litteris Aegyptiorum, quas 73
non arbitrantur commendare quae nostra sunt. Manethon

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 ita] et ita e 2 conuersari] ex βιοτεύειν emendauit et ex con-
iectura Co conuersi LBR^{Ce} conuersi P? 4 genus eorum tr. e 5 deride-
bunt] describunt R 6 huiusmodi] ante et post causas iterat R pro-
batas e adducunt LBR^e 7 igitur—efficere] om. R igitur] legi-
tur P hoc] coc L, h s. uers. suppl. B 8 enim] om. e 9 et] γὰρ καὶ
δὴ etenim conicio 11 <et> Phoenicum e 12 hoc] τὰ τοῦτο 15 et
blasphemias falsas ostendero] in textu Graeco non inueniuntur 17 in-
uidis] in undis P in iudaeis e 19 inchoabo B autem] ἀὲ Eus δὴ A
quas—nostra sunt] Iosephus prorsus alia expressit, interpres corruptela
codicis sui deceptus sententiam aliquam a re non alienam enucleare
conatus est. 20 non arbitrantur] οὐκ οἶονταί uertit interpres, οὐκ οἶοντε
A οὐχ οἶόν τε recte Euseb 19 quas non—18, 1 Aegyptiorum] om. oculis
aberrans librarius L, in marg. suppl. 1 m. 20 quae nostra sunt] τὰ
κείνων Manethon] Μανηθῶν A Μανηθῶς restituit Niese ex Theophilo
et Eusebio

itaque genere uir Aegyptiorum, Graeca disciplina participatus, sicut palam est, scripsit enim uoce Helladica, paternae regionis historiam ex sacris, sicuti ait ipse, interpretatus libris, frequenter arguit Herodotum in Aegyptiacis ignoratione men-
74 titum. ipse quidem Manethon in secundo Aegyptiacorum haec 5
de nobis scribit. ponam uero etiam sermonem eius tamquam
75 testimonii iure prolatum: „Honorabile nomen. sub hoc nescio
quomodo deus inspirauit et praeter spem ex partibus orien-
talibus homines genere ignobiles adepta fiducia in prouincia
castra metati sunt et facile ac sine bello eam potenterque 10
76 ceperunt; et principes eius alligantes de cetero ciuitates
crudeliter incenderunt et deorum templa uerterunt. circa
omnes uero prouinciāles inimicissime usi sunt alios quidem
parimētes, aliorum uero et filios et coniuges ad seruitia
77 redigentes. nouissime uero et unum regem ex se fecerunt, cui 15
nomen erat Sualitis. hic in Memphide ueniens superiorem
inferioremque prouinciam diuidens et castra in oportunis
relinquens locis, maxime etiam partes muniuit orientales pro-
spiciens, quoniam Assyrii aliquando plus ualentes erant desi-
78 deraturi regnum eius inuadere. inueniens autem in Nomoto- 20
suati ciuitatem opportunissimam, positam quidem ad orientem

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

2 paternae regionis historiam] τὴν πατριὸν ἱστορίαν, religionis *codd.* e
sicuti *RPe* 3 ///historiam *B* ex sacris . . . libris] ἐκ τῶν ἱερῶν *Euseb* ἐκ
τῶν ἱερῶν *A* 4 ignorantione *L* ignorantie *R* 5 ipse] αὐτός *A* οὗτος
Euseb secunda *R* 6 sermonum *LBCPe* 7 Honorabile nomen]
ortum est ex τοῦ τίμαιος ὄνομα *codicis* *A*, sub τοῦ τίμαιος fortasse τοῦ-
θμωσις nomen regis Aegyptiaci latet. similis error in *Chronicis Eusebii*
Armen. 8 inspirauit] ἀντίκτυπον in orientalibus partibus *R* 9 pro-
uinciam conicio 10 metati *P* potenterque eam *tr.* *B* potenter *R*
11 alligantes] χειρωσάμενοι 12 et eorum *R* uerterunt] euerterunt
rec. m. in P 14 et coniuges et filios *tr.* *R* 16 Sualitis] Σάλαις *A*
Σάλαις *A*² memphide *LCP* mem (-n- *L*²) fide *L*²*B* mēfidē e 17 diuidens]
δασμολογῶν et] *om.* *LBR* oportunis *P* 18 locis relinquens
tr. *R* partes] ex patres *mūt.* *L*² 20 eius] τῆς αὐτῆς *A* eum e
inuenies *LBR* in Nomotosuati] ἐν νόμῳ τῇ Σαίτῃ *A* 21 oportunis-
simam *B* quidem *om.* *R*

Bubastitis fluminis, quae appellabatur a quadam antiqua
theologia Euaris; hanc fabricatus est et muris maximis com-
muniuit collocans ibi multitudinem armatorum usque ad ducen-
ta quadraginta milia uirorum eam custodientium. hic autem 79
messis tempore ueniebat, tam ut frumenta metiretur et mer-
cedes exsolueret, quam ut armatos pro terrore extraneorum
diligenter exercitaret. qui dum regnasset decem et nouem an-
nis uita priuatus est. post hunc autem regnauit alter quattuor 80
et quadraginta annis Beon nomine; post quem alter Apachas
sex et triginta annis et mensibus septem, deinde et Apofis
unum et sexaginta et Samnas quinquaginta et mense uno;
post hos autem omnes Ases nouem et quadraginta et men- 81
sibus duobus. et isti quidem sex apud eos fuerunt primi
reges debellantes semper et maxime Aegypti radicem ampu-
tare cupientes. uocabatur autem omne genus eorum Ycsos, 82
hoc est reges pastores, yc enim secundum sacrarum linguam
litterarum regem significat, sos uero pastorem siue pastores
secundum sermonem communis eloquii et ita compositum in-
uenitur Ycsos. quidam uero dicunt eos Arabas esse. in aliis 83
autem exemplaribus non reges significari comperi per appella-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 bulliastitis *LB* buliastitis *reliqui* βουβαστίτου quadram *R*
2 enaris *R* Αἰσάρην 5 tepore *R* metiretur] meteret *e* 7 exercitaret]
ex Graeco γυμνάζων scripsi; excitaret *codd.* *e* dum] cum *e* et]
om. *e* 8 regnauit] *om.* *CP* 9 epachas *R* apaschas *C* apascas *P*
10 treginta *P* mensibus] -ibus *in ras.* *R* aposis *L, 1 m.* Be apposis *R*
11 Samnas] Ἰαννάς *Λ* ἰανίας *ed. pr.* 12 hos] *om.* *e* omnes] ὅς *sup.*
lin. add. *B* Ases nouem] καὶ ἑπτὰ ἐννέα ases inouem *L* asses nouem *R*
13 sex quidem *tr.* *R* 14 debellantes—cupientes] ποροῦντας (ποθοῦντες
ed. pr.) αἱ καὶ μᾶλλον τῆς Αἰγύπτου ἐξῆραι τὴν ῥίζαν *Λ* maximi *LB*
15 omne genus eorum] τὸ ἔθνος *Λ* τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος *Euseb* Ycsos]
Niese, om. *R* sesis *P* sesos *rell.* *e* 16 reges <et> *CP* yc] se *codd.* *e*
yc—significat] secundum sed enim sacrarum linguarum regem significat *e*
sacrarum linguam litterarum] sacrarum (*B¹ in m. suppl.*) linguarum *LB*
interpretationem sacrarum linguarum *R* 17 siue] καὶ pastores] -es
in ras. *B* 18 ita] tantum *e* inuenitur compositum *tr.* *R* 19 Ycsos]
ICOC *R* sesos *CP* hycsos *e* 20 comperi] apud Iosephum non inuenitur
appellationem] *in marg. suppl.* *B¹*

tionem yc, sed e diuerso captiuos declarari neque pastores, hyc
 enim rursus Aegyptiaca lingua et ac, quando pingui sono
 profertur, captiuos aperte significat; et hcc potius uerisimile
 84 mihi uidetur et historiae antiquae conueniens. hos ergo quos
 praediximus reges et eos, qui pastores uocabantur, et eos qui ex 5
 eis fuerunt, optinuisse Aegyptum ait annis undecim et quin-
 85 gentis. post haec autem regum Thebaidis et alterius Aegypti
 factam dicit super pastores inuasionem et bellum maximum
 86 et longaeuum eis inlatum. sub rege uero cui nomen erat
 Alisfragmuthos uictos dicit pastores et alteram quidem uni- 10
 uersam Aegyptum perdidisse, inclausos autem in locum habentem
 mensuram terrae ulnarum undecim milium, cui loco nomen
 87 est Auarim; hunc Manethon dicit omnem maximo muro atque
 robustissimo circumdedit pastores, quatenus et omnem pos-
 88 sessionem munitam haberent simul et praedam suam. filium uero 15
 Alisfragmathoseos Thumnosim dicit conatum quidem eos per
 obsessionem capere et fortiter cum quadringentis octuaginta
 milibus armatorum eorum muris excubuisse. cum uero obses-
 sionem desperasset, pacta cum eis fecisse, ut Aegyptum relin-
 89 quentes, quo uellent, innoxii omnes abirent. illos uero his 20
 promissionibus impetratis, cum omni domo et cum possessi-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 yc] is R re P hyc e e] est R de CP diuersio (i ex corr.) R
 captiuos] βασιλεῖς αἰγυπιακῶν A neque] οὐ A hyc] yc BC ic R
 hec P 2 lingua] om. R ac] hac e 3 aperte] ῥήτῳ apertos 1 m. L
 (L³ s. c e) BCPe 4 ergo] deest in A, extat ap. Eus. 5 et eos qui
 ex] καὶ τοὺς ἐξ, eos om. LBRe 6 annis] sup. uers. add. B 7 haec]
 om. C alterius] τῆς ἄλλης 9 eis] cum A (αὐτοῖς) ponit interpres
 allatum R 10 Alisfragmuthos] -mutos ReP i. m. L³ μεταφράζουσιν
 solet Euseb alisfragmathos C alteram] τὴν ἄλλην uniuersam]
 om. C 11 inclausos] inclusos L¹ (ipse a expunxit) BRe 12 undecim
 milium] μυρίων locum e 13 est] erat R Auarim] αἰαριν Manethon]
 sic semper cum cod. graeco A: Μανηθῶν 14 possessionem om. P 16 Thu-
 mnosim] themusim CP Θούμμοςιν A Θμούσων Eus. 17 obsedionem R
 octuaginta B 19 pactum CP 20 habirent LP (L¹ h deleuit) 21 cum
 post et om. e possionibus B

onibus non minus ducenta quadraginta milia numero ex
Aegypto per desertum in Syriam iter egisse, et metuentes 90
Assyriorum potentiam, tunc enim illi Asiam optinebant, in
terra, quae nunc Iudaea uocitatur, ciuitatem aedificasse, quae
5 tantis milibus hominum sufficere potuisset, eamque Hierosoly-
mam uocitasse. in alio uero quodam libro Aegyptiacorum Mane- 91
thon hanc ipsam inquit gentem, id est qui uocabantur pastores,
in sacris suorum libris captiuos ascriptos, rectissime dixit.
nam antiquis progenitoribus nostris pascere mos erat; et
10 pascualem habentes uitam uocabantur ita pastores. sed et 92
captiui non inrationabiliter ab Aegyptiis sunt uocati, quoniam
progenitor noster Ioseph dixit ad regem Aegyptiorum se esse
captiuum et fratres in Aegyptum posterius euocauit rege
praecipiente. sed de his quidem in aliis examinationem sub-
15 tilius faciemus.

XV. Nunc autem huius antiquitatis producam testes Aegyp- 93
tios rursumque quomodo se habeant uerba Manethonis circa
ordinem temporum aperte describam; sic enim ait: „Postquam 94
egressus est ex Aegypto populus pastorum ad Hierosolymam,
20 expulsor eorum rex Themusis regnauit post haec annis uiginti
quinque et mensibus quattuor et defunctus est. adsumpsit
regnum filius Chebron annis tredecim; huius autem Amenofis 95
*** annis uiginti uno et mensibus nouem. Mifris autem duode-

LBR, CP(Pa), e. — Euseb Theoph A, ed. pr.

2 aegypto P egisse] egysse R egypsse P 4 uocatur RCP uocatur
iudea tr. CP 7 inquit] om. e 8 duxit L 9 antiquos P mos]
mox P 10 pascualem] pascua est P ita pastores uocabantur tr. CP
11 ab] s. R aegyptiis P uocati] om. LBe 12 rege C 14 examina-
tionibus CP 18 apte R postquam—p. 22, 9 uirtutem habens] Pa
collatus est 20 Themusis] temusis P Τέθμωσις uigintique R
XXIII¹⁰ P XXII Pa 21 et prius] καὶ, om. codd. adsumpsit]
assumpsit autem C adsumpsit in P assumpsit autem in Pa 22 Chre-
bron e Amenofis] filius Amenofis CPPa amenosis e Post Amenofis
excidere] quae in Graecis sunt: ἔκδοσι καὶ μῆνας ἐπτά. τοῦ δὲ ἀδελφῆ
Ἀμεσσή. ab annis in annis librarius oculis aberrauit. 23 uiginti
uno] u. unum LC XXI reliqui codd. Mifris—mensibus nouem] om. R
Mifris] μήφρις;

- 96 cim et mensibus nouem. Miframthisis uiginti quinque et
mensibus decem, Etmusis autem nouem et mensibus octo,
Amenofis uero triginta et mensibus decem, Orus uero triginta
97 sex et mensibus quinque, huius autem filia Acenchres duodecim
et mense uno, Rathotis uero frater nouem, Acencheridis autem
*** duodecim et menses tres, Armes uero quattuor et mense uno,
Armesis autem unum et menses quattuor, Armesis Miamus
uero sexaginta sex et menses duos, Amenofis decem et nouem
98 et menses sex. Sethosis autem equestrem et naualem uirtu-
tem habens fratrem quidem Armen procuratorem Aegypti
constituit et omnem ei aliam regalem contulit potestatem;
tantummodo autem diademate uti prohibuit et ne reginam
matrem filiorum opprimeret imperauit et ut abstineret etiam
99 ab aliis regalibus concubinis. ipse uero ad Cyprum et Phoe-
nicen et rursus contra Assyrios atque Medos castra metatus
uniuersos alios quidem ferro, alios sine bello, terrore magnae
uirtutis sibimet subiugauit. his uero felicitatibus eleuatus
confidentius incedebat orientales urbes ac prouincias subuer-
100 tendo; multoque tempore procedente Armes, qui in Aegypto
fuerat derelictus, omnia contraria, quam eum frater agere

LBR, CP(Pa), e. — Euseb Théoph A, ed. pr.

1 Miframthisis] -tutis R *μῆφραμῶθως* mifranthisis e 2 Etmusis]
τοῦ δ' Ἐθμῶως *legisse uidetur interpret*, τοῦ δὲ θμῶως A themusis C
emusis PPa 3 Amenosis e uero] autem B 4 et] om. LBP
achenchres R acenechres P acenchies e 5 ratothis P acencherides
B, ipse in -dis mut., achencheridis R 6 Post autem *desunt Graeca*
haec: δώδεκα καὶ μῆνας πέντε. τοῦ δὲ ἀνεγγήρης ἕτερος duodecim et
menses tres] et om. Ce d. et mensibus tribus Pa mense uno] mensem
unum R 7 Arnesis] armensis R Ἀρμέντης unum—quattuor] uno et
mensibus quattuor Pa arnesimianus R arnesimianus Ce 8 men-
sibus duobus Pa amenofis <uero> R 9 mensibus sex Pa Setho-
sis] sedhossis LBe s;oois R sethossis CPa setchossis P Σέθως ὁ καὶ
Ἀρμέντης (σέθως καὶ Ἀρμέντης A) uirtutem equestrem et naualem
tr. R natialem P 10 Armen] Ἀρμεν 11 ei] enim R contulit]
constituit P 12 regina P 16 quidem alios tr. e sine bello] ferro R
magno L (corr. L²) Ce 17 subiugabit P (corr. P²) 18 incendebat L
(ipse corr.) R 20 agere monuerat] amouerat R

monuerat, sine timore faciebat. nam et reginam uiolenter
 adiecit et aliis concubinis sine parcitate iugiter miscebatur,
 suasusque ab amicis utebatur diademate et rebellabat fratri.
 is uero qui constitutus erat super sacra Aegyptia scribens 101
 5 librum Sethosi direxit et cuncta significans et quia rebellaret
 ei suus frater Armes. qui repente ad Pelusium destinauit et
 proprium tenuit regnum.“ prouincia uero uocata est ex eius 102
 nomine Aegyptus; dicit enim quia Sethos Aegyptus uocabatur,
 Armes autem frater eius Danaus.
 10 XVI. Haec equidem Manethon. in palam uero est ex prae- 103
 dictis annis tempore computato, quia hi qui uocabantur pa-
 stores, id est nostri progenitores, ex Aegypto liberati ante
 tres et nonaginta atque trecentos annos hanc prouinciam
 inhabitauerunt, quam Danaus ad Argos accederet, licet hunc
 15 antiquissimum Argiui esse confidant. duas igitur res Manethon 104
 maximas pro nobis ex Aegyptiis litteris protestatus est:
 primam quidem, quia aliunde uenerunt ad Aegyptum, deinde
 egressum eorum exinde ita temporibus antiquissimum, ut
 paene mille annis bellum praecedat Iliacum. in his autem, in 105
 20 quibus Manethon non Aegypti litteris, sed sicut ipse confessus
 est ex fabulis quorundam sine nomine quaedam adiecit, po-
 stea particulariter haec redarguam, ostendens ea sine ueri-
 similitudine esse mendacia.

LBR, CP, e. — Euseb Theoph A, ed. pr.

2 adiecit] (βιαιώς) ἔταχεν abiecit e adfecit? 3 suas usque Pe -que]
 δὲ A ab] ad B, ipse corr. et post utebatur inser. LBRe fratri.is]
 frater LB (B² in -iis mut.) frater CP 4 super sacra] ἐπὶ τῶν ἱερῶν
 super] supra R 5 Sethosi] sedho (s e) si LBRe sethossi CP et prius om.
 C cum Graeco frater suus tr. R 8 sethos] L c sedhosis s. L³ setho
 B cethos e 9 Danaus CP 10 quidem R Manethon] Manathon
 LBCEP (L² correct.) 14 habitauerunt R denaus L (corr. L³) Be
 ad] et L (ad s. L²) 15 Argiui] argū C arguit P maximas mane-
 thon tr. C 16 ex] om. C? (extat in Co et P) 17 uenerunt] om. e
 18 egressum] conieci, gressum RCP gressus L (c um s. L³) Be 19 prae-
 cedat] προτερεῖν Eus πρότερον A illiacum CP 20 non<ex> conicio
 litteris] πραγμάτων A γραμμάτων ed. pr. 21 quaedam adiecit] ex Graecis
 ὅπερ ὧν... προσηθέμενον emendauit; quodam adiecto codd. e

- 106 XVII. Sed uolo ab istis rursus migrare ad ea, quae apud
 107 Phoenicas de nostro genere conscripta et eorum testimonio
 108 declarata sunt. <sunt> itaque apud Tyrios multorum annorum
 publicae litterae et conscriptiones diligentissime custoditae ex
 his quae apud eos facta et in inuicem gesta noscuntur, quae 5
 109 tamen memoria digna sunt. inter haec ergo conscriptum est,
 quia in Hierosolymis aedificatum est templum a Solomone
 rege, ante annos paene centum quadraginta tres et menses
 110 octo, quam Tyrii Carchedonam fabricauerunt. descripta uero est
 apud illos constructio templi nostri. Iromus enim Tyriorum 10
 rex amicus erat regis nostri Salomonis paternis amicitii ei
 111 deuinctus. is ergo munificentiam suam exhibens ad claritatem
 fabricae praebuit Salomoni auri quidem uiginti et centum ta-
 lenta incidensque pulcherrimam siluam de monte, qui Libanus
 nuncupatur, ad cameram destinauit ei. quem redonauit quidem 15
 Salomon aliis quidem multis rebus, sed etiam terra Galilaeae
 regionis, quae Zabulon uocatur. praecipue autem eos ad
 amicitias sapientiae concupiscentia conuocauit; propositiones
 enim soluendas alterutris dirigeabant et melior in his Salomon

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 rursus] ἔτι A ἤδη Euseb 3 <sunt> itaque] ἔστι τοίνυν, unde inserui
 sunt multorum annorum] πολλῶν ἐτῶν A ἀπὸ παμπόλλων ἐτῶν Euseb
 5 et in inuicem] in inuicem CP et inuicem e πρὸς ἀλλήλους A παρ'
 ἄλλοις Euseb 7 Salomone RCP 8 menses B 9 Carchedonam] χαλ-
 κηδόνα A carthago charcedona L (s. L²) cartaginem carcedonē B carthago
 charcedonam R cartago carc edonam C cartago charcedonam P Carthaginem
 Charcedonam e fabricauerunt B uero] om. R 10 post illos in
 Eusebii textu Graeco οὐκ ἀλόγως iuste (cfr. Niesii praef. p. XIII) ex-
 tabat. In A et textu interpretis omissum erat Iromus] ironius R iram
 CP tyrorum R e semper Ironius et Solomon formis usa est 11 pa-
 ternis—deuinctus] πατρικὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν διαδεδεγμένος. διαδεδεγμένος
 ueritit interpretes 12 is] αὐτός A οὗτος Euseb munificentissimam R
 13 pbuit (i. e. pribuit) R 14 de monte] ἐκ τοῦ ὄρους in monte LBe et
 montem R 15 ad cameram] εἰς τὸν ὄροφον ei] eius corr. C 2m. quidem]
 quide P 17 Zabulon] Zebulon R ζαβουλὼν A cfr. Niese praef. p. XIII
 et ad hunc locum Χαβωλῶ Euseb autem] in ras. 1m. B 18 pre-
 positiones R

erat et in aliis sapientior apparebat. hactenus uero seruantur
 apud Tyrios epistolae multae, quas illi scripserunt adinuicem,
 pro qua re liber est a me compositus litterarum a Tyriis 112
 directarum. unde etiam testem producam Dionem, qui apud
 5 Phoenicen historias integerrimus approbatus est. is igitur in
 Phoeniciis historiis hoc modo scribit: „Abibalo moriente filius
 eius Iromus regnauit. hic partes orientales ciuitatis ampliauit 113
 et urbem potiore fecit; et Olympii Iouis templum destruens
 terrae coaequans locum medium moenibus urbis adiunxit et
 10 aureis anathematibus exornauit. ascendens autem in Libanum
 siluas incidit ad templorum aedificationem. regem uero 114
 Hierosolymorum Salomonem misisse dicunt ad Iromum quae-
 dam aenigmata et poposcisse ab eo solutionem, adiciens, ut
 qui non posset discernere pecunias soluente persolueret, con- 115
 15 fessumque Iromum non se posse persolvere propositas quae-
 stiones et multas pro expensis faciendis pecunias condem-
 natum. deinde Abdemonum quendam, uirum Tyrium, propositas

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 hactenus] h *sup. uers. suppl.* L² actenus P uero] autem R 3 pro] om. R
 pro qua re—directarum] ὅτι: δ' οὗ λόγος ἐστὶν ὅτι ἐμοῦ συγκείμενος ὁ περὶ τῶν
 παρὰ τοῖς Τυρίοις γραμμάτων *non recte intellexit interpre* 4 unde] *cfr.*
Antiq. Iudd. VIII 147 sqq. Dionem] Δῖον A δεξιὸν Euseb Dyonem P
 qui] quia e 5 Phoenicen] Φοινικὴν A φοινικικὴν Syncellus phenicum L
 phenicem BCPe phenices R integerrime LBCe est approbatus
 tr. R is] om. e a 1. manu additum in B 6 fenicis codd.
 phoenicis e historicis codd. e ababilo C (abibilo C² corr.) P
 7 Iromus] ironius Re iram CP parthes L horientales LB ciui-
 tates LCP om. R 8 hurbem B iouisque P destruens terrae co-
 aequans] καθ' αὐτὸν ὃν ἐν νήσῳ (ἴσῳ Euseb Syncell) χώσας A 9 quo
 aequans P menibus LCP hurbis B 11 siluam R regens R
 12 salomonem hierosolymorum tr. CP Iromum] ironium Re iram CP
 13 poposcisse ab eo solutionem] καὶ παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἀξιοῦν A καὶ π. α.
 λ. ἀξιοῦν λύσιν Euseb 14 qui] qd (i. e. quid) Le discernere] in
 marg. add. LB: ἀλ' disserere (diserere B) dissoluere R pecunias]
 pecunia e confessusque LBReP 15 Iromum] ironium Re iram CP
 persolueret] soluere conicio 17 addemonum LeC ad demonem (-nem
 in -num corr. 1. m.) B ad demonium P

- soluisse quaestiones ipsumque alias proposuisse, quas si non
solueret Salomon, multas rursum pecunias Iromi regi conferret.
Dion igitur hoc modo de praedictis testimonium perhibuit nobis.
- 116 XVIII. Sed post hunc producam quoque Menandrum Ephe-
sium. is enim singulorum regum actus conscripsit apud 5
Graecos et barbaros studens ex prouincialibus uniuscuiusque
117 loci litteris historiae ueritatem pandere; scribens enim de
his, qui in Tyro regnauerunt et deinde ueniens ad Iromum
regem sic ait: „Moriente uero Abibalo successit in eius regno
118 filius eius Iromus, qui uixit annis triginta quattuor. hic statuit 10
locum ualde latissimum aureamque columnam Iouis in templo
reposuit et ad siluam lignorum proficiscens abscidit de monte,
qui Libanus appellatur. ligna cedrina ad tegmina facienda
templorum destruensque antiquiora templa fanum aedificauit

LBR, CP, e. — Euseb Sync Theoph A, ed. pr.

1 soluisse quaestiones] soluisse figuras questiones *L* soluisset que-
stiones (*in marg.* 1. m.: „αλ. figuras) *B* soluisse αλ quaestiones *P* alias]
ἀλλὰ ἅμα *Euseb* 2 rursum] *ab Graecis deest, om. R* rursum e Iro-
mo] ironio *Re iram C yram P* 3 Dion] Δίος Ἀ δίων *Syncellus p. 343*
Bonn. prohibuit (*1. m. in exhibuit corr.*) *R* 4 Sed—producam *sqg.*] *cfr. Antiq. Iud. VIII 144* quoque] καὶ *Euseb, deest in A* Ephe-
sum *LB* 5 is] his *LB* uix *P* 6 ex] rex *L* rex *R* uniuscuiusque] ἐκά-
στους *Euseb* ἐκείνους Ἀ 7 hystoriae litteris *tr. R* litteris] γραμμά-
των Ἀ πραγμάτων *Euseb* enim] τοίνυν *Em* δὲ Ἀ 8 in Tyro regna-
uerunt] interrogauerunt *C* Iromum] ironium *Re iram CP* 9 Abi-
balo] ababilo *LBCPe* abibalo (*iba in ras.*) *R* 10 Iromus] ironius *Re*
iram C yram P qui uixit <ἔτη γγ', ἐβασίλευσεν> annis triginta quattuor]
Graeca omisit interpretes cum codice Ἀ, qui *deest in A* 11 locum ualde
latissimum] τὸν Εὐρύχωρον 12 et ad] ἰ. e. ἐπὶ τε *ut Euseb* ἔπειτα Ἀ
14 templorum *B* destruensque *P* defouens e destruensque *sqg.*] *Inter-*
pres textum codicis Iosephi fere Eusebiani sequitur, omisit uero librarius
cancellis inclusa: καθελών τε τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ ναὺν ᾠκοδόμησε τὸν τε τοῦ
'Ηρακλείους <καὶ τῆς 'Αστάρτης πρώτον τε τοῦ 'Ηρακλείους ἔγερσιν ἐποιή-
σατο ἐν τῷ Περτίῳ μηνί. *Contra* Ἀ sic praebet: καθελών τε τὰ ἀρχαῖα
ἱερὰ καὶ ναυὺς ᾠκοδόμησε τὸ τε τοῦ 'Ηρακλείους καὶ τῆς 'Αστάρτης τέμενος
ἀνάρπυσεν καὶ τὸ μὲν τοῦ 'Ηρακλείους πρῶτον ἔγερσιν ἐποιήσατο ἐν τῷ Πε-
ρτίῳ μηνί, εἶτα τὸ τῆς 'Αστάρτης antiquiora templa] fana (phana *C*)
templorum antiquiora *CP* phanum *BC*

Herculis *** fecit erectionem mense Peritio castraque mouit 119
 aduersus Titiceos minime tributa reddentes, quos etiam subdens
 sibimet denuo remeauit. sub hoc fuit Abdemonus puer iuuenis, 120
 qui semper parabolas superabat, quas Salomon Hierosolymo-
 5 rum rex destinabat*. supputatur uero tempus ab hoc rege 121
 usque ad constructionem Carchedonis hoc modo: moriente
 Iromo successit in eius regno Balbazerus filius. qui cum
 uixisset annis quadraginta tribus, septem regnauit annis. post 122
 hunc Abdatratus filius cum uixisset annis uiginti regnauit
 10 nouem; hunc filii nutricis eius quattuor per insidias pereme-
 runt, quorum senior Metusastartus filius Leastarti regnauit.
 qui cum uixisset annis quadraginta quattuor, regnauit annis
 duodecim. post hunc frater eius Astirimus; et hic uiuens 123
 annis quattuor et quinquaginta, regnauit annis nouem et
 15 peremptus est a fratre Pellele qui suscipiens regnum men-
 sibus imperauit octo, cum uixisset annis quinquaginta. hunc
 peremit Ithobalus Astartae sacerdos, qui cum uixisset annis
 quadraginta octo regnauit annis triginta duobus. huic successit 124
 Badezodus filius, qui cum uixisset annis quadraginta quinque

LBR, CP, e. — Euseb Sync Theoph A. ed. pr.

1 erectionem] erectiorem *LBRe* 1 mense (*sed i erasit*) *B* peri-
 cio *C* 2 Titiceos] tyticeos *Pe*, τοῖς τε Τίτυαίοις *Euseb* ὥστε τιτυοῖς *A*
 tributa] τοὺς φόρους *A* τὸν φόρον *Euseb* 3 sub hoc] ἐπὶ τούτου *Sync*
 ἐπὶ τούτων *A* Abdemonus] Abdemonis *R* Ἀβδάμονος *A* *Sync* 4 sem-
 per] ἀεὶ *om.* *A* parabolas] προβλήματα 5 destinabat] ἐπέταττε *A*
 uero <hoc> *R* 7 Iromo] ironio *Re* iram *CP* regnum *R* Balbazerus]
 Balbazorus *R* βαλεάζερος *A* βααλβάζερος *Sync* *Euseb* 8 quadraginta
 tribus—annis] *om.* *R* septem] cum *Euseb* et *A* habet, ἔξ' *Sync* 9 Ab-
 datratus] abdactatus *P* ἀβδάστρατος *A* Abdastartus fortasse scribendum est
 uiginti] εἰκοσιεννέα *A* λθ' *Euseb* 10 per insidias] *om.* *e* 11 metusa-
 stratus *R* leartarti *R* Leastarti *e* 12 quadraginta quattuor] πεντήκοντα
 τέσσαρα *A* 13 astarimus *e* ἀστέρυμος *A* ἀσθάρυμος *Euseb* 14 quattuor
 et quinquaginta] concinit cum *A* contra *Euseb* *Theoph.* *νη'* 15 per-
 emptus] ex peremultis *corr.* *R*¹ frate *B* Fellete? Φέλλητος Pelle-
 the *e* 16 octo] *νη'* *Eus* *exc. gr.* hic post octo inseruit *C*, sed deleuit
 ipse 17 thythobalus *e* qui cum *etc.*] numeri differunt ab *A* *Euseb*
Theoph anis *C* 18 succedit *R* 19 Badezodus] βαδέζωρος *A* βαλέ-
 ζωρος *Euseb* badezodus *P* adezodus *C* filius *B*

- regnauit sex. huic successor factus est Mettinus filius, qui
 125 cum uixisset triginta duobus nouem regnauit annis. huic suc-
 cessor fuit Pygmalion, qui annos egit in sua uita quinquaginta
 sex, ex quibus quadraginta tenuit principatum. huius
 regni anno septimo soror Dido in Libya ciuitatem aedificauit 5
 126 Carchedonam. colligitur ergo omne tempus a regno Iromi
 usque ad aedificationem Carchedonis annorum centum quinquaginta
 quinque et mensium octo. quia uero duodecimo anno
 huius regni in Hierosolymis aedificatum est templum, fit ab
 aedificatione templi usque ad constructionem Carchedonis 10
 tempus annorum centum quadraginta trium mensium octo.
 127 testimonio siquidem Phoenicum quid amplius oportet apponi?
 cernitur ipsa ueritas fortiter approbata et multo clarius appa-
 ret, quoniam praecedit constructionem templi progenitorum
 nostrorum ad prouinciam hanc aduentus. cum enim eam uni- 15
 uersam bello tenuissent, tunc [autem] templum aedificare
 coeperunt; et haec aperte ex litteris sacris etiam a me in
 antiquitate manifestata sunt.

LBR, CP, e. — Euseb Sync Theoph A, ed. pr.

1 sex] *sic cum* A, η' Euseb ζ' Theoph Mettinus] μάττηνος A μέτ-
 τηνος Theoph Μέτινος Sync metimus R 2 nouem] *sic cum* A, κθ'
 Theoph κε' Euseb Sync 3 Pigmalion *codd.* e φουμαλίου A Μυγδαλίων
 Φουμαλίωνος Euseb qui] ὅς in A *deest* uita sua *tr.* P quinquaginta
 sex] *sic cum* A, qui νς'; νη' Euseb 4 ex quibus] *add. interpre*
 quadraginta] μζ' A ζ' Theoph genuit L huius] huic L 5 Dido]
 φρυγῶσα Libia (ibia *in ras.*) B ciuitate BP 6 carchedonam LR
 charchedonam BP ergo omne] etiam e Iromi] ironii Re iram CP
 7 carce(e B)donis LB 8 quia] qua e 9 huius] αὐτοῦ Euseb εἰρώ-
 μων A 10 carchedonis LBP 11 mensium] et mensium C (*postea et*
inseruit), mensium P 12 testimonium R quid] quod C amplius]
 πλείων A πλέον Euseb apponitur C 13 et multo clarius apparet, quo-
 niam praecedit] καὶ πολλὸν δήπου προάγει A 15 eam] et eam L 16 te-
 nuisset P autem] *delendum puto, in Graecis non extat* 17 ceperunt
codd. ut solent etiam] *addid. interpre* in antiquitate] in equitate
codd., L³ inter lin. adnotat: c (i. e. corrigas) in eo qui de antiquitate
 18 manifestata sunt] manifestatata sunt B manifestatas P manifesta
 sunt e

XIX. Nunc itaque sunt dicenda ea, quae apud Chaldaeos 128
 noscuntur esse conscripta et de nobis in historia sunt relata.
 quae multam habent concordiam cum nostris uoluminibus
 etiam de aliis rebus. testis autem horum est Berosus, uir 129
 5 genere quidem Chaldaeus, notus autem eis, qui doctrinae
 eruditionique congaudent, quoniam de astronomia et de Chal-
 daeorum philosophia ipse Graecas conscriptiones exposuit.
 is igitur Berosus antiquissimas secutus historias de facto 130
 diluio et hominum in eo corruptione sicuti Moses ita con-
 10 scripsit, simul et de arca, in qua generis nostri princeps
 ereptus est, deuecta scilicet ea in summitates montium Arme-
 niorum. deinde describens eos qui ex Noë progeniti sunt et 131
 tempus eorum adiciens usque ad Nabolassarum peruenit, Ba-
 byloniorum et Chaldaeorum regem, et huius actiones exponens
 15 ait, quemadmodum misit in Aegyptum et ad nostram terram 132
 filium suum Nabuchodonosor cum multa potentia; qui dum

LBR, CP, e. — Euseb Theoph A, ed. pr.

2 esse] $\overline{e\epsilon}$ B in] ad (*quod inter uersus addidit* L³) Be om. L
 historia] historiam LBe historiis R delata e 3 habent]
 habens L (L³ s.: c t) Be concordiam] con- s. uers. add. B² 4 ho-
 rum autem tr. R autem] om. C Berosus] herodotus LB (L³ super-
 scripsit: c berosus) herodotus RCPPa (*in marg.*: herodotus uel berosus
 Pa) 5 notu L notu B 6 eruditionisque R 7 Graecas conscriptiones
 exposuit] εις τοὺς Ἑλληνας ἐξήνεγκε τὰς συγγραφάς 8 is] om. e Be-
 rosus] uosus L (berosus s. L³) uo su $\equiv$ s (*in rasura erat i, ergo: uero suis*
 1 m.) B berosum R suus C uo suus P antiquissimus L (*qui -mus in*
 -mas 2 m. corr.) BRCPe 9 diluuii e eo] ea codd. e corruptiones CP
 mores] mos est L (moyses superscripsit L³) RCPe mos ē B ita] om.
 P 10 qua] post hoc uerbum in Graeco textu Νῶχος inuenitur, om.
 interpres 11 ereptus] eruptus LB erutus e summitatis L 1 man.
 sumitate B summitate L²Re sumitates CP 12 describens] καταλέγων
 scribens codd. e 13 eorum] αὐτοῖς adiciens] adi in ras. C ad]
 om. P Nabolassarum] nabulassarum LB nabulasarum R nobolassarum
 CP ναβοναλάσσαρον Euseb ἀβοβάσσαρον Theoph Babyloniorum] Βαβυ-
 λῶνος 15 in Aegyptum] megiptum L, L² corr. et] om. e 16 na-
 bucodonosor R nabucodonosor C nabucodonosor e ναβοκοδρότορον Euseb

- rebellantes eos inuenisset, omnes suo subiecit imperio et
 templum in Hierosolymis concremauit cunctumque generis
 nostri populum auferens migravit in Babylonem. unde ciui-
 tatem contigit desolari annis septuaginta usque ad Cyrum
 133 regem Persarum. dicit autem, quia tenuerit Babylonius Ae- 5
 gyptum, Syriam, Phoenicen, Arabiam, uniuersos priores
 Chaldaeorum et Babyloniorum reges actionibus suis excellens.
 134 ipsa uero uerba, quae Berosus protulit hoc modo dicta, neces-
 135 sario proferenda sunt: „Audiens autem pater eius Nabolassarus,
 quia satrapa constitutus in Aegypto et Syria inferiore et 10
 Phoenice rebellaret, cum non ualeret iam ipse labores ferre,
 tribuens filio suo Nabuchodonosor aetate ualenti partem quan-
 136 dam exercitus, super eum misit. Nabuchodonosor autem cum
 satrapa desertore congressus prouinciam, quae ab initio eorum
 fuerat, ad proprium reuocauit imperium. eodem uero tempore 15
 contigit patrem eius Nabolassarum cum aegrotasset in Babylonia
 137 ciuitate defungi, qui regnauit annis uiginti uno. Nabuchodo-
 nosor autem non post multum tempus mortem patris agno-
 scens, et negotia Aegyptiaca disponens reliquamque prouinciam
 et captiuos Iudaeorum et Phoenicum atque Syrorum, qui in 20

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 inuenisset] ἐπέθετο A suo] suos P 4 cyrum] cyprum R 5 quia]
 qui R egyptum post Syriam repetit R 6 phenicem LBCe pleni-
 cem P arabam P 7 et] καὶ, om. codd. e babiloniorumque CP
 Inter excellens et ipsa Graeco in textu inueniuntur insiticia 8 ipsas P
 ipsa uero uerba et sqq.] cfr. Antiq. Iud. X 219 sqq. proferenda neces-
 sario tr. CP 9 audiens] s in ras. P¹ nobolassarus LBeCP nobalasarus
 R ναβοκαλάσαρος Sync hic et infra 10 et Syria] et in Syria R infe-
 riore] τὴν καὶ ἑνὴν 11 rebellare L, L² addid. t ipse iam tr. R
 12 nabucodonosor R nabucodonosor C nabucodonosor e ναβοκοδονοσόρω
 Euseb hic et infra 13 nabucodonosor LRC nabucodonosor e contra
 satrapam desertorem R 14 congressus <καὶ παραταξάμενος αὐτοῦ τ' ἐκυ-
 ρίστους καὶ> prouinciam, om. cancellis inclusa interpretes ab initio] ἐξ
 ἀρχῆς A ἐξ αὐτῆς Euseb 16 nobolassarum LBCEP nabolassarum R
 17 uiginti uno] εἰκοσιεννία A unum L nabucodonosor RC nabuc-
 donosor e 18 mortem] (in ras. erat t) B 20 syriorum Pe qui in
 Aegypto fuerant] καὶ (καὶ om. A Sync) τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἰθύνων

Aegypto fuerant, commendans quibusdam amicis, ut cum magna uirtute et reliqua utilitate deueherentur ad Babyloniam. ipse cum paucis adgressus per desertum in Babyloniam uenit reperiensque cuncta a Chaldaeis dispensari seruatumque reg- 138
 5 num ab optimatibus eorum, dominus factus totius paterni principatus, captiuis quidem aduenientibus praecepit habitacula in oportunissimis Babyloniae locis aedificari; ipse uero 139
 de belli manubiis templum Beli et reliqua loca munificentissime nimis exornans et antiquam ciuitatem et alteram extrin-
 10 secus adiciens, cogitans, quatenus nequaquam possent obsidentes fluuium conuertere et ad ciuitatem accedere, tres quidem in interiori ciuitate per circuitum porticus, tres uero in exteriori constituit. quarum alias quidem ex cocto latere et bitumine, alias uero ex ipso latere fecit; et largissime 140
 15 muniens ciuitatem portasque diuina pulchritudine comens supraedificauit in paternis regalibus alia quoque regalia celsitudinem illorum multo ualde praecedentia, quorum ornatum exponere ualde longissimum est. uerumtamen sciendum, quoniam haec maxima atque superba ultra credulitatem rei sunt
 20 perfecta diebus quinque et decem. in his ergo regalibus lapideas munitiones celsas aedificauit et aspectum montibus 141

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

2 uirtute—utilitate] utilitate et uirtute *R* 3 egressus *R* 4 repperiesque *P* 5 optimatibus] τοῦ βελτίστου factus <est> *CP* totius] ἐξ ὁλοκλήρου *A* 6 <et> captiuis *CP* aduenientibus] παραγενόμενος *A* praecepit] συνέταξε αὐτοῖς *A* ἔταξε *Sync* habitacula] ἀποικίας *A* κατοικίας *Sync* 7 locis] *om.* *B* hedificare *CP* 8 manubiis] ex manibus *corr.* *R* Beli] belli *RCPe*, *R*² *corr.* 10 adiciens] προσχαρισάμενος adiciens *B* obsedentes *LB* 12 in] *s.* *P*¹ 13 quorum *LBRCe* alias quidem] τοὺς μὲν *Euseb* τότε μὲν *A* quidem] *om.* *e* latere et] latere fecit et *B* 14 alias] ex alios *corr.* *P*¹ 15 diuine *L* (a *s.* *L*²) cometis *e* 16 alia quoque] alia quaeque *LB* aliaque *P* alia *R* regalia <ἐχόμενα ἐκςίνων> celsitudinem, *Graeca omisit interpretes* celsitudinem—diebus quinque et decem] *Graeca codicis A corrupta sunt, neque interpretes sana tradidisse uidetur* 17 procedentia *R* 18 legissimum *L* legissimum *B* uerumtamen *LB* 19 haec] *om.* *R* crudelitatem *L*³ *R*¹ 21 similem montibus *tr.* *C*

similem reddens etiam ex arboribus diuersis plantationes exhibuit. fecit quoque hortum, quod suspensibile uocabatur, eo quod uxor eius desideraret huiusmodi qualitatem nutrita in Mediae locis.“

- 142 XX. Haec ita retulit de praedicto rege et multa super haec 5
in tertio libro Chaldaicorum, in quo culpat conscriptores Graecos quasi uane arbitratos a Semiramide Assyria Babylonem aedificatam et mira opera ab illa circa eam fuisse constructa.
143 false conscripsisse dicens. et ipsam quidem Chaldaeorum conscriptionem fide dignam pudori existimandum est, quando 10
cum archiuis Phoenicorum concordare uidentur quae a Beroso conscripta sunt de rege Babyloniorum, quoniam et Syriam et
144 uniuersam Phoenicen ille subuertit. in his quoque consonat et Philostratus in historiis, dum Tyriae meminit obsessionis, et Megasthenes in quarto Indicorum, ubi declarare contendit, 15
praedictum regem Babyloniorum Herculem fortitudine et actuum magnitudine praecessisse; dicit enim eum et maximam
145 Libyae partem et Hiberiam subuertisse. quae uero de templo Hierosolymorum relata sunt, quia et concrematum est pugnantibus Babyloniis et coepit rursus aedificari Cyro tenente Asiae 20
146 principatum, ex dictis Berosi declaramus. sic enim in tertio

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 etiam] et tam *B* diuersis] παντοδαποῖς, *Ant. Iud.* uniuersis *codd.* plantationem *B* platationes *P* 2 ortum *RCPe* suspensile *R?* *P?* *Ant. Iud.* 3 uxor] *om. e* huiusmodi] ὁμοίως *A*, οἰκείας *Antiquit. Iud. X 225* nutrita *L* nutritam *e* 5 ita] itaque *Pe* 6 tertio] *om. e* C(h)aldeicorum *LBR* caldeaicorum *C* quo] qua *1m. B* 7 uane] ex μάτην *conicci*, une *L* unam *L²Be* male *R* una *CP* assiriam *LBeCP* babyloniam *CP* 8 aedificatam *R* et] *om. R* 9 et] *om. CP* ipsam] κατὰ ταῦτα 10 pudori] quid lateat nescio; desideratur infinitius uelut iudicari, putari, quae tamen parum placent 11 archibis *LBR* archiberus *C* archibus (i. e. archibeus siue archiberus) *P* Phoenicum *e* a Beroso] ab eo *R* ab Beroso *e* 12 Syria *P* 13 quoque] γοῦν 14 et] *om. R* flostratus *P* 15 Magasthenis *e* megast(h *om. R*)enis *codd.* declare *1m P* 16 fortitudinem *R* 17 magnitudinem *R* praesessisse *P*, ipse *corr.* et] *om. R* 18 heberiam *LCPe* hiberiam *L²BR* 19 congregatum *1m. L* est] *om. R* 20 cepit *codd.* Cyro *R* 21 besori *C*

libro dicit: „Nabuchodonosor itaque, posteaquam inchoauit prae-
dictum murum, incidens in languorem de uita migravit, cum
regnasset annis tribus et quadraginta. huius regni dominus
est effectus filius eius Ethelmaradochus, * propter iniquitates 147
5 atque luxurias passus insidias a marito sororis suae Niriglis-
soro peremptus est, cum duobus regnasset annis. quo defuncto
sumens regnum, qui ei fecit insidias, Niriglissorus annis
regnauit quattuor. huius filius Laborosardochus principatum 148
quidem tenuit puer existens mensibus nouem, insidias uero
10 passus, eo quod nimis appareret malorum esse morum, ab
amicis extinctus est. hoc itaque pereunte conuenientes hi, qui 149
fecerant insidias illi, communiter regnum imposuerunt Nabon-
nido cuidam, qui erat ex Babylone ex eadem gente. sub hoc
muri circa fluuium Babyloniae ciuitatis ex latere cocto et
15 bitumine sunt ornati. cumque regnum eius esset in anno 150
septimo decimo constitutum, egressus Cyrus ex Perside cum
multa uirtute uniuersam Asiam subuertens impetum fecit ad
Babyloniam urbem. sentiens autem Nabonnidus inuasionem 151
eius et occurrens cum exercitu suo atque congressus pugna
20 uictus et cum paucis fugatus inclusus est in Borsippensium
ciuitate. Cyrus autem Babyloniam comprehendens et deliberans 152

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 nabucodonosor *RC* nabucodonosor e postquam *BR* postea e
2 langorem *LBRPe* 3 quadraginta tribus *CP* 4 est] *om. CP* ethel-
maradocheus *R* ethelmaradochus *CP* post nomen regis extant in *Grae-*
cis: οὗτος προστάς τῶν πραγμάτων, hic excidisse iudicat *Niese* 5 atque]
et e passus <est> *B* inriglissoro *R* niriglissori *CP* niriglissoris e
νηριγλισσορόρου A νηριγλισάρος *Euseb* 6 quod *L* 7 niriglisoris qui fecit
insidias (ei *om.*) *tr. R* νηριγλισάρος *Euseb* νηριγλισσορόρος A niriglis-
soris e 8 naburosardocus *R* laborosadochus *P* λαβοροσαρόδος A λαβορο-
σαρόδος *Euseb* 12 insidias <cō> illi *B* nabon.nido *B* nabonido *Ce*
13 gente] ἐπιστάσεως *Euseb* ἐπιστάσεως A 14 latere] *in ras. L²* lac-
tere *R* cocto et] cocot *P* cocto] ex cocco *L²* 16 cyrrus *R* syrus *P*
17 multa] magna *R* uirtute] καὶ post hanc uocem praebet A Asiam]
ἀσίαν A βασιλείαν *Euseb* ἀρχήν *Sync* 18 nabon.nidus *B* nabonidus
LRCe eius inuassonem *tr. R* 20 borsipesium *R* borsipensium *Ce*
21 ciuitatem *R* cyrrus *R* deliberans] συντάξας

- exteriores muros deponere ciuitatis, eo quod nimis uideretur munita et esset ad capiendum ualde difficilis, reuersus est
 153 ad Borsippum Nabonnidum instanter expugnaturus. Nabonnido uero obsessionem non ualente perferre sed primitus supplicante
 usus clementia Cyrus et dans ei habitaculum in Carcamane 5 expulit eum a Babylone. Nabonnidus itaque reliquum uitae tempus in illa prouincia conuersatus est.”
- 154 XXI. Haec concordant cum nostrorum libris; scriptum namque in eis est, quia Nabuchodonosor octauo decimo regni
 sui anno templum nostrum ad desolationem usque perduxit 10 et fuit exterminatum annis septem, secundo uero anno regni Cyri fundamentis depositis rursus secundo regni Darii anno
 155 perfectum est. his prolatis adiciam etiam Phoenicorum histo-
 rias, non enim probationum abundantia relinquenda est; est
 156 enim dinumeratio in illis annorum, sic enim habent: sub 15
 rege Thobalo Nabuchodonosor obsedit Tyrum annis tribus
 157 et decem; post hunc regnauit Bahal annis decem. post hunc iudices constituti sunt et iudicauerunt, id est Hecnibalus Nibasci mensibus duobus, Chelbis Addaei mensibus decem,

LBR, CP, e. — Euseb Sync A, ed. pr.

1 <comprehendere> deponere R ciuitates P 2 munita] πραγματικὴν
 est] autem R 3 Borsipum e nabonnidem (*alteram n om. RCe*)
codd. e instanter—nabonnide *in marg. suppl. L¹* instanter <cum> P
 nabonide (-nn- P) *codd. e* 4 obsessione R 5 Cyrus] Ciri LBe *om.*
 CP hitaculum R Carcamone e Καρχαμάν 6 nabonidus RCe
 tempus uitae tr. R 7 conuersatus est] διακονόμενος... κατέστρεψε
 τὸν βίον 8 concordans R nostrorum libris] nostris LBe nostrorum
 R nostrorum litteris CP libris] βιβλίοις τὴν ἀλήθειαν 9 nabucodo-
 nosor C 11 septem] ἐπτά A πεντήκοντα Euseb LXX R et (*in rasura*
uocis septem) B 12 cyri R Darii regni tr. P 13 his prolatis]
in Graecis non extant etia R Phoenicum e 14 habun-
 dantia BCP 15 sic enim habent] τοιαύτη 16 Thobalo] ἐπὶ Θωβάλου
pro ἐπ' Ἰθωβάλου *praebuit* A nabucodonosor C nabucodonosor e tyr-
 rum R 17 post—decem] *in mg. suppl. L¹* baal R 18 id est] idem
 LBRe hecinbaliis R haec Nibalus e ἐκινίβαλος A inbasci R ni-
 basi C Nalbasci e βασιλῆος A 19 Chelbis Addaei] chelbisaddei LBe
 chelbisadei RC chelbi sadei P χέλβης ἀδδαίου A

Abalus pontifex mensibus tribus, Mittinus et Gerastartus
 Abdilimi iudices annis sex, inter quos regnavit Balatorus anno
 uno. quo moriente mittentes euocauerunt Meralum ex Baby- 158
 lone et quattuor regnavit annis; eo quoque moriente euocau-
 5 runt fratrem eius Iromum, qui regnavit annis uiginti. sub
 hoc Cyrus Persarum habuit potestatem. quapropter omne 159
 tempus est annorum quinquaginta quattuor et mensium trium.
 septimo siquidem anno regni sui Nabuchodonosor coepit
 obsidere Tyrum, quarto decimo autem anno regis Iromi Cyrus
 10 Persarum tenuit principatum. consonant igitur quae de templo 160
 scripta sunt a Chaldaeis ac Tyriis cum litteris nostris, mani-
 festum uero et sine contentione testimonium est de praedicta
 nostri generis antiquitate. et his siquidem qui non ualde
 contendunt sufficere iudico quae praemissa sunt.

15 XXII. Oportet autem non credentibus barbaricis conscrip- 161
 tionibus, sed solis Graecis fidem habendam esse dicentibus
 adhuc multos exhibere testes etiam Graecos scientes nostrum
 genus et oportuno tempore eorum habentes mentionem. Py- 162
 thagoras igitur Samius, cum sit antiquus quidem aetate,
 20 sapientia uero et diuina pietate philosophos omnes excellens,
 non solum quae nostra sunt agnouisse manifestus est, sed

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 Abalus] Ἀββαρος Mittinus] mitimus R Μίττινος gerastartus R
 γεράστρατος A e 2 anni sex LB (s ins. B²) bellatorus R 3 Meralum]
 merolum R Μέρβαλον quoque] abest a Graecis 5 Iromum] ironium
 Re iram C yram P 6 cyrrus <rex> R 7 trium] in Graecis sequitur
 πρὸς αὐτοῖς 8 Nabuchodonosor] Ναβουχοδονοσόρου nabucodonosor C
 nabucdonosor e cepit codd. 9 tyrrum R ironii Re iram C
 yram P cyrrus R 11 nostris] suis CP 12 contentione, -ne s. R²
 13 et] ex C his] hi LBe 14 iudicio LBe indico R promissa
 LBReP 16 post dicentibus ἀποπληρῶσαι τὴν ἐπιζητήσιν καὶ uerba
 inueniuntur in Graecis 17 exhiberem e sciens, te s. 1m. P
 18 habentium codd. e post mentionem in codice A extant παραθεῖσθαι
 ἐν ἰδίῳ αὐτῶν συγγράμμασιν quae suspecta uidentur pitagoras L phi-
 tagoras BP pithagoras C pictagoras R 20 excellentes (in -ens corr. L²)
 L 21 manifestum RCPe

- 163 etiam zelatus ea ex multis apparet. et eius quidem nulla
 conscriptio reperitur, multi tamen de eo retulerunt, quorum
 insignior est Hermippus, uir circa omnem historiam diligen-
 164 tissimus indagator. refert itaque in primo de Pythagora libro,
 quia Pythagoras uno confabulatorum suorum defuncto, nomine 5
 Calciphonte genere Crotoniate, illius animam dicebat secum
 degere die noctuque et quia praeciperet, ut non transiret de
 loco, unde asinus onus portaret, et ab aqua faeculenta semet
 165 ipsum abstineret et ab omni blasphemia recederet. deinde
 sequitur: „Haec autem agebat atque dicebat Iudaeorum et 10
 Thracensium opiniones imitatus ac transferens; dicitur enim,
 quia uere ille uir multas Iudaeorum leges in suam transtulit
 166 philosophiam. fuit autem etiam per ciuitates non ignota olim
 gens nostra, et multae nationes ad quas transiit etiam zelum
 eius habuerunt. quod manifestat Theophrastus in his, quae 15
 167 scripsit de legibus. ait enim, quia prohibent Tyriorum leges
 peregrino sacramento iurari. inter sacramenta cum quibusdam
 aliis etiam iusiurandum quod corban appellatur enumerat; et
 apud nullum hoc inuenitur iuramentum nisi apud Iudaeos

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 zelatus] *R* et ex correctura *B*¹ zelatis *L* 1 *m*. *B* zelatum *CP* ex
 multis apparet] ἐκ πλείστον γεγενημένος ex] *in ras.* *C* conscriptio
 nulla *tr.* e 4 de] die *R* om. e phitagora *LBP* picthagora *R* Py-
 thagorae e 5 phitagoras *LB* picthagoras *R* pithagoras *C* pitago-
 ras *P* suo *R* 6 Καλλιφώντας crotoniato *L* (o non certo
 dinoscitur) degere secum *tr.* *P* 8 unde—portaret] ἐφ' ὃν ὄνος
 ὁκλάτῃ honus *B* faeculenta] fetulenta e διψίων 9 recederet] ἀπέ-
 χεῖν 11 thracensium *codd.* Thracensium e transferens] μεταφέρων εἰς
 ἑαυτὸν dicit *R* 12 ille, e ex *i corr.* *P*¹ e *in ras.* *R* leges iude-
 orum *tr.* *C* trastulit *R* 13 ignotas *LBCPe* ignoratas *R* 14 na-
 tiones] i. e. ἐθνῶν; ἐθνῶν *Iosephus scripsit cfr. Gutschmid, Kl. Schriften*
IV 561 ad quas] ad quos *LBe* (c a superscriptis *L*³ quos *in* quas
corr.) εἰς τινας transit *Re* 15 cleofrastus *LBC* cleofastus *R* leo-
 fractus *P*; *in archetypo* deofrastus fuisse uidetur 17 iurare sacramento
tr. *R* iurare *Re* sacramenta cum] coniecti; sacramentum *codd.* e
 18 corbam e

solos; quod *** interpretatur ex Hebraica lingua significat dei
donum. uerum neque Herodotus Alicarnaseus nostram igno- 168
rauit gentem, sed quodam modo eius meminisse cognoscitur.
de Colchis enim referens in secundo libro sic dicit: „Soli autem 169
5 inter omnes Colchi et Aegyptii et Aethiopes uerenda ab initio
circumcidunt, Phoenices uero et Syri in Palaestina, qui confi-
tentur hoc ab Aegyptiis didicisse. Syri autem, qui circa 170
Thermodontem et Parthenium fluuium commorantur et Asty-
gitones a Colchis dicuntur didicisse nuper. hi namque sunt
10 inter homines soli, qui circumciduntur, et isti sicut Aegyptii
facere uidentur; de Aegyptiis autem et Aethiopibus dicere
non possum, utrum alteri ab alteris didicere.“ dixit ergo Syros, 171
qui in Palaestina sunt, circumcidi. omnium autem qui habi-
tant Palaestinam soli Iudaei circumciduntur. quod de eis 172
15 agnoscens et Cyrillus antiquus poeta meminit hoc modo de
gente nostra dicens, quia castra metati sunt nostri maiores
cum Xerxe Persarum rege apud Helladam, et dinumerans
uniuersas gentes nouissimam nostram posuit, ita dicens: „Po- 173
stremum uero transiebat genus mirabile uisione, linguam

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 quod] *sequuntur in Graecis: ὡς ἂν εἴποι τις, quae non tam ab inter-*
prete, quam ab archetypi librario omissa esse uidentur, interpretatur enim
non habet quo referas interpretatur] LBe interpretatum L²B²RCP
μεθερμηνεύμενος; si quis fortasse excidit 2 Herodotus II 104 ali-
carnasseus LBe 3 quodam modo] quo in modo P eius] om. R
4 cholchis B libro] om. C 5 colchii LBP et posterius om. B 6 Syri]
sirii LB tyrii R assyrii CP qui] *interpres καὶ οὗτοι uertere studuit,*
qui in Pal. tr. Gutschmid 7 Syrii R 8 thermodontem CP Thermedon-
tem e θερμώδοντα καὶ πάροντα A et Astygitones] καὶ Μάχρωνες οἱ
τούτοιςιν ἀστυγίτονες ὄντες astigones (s. L²) L 9 colchis L cholchis BP
cholchis C didicisse P nuper didicisse tr. e. namque] iamque
Le 10 circunduntur R 12 syrios R 14 pelesstinam L, pe in pa
corr. L² quod—Cyrillus] τούτο ἄρα γινώσκων εἶρηκεν (scil. Herodotus)
περὶ αὐτῶν. καὶ Χοιρίλος quae *interpres male coniunxit* 15 cirillus LCP
erilus R Χοιρίλος antiquus] cum Eusebio, ἀρχαιότερος A 16 castra me-
tati sunt] cum Eusebio, συνεστράτευται A nostri maiores] add. *inter-*
pres 17 Xerxe CP apud Helladam] om. R ἐπὶ τῇ Ἑλλάδι 18 ita]
om. R 19 transibat Re transibant C

- quidem Phoenissam ore proferentes, habitantes autem in Solymis montibus, ubi palus amplissima est, iuvenes capillis sub rotunditate detonsis, super equos erectos habentes uultus
 174 et quasi fumo siccatos.“ palam ergo est, sicut arbitror, quia nostri meminerit, eo quod et montes Solymi in nostra regione sunt
 5 constituti, in quibus habitamus, et palus, quae dicitur Asphaltis, id est bituminalis. haec enim inter omnes palus in Syria
 175 latior atque maior est. et Cyrillus quidem cum ita meminerit Iudaeos scisse dinoscitur, quem quilibet cum legerint ammirantur, non calumniosi Graecorum, sed sapientia summa
 10 conspicui. Clearchus enim Aristotelis discipulus et ex peripato philosophorum nullo secundus in primo libro de somno dicit Aristotelem doctorem suum de quodam uiro Iudaeo ita referre, et ipsi Aristoteli eundem sermonem ascribit, quod ita con-
 177 scriptum est: „Sed alia quidem longum est dicere. quae uero
 15 habere poterunt illius ammirationem quandam atque philoso-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 Phoenissam] *ex Φοίνισσαν scripsi*; poenissimam *LB* (*in m. add. L²: a^l plenissimam*) penissimam *R* plenissimam *CPe* ope e habitantes] *ῥῆκον Euseb* ὥς: *κε Λ* 2 Solymis] solis *LBCPe* ubi] *ἐν: Λ παρά Euseb* amplissima est] amplissimus *LRCP* (*L² superscr. a est litteris mus*) iuvenes] inuenies *R* 3 super—siccatos] *ἀτὰρ ὑπερθεὶν ἱππῶν δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληχότα καπνῷ* 4 sicut <ego> *R* arbitror] *οἶμαι πᾶσιν* 5 Solymi] solum (*lum ex corr. P*) *CP om. e* constituti sunt *tr. R* 6 quae] qui *Re* alphaitis *R* asaltus *CP* asphaltitis *Gutschmid* 8 maior atque latior *tr. R* et Cyrillus—11 conspicui] *Graeca male coniunxit interpres, ἡπίστατο (scil. Choerilus), neque ἡπίσταντο (scil. Graeci) in suo exemplari legisse uidetur* cirillus *LBCP* erillus *R* quidem] quid *R* 9 dignoscitur *Le* quem quilibet... legerint] *ἕως αὐτῶν ἐντύχουσιν* 11 chlearchus *L* chlearcus *B* clearcus (*in cleargus corr. P²*) *CP* aristotelis *CP* ^{scil}diplus *R* peripharto *R* peripateticorum *C* paripateticorum *P* 12 nullo] *om. CP* libro philosophorum dicit de somno aristotellem *R* aristotilem *C* 13 uiro <suo> *R* ita referre] *om. R* 14 aristotelli *R* aristotili *CP* ascribit] *παράθεῖς Λ ἀνατίθῃσι Euseb* 15 sed alia quidem] *ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ* quae] qui *R* uero] non e 16 poterant e am (ad-e) miratione *Be* quandam *L* quadam *Be* philosophiam—39, 2 inquit] *corruptissima in codd. extant, Graeca sunt haec: —*

phiam, Hyperochidi, operae pretium est referre. et Hyperochides ueneranter inquit, audire desideramus uniuersi. porro 178 Aristoteles, secundum praecepta, inquit, rhetorica, eius genus primitus transeamus, ne reluctemur doctoribus praeceptorum. 5 dic, inquit Hyperochides, ita si placet. ille igitur genere 179 quidem Iudaeus erat ex inferiori Syria, qui sunt ex propagine philosophorum Indorum, uocantur ut aiunt philosophi apud Indos Calani, apud Syros autem Iudaei nomen accipientes a loco; locus enim ubi habitant, appellatur Iuda. nomen 10 uero ciuitatis eorum ualde difficile est: uocant enim eam nomine Hierosolymam. is igitur homo multos hospitio reci- 180

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

φιλοσοφίαν ὁμοίως διελεῖσθαι οὐ χεῖρον (οὐχ εὐχρον Α) <σαφῶς δ' ἴσθι, εἰπεν, (δέ σοι εἰπεῖν Α), Ὑπεροχίδη, θαυμαστὸν ὄνειροις ἴσα σοι δόξω λέγειν> καὶ ὁ Ὑπεροχίδης εὐλαβοῦμενος <δὲ αὐτὸ γὰρ> ἔφη τοῦτο καὶ. *Inclusa a codd. Latinis absunt, reliqua sic decurrunt:* philosophiam///// opere pretium est referre et hipecides ueneranter inquit (*rasura est 4 litterarum, in fine uersus opere L² in m. add., in sinistro marg. L¹ occidi suppl.*) L philosophiam cci di (occidi e) operae pretium est referre et hiperocudes (*in m. add. hiperoclides Cr*) ueneranter inquit *Cr ex L descriptus et e* philosophiam ope precium est referre et hipecides uenerantur (*in m. add.: at occidi ope ptium 1 m.*) B philosophiam ohip ohichides pciun est referre et hipecides uenerantur inquit R phylosophiam yperochidi opere///// (*opere in ras. 1 m.*) precium est reffere et hipecides uenerantur inquit C philosophiam yperochidi opere p pretium est referre Ethipecidos ueneranter inquit Co *ex C descriptus*, phylosophiam yperoechidi (oehidi *in* ochide, *deinde in ochidus correctum esse uidetur 1 manu*) per praecium est referre. Ethipecidos ueneranter inquit P. *sub rasura codicis L igitur Hyperochidis nominis fragmenta, sub rasura codicis C per errore repetitum scripta fuerunt 2 uenerans igitur coni. Niese desiderantes B 3 aristotelis (-ilis CP) codd.* secundum praecepta Aristotelis tr. e 4 reluctemur B (*s in r corr. B¹*)

praeceptorum] ἐπαγγελίων Α ἀπαγγελίων Euseb 5 hiperoclides R 6 inferiori] κοίτης 7 Indorum] iudeorum R uocantur—aiunt] uocantur autem ut aiunt iudei R recte? philosophi] in philosophia CP 8 Indos] iudeos R 9 abitantur (-ur eras. est) 1 m. B Iuda] Ἰουδαία 10 uero] om. B eorum ciuitatis tr. e difficilis LBC 11 is] his L his P

- piens et de superioribus ad marina descendens Graecissimus
 181 erat non solum eloquio, sed etiam animo. et tunc nobis
 degentibus apud Asiam, dum is homo uenisset ad ea loca,
 confabulari coepit nobiscum et cum aliis scolasticis eorum
 sapientiam temptans, cumque multi eruditorum congregaren- 5
 182 tur, tradebat potius aliquid <quod> habebat.“ Haec ait Aristo-
 oteles apud Clearchum et super haec multam atque mirabilem
 continentiam Iudaei uiri in cibus et castitatem narrans. licet
 autem uolentibus haec ex ipsius lectione cognoscere; ego enim
 183 refugio plus quam decet inserere. Clearchus siquidem facta 10
 digressionem, cum aliud propositum haberet, nostri generis ita
 meminit. Hecataeus autem Abderita, uir philosophus simul
 et circa actiones industrius, cum Alexandro rege nutritus et
 cum Ptolomaeo Lago commoratus, non transitorie, sed de
 184 ipsis Iudaeis conscripsit librum. ex quo uolo capitulariter 15
 unum eorum, quae ab eo sunt dicta, percurrere. sed primitus
 tempus ostendam: meminit enim belli, quod circa Gazam ab
 Ptolomaeo gestum est contra Demetrium, quod utique contigit

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 Graecissimus] *emendauit Gutschmid ex Graeco* ἑλληνικός, gratissi-
 mus *codd. e* 3 degentibus] *om. R* dum is] quum diuinus *e* is]
 his *RP* uenisset] *i. e. παραβαλὼν; παραλαβὼν A* ea] τοὺς *A* τοὺς
 αὐτοὺς *Euseb* 4 cumfabulari *R* aliis] *in ras. B* scolasticis] so-
 ciis *R* 5 sapientia *R* cumque] cum *R* multi... congregarentur]
sic cum A; πολλοῖς συνεκείνωτο Euseb eruditarum *e* 6 tradebant *P*
 quod] *inseruit Gutschmid, om. codd. e* haec ait habebat *tr. R*
 aristotelis *LB* aristotillis *R* aristotiles *CP* 7 chlearchum *LP* clear-
 cum *BRC* haec] *ec L* atque] *ac e* admirabilem *R* 8 uiri]
ex ἀνδρὸς emend. Gutschmid, uero LBRe om. CP castitate *BReCP*
 narrans] *ex Graeco διεξιών scr. Gutschmid; narrant LBRe* narrauit
CP 9 autem] *aut P* 10 chlearchus *LB* clearcus *C* chlearchus *P*
 Clearchus—12 meminit] *in Graecis codicis A corruptela latet* 11 alium
LBPC 12 Hecataeus] Aechateus (aech- *P*) *LP* Achateus *B* achareus
R ecateus *C* autem] *om. C* abdirita *LR* addirita *BPC* 14 ptho-
 lomeo *R* Lago] *lagi C* rege *R* λαγῶ *A* λαγῶ *ed. pr.* sed <prolixo> *C*
 15 ipsis] *in ras. L* captulatr iter *B* 16 unum] *i. e. ἓν uel ἕνα; ἕνα A*
 quae] quem *R* 17 Gazam] *gaium LBRe, ex gaium corr. zam super-*
scripto L³ ab] *a R* 18 est] *om. R*

undecimo quidem anno post mortem Alexandri, olympiade
 uero septima et decima atque centesima, sicuti refert Ca-
 stor, adiciens enim hanc olympiadem dicit: „Sub hac Pto- 185
 lomaus Lagus uicit in Gaza bello Demetrium Antigoni
 5 qui uocabatur obsessor.“ Alexandrum uero profitentur uni-
 uersi centesima et quarta decima olympiade fuisse defunc-
 tum. palam ergo est, quia et secundum illud tempus et sub
 Alexandro genus florebat nostrum. dicit igitur Hecataeus, 186
 quia post Gazae bellum Ptolomaus locorum quae sunt circa
 10 Syriam dominus est effectus et multi hominum cognoscentes
 mansuetudinem et clementiam Ptolomaei cum eo proficisci
 ad Aegyptum et rebus communicare uoluerunt, quorum unus, 187
 inquit, erat Ezechias pontifex Iudaeorum, homo aetate quidem
 quasi sexaginta et sex annorum, dignitate uero apud contri-
 15 bulos maximus et animo sapientissimus, potentissimus ad
 dicendum et circa causas sicut nullus alter expertus.“ dicit 188
 etiam omnes sacerdotes Iudaeorum, qui decatas accipiunt et
 uniuersa in communi gubernant, circa mille et quingentos
 existere. rursus autem praedicti uiri faciens mentionem, inquit, 189
 20 „Homo hunc honorem gerens et assuetus esse nobiscum, adsu-
 mens aliquos suorum, differentiam cunctam exposuit et habi-
 tationem suam et conuersationem, quam scriptam habebat,
 pariter indicauit.“ deinde palam facit Hecataeus, quales circa 190

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

3 enim] ei e 4 Lagus] *codicem A sequitur, Λάγρον ed. pr.* gara R
 7 secundum illud tempus] κατ' ἐκείνου (scil. Ptolomaeum) A 8 dicit]
 dicitur e Hecataeus] ecatheus LBR e (e C) chateus CP Hecataeus]
 Ἐκαταῖος πάλιν τάδε 9 Gazae] gaie (z s. L³) L gai BR gaze P Gaii e
 ptoloms LB 11 ptholomei R cum] *inter uers. add. L¹ om. RP*
 13 ezequias P 14 sexaginta] LXX *habuit 1 m. R, X posterius eras. est*
 contribules e 16 discendum CP causas] causam CP 17 decata-
 tas] -tas *in ras. B decathas R decadas CP τὴν δεκάτην τῶν γενομένων*
 18 uniuersa] omnia R 19 inquit] οὕτως, φησὶν 20 assuetus] συνήθης·
 21 suorum] seruorum R 21 et habitationem—23 indicauit] *Graeca non*
bene intellexit interpretes 22 suam] αὐτῶν 23 pariter indicauit]
add. interpretes facit] ex corr. B ecatheus LBP ecchataeus R echa-
 teus C circa] πρὸς

- leges existimus et quia omnia sustinere, ne transcendamus
 191 eas, eligimus et hoc esse optimum iudicamus. dicit igitur
 haec: „Et mala saepius ab Astygitonibus audientes et omnes
 compulsionum uim passi a Persicis regibus et satrapis non
 possunt mente mutari. sed cum magna exercitatione de his 5
 192 praecipue omnibus respondere parati sunt.“ perhibet autem
 etiam indicia fortis. animi circa leges non parua dicens,
 Alexandro quondam in Babylone constituto et uolente Beli
 templum quod corruerat repurgare cunctisque militibus simi-
 liter stercora portare praecipiente, solos Iudaeos hoc facere 10
 non fuisse perpassos, sed etiam multas sustinuisse plagas et
 detrimenta pertulisse non modica, donec eis ignoscente rege
 193 securitas praeberetur. qui dum ad prouinciam, inquit, propriam
 reuersi fuissent, templa et altaria fabricata omnia destruxe-
 runt et pro aliis quidem multam satrapis exsoluerunt, pro 15
 aliis uero ueniam consecuti sunt“. adicit autem, quoniam

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 leges] s. uers. suppl. B et] a Graecis abest transcendamus
 B trascedamus P 2 eas] τοῦτο A τούτους ed. pr. elegimus RP
 "se L indicamus e 3 mala] male emendauerim Astygitonibus]
 om. R ἀστυγιτόνων καὶ τῶν εἰσαφικνουμένων et omnes] πάντες καί
 4 compulsionum B a] ὅπῃ ed. pr. ὅπερ A 5 sed—6 parati sunt]
 textum lacunosum uertisse uidetur interpres, scripsit enim Iosephus: ἁλλὰ
 γεγυμνωμένως περὶ τούτων καὶ αἰχμαλίας καὶ θανάτοις δεινόςτοις μάλιστα πάν-
 των ἀπαντῶσι μὴ ἀρνούμενοι τὰ πάτρια. 5 cum magna exercitatione]
 γεγυμνωμένως A γεγυμνασμένως intellexit 6 respondere ὁμνίῃς (ipse ex-
 punxit) L autem] om. CP 8 Beli] belli P^o 9 repurgare] ex
 Graeco ἀνακαθάραι emendauit; repugnare LRPCo reparare (-ara- in.ras.)
 C renouare (nouare litteris pugnare superscripsit L²) L²CrBe 9 simi-
 liter] om. R 10 stercora] χοῦν 11 fuisse perpassos] προσχεῖν A, πά-
 χειν uertit interpres multas, a ex o corr. B¹ 12 agnoscente R
 13 qui dum—14 fabricata] Graeca non intellexit interpres 13 dum]
 ἐπεί A prouintia R 15 multam] multa LBPe multam R multam
 peccuniam C, ζημίαν satrapis] satrapas L (-pas corr. L²) R satra-
 pae Be 16 adicit autem] ex Graeco προσεπιτίθουσιν emend., ad ciui-
 tatem codd. e quoniam—est] sententiam Iosephi non perspexit interpres

iustitia apud eos mirabile est, et quia gens nostra fuit mul- 194
torum hominum numero copiosa, sed multa quidem milia
nostrorum migrantes in Babyloniam Persae primitus collo-
carunt, non parua uero etiam post mortem Alexandri in
5 Aegyptum et Phoenicen sunt translata propter seditionem in
Syria factam. idem itaque uir et magnitudinem prouinciae 195
quam incolimus pulchritudinemque narrauit. „Paene decies tre-
centa milia, inquit, iugera terrarum optimarum uberrimae
ualde prouinciae possidere noscuntur; Iudaea namque huius
10 est amplitudinis.“ et quia etiam ciuitatem ipsam Hierosoly- 196
morum speciosam et maximam olim inhabitamus et uirorum
multitudine copiosam, necnon et de templi constructione
idem ipse sic refert: „Sunt autem Iudaeorum in aliis quidem 197
multae munitiones per prouinciam atque uici, una uero ciui-
15 tas munitissima habens praecipue circuitum quinquaginta
stadiorum, in qua commorantur hominum circa centum et
quinquaginta milia, eamque uocant nomine Hierosolyma.
est autem in ipsa medietate ciuitatis lapidea quadriporticus 198
centum per circuitum cubitorum, habens etiam duplices ianuas,

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 mirabile est] ἐστὶ θαυμάσιον, mirabilis Be, quid L habuerit dinosci
nequit, mirabili (i in ras.) L³ 2 numero] om. R sed] γὰρ nostro-
rum milia tr. B 3 transmigrantes CP babilonia P per se e
primitus, u ex corr. B collocauerunt BR 4 uero] om. e, post
morte tr. R post mortem] morte LBR e 5 phenicem codd Phoe-
nicem e 6 siriam (syriam RP) codd. e 8 iugera] emend. codicis Cr
corrector; integra (integrae B) codd. e 9 Iudaea] iude LBP inde R
iudee C Iudaeae e 10 amplitudinis] amplitudines B πλήθος A quia]
om. P qui R ipsam] om. C 11 spel////////ciosam (rasura 12 fere litte-
rarum spatium tenet) L spaciosam e habitamus R et—copiosam]
καὶ περὶ πλήθους ἀνδρῶν 12 multitudinem LBR copiosam] om. R
de] om. e 13 idem ipse] αὐτὸς in aliis quidem] τὰ μὲν 14 atque
uici per prouinciam tr. R 15 munitissima B 16 centum et quin-
quaginta milia] δώδεκα μυριάδες 17 eamque uocant] om. e hieroso-
linam BRCP 18 medietate L¹ lapidea quadriporticus] περιβόλος λίθινος
μήκος ὡς πεντάπλευρος 19 per circuitum] εὖρος

- quo ara est quadrianguli figuratione composita ex lapidibus
 non dolatis, sed collectis atque iacentibus, unumquodque
 latus uiginti cubitorum habens, altitudinem uero decem. et
 circa eam maxima fabrica, ubi altare est constitutum et can-
 delabrum utraque aurea duorum talentorum pondus habentia 5
 199 et inextinguibile lumen noctibus et diebus. simulacrum uero
 aut aliqua anathema ibi nequaquam est nec ulla plantatio;
 nullus ibi ueluti lucus aut aliquid huiusmodi. habitant autem
 in eo et noctibus et diebus sacerdotes quasdam purificationes
 200 agentes et omnimodis uinum non bibentes in templo“. super 10
 autem, quia et cum Alexandri regis successoribus postea
 castra metati sunt, testatur hoc modo dicens ea, quae cogno-
 uerit a uiro Iudaeo in expeditione constituto, cuius uerba
 201 haec habentia declarantur; ait enim: „Me siquidem eunte ad
 mare rubrum una secutus est quidam cum aliis equestrium 15
 Iudaeorum nos deducantium, nomine Mosollamus, uir efficax
 animo bellator, super omnes arcarius indubitanter et Graecos
 202 et barbaros ualde praecipuus. is igitur homo properantibus

LBR, CP, e. — Euseb. A. ed. pr.

1 quo] *codd.* e, ἐν ᾧ Δ quo *pro* ubi dici uidetur *cf.* O. Günther, *Auel-
 lana-Studien* p. 117, not. 1 ex lapidibus—iacentibus] ἀτμήτων σολ-
 λείκτων ἀργῶν λίθων 2 "atque iacentibus unumquodque" non dolatis sed
 collectis (*signo* " iustum uerborum ordinem indicat) B unumquoque
 Le unumquodquod P 3 latus] latitudinem CP habens] latitudinem
 habens e 4 eam] ea eam L ea CP fabricatā L¹ constitutum
 est tr. BR candelabra e 5 duo Le 7 aliqua] *codices omnes*, ali-
 quod e platatio (plā- B²) B 9 et noctibus] noctibus CP 10 omni-
 mode e in templo non bibentes tr. R super] superius C, insuper
conicio 11 cum Alexandri—12 sunt] Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνεστρα-
 τέυσαντο καὶ (*sic* Euseb, συνεστρατεύομεν Δ) μετὰ ταῦτα τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ
 ea castra metati sunt in ras. L testatur <autem> R testatur B
 dicens—constituta] *parum Graeca intellexit interpretes* 13 constituto B
 15 una C 16 Iudaeorum] *om.* R mesollamus B Mossollamus e
 efficax] ἱκανός Δ ἱκανῶς Euseb 17 bellator] εὐρωπτος arcarios uel
archarios codd. e et indubitanter tr. *codd* e 18 is] *om.* P pro-
 sperantibus R

multis per iter et quodam uate ab ipso augurium capiente et
petente ut cuncti starent interrogauit, cur sustinerent omnes.
ostendente uero ei uate auem quam intuebatur atque dicente, 203
quia siquidem expediret eis ut sustinerent omnes si staret
5 auis, si ergo surgens antierius euolaret, procederent, si uero
post tergum iret, recedere cunctos oporteret rursum, tacens
arcumque trahens sagittas emisit et auem percutiens intere-
mit. indignantibus uero uate et quibusdam aliis et maledicen- 204
tibus ei, „quid furitis, inquit, mali daemonei auem sumentes
10 in manibus? haec enim suam salutem nesciens de nostro
itinere nobis salubritatem potuit indicare? si enim praescire
futura ualuisset, in hunc locum nequaquam uenisset metuens,
ne sagittata a Mosollamo Iudaeo periret.“ sed Hecataei testi- 205
monia iam quiescam quidem; facile namque est uolentibus
15 librum ipsum legere et haec apertius inuenire. non uero me
pigebit Agatharchidem introducere, licet homo minime malus
ut ei uisum est nobis detraxisse uideatur. is enim narrans 206

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 per iter] κατὰ τὴν ὁδόν; p iter B pariter LRCPe ab ipso augu-
rium capiente] ὁρνευόμενον ipso] aue R ex insequentibus opinor su-
mens angurium R 2 quia P sustinerent] subsisterent CP, sed
cf. Traubii indicem ad Cassiodori Variarum editionem Mommsenianam
p. 589 et Roenschium ibidem laudatum. 3 ostendente—quam] om. P,
2 m. partim in ras. add. quam intuebatur] absunt a Graecis 4 quia
siquidem] scripsi; quasi quidem codd. e sustinerent] subsisterent CP
si] inter uersus add. L² 5 ergo] uero emendauerim 6 postergum P
oportet Le tacentes LBR 7 sagittam conicio percuties R
8 uero] sup. uers. add. B¹, om. R quibusdam, dam sup. uers. add. B¹
9 ei] s. uers. add. B¹ fueritis R mali—manibus] codicem sequitur
interpres simillimum libro A, qui habet haec: κατοδαμνέστατον ὄρνιθα
λαβόντες εἰς χεῖρας postea ἐφῆ omisso auem sumentes] quem sum-
mens R 12 in hunc—uenisset] om. R 13 mosollamo Re Hecataei]
et ad eius LBCE ab eius R testimoniis R 14 quiescant LBe
quidem quiescant tr. e 17 librum hunc ipsum R haec] hoc R
inuenire] indicare C 16 agatharchidem LBCP agatharchidem R homo
minime malus] ἐν ἐρηθείας, nisi corruptela latet malus] in aliis BR
17 ut—uisum est] om. CP ut] et LBRe nobis] om. R is—narrans]
in ras. P, qui primum scripserat: quidem ex syria enim] s. uers. add. B¹

- de Stratonice, quemadmodum uenit quidem ex Syria de Macedonia suum uirum Demetrium derelinquens, Seleuco autem uxorem eam ducere non uolente, quod illa sperabat, exercitu eius in Babylonia posito circa Antiochiam bella mouit. deinde quomodo reuersus est rex, Antiochia capta in Seleuciam illa fugiens, cum posset semet ipsam uelocius interimere, somnio prohibita ne faceret capta atque defuncta est. haec ergo praedicens Agatharchides et derogans superstitioni Stratonices, utitur indicio generis nostri conscribens: „Qui uocantur Iudaei habitant omnium munitissimam ciuitatem, quam uocare Hierosolyma prouinciales solent. hi uacare consueti sunt septima die et neque arma portare in praedictis diebus neque terrae culturam contingere neque alterius cuiuspiam curam habere patiuntur, sed in templis extendentes manus adorare usque ad uesperam soliti sunt. ingrediente uero in ciuitatem Ptolomaeo Lago cum exercitu et multis hominibus, dum custodire debuerint ciuitatem, eis stultitiam obseruantibus, prouincia quidem dominum suscepit amarissimum, lex uero manifestata est unam habere sollemnitatem

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 ex Syria] εἰς Συρίαν 2 macedoni asuum uirum (d s. L²) L macedonia ad suum uirum Cre 3 ducere eam tr. CP ualente R ille P 4 exercitu—posito] ποιουμένου δὲ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος στρατείαν (στρατιάν Δ) 5 quomodo] ὡς in seleutiam et illa L inse utia met illa (le s. B¹) B in seleutiammet illa R in Seleutia Metilla e interimere uelocius tr. B interimere] ἀποκλεῖν 7 somnio—faceret] ἐνὸπνίῳ κωλύοντι πεισθεῖσα somno Le proehibita L pro re habita B 8 agatarchides R agatharchides C locus Agatharchidis in breuius contractus iterum in Antiq. Iud. XII 6 legitur. superstitioni] subpraestitionis LB superstitionis Re superstitionibus C subpraestitionibus P 9 stratonices codd. e inditione R generis nostri] τῷ περὶ ἡμῶν λόγῳ conscribens] praescribens e 11 hierosolimam ReCP uocare P consueti] soliti R 13 diebus] χρόνοις 15 uespera B 16 ptholomaeo R multis hominibus] τῶν ἀνθρώπων ἰ. e. τῶν Ἰουδαίων; *interpres a cum praepositione pendere faciens postea eis inserit* 17 eis] a Graecis abest 19 unam] unā nā LCr unam natura e φαῦλον; *quid lateat pro certo affirmari nequit, unam uel uacuam uel malam subesse coniecerim*

huiusmodi autem casus praeter solos illos alios docuit uni- 211
uersos, ut tunc ad somnia et opiniones quae tradebantur de
lege hoc confugiant, dum circa res necessarias ratio nihil
ualet humana“. hoc equidem Agatharchidi uidetur esse ridi- 212
culum; eis autem haec examinantibus integrius apparet mag-
num et praecipua laude dignissimum, si et saluti et patriae
quidam custodiam legum pietatemque diuinam praeponere
concupiscant.

XXIII. Quia uero non ignorantes quidam conscriptorum gen- 213
tem nostram, sed propter inuidiam quandam aut alias causas non
salubres, memoriam nostri non reliquerunt, hoc indicium me
arbitror esse praedicturum. Hieronymus enim, qui de succes-
soribus conscripsit historiam, ipso quidem tempore quo Heca-
taeus fuit et amicus existens regis Antigoni Syriae praesi- 214
debat. uerum Hecataeus quidem etiam librum conscripsit de
nobis, Hieronymus autem nequaquam nostri historiam memi-
nit, licet paene in ipsis locis nutritus esset: in tantum uo-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 alios] *om. C* 2 tradebant *R* 3 hoc] *codd* hic *e*; homines *conicio*
confugiant] confingant *CP*, *φωγεῖν* 4 ualet, *e ex i corr. R* hoc]
hec *LBR* equidem] enim *R* quidem *e* agatharchidi *LB* agatharci

RP agatharchidis *C* 5 haec] qui haec *B* examinantibus] ^{tibus} exanimant^o
(*s. L*³) *L* exanimant^o (nim *in min corr. B*¹) *B* examinantur *Re* existi-
mantibus *C* integrius] *μη μετὰ δυσμενείας* apparēt *C* 7 quidam]
quidem *CP* proponere *e* 9 qui *B*¹ ig^{no} rantes *B*¹ conscriptorum
—10 quandam] *in textu om. L, in margine suppl. L*², *nunc autem partim*
a bibliopega resecta sunt, ut solummodo legantur haec: [onscriptorum
gentem nram —[quadam 10 sed—alias] *ex Graecis ἄλλ' ὑπὸ φθόγου*
τινὸς ἢ δι' ἄλλας emendauit; [quadam (*in m. L*²) aut alias *L* sed pro
quadam aut alias *BCPe* sed per quadam aut alias *R* 11 nostri] *add.*
interpres non] nunc *e, om. R* hoc] haec *e* indicio (-tio *P*) *CP*
13 scripsit *R* ipso] ipse *C*^o quo tempore *tr. P* ecatheus *LBP*
echatheus *R* echateus *C* 15 Hecataeus] &catheus *L* &catheu^o *B* echa-
theus *R* ecatheus *P* echateus *C* scripsit *RCP* 16 geronimus *C*
historiam] *κατὰ τὴν ἱστορίαν*, *in historia ed. Venet. 1510 haud male*
17 in ipsis locis] *ἐν τοῖς τόποις* nutritus] *διατετριφώς*

- luntates hominum differebant. alio namque placuit studium
habere memoria dignum, alio uero omnino circa ueritatem
215 quaedam passio cernitur obscurasse. sufficiunt tamen ad com-
probationem antiquitatis nostrae Aegyptiorum et Chaldaeorum
ac Phoenicum historiae et super illas Graecorum pariter 5
216 conscriptores. adhuc enim super ea quae dicta sunt Theo-
philus et Theodotus et Manaseas et Aristophanes et Hermo-
genes et Euemerus et Cinon et Zopyrion et multi quidem
alii simul, non enim ego omnibus libris incubui, non transi-
217 torie nostri fecere mentionem. plurimi namque praedictorum 10
uirorum ueritate quidem antiquarum causarum frustrati sunt,
quia lectioni sacrae nostrorum non incubuere librorum; com-
muniter tamen cuncti de antiquitate testati sunt, pro qua
218 nunc referre proposui. Phalereus autem Demetrius et senior
Philon et Eupolemus non multum ueritate frustrati sunt, 15
quibus dari ueniam dignum est. non enim inerat eis, ut
nostras litteras possent omni scrupulositate sequi.
- 219 XXIV. His ita dictis unum adhuc mihi capitulum est reli-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 alio—dignum] *Iosephi sententiam non recte intellexit interpre* alio]
alteri C alii P placuit] i. e. ἔδοξεν; ἐδόξαμεν 2 alio] R; scriptum fuisse
uidetur a 1m. L, ita tamen correctum est, ut simile fieret uoci alid,
unde aliud Cr; alium BCPe uero] in ras. B circa] πρὸς 3 quae-
dam passio] τ: πάθος οὐκ εἴγνωμον 4 Aegyptiorum] cum A, Σύρων Euseb
5 ac] atque e illas] ex illis corr. B¹ illos CP 6 conscriptores] con-
scriptiones LBe adhuc enim] ἔτι δὲ καὶ A adhuc etiam conicit Niese
super ea quae dicta sunt] πρὸς τοῖς εἰρημένους scil. συγγραφεῦσιν quae
dicta sunt] om. e 7 Theodotus] theodorus Le theodonis B Mana-
seas] manaseas R manaseas P Μανασίας aristophanes codd. germo-
genes codd. 8 eumerus R omerus CP Cinon] cinun LB in cinon
corr. B¹ cinum e cinō RCP κόνων A κόμων Euseb zopyrion P 9 om-
nibus] omnium BRP πᾶσιν transitorie P 10 facere BPe 11 ueri-
tatem codd. e frustrati B¹ 12 lectionis L librorum non incubuere
tr. R 13 cuncti] om. e 13 pro qua] ὑπὲρ οὗ Euseb 14 phalireus
BRCP autem <et> C 15 eupholemus codd ueritatem C 17 scru-
pulositate LBR 18 His ita dictis] addid. interpre ad hunc e

etum ex his, quae in principio libri posui, quatenus derogationes et maledicta, quibus utuntur quidam contra genus nostrum, falsas ostendam et conscriptoribus eorum testibus utar, quando conscribentes haec contra semet ipsos locuti sunt
 5 talia. quia uero multis aliis hoc euenit propter quorundam 220
 uesaniam, arbitror intellegere eos, qui uoluerint historias ipsas percurrere. quidam igitur gentium et gloriosissimarum ciuitatum foedare nobilitatem et conuersationi detrahare temptauerunt, Theopompus quidem Atheniensium, Lacedaemoniorum 221
 10 uero Polycrates. is autem tripodem perdurabilem conscribens, non enim Theopompus hoc fecit sicuti quidam putant, etiam Thebaeorum momordit urbem, multi uero necnon et Timaeus in historiis de praedictis et de aliis blasphemauit; et hoc 222
 praecipue faciunt, quando gloriosissimis in aliqua parte
 15 calumniantur, quidam propter inuidiam atque maliuolentiam, alii uero propter uerborum nouitatem memoria se dignos fieri iudicantes; et apud stultos quidem nequaquam hac spe fraudantur, qui uero salubre noscuntur habere iudicium, multas eorum miseras condemnabunt.
 20 XXV. Blasphemiaram uero in nos saepe gestarum huius- 223

LBR, CP, e — Euseb A, ed. pr.

1 posui] proposui *fortasse recte R* προτεθέντων 3 falsos LBR
 eorum] ταύτας 4 quando] *om. P* quoniam *conicio* 6 uesaniam R intel-
 ligere BRCPe eos] C mens LBR^e meos P qui] *ex* que *corr. B*¹
 que R uoluerit LBe uoluerunt (unt *in* int *ipse corr.*) P ipsas
 historias tr. CP 7 quedam LBR^e 8 federe (s. L²) L conuersa-
 tionem R 9 theopompus L laceredemoniorum P 10 pilocratis
 LBCP philocrates R Pylocratis e Πολυκράτης is] his LBPe tripodem
 perdurabilem] τὸν Τριπολιτικόν 11 theopompus L theopompus C facit R
 12 thebanorum R momordit] προσέλαβεν A multi] *i. e.* πολλοί;
 πολλὰ A et Timaeus] etimeus LB ethimeus R 13 blasphemauit L
 14 gloriosissimi e in aliqua parte] *add. interpre* 15 maliuolen-
 tiam R 16 uerborum nouitatem] *conieci* κενολογεῖν A καινολογεῖν *recte Din-*
dorf; uerbosam nouitatem *codd e* 16 dignos se tr. R 17 stulto B
 18 fraudantes R uero] non e multas <uero> LBe 19 miseras]
 μοχθηρίαν condemnabunt] *i. e.* καταδικάζουσι; καταδικάζουσι A 20 blas-
 phemiaram—aliquibus] *Graeca non intellexit interpre corruptelis exem-*

- modi causa est: uolentes Aegyptii praestare aliquibus ueritatem corrumpere temptauerunt, et neque aduentum in Aegyptum nostrorum progenitorum, sicuti contigit, sunt confessi
- 224 nec rursus egressum cum ueritate dixerunt, multasque causas odii ac inuidiae pariter habuerunt, principio quidem, quia in eorum regione nostri progenitores potentes effecti sunt, unde regressi ad propria denuo fuere felices. deinde horum aduersitas multas inter eos fecit inimicitias in tantum differente nostra pietate extra sollemnitates illorum, quanto dei natura
- 225 animalibus inrationabilibus sine dubitatione distinguitur. communis namque apud illos ritus est haec arbitrari deos, seorsum uero singuli solent diuersis ea muneribus honorare, uani ac fatui inter omnes homines et ab initio uti de deis malis opinionibus consueti, et propterea nequaquam imitari nostram honestatem de diuina ratione potuerunt, uidentesque
- 226 multos nostram zelari conuersationem inuidiam habuerunt; et ad tantam fatuitatem ac pusillanimitatem quidam eorum perducti sunt, ut non eos pigeret, etiam contra antiquas suorum scriptiones aliqua dicere. qui dum hoc faciunt, sibi-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

plaris sui ut uidetur turbatus saepe gestarum] a Graecis abest gestarum] ex gestorum corr. L gestorum RP huiusmodi causa est] ἤρξαντο μὲν sc. Aegyptii, quod nomen sequentibus iunxit interpretes huiusmodi, i ex o corr. L 1 uolentes—aliquibus] βουλόμενοι δ' ἐκείνους τινὲς χαρίζεσθαι aliquibus] aliquibus cipiῆτας P 3 sicut L contingit R 4 rursum C multasque causas] αἰτίας δὲ πολλὰς 5 hodie LP 7 deinde] unde R aduersitates L 8 inter eos] eis R tanto R differentie P 9 extra sollemnitates eorum] πρὸς τὴν ὑπ' ἐκείνων νενομισμένην scil. εὐσεβείαν quantum Le 10 animalibus] ab animalibus P sine dubitatione] addid. interpretes distinguitur] in m. suppl. L² 11 ritus apud illos tr. RC ritus] om. P, πάτριον est] om. LBRP, ἐστὶ haec] alios e arbitrati e 12 uero] non e singuli] πρὸς ἀλλήλους 13 inter omnes] omnes e, παντάπασιν et] a Graecis abest de deis] scripsi, de his LBCPe eis R, περὶ θεῶν 14 et] inser. interpretes, non in Graecis inuenitur propterea] postea R 15 de] om. R diuina ratione] θεολογίας potuerunt] ἐχώρησαν 17 eorum] eo Le 18 contra antiquas] exiguas R 19 scriptionem B qui] quod LPe dum] cum e ho L

met ipsis aduersa conscribere passione caecitatis ignora-
uerunt.

XXVI. In uno tamen ~~et~~ maximo uiro uerbum meum sta- 227
tuam, quo usus sum ante paululum nostrae antiquitatis teste.
5 Manethon itaque, qui Aegyptiacam historiam ex litteris sacris 228
se interpretatum pollicitus est, praedicens nostros progenitores
cum multis milibus in Aegyptum aduenisse et eius incolas
subiugasse, deinde ipse confessus est, quia posteriori tempore
amittentes eam prouinciam quae nunc Iudaea uocatur optinu-
10 issent et aedificantes Hierosolymam construxissent templum.
et usque ad haec conscriptiones secutus est antiquorum.
deinde praebens sibimet potestatem, cum utique uideatur 229
scribere et quae in fabula sunt atque dicuntur, incredibilia
uerba de Iudaeis inseruit uolens permiscere nobis plebem
15 Aegyptiorum leprosororum aliorumque languentium, qui sicut
ait abominatione ex Aegypto fuga dilapsi sunt. Amenofin 230
etiam regem adiecit, quod est falsitatis nomen, et propterea
tempus regni eius nequaquam definire praesumpsit, cum alio-
rum regum annos perfecte protulerit. huic itaque quasdam
20 adnectit fabulas paene oblitus, quia egressum pastorum in

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 aduersis *LBe* aduersae *R* passione caecitatis] ὑπὸ τυφλότητος τοῦ
πάθους, fortasse igitur scribendum est: passionis caecitate sed cfr. p. 58, 1
passionem *Be* 3 statuam meum *tr. R* 4 teste. Manethon] teste *Anethon* *L* testem. Anethon (*Anathon R*) *BRP* testem. Manethon *C* 5 sa-
cri *B¹* 6 interpretaturum *R* interpretatum sum *e* praedicat *C* prae-
dixit *P* 7 et eius] etenim *e* icolas *P* 8 ipse] *om. R* confes-
su *B¹* posteriore *R* tempore, re ex ris corr. *L¹* 9 amittentes]
ἐκπεσόντας nunc] tunc *R* uocabatur *R* 10 <in> hierosolimam *LB*
(in *s. uers. add. L²*) 11 haec] huc *R* hoc *e* 12 uideatur] φάναι, quod
pro φαίνεσθαι habuisse uidetur *interpres* 13 dicantur *R* 14 inserunt *R*
permittere *e* 15 aliorumque—16 dilapsi sunt] *Graeca non recte*
expressit interpres qui] quod *Le* 16 abhominatone *LBC*
amenosin *R* 17 regem] ad regem *R* 18 diffinire *LBCPe* 19 <om-
nes> annos *e* huic] hinc *e* 20 poene *B* quia] conieci, qui *codd. e*,
ὅτι: in] a *L* ab *Be*

- Hierosolyma ante quingentos decem et octo annos factum
 231 esse protulerat. Tethmusis enim erat rex, quando egressi
 sunt, et ab hoc tempore regum qui postea fuerunt anni
 sunt trecenti nonaginta tres usque ad fratres nomine Sethonem
 et Hermaeum, quorum Sethonem quidem Aegyptum, Her- 5
 maeum uero Danaum denominatum dicit; quem expellens,
 inquit, Sethon regnavit annis quinquaginta et nouem, et post
 232 hunc senior filiorum Rapsis annis sexaginta sex. ante tantos
 igitur annos egressos ex Aegypto patres nostros confessus,
 deinde Amenofin adiciens regem hunc confitetur et deorum 10
 fuisse contemplatorem, sicut Osorem quendam priorum regum,
 et implesse desiderium eius nominis sacerdotem, id est Ame-
 nofin natum ex patre Papio, qui uidebatur quasi diuina
 participari natura et secundum haec sapientiam hanc habere
 233 scilicet praescientiam futurorum. et dixisse regi hunc uniuo- 15
 cum eius, quia posset uidere deos, si prouinciam a leprosis
 234 et aliis maculatis hominibus purgare contenderet. in quo
 laetatum regem omnes dicit corpore debiles ex Aegypto con-
 gregasse et fuisse multitudinem numero milia octuaginta,

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 hierosolimam RCP 2 protulerit R Tethmusis] tehtmusis LB
 thehmusis R Themusis e 3 ab hoc—fuerunt] ἀπὸ δὲ τούτων μεταξὺ τῶν
 βασιλέων κατ' αὐτὸν A 4 Σέθω 5 hermeum RCP hermetum LBe
 Ἑρμαίου Σέθων egyptium L Aegyptium e hermeum codd. Her-
 metum e 6 uero] om. R denaum LB Deneum e dicit] om. e
 7 inquit] abest a Graecis Σέθως quinquaginta nouem CP 8 filio-
 rum Rapsis] scilicet Tapsis e filio L? Παύρης sexaginta sex]
 cum parte folii abscissa sunt in L 9 ex aegypto egressos tr. R
 10 amenosin R 11 Osorem] hosorum R Ὁρ, Orem con. Niese quen-
 dam] εἰς 12 implesse] ἀνεγκέιν, quo non intellecto sententiam Iosephi
 peruertit interpres desiderium B eius] enim e eiusdem conicio
 id est] idē uel idem LBe amenosin R 13 Πάσις (genit.) 14 et
 secundum—15 futurorum] κατὰ τὴν σοφίαν καὶ πρόγνωσιν τῶν ἐσομένων
 sapientia R habere scilicet] habere .s. C haberes P habere LBe
 16 eius] enim e prouinciam] τὴν χώραν ἅπασαν 17 purgaret P
 18 regem] ex corr. L³ reges B omne B 19 fuisse] con. Niese. fecisse
 codd. e, γενέσθαι milia octuaginta] milia add. Niese recte LXXX pro

eosque ad sectiones lapidum in partem Nili orientalem misisse 235
ad hoc efficiendum, simul et alios Aegyptios, quibus hoc erat
iniunctum. fuisse autem quosdam inter eos etiam rationabilium
sacerdotum lepra perfusos ait. Amenofin uero illum sapien- 236
5 tem diuinumque uirum refert timuisse et circa semet ipsum
et apud regem deorum Vulcanum, ut aperte suaderet eis uim
fieri, sed adiecis- quoniam auxiliarentur quidam maculatis
hominibus et Aegyptum optinerent tredecim annis. et haec
eum non quidem praesumpsisse regi dicere, sed ex his omni-
10 bus conscriptum reliquisse librum et peremisse semet ipsum,
et propterea regem in anxietatem maximam peruenisse. pro- 237
inde is his uerbis haec refert: „His itaque *** rogatus rex, ut
ad requiem et tutamen eorum secerneret ciuitatem, desertam
urbem, quae tunc fuerat pastorum, nomine Auarin, praebuit
15 eis. est autem haec ciuitas secundum theologiam antiqua

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

LXXX scriptum in archetypo fuisse iudicans, μυριάδας ὀκτώ milia
om. LBCPe mille milia numero et octuaginta R octoginta C
1 lectiones B sextiones P inter sectiones et lapidum spatium fere
trium litterarum uacuum relictum est in L 2 ad hoc—3 iniunctum]
ὅπως ἐργάζονται καὶ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων οἱ ἐγκαχωρισμένοι A quae sunt
corrupta hoc] hoc esse LBR e simul] simul inmisit C simul misit P
3 autem] autem inter (inter mox deleuit) P rationabilium] irrationa-
bilium R λογίων 4 lapra B fusos B perfusos R amenosin R
uero] om. R 5 timuisse—6 uim fieri] Graeca prorsus non intellexit
interpres 6 et apud regem deorum Vulcanum] (πρὸς αὐτόν τε) καὶ τὸν
βασιλεῖα γόλον τῶν θεῶν, γόλον pro γολὸν habens uertit interpres 7 iecisse
LBR e 8 optineret P et] abest a Graecis 9 non] om. P qui-
dam LBR e ex his omnibus περὶ πάντων 10 conscriptum] conscrip-
sisse R et peremisse semet ipsum] om. R peremisse] ex ἀνελεῖν
emendauit, per codd. e ipsum] ipsum et apud regem ex uersu 6 er-
rore repetens e 11 maxima P 12 proinde is] ex κἄπειτα emendauit;
pro iudeis codd. e his itaque rogatus rex] τῶν δ' ἐν ταῖς λατομίαις ὡς
χρόνος ἱκανὸς διέτληεν ταλαιπωρούντων ἀξιωθεὶς ὁ βασιλεὺς 13 requiem et]
prouinciam R ciuitatem] apud Iosephum non inuenitur 15 secun-
dum—praeclsa] κατὰ τὴν θεολογίαν ἄνωθεν Τυρώνομος antiquam Re
antiqua (ex antiquam corr. C¹) et C

- 238 ualde praecelsa. porro illi in hanc ingressi et locum hunc ad
resultandum habentes optimum ducem sibimet quendam
Heliopolitanorum pontificum Osarsifa constituerunt et huic
239 se oboedire in omnibus iurauerunt; et ille primum quidem
eis legem posuit, ut neque deos adorarent neque a sacris
animalibus, quae praecipue festiua apud Aegyptios erant,
se penitus abstinerent nullique copularentur, nisi cum quibus
240 iusiurandum habere uidebantur. haec autem sanciens et alia
plura maxime Aegyptiorum consuetudinibus inimica praecepit
multo opere muros aedificari ciuitatis et ad bella praeparari
241 contra Amenofin regem. ipse uero adsumens secum etiam
alios sacerdotes et maculatorum quosdam misit legatos ad
pastores, qui uidebantur a Tethmuse rege depulsi ad Hiero-
solumorum urbem, causas suas et aliorum qui simul fuerant
exhonorati significans et poscens, ut pariter contra Aegyptum
242 castra metarentur, promisitque eos fore uenturos primum
quidem in Auarin progenitorum suorum prouinciam et neces-
saria populis abundantius exhibenda, pugnatuos autem opor-
243 tuno tempore et prouinciam facillime subdituros. illi uero
laetitia cumulati omnes alacriter usque ad ducenta milia
uirorum pariter sunt adgressi et non post multum ad Auarin
usque uenerunt. Amenofis autem Aegyptiorum rex, dum illo-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 in] *ex ia corr.* B¹ ⁱⁿgressi (*s. L²*) L egressi CP ad resultan-
dum] εἰς ἀπόστασιν 2 optimum] opimum e λεγόμενον 3 osarfixa
(*f. s. L²*) L osarsipha R Osarphipha e 4 oboedire] *ex oboedide corr.* B¹
et] ut LBe δὲ, at Sobius (*ed. Colon. 1524*) primum] *om.* R 5 a]
ab e 7 se penitus abstinerent] *om.* R abstinerent] ἀπέχεσθαι πάντα
δὲ θεῶν καὶ ἀναλοῦν 8 haec] τοιαῦτα santiens B sanctiens C san-
ties P 9 maxime <in> R egyptiorum *in ras.* C¹ 10 opere] tem-
pore CP muros] *om.* B 11 amenosin R μένων Λ rege P as-
summens C secum] *sup. uers. add.* B¹ 13 athet muse L athet-
muse B athemuse RP athetmuse C a Thethmuse e depulsa (*s. L²*) L
16 primumque R 17 auarim RP 19 et] *om.* B facillime B sub-
dituros] prodituros R uero] *s. uers. add.* B¹ 20 emulati R 21 ad-
gressi] aggressi R συνεξώρμησαν Auarin] arauin LB auarim CP

rum audisset inuasionem, non mediocriter uulneratus est,
dum recordaretur, quod ei praedixerat Amenofis· Papiae. et 244
primum quidem congregans Aegyptiacam plebem facto consilio
cum principibus eorum animalia sacra et quae praecipue a
5 sacerdotibus honorabantur, ante praemisit et sacerdotibus
particulariter iussit, ut simulacra deorum caute celarent. fili- 245
um uero Sethonem, qui etiam Ramessi a Rapso patris nomine
uocabatur, cum quinque esset annorum, apud suum commen-
dauit amicum. ipse uero transiens cum aliis Aegyptiis usque
10 ad trecenta milia uirorum bellatoribus uiris occurrens con-
gressus non est. putans enim semet ipsum contra deum pu- 246
gnare post tergum reuersus uenit ad Menfin et sumens Apin
et alia sacra mox in Aethiopiam cum uniuersis nauibus et
multitudine uenit Aegyptiorum; per gratiam namque erat ei
15 subiectus Aegyptiorum rex. qui suscipiens etiam populum 247
uniuersum praebuit alimenta hominibus necessaria, quae
prouincia ministrabat, et ciuitates ac uicos tredecim, quate-
nus eis qui fuerant de regno pulsi sufficerent; nihilominus

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 uulneratus est] συνεχούθη; alia legisse uidetur in suo exemplari inter-
pres 2 Papiae] Παπίως 3 primum] πρότερον congregatis e con-
scilio B concilio R 4 et] abest a Graecis quae] om. RP, inter
uers. add. L praecipue quae tr. C praecipue] πρώτα μάλιστα a] s.
uers. add. L om. RP a sacerdotibus] ἐν τοῖς ἱεροῖς 5 ante prae-
misit] ὥς ἑαυτὸν μετεπέμψατο, ad se praemisit conicio 6 deorum] ex
Gr. τῶν θεῶν emendauit, eorum codd. e celarentur (a s. R²) R 7 Σέθων
ramesi R Ραψηρός 10 occurrens] ἀπαντήσας; A 11 non] om.
RCP deum] δὴ LB 12 postergum BP Menfin] LBCP menefin R
Apin et alia] apinetalia BCe animalia R 13 et alia sacra] καὶ τὰ
ἄλλα τὰ ἐκεῖσε μεταπεμφθέντα ἱερὰ ζῷα. fortasse scripsit interpres: et alia
sacra animalia nauibus] τῷ στόλῳ 14 uenit <in> R ei] eis P
15 Aegyptiorum] τῶν Αἰθιόπων qui suscipiens—56, 1 fines Aegyptios]
Graeca corrupta sunt neque Latina sana qui] quod Le ἦεν A
17 ac uicos—sufficerent] καὶ κώμας πρὸς τὴν τῶν πεπωμένων τρισκαίδεκα
ἑτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν (eis τὴν om. ed. pr.) ἔκπτωσιν αὐτάρκεις
cf. infra § 266 18 fuerunt R de regno—56, 1 fuerant] om. e nihilo-
minus—Aegyptiorum] οὐχ ἕττον δὲ <καὶ στρατοπέδον Αἰθιοπικὸν πρὸς ζυλα-

- 248 *** Amenofin fuerant deducti ad fines Aegyptios. et in Aethiopia quidem haec gesta sunt. Solymitae uero descendentes cum uiris pollutis Aegyptiorum sic pessime hominibus usi sunt, ut eorum uictoria esset nimis pessima his, qui tunc
- 249 eorum inpietates inspiciebant; non solum etenim ciuitates et uicos concremauerunt sacrilegia facientes et deorum idola deuastantes, sed etiam ipsa sacra animalia quae colebantur crudelissime discerpserunt peremptores et occisores horum sacerdotes atque prophetas esse cogentes, quos etiam expelle-
- 250 bant nudos. dicitur itaque, quia conuersationes et leges eis composuit sacerdos quidam, genere Heliopolites, nomine Osarsifas uocatus ex nomine Osireos Heliopolitani dei, qui dum conuersus fuisset ad hoc genus mutauit nomen et uocatus est Moyses.⁴
- 251 XXVII. Quae uero Aegyptii de Iudaeis proferunt haec sunt, sed et alia multa breuitatis causa praetereo. dicit autem rursus Manethon, quia postea Amenofis ex Aegypto digressus est cum magna uirtute, simul et filius eius Ramsis et ipse habens magnum exercitum. et congressi ambo contra pastores

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

κῆν ἐπέταξε τοῖς παρ' Ἀμενόφειος <τοῦ βασιλέως> ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Αἰ-
 γύπτου. *cancellis inclusa in uersionis Latinae codicibus omissa sunt, id
 quod, opinor, non tam interpreti quam archetypi librario tribuendum
 est. plane enim cum sensu careant quae reliqua sunt, lacunosa habue-
 rim. excidisse igitur puto fere haec:* etiam Aethiopum exercitum misit pro
 custodiendis eis qui per regem 2 haec] τοιαῦτα solomite C 3 pes-
 sime] ἀνοσίως καὶ A 4 eorum] τῶν προσηγμένων esset nimis pessima]
 χρυσὸν φαίνεσθαι 5 eorum] τούτων inpietatem R inspiciebantur L
 1 m. B (-ur eras. B²) e etenim] καὶ γάρ, enim CP 8 crudelissime
 discerpserunt] ὁπτανίοις χρώμενοι διετέλουν perpretores (Cr D) e 8 quos
 etiam] καὶ 10 itaque] s. uers. add. B, δὲ 11 heliopolitis (elio-
 politis P) codd. e 12 ofarsifas L orsiphas R orsasiphas e ὁσαρσίφ
 osyreos R qui] quod (D) e 13 conuersus] ex conuersi corr. L¹
 et] om. P 16 alia] om. e praetereo] ex praeterea corr. P¹ ἂ παρ-
 ἑρμῇ ed. pr. παρ' ἡμῖν A 17 Aegypto] Αἰθιοπίας 18 Ramsis] ramessis
 (essi in ras.) C Πάμψης 19 ambo] om. e

atque pollutos uicerunt *** eos usque ad Syriae fines. haec 252
equidem et huiusmodi Manethon conscripsit. quia uero anilia
loquitur deliramenta atque mentitur aperta ratione, monstrabo
illud primo distinguens, quod postea alterna gratia referendum
5 est. is enim concessit nobis atque professus est, eo quod ab
initio non fuerint Aegyptii genere, sed extrinsecus illic adue-
nissent et Aegyptum optinuissent, et ex ea rursus egressi
sunt nostri progenitores; quia uero nobis postea permixti 253
non sunt Aegyptii corpore debilitati et quia ex his non fuit
10 Moyses, qui populum eduxit ex Aegypto, sed ante multas
generationes extitit, per ea quae ipse dixit conabor ostendere.
XXVIII. Primam itaque causam posuit figmenti risibilem: 254
rex enim, inquit, Amenosis concupiuit uidere deos. quos putas?
siquidem, qui apud eos sollemnes erant, bouem et hircum
15 et crocodillos et canicapitos nolebat inspicere. caelestes 255
autem quomodo poterat? et cur hoc habuit desiderium? quia
utique et prior eius rex alter hos uiderat. ab illo ergo au-
diens, quales essent et quemadmodum eos uidisset, noua
nequaquam egebat arte. sed forte sapiens erat ille uates, per 256
20 quem haec rex posse agere confidebat: quod si ita fuisset,

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 pollutos] ^{pultos} pollutos P uicerunt *** eos usque] lacunam tribuo
neglegentiae archetypi librarii; ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ πολλοὺς ἀπονταίναντες
ἐδίδωξαν αὐτοὺς ἄγρ: 2 anilia] uilia CP 4 alterna gratia] πρὸς ἀλλή-
λους A πρὸς αὐτόν ed. pr. 6 illuc LeP 8 sunt] sint emendauerim
nostri progenitores] addid. interpretes de suis permixti] om. P
10 "ex egipto" eduxit tr. L signo "iustum ordinem significans ex Ae-
gypto] add. interpretes 11 ostendere] tendere LB (D) e 12 itque R
risibilem] uerisibilem R 13 quos putas?] ποίους; putans CP 13 qui]
scripsi, quia codd. e, τοὺς 15 cocodrilos R cocodrillos CP canicapitos R
canicapatos e inspicere] aspicere LBe cae (uel ce) lestem codd. e
οὐρανίους 16 cur] cui R quur P 17 eius] enim e alter L (i utrum
L² an L³ scripserit discerni nequit) alter hos] alteros R 18 quam-
admodum R 19 egebat] ἔδεε, agebat codd. e uates] ex uatis corr.
L¹ uatis CP 20 quod — fuisset] add. interpretes

- quomodo impossibilitatis concupiscentiam non praesciuit? non euenit, quod uoluit. proinde quam rationem habere potuit, ut propter semimembrios aut leprosos ei inuisibiles essent dii? irascuntur enim propter impietates, non propter corporum
 257 diminutiones. deinde tam multa milia leprosororum et male 5 habentium una paene hora quomodo fuit possibile congregari? aut quomodo rex non oboediuit uati? ille namque praecepit debiles Aegyptios exilio deportari, hic autem eos ad sectiones lapidum destinauit, tamquam operariis indigens et non
 258 purgare provinciam uolens. ait autem eo quod uates quidem 10 semet ipsum peremerit praeuidens deorum iram et quae erant in Aegypto futura, et conscriptum librum regi reliquerit. proinde ab initio uates etiam suum interitum non praesciuit?
 259 quomodo non repente regi contradixit uolenti uidere deos? **
 260 *quam quod se ipse perimere festinabat? quod uero inter om- 15 nia est stultius uideamus: audiens enim haec, inquit, et de futuris iam metuens debiles illos, ex quibus Aegyptum purgare debuerat, neque tunc de provincia propulit, sed rogantibus eis, sicut ait, ciuitatem dedit dudum a pastoribus habi-
 261 tatam, quae uocabatur Auarin. ad quam congregati principem, 20

LBR, CP. e. — A, ed. pr.

1 impossibilitatis concupiscentiam] τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιθυμίας *cfr.* passione caecitatis p. 51, 1 2 quod uoluit] *addid. interpr.* 3 dii] dum *uel* dñ *LBR* 5 diminutiones] *codd. e* tam multa milia] ὡς μὲν μὲν 6 hora] ἡμέρα congragari *R* 8 debiles Aegyptios] τῆς Αἰγύπτου (*ab ἐξορίζαι pendet*) τοὺς λελωξήμενους sectiones] seditiones *P* 10 pugnare *LBR* quidem] *scripsi* qui dum *codd. e* 11 perimerit *LBCPe*

deorum] τῶν θεῶν; eorum *codd. e* 12 reliquerit] requirit (*in m.* "liq")

*L*¹ reliquerit (*in marg.* "liq") *B*¹ reliquit *Ce* reliquid *P* reliquerit regi *tr. R* 13 uates ab initio *tr. CP* auinitio (*b s. L*²) *L* suam *L* 14 non] nunc *e* deos] *lacunam hic statuo; Graeca desunt haec:* πῶς δ' ἐπ' ἄλλοις ὁ φόβος τῶν μὴ παρ' αὐτὸν συμβησομένων κακῶν; 15 quam quod—festinabat?] ἤτοι: (ἡ τὴν Α ἡ τὴν *ed. pr.*) χεῖρον ἔδει παθεῖν οὐδ' ἂν ἑαυτὸν ἔσπευδεν quod *prius*] *s. uers. add. B* 16 haec] hoc *R* inquit] a *Graecis abest* et] *om. P* 18 propulit] ἐξήλασεν; protulit *LBR* *Ce* pertulit *P* 19 ciuitatem *L*

inquit, elegerunt ex sacerdotibus Heliopolitanis, qui eis exposuit, ut neque deos adorarent, neque ab Aegyptiacae festiuitatis animalibus abstinere, sed omnia perimerent atque consumerent, et nulli penitus miscerentur, nisi cum quibus
 5 coniurati esse uidebantur; et iureiurando multitudinem obligatam, quatenus in eis legibus perdurarent, Auarin ciuitatem munitam contra regem dicit eos bella sumpsisse. adiecit autem, 262 quia misit Hierosolymam rogans illos pro auxiliis exhibendis et daturum Auarin compromittens, quae foret egredientibus ex
 10 Hierosolymis ex iure maiorum, et ex qua procedentes omnem Aegyptum optinerent. deinde subiungit illos quidem uenisse 263 cum ducentis milibus armatorum. regem uero Amenofin Aegyptiorum. cum non censeret repugnandum deo, mox ad Aethiopiam refugisse et Apin cum aliis sacris animalibus
 15 deuexisse. Hierosolymites uero inuasionem facta et ciuitates 264 depopulatos et templa concremasse et equestres peremisse refert et nulla iniquitate aut opere iniquitatis abstinuisse. qui uero conuersationem et leges eis exhibuit sacerdos, inquit, 265 erat genere Hieropolites, nomine Arsifas uocatus ab appella-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 eligerunt C degere (D) e heliopolitanis] ex heliopolitanos corr. L¹ eis] om. R exposuit] ἐξηγήσατο 2 festiuitatis, s in ras. L festiuitatibus CP 3 consumerent atque perimerent tr. R 4 et] om. e, δὲ miscerentur] συνάπτεσθαι ed. pr. συνεμβάπτεσθαι A 5 multitudinem obligatam... Auarin ciuitatem munitam] accusatiuos absolutos ponit interpres Graeco textu seductus 6 eis] τοῖς; eius BRCPe 7 regem B psumpsisse C subpsisse P adiecit autem] καὶ πρὸς τῆς; (i. e. adicit), adiecit autem subiecit e 9 egredientibus] post Hierosolymis tr. (D) e 10 ex iure, iure in ras. L exire e procedens e 11 deinde <quidem> R uenisse cum] uetus secum L(D)e (uocatus secum Cr) 13 censeret] cessaer & L cesseret in cessaret corr. B cessaret e 14 apinum codd. e animalibus] in r. C¹ 15 deuexisse] παρατείνειν τοῖς ἱεροῦσιν διαφυλάττεσθαι παρακλεῖσθαι hierosolimitis LCPe hierosolim is B hierosolimis R 16 depopulasse R depopulatas e perimisse L 17 aut opere—19 uo(catus)] exceptis litteris sa in sacerdos in ras. habet B pressissime scripta 18 qui] quod e 19 Hieropolites] (h)ieropolitis

- tione Osireos Heliopolitani dei et mutato nomine dictus
 266 postea Moyses. tertio decimo uero, inquit, anno Amenofin
 postquam regno pulsus est ex Aethiopia profectum cum multa
 militia dicit et congressum contra pastores atque pollutos
 habita confictione uicisse et multos interficientem usque ad 5
 fines Syriae persecutum.
- 267 XXIX. In his iterum non intellegit sine uerisimilitudine
 se mentiri. leprosi namque et cum eis, ait, multitudo col-
 lecta debilium, licet primitus irascerentur regi circa se utique
 talia facienti secundum praemonitionem uatis, tamen cum a 10
 sectione lapidum sunt egressi et prouinciam perceperunt,
 268 omnes circa eum mitiores effecti credendi sunt. porro si ad-
 huc et illum odio habebant, seorsum magis insidiari potu-
 issent, non circa omnes bella committere, cum scilicet plu-
 269 rimi existentes multorum illic cognationes haberent. proinde 15
 etiamsi contra homines pugnare decreuerunt, non tamen
 contra deos impietatem gerere praesumebant nec contraria

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

LBRPe heliopolitis (heli *in ras.* C) C(Co) ἡλιουπολίτης A Arsifas]
 "arsifas (os s. C²) C (osarsifas Co) ἀρσηφ A ὀσαρσίφ ed. pr. 1 osyreas
LBRP muto R dictus <est> P 2 Amenofin—pulsus est] 'Αμένωφιν
 τοσοῦτον γὰρ αὐτῷ χρόνον εἶναι τῆς ἐκπτώσεως πεπωμένον cfr. *supra* § 247
 4 militia] milia **LB(D)eCP** στρατείας A στρατιάς ed. pr. congressus P
 pollutos. o *priorem ex corr.* P 7 intelligit RC intellexit e sine
 uerisimilitudine] siuerisimilitudine (si- *expunxit* L, ri- *in ra corr.* B) **LBRe**
 uerisimilitudine CP 8 sem tyri B leprosi] *scripsi*, leprosum **LBRe**
 leprosorum CP et—debilium] καὶ τὸ μετ' αὐτῶν πλῆθος; *in suo exem-*
plari legisse uidetur interpres: καὶ τὸ μετ' αὐτῶν τῶν μαρῶν πλῆθος ait]
 ais R, add. interp. 9 circa—facienti] i. e. καὶ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦς πε-
 ποιηκότι; καὶ τοῖς τὰ περὶ αὐτοῦς πεποιηκόσι A 10 tale R secundum]
 κατὰ τε A praemonitionem] propositionem R a sectione] assec-
 tionem R 11 regressi R et prouinciam] καὶ πόλιν παρ' αὐτοῦ καὶ χώραν
 12 omnes] πάντες A πάντως ed. pr. credendi sunt] credendis P porro
 si adhuc] εἰ δὲ δὴ et si adhuc tr. R 13 seorsum magis] ἰδίᾳ μὲν
 ἄνω (ἂν *Niese*) A 14 non] οὐκ... δὲ, non uero *conicio* circa—bella]
 circa eum omnes bella C circa eum bella omnes P 15 illic] illi *conicio*
 cognationes] ed. *Venet. 1510* συγγενείας; cogitationes *codd.* e

suis agere legibus, in quibus inscripti esse noscuntur. oportet 270
itaque nos Manethoni gratias agere, quoniam huius iniquitatis
principes dicit non eos, qui ex Hierosolyma sunt egressi, sed
illos ipsos Aegyptios esse probat et maxime sacerdotes ***
5 atque iurisiurandi uinculum illorum multitudine conuenisse.
illud autem quomodo non inrationabile est, quod ait, quia 271
familiarium quidem seu amicorum cum eis nemo consensit
nec pericula belli participatus est, sed miserunt maculatos
ad Hierosolymam et ab eis solatia poposcerunt? pro quibus 272
10 hoc amicitias aut qua familiaritate praecedente facere potue-
runt? cum utique e diuerso hostes existerent et moribus
plurimum differentes. et illi, inquit, repente promissionibus
oboediunt, quia Aegyptum optinerent, tamquam eis non ualde
prouinciae experimentum habentibus, ex qua uicti fugatique
15 sunt. et si quidem indigerent Hierosolymitae uel in malis 273
constituti essent, forsitan ad talia consensissent; cum uero
ciuitatem inhabitarent felicissimam et prouinciam multam
meliorem Aegyptiacae regionis incolerent, <cur> cum eis, qui
dudum fuerunt inimici corpore uexati, quos neque sui dome-
20 stici ferre potuerunt, suo periculo laborarent? non enim futu-

LBRV, CPPa, e. — A, ed. pr.

1 legibus <huius> R inscripti] scripti R ἐνεγράφησαν, quod habuit
pro ἐνεγράφησαν *interpres* 2 maneton R quoniam] om. R 4 sacer-
dotes *** atque] τοὺς ἱερεῖας ἐπειροῦσαι τε τὰυτὰ καὶ; atque *coniunctione*
indicari uidetur, interpretem omnia quidem uertisse, librarium uero ar-
chetypi errore quodam nonnulla omisisse 5 atque—conuenisse] *corrupta*
sunt, καὶ ὑπερωμεῖσθαι τὸ πλεονεξῆσαι; pro certo emendare nesciens suspicor
sic fere locum esse constituendum: atque iurisiurandi uinculo illorum
multitudinem conuenisse, uel coniurasse uel coniunxisse (scil. sacerdotes)
iurisiurandum LBR 6 quod ait—consensit] om. e 7 consensit]
συναποστῆσαι A 9 ad] om. R hierusalem R et] ut CPa om. P
poposcerunt] RV, poscereN, ent *ex corr.* L poscerent BeCPPa pro
—p. 71, 13 indigerent] *deficiunt L et codices ab eo deriuati* 10 hoc]
hi CPPa amicitias BCPPa 12 illi] ille V inquit] inquit quidem
C inquit qui Pa 13 oboediuit V quia <ratione> CPa 14 uicti
fugatique sunt] βρασθέντες ἐκπρωτάσσι 15 si quid RV in] *ex ut*
corr. B 18 meliore P cur cum] *conieci, cum codd.* 19 quos] om. V

- 274 ram regis praesciebant fugam, sed e diuerso dixit eis, quia
filius Amenofis trecenta milia pugnantium habens occurreret
ad Pelusium. et hoc quidem uenientes indubitanter nouerunt,
275 paenitentiam uero eius et fugam penitus ignorabant. deinde
dicit cum optinuissent Aegyptum multa mala gessisse ex 5
Hierosolymis uenientes *** habens criminari eos, qui ex his
uidentur extranei, cum ante illorum aduentum haec agerent
276 et se agere coniurassent qui genere Aegyptii essent. poste-
rioribus, inquit, temporibus Amenofis adgressus pugna deuicit
et perimens hostes usque ad Syriam eos expulit; sic enim 10
omnimodis Aegyptus aperta uastationibus est ex quibuscum-
277 que congregientibus locis. putasne qui tunc bello optinuerant
eam, uiuere audientes Amenofin, neque inruptionem quae
ex Aethiopia fieri potuerat munierunt multas utique contra
hoc praeparationes habentes neque alium exercitum praepara- 15
runt? ait enim: usque ad Syriam eos perimens exsecutus est
per arenam aridam, et [quia] palam est, quia non facile nec
sine bello transire potuisset exercitus.
278 XXX. Igitur secundum Manethonem neque ex Aegypto
genus est nostrum neque exinde quilibet inmixti sunt; lepro- 20

BRV, CPPa. — A. ed. pr.

1 eis] i. e. αὐτοῖς; αὐτός A 3 pilusium B 4 poenitentium V
eius] om. C penitus ignorabant] πόθεν εἰκάζειν ἕμελλον deinde]
i. e. εἴτα, quod restituit in textu Niese; τὰ οὐτὰ A 5 dixit R 6 ue-
nientes—extranei] ἐπιστρατεύσαντες <καὶ περὶ τούτων ὀνειδίζει καθάπερ οὐ
πολεμίους αὐτοῖς ἐπαγαγὼν ἧ> δέον τοῖς ἔξωθεν ἐπικληθεῖσιν ἐγκαλεῖν; can-
cellis inclusa in archetypo excidisse puto, uerba quae sequuntur sic emen-
dare suadet Otto Guenther: <necesse> habens criminari eos qui euocati
(cf. § 296) uidentur extranei 8 se] si R posterioribus... tempo-
ribus] ἀλλὰ καὶ χρόνος ὅσπερ 9 inquit] addid. interpre 10 peri-
mens] puniens R usque ad Syriam] μέχρι τῆς Συρίας; usque in assy-
riam codd., (quod fuit sine dubio in archetypo), nisi quod in C in as-
erasis corrector superscr. ad 11 egyptiis B aperta uastationibus]
ἐδάλωτος 12 putans ne B 14 utique] itaque R 15 praeparauerunt
RV 16 ad Syriam] ad assiriam B 17 et quia] quia delendum esse
suspitor nec sine] nec sine sicut R 19 mathonem B 20 est
genus tr. V

sorum enim atque languentium plurimos credendum est in lapidicinis multo tempore ac fatigatione defecisse, multos in posterioribus bellis, innumeros autem in ultimo proelio atque fuga perisse.

- 5 XXXI. Superest mihi nunc aduersus eum de Moyse ratio 279
disputandi. hunc enim uirum mirabilem quidem et sacrum
Aegyptii putant, uolunt autem cum blasphemiiis incredibilibus
falsitates inducere dicentes eum Hieropolitanum esse et ex
illis templis propter lepram fuisse sectatum. probatur autem 280
10 in conscriptionibus, quia ante quingentos decem et octo
fuerit annos et nostros patres duxerit ex Aegypto in regionem.
quae nunc inhabitatur a nobis. quia uero neque uitio quolibet 281
huiusmodi circa corpus fuerit uiolatus ex ipsis rebus agno-
scitur. leprosos enim sancit, quatenus nec in ciuitatibus
15 manerent nec in uicis inhabitarent, sed soli ambulant uesti-
bus ruptis, et contingentes eos uel uescentes cum eis immun-
dos existimauit. et licet eorum aegritudo aliquando curetur 282
propriamque naturae recipiant sanitatem, praedixit tamen, ut
purgationes quasdam atque purificationes ex lauacris fontium

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 planguentium *V* plurimo *B* plurimos in lap. credendum est
tr. R 2 lapidicinis] lapidicinis *BV* lapidibus *R* lapidicinii *CPa* multo
—defecisse] ἀποθανεῖν πολλὸν χρόνον ἔκει γενομένους καὶ κακοπαθόντας
ac] *R*, hac reliqui 3 ultimo] uno *BRV* 4 periisse *RPa* defecisse *V*
5 nunc mihi *tr. R* nunc] non *Pa* moysi *CPPa* 7 uolunt autem cum]
βούλονται δὲ... μετὰ; uoluntatem cum *B* uolentes eum cum *RV* uolentes
cum *CP* uolentes eum *Pa* cum blasphemiiis] ante uolunt posuit, sed
signis transpositionis ordinem rectum indicauit B 8 falsitates inducere]
προσποιεῖν αὐτοῖς quod non recte intellexit interpres Hieropolitanum]
ἱεροπολίτην *A*, hierosolimitanum *R* heliopolitanum (helio in ras.) *C*
et ex illis templis] τῶν ἐκεῖθεν ἱερῶν ἓνα 9 secatum *CPPa* 10 quia]
scripsi, qui *BRV* q̄ *CP* que *Pa* 11 fuerit annos] annos fuerunt *CPPa*
et] quod *CPPa* 12 habitatur *C* 13 ex ipsis rebus] ἐκ τῶν λεγο-
μένων ὑπ' αὐτοῦ; ex ipsius uerbis conicio, an legit interpres γενομένων?
15 habitarent *RVP* 16 uescentes cum eis] τὸν ὁμωρόφον γενομένου
17 egritudine *BV* egritudines *R* curentur *RV* 18 recipiant] *codd.*,
ἀπολάβῃ ut] ne *superscr. 2m. Pa* purgationes quasdam atque puri-
ficationes] τινὰς ἀγνείας καθαρμούς

- et totius capilli derasiones multaque et diuersa sacrificia
 283 facientes sacram ingrediantur urbem, cum e diuerso esset
 credibile, ut quadam prouidentia magis atque <clementia>,
 284 si fuisset ea clade constrictus, circa similes uteretur. et non
 solum de leprosis ita sanciu it, sed neque eos, qui uel par- 5
 uum quiddam corporis minus haberent aut maculati essent,
 immolare permisit. et super haec sacerdotes qui huiusmodi
 285 calamitate tenerentur honore priuauit. quomodo ergo credibile
 est illum haec stulte sanxisse, qui fuerat huiusmodi calamita-
 tibus inuolutus, et contra se ad obprobrium et laesionem 10
 286 tales exposuisse leges? sed etiam nomen eius incredibiliter
 transformauit; ait enim: Arsifas uocabatur. hoc siquidem non
 287 eius figurationi conuenit. quapropter iudico satis factum et
 palam est, quia Manethon, donec secutus est antiquas histo-
 rias non multum ueritate frustratus est, cum uero ad fabulas 15
 sine auctore conuersus est, aut incredibiliter composuit eas
 aut hominibus credidit odiose loquentibus.
- 288 XXXII. Post hunc igitur examinare uolo Chaeremonem; is
 enim Aegyptiacam historiam scribere se dicens et adiciens
 idem regis nomen, quod Manethon, id est Amenofin et filium 20

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 derationes *P* 2 facientes <et sic> *V* ingrediantur *R* 3 quadam]
 quada *ex* quandam *corr.* *B* magis—si] magis atque si *BCPPa* magis
 <usus fuisset> atque si *RV*, clementia *ex* *φιλανθρωπία* *textus Graeci recepi*
utpote quod casu in codice archetypo exciderit 4 fuisset] *rasura ex*
 fuissent *corr.* *B* 6 minus—essent] *ἡκρωτηριασμένοις* minus] *eminus*
Pa 7 inuiolare *R* 8 teneretur *R* quomodo—11 leges] *Graeci sui*
textus (fortasse mendosi) sensum non cepit interpretes, leguntur enim haec
in A: πῶς ὅν εἰκός ἐκείνον τὰτα νομοθετεῖν ἀνοήτως ἀπὸ τοιούτων συμ-
φορῶν συνεκλεγμένους προσέβαι καθ' ἑαυτῶν εἰς ἀνείδος τε καὶ βλάβην νόμους
συντεθεμένους 9 fuerit *R* 11 etiam] *om.* *B* etianomine *R* 12 osar-
 sifas *C* non] *νομῖ (n in ras.) B* nominis *V* nomen *RCPa*; *ex*
Graeco ὅκ scripsi. omissa sunt haec Iosephi post conuenit: τὸ δ' ἄληθές
ὄνομα δηλοῖ τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος σωθέντα [Μωσῆν]. τὸ γὰρ ὕδωρ οἱ Αἰγύπτιοι
μῶν καλοῦσιν 16 composuit] posuit *V* 18 uolo examinare *tr. C*

Cherimonem *codd.*; et interpretes fortasse ipse sic scripsit 20 id est]
 id (*i. e.* idem) *B* menofin *Pa*

eius Ramessin ait, quia per somnium Isis apparuit Amenofi 289
 terrens eum, quia templum ipsius fuerit bello subuersum,
 nec non et quia dixerit Fritobautis scriba sacrorum, si ex
 hominibus maculatis Aegyptus mundaretur, timor abscederet.
 5 et tunc elegisse regem languentium <milia> trecenta quinquaginta 290
 et eos expulisse, quorum duces fuisse scribam Moysen
 et Iosep idem scribam sacrorum et habuisse eos Aegyptiaca
 nomina, quorum uni quidem ponit Moysen, Iosep autem
 Petesep. hos dicit ad Pelusium uenisse et ibi comperisse 291
 10 trecenta octuaginta milia, quae reliquerat Amenofis et ducere
 in Aegyptum *** peruenisse. Amenofin uero non ferentem 292
 eorum inuasionem in Aethiopiam fugisse grauidamque reli-
 quisse uxorem, quae abscondita in quibusdam speluncis
 generauerit filium nomine Ramessin; hunc, dum creuisset.
 15 refert secutum esse Iudaeos in Syriam, cum essent circa
 ducenta milia, et patrem Amenofin ex Aethiopia suscepisse.

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 ramassin *R* (e s. rec. m.), ramessin *BVTPa* somnium] ὕπνου
 ysis *CPPa* 2 terrens] μεμυμένῃ; teppens *RCPa* ipsius] in
margin. suppl. 1m. B fuerat *C* 3 fritobantis *R* iritobautis *V* sa-
 crorum, o ex a corr. *B* 5 eligisse *B* regem] *addid. interpre* milia
 trecenta quinquaginta] μυριάδας ἑξῶς πάντες; milia *om. codd. fuit enim*
ut uidetur in archetypo sic scriptum: CCCL, trecenti & quinquaginta *RV*
cf. uero p. 66, 11 6 ducem *V* 7 ioseph *BVCPa* idem] i. *R* id est (*C*
cf. Mommseni indicem in Iordanem s. v. idem (de homine cognomine).
 8 quorum—Moysen] τῶ μὲν Μωσῇ Τριτόν; *interpre ergo τριῆς: uel legit*
uel intellexit ioseph *BVCPa* 9 Petesep. hos dicit] petesep. hos dicit
BV dicit petesep. *R* petesep. et dicit *CPPa* 10 trecenta <milia> *R*
 octoginta *C* reliquerat *C* et ducere] et ducere *R* et ducere
 et *C* educere et *Pa* et duceret *P* 11 in Aegyptum *** peruenisse] *Post*
Aegyptum cum Ottone Guenther lacunam statuo, archetypi enim libra-
rius a uoce Aegyptum priore in posteriorem aberrauit. haec uero fere
uerba Guenther inserere suadet: noluerat, cum quibus amicitia facta eos
 in Aegyptum peruenisse] στρατεύσαι 12 fugisse] fuisse *R* relin-
 quisse *R* 13 abscondita *P* 14 genuit *RV* Ramessin] ramesim *BR*
 ramessin *VCPa* dum creuisset] *emendauit ex ἀνδρωθέντα, decreuisse*
codd 15 secutum esse] *emendauit e Gracco ἐκδιώξαν;* secutus se *B* se-
 cutos se *RV* secuturum se *CPPa* 16 et] *om. CPPa. in Graecis post*
 suscepisse inueniuntur haec: καὶ ταῦτα μὲν ὁ Χαλρήμων

- 293 XXXIII. Arbitror equidem [rem] manifestam esse et ipsa
 prolatione edictorum utriusque fallaciam; aliqua namque subia-
 cente ueritate impossibile est tanta discordia deuiare: qui
 enim falsa componunt, non aliis consona scribunt, sed sibi
 294 placentia quaeque confingunt. ille siquidem desiderium dicit 5
 regis, quatenus uideret deos, principium fuisse, ut uitiosi
 pellerentur e regione, Chaeremon autem quasi proprium com-
 295 posuit Isidis somnium. et ille quidem Amenofin esse dicit.
 qui praedixit regi purificationem esse faciendam, hic uero
 Fritobautem. sed forte multitudinis numerus ualde uicinus 10
 est: nam cum ille milia dixisset octuaginta, iste milia quin-
 296 quaginta et ducenta descripsit. super haec igitur Manethon
 quidem prius in lapidicinas maceratos dicit expulsos, deinde
 dat eis ad habitandum Auarin et dum circa hora contra
 Aegyptios pugnatum fuerit, tunc dicit euocasse eos Hieroso- 15
 297 lymitarum auxilium, Chaeremon autem circa Pelusium inue-

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 rem] *suspectum habeo*; rem rē B manifestam P et ipsa pro-
 latione edictorum] *corrupta, emendanda iudico sic*: ex ipsa prolatione e-
 (uel potius prae-)dictorum Graecis ἐκ τῶν εἰρημένων usus; et ipsa pro-
 latione seductorum BCPPa et ipsas prolationes aedictorum RV 4 scri-
 bunt] *suo loco omissum u. 5 post quaeque ponit ex conscribunt cor-*
rectum et signis superpositis iustum uerborum ordinem notat B 6 deos]
 ἄς B principium <eius> CPPa 7 cherimon C 8 ysidis CPPa
 quidem <aut> V 10 Fritobautem] fritobaūt B fritobus V fritob. RPPa
 fritobautis C numerū B 11 ille milia] milia in ras. R mille milia
 VPPa dixisset—milia] om. Pa LXXX dixisset (dix in ras.) tr. B
 octoginta C iste] ex ille corr. B quinquaginta et ducenta] quin-
 quaginta trecenta BR quinquaginta V πέντε πρὸς ταῖς εἰκοσιν (μυριάδας)
 12 quidem Manethon tr. R 13 plus R lapicinas B lapidicinas V
 dixit RV expulsos] ex expultos corr. P 14 eis] om. B auarim
 RV et] *emendauit eo codd* circa hora contra] *mendosa, suspicor*
delenda esse hora contra, contra a librario corrigendi causa circa uoci
superscriptum, hora uel ora ex dittoграфия eiusdem uocabuli ortum ar-
bitratus. hora] horam BR ora V contra] om. BRV 15 tunc
 <autem> CPPa eos euocasse tr. CPPa eos] eos in BV in R
 16 cherimon codd Chaeremon—circa] ὁ δὲ Χαιρήμων ἀπαλλαττομένης
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου περὶ

nisse trecenta octuaginta milia uirorum quos reliquerat Amenofis et denuo cum illis ingressos in Aegyptum et Amenofin in Aethiopiam fugisse refert. quod uero ualde fortissimum 298 est: nec qui aut unde fuerint tot milia exercitus nec siue 5 Aegyptii genere siue loco extraneo deuenissent, sed neque causam aperuit, propter quam eos rex in Aegyptum reuocare noluerit, qui circa leprosos somnium Isidis ita finxit. Moyse 299 uero etiam Iosep Chaeremon tamquam eodem tempore expulsus simul adiunxit, qui senior est Moyseos generationibus 10 quattuor, quarum anni sunt paene octuaginta et centum. proinde Ramesse Amenofis filius secundum Manethonem qui 300 dem iuuenculus cum patre repugnat et una deuictus fugit in Aethiopiam, hic uero fingit eum post fugam patris in quadam spelunca natum et post haec pugna uincentem et Iudaeos in 15 Syriam expellentem numero quasi ducenta milia. o quanta 301 mentiendi facilitas! non enim prius uel qui fuerunt ista trecenta et octuaginta milia dixit nec quemadmodum ducenta triginta milia sunt perempta, utrum in bello ceciderint an certe ad Ramessin conuersa sint. quod uero ualde mirabile 302 20 est, neque quos uocat Iudaeos potest ab eo cognosci, utrum

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 trecentos *RVCPPa* CCCLXXX *B* octoginta *C* 2 ingressos] ingressus *BVP* ingressum *RCPa* 3 ethiopiā *B* fuisse *B* uero] *om. CPPa* 4 est] *om. R* qui aut unde] *τινες ἤ ποθεν*; quia unde *codd* fuerunt] *VCPPa* 6 aperuit] apparuit *R* 7 noluerit] noluerint (no *ex uo corr.*) *B* noluerit *P* noluerat *Pa* ysidis *CPPa* Moyse] moise *B* moyses *RV* moysen *CPPa* *μωυσεῖ* *A*; corrigas fortasse in moysi 8 ioseph *BVCPa* *ἰωσηφον* chremon *B* cremon *V* cherimon *C* simul expulsus *tr. R* 9 generatior *Pa* 10 paene] *om. RV* octuaginta] LXXX *B* octoginta *CP* *ἑβδομήκοντα* 11 Ramesse] ramese *R* ramesi *C* *ραμεσσίν* *A* *ραμέσσης* *ed. pr.* filiis *R* manethonem] ex matietionem *corr. B* 12 pugnat *RV* repugnauit *CPPa* *συμπολεμεῖ* unaa *C* 13 egthiopiā *B* 14 pugna *B* fuga *V* 16 prius enim *tr. B* 17 octoginta *RC* quemadmodum *R* 18 triginta] trecenta *R* 19 certe] recte *R* ad] *om. Pa* Ramessin, -c- *ex a corr. B* ramesim *V* conuersa sint] in *ras. B* 20 potes *BV*

- illis prioribus ponit hanc appellationem id est ducentis quin-
 quaginta milibus leprosorū an trecentis octuaginta milibus,
 303 qui erant circa Pelusium. sed forte uacuum est pluribus con-
 uincere uerbis eos, qui sermonibus suis arguuntur; ex alienis
 enim conuinci rationibus mediocre est. 5
- 304 XXXIV. His igitur explanatis introducam super istos Lysi-
 machum, qui idem argumentum falsitatis de leprosis et lan-
 guentibus usurpauit, sed transcendit etiam illorum ualde mira-
 culum suis figmentis, quae multo odio composuisse dinosci-
 305 tur; ait enim sub rege Aegyptiorum Bochores quosdam ex 10
 populo Iudaeorum, qui erant leprosi et scabie pleni aliisque
 uexati languoribus, ad templa fugisse petentes cibum et, cum
 multi homines in has aegritudines incidissent, frugum sterili-
 306 tatem in Aegypto factam et Bochores Aegyptiorum regem
 ad Ammonem misisse, ut de sterilitate uates interrogarent, 15
 deumque respondisse, ut templa pollutis et impiis hominibus
 purgarentur et de templis ad deserta loca propellerentur,
 scabiosos enim atque leprosos in profundo esse maris mer-
 gendos, tamquam Sole ex eorum uita grauiter indignante,
 307 <et> templa purificari et ita reddere fructum terram. Bochores 20

BRV. CPPa. — A, ed. pr.

1 illis prioribus] *i. e.* προτέροις αὐτοῖς; ποτέροις αὐτοῖς A ponit] *om.*
 Pa 2 octoginta C octuginta P 3 uacuum] super *superscriptis* 2 m.
 Pa 4 alienis P 5 enim] *om.* R mediocre P 6 His igitur expla-
 natis] *addid.* *interpretes* 7 idem argumentum] τὴν αὐτὴν τοῖς προειρη-
 μένοις ὑπόθεσιν idem] *in archetypo codice eundem extitisse uidetur a*
sermone. puto, interpretis alienum: idem (*ex eundem ras. corr. B*) B¹
eundem VCPPa (idem s. Pa²) 8 ualde miraculum] ἀπὸ θαύματος A
 9 dignoscitur CPPa 10 Aegyptiorum] *om.* R bochores <nomine> R¹
 11 aliisque] aliis V 12 languoribus BRCPa ad] et s. 2 m. R
 13 fruorū V sterilitatem BPa 14 facta P bochorum R
 15 amonem R misisse (*ise in ras., 1 m. superscriptis s.*) B ut] et R
 sterilitate] B interrogaret CPPa 16 deumque, que s. 1 m. B
 respondisse] ἐπεὶ A εἰπεῖν *ed. pr.* et impiis] impiisque V 18 enim]
 ὅτι maris] V magis BRCPa mergendos] *om.* R 20 et templa]
scripsi templaque CPPa templa BRV reddere fructum] καρποφο-
 ρήσεν terram] terre (*e in a corr.*) B¹ terra V bocho R

uero refert cum responsa recepisset sacerdotes et ariolos euo-
 casse atque iussisse, ut segregati omnes inmundi militibus
 traderentur, leprosi uero in chartis plumbeis inuoluti in pelagi
 profunda mergerentur, demersis uero leprosis et scabie uitia- 308
 5 tis alios congregatos in deserti loca perituros exposuisse.
 quos congregatos asserit cogitasse pro semet ipsis et nocte
 superueniente ignem et candelabra pariter accendisse pro sua
 munitione et nocte sequenti ieiunasse, ut placarent deos,
 quatenus eos eriperent. altera uero die quendam Moysen eis 309
 10 persuasisse dixit, ut properantes unam uiam secarent, donec
 ad loca habitabilia peruenirent eisque praecepisse ut nulli
 hominum fauerent neque bona suadentibus adquiescerent, sed
 pessima quaeque facerent deorumque templa et aras quae
 possent inuenire subuerterent. cunctisque consentientibus et 310
 15 placita facientibus deserti eos iter arripuisse multaque pas-
 sos, quatenus ad habitabilem prouinciam peruenirent, et cum
 hominibus contumelias crebro fecissent et templa uastassent,
 ad terram quae nunc appellatur Iudaea eos uenisse comme-
 morat aedificantesque ciuitatem illic inhabitasse. quae urbs ἀπὸ 311
 20 τῆς ἱεροσολείας id est a templorum expoliatione Hierosolyma

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

2 iussisse, -isse *ex esse corr.* B 3 traderentur, leprosi uero| παρα-
 δοῦναι <κατάξιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον> τοὺς δὲ λεπροὺς; *inclusa suspecta*
esse recte iudicat Niese leprosi uero—mergerentur| *in textu omissa*
in summo margine signo .Δ. (i. e. deest) utrique loco apposito suppl. 1
man. B cartis *RCPa* carthis *BVP* 4 mergerentur| καθῶσιν A
 5 alios| τοὺς ἄλλους in desertis locis *CPPa* 7 atcendisse (t *in*
ras.) B 8 ieiunassent *BR* 9 Moysen| *om. Pa* 10 properantes| παρα-
 βαλλομένοις A 11 habitabilia| οἰκουμένους habitantia *codd cf. § 310*
 eosque *Pa* 12 neque—13 facerent| μήτε ἄριστα συμβουλεύσειν ἀλλὰ
 τὰ χείρονα 14 cunctis| τῶν ἄλλων 15 pacita *P* 16 quatinus *BPPa*
 habitabilem *B* prouinciam habitabilem *tr. R* 17 uastassent|
 πολῶντας καὶ ἐμπρήσαντας 19 habitasse *R* ΑΠΟΘΗΕΡΟΕΥΕΙΑ
BPa ΑΠΟΘΗΕΡΕΥΕΙΑΗΘΑΕ *R* ΑΠΟΤΗΕΡΟΕΥΕΙΑ *C* anotuciepor-
 cyeia *P* *spatio uacuo relicto om. V* 20 ad templorum expoliationem
 (spoliationem *BRV* ad *om. P*) *codd.* Hierosolyma| ἱεροσόλυμα A ἱερό-
 πολα *ed. pr.*

ex illorum qualitate denominata est, postea uero, dum multa tempora ualuisent, nomen mutatum est ciuitatis propter obprobrium et ciuitas Hierosolyma et ipsi Hierosolymitae uocati sunt.

- 312 XXXV. Iste siquidem nec eundem regem quem illi dicere
potuit, sed nouum nomen composuit et introducens ueluti
313 somnium etiam prophetam Aegyptium dicit ad Ammonem
ait collectam in templo multitudinem Iudaeorum. putasne
hoc nomen leprosis ponit an certe solummodo Iudaeis et qui 10
in languores inciderant? dicit enim: „populus Iudaeorum“;
314 qui populus? aduena an certe genere prouincialis? cur igitur
Aegyptios existentes Iudaeos uocas? si uero peregrini sunt,
quare non dicis unde? uel quomodo rege multos quidem
eorum in pelago submergente ceteros autem in loca deserti 15
315 proiciente tantae multitudinis sunt reperti? aut quemadmo-
dum desertum quidem egressi sunt et tenuerunt prouinciam,

BRV, CPPa. — A. ed. pr.

1 denominata est| ὠνόμασται A ὠνομάσθαι ed. pr. 2 propter obprobrium| πρὸς τὸ ὀνειδίζεσθαι 3 ipsi| ex ipse corr. R Hierosolymitae| ἱεροσολύμοις A 5 siquidem| a Graecis abest illi| ille RV dicere| docere BRV 6 nouum| καινότερον ed. pr. κενότερον A et introducens—8 peteretur| καὶ παρσις ἐνὸπριον καὶ προφῆτην Αἰγύπτιον εἰς Ἀμμωνος ἀπελήλυθεν περὶ τῶν φαρῶν καὶ λεπρῶν χρηστὸν ὄσων, quae non intellexit interpretes. cf. § 306 7 somnium| summum R ammonem R hammonem Pa 8 quatenus—peteretur| quatenus leprosis peterentur responsum B quatenus responsa peterentur RV sed| sequitur BRV 9 in templo| εἰς τὰ ἱερά, a templo R in templa O. Guenther 10 leprosis R an—11 inciderant| ἢ μόνον τῶν Ἰουδαίων τοῖς νοσήμασιν περιπεσόντων solomodo Pa et qui| codd; eis qui conicio 11 languores BCPPa inciderent R -int V dicit| Σὺ (i. e. diē) P 12 qui populus?| qui populi R aduena <erat> CPPa 13 uocas| καλεῖς; uocat codd si uero| si igitur V 14 dicis| B λέγεις; dicit codd. vell. quomodo rege| corraige R quo rege VP? Pa? multos quidem eorum intelligo subuergerunt in ras. R 15 submergente| submergerunt (-rit in ras. B) BV 16 proicienti P proiciente <populi> Pa s̄ reperi in ras. B, antea extitisse uidetur sunt, ὅτε καὶ ἐβήσαν

quam nunc inhabitare dinoscimur, fundaueruntque ciuitatem
et aedificauerunt templum omnibus famosissimum? oportebat 316
autem et legislatoris non solum nomen edicere, sed etiam
genus exponere, qui fuerit uel ex quibus, uel cur huiusmodi
5 leges sancire praesumpsit de diis et de iniquitate circa
homines agenda per iter. nam siue fuissent genere Aegyptii, 317
non facile poterant ex paternis moribus immutari, siue aliunde
uiderentur, quaedam eis sine dubio fuerant leges consuetu-
dine longa seruatae. et siquidem de his qui expulerant eos 318
10 coniurassent, ut eis numquam fauerent, aliqua ratio uideretur,
contra omnes uero homines bellum eos optasse suscipere.
cum essent sicut ipse dicit in malis et omnium solatiis indi-
gerent, maxima stultitia non illorum, sed haec fingentis osten-
ditur. iste namque etiam nomen positum ciuitati ἀπὸ τῆς
15 ἱεροσολείας. id est a templorum expoliatione praesumpsit
edicere et hoc postea fuisse mutatum. miranda res, quia 319
posteris quidem turpe fuit tale nomen et odiosum, ipsi uero
qui fundauerunt urbem, ornare semet ipsos eo uocabulo credi-
derunt. hic autem fortissimus uir multa detractionis inperitia
20 non intellexit, quia hierosolin non idem uoce Iudaica quod

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 dignoscimur *BC* 2 omnium *V* 3 autem<ergo> *P* le. islatoris,
-gis- ex -ges- corr. *Pa* non solum *post* edicere *tr. Pa* 4 fuerint *B*
cur P 5 diis] *dis R* 6 per iter] κατὰ τὴν πορείαν *p. iter BC* *pa-*
riter RPa 7 ex] *om. V* 9 siquidem <eos> *CPPa* 10 coniurassent]
ἔμυσαν; coniurasset *codd* unquam *R* faueret (*t in ras. B*) *BPPa*
aliqua] *alia V* 11 bellum] πόλεμον ἀκήρυκτον *optasse*] *add. inter-*
pres 12 malis <constituti> *R* 13 maxima] *ab hac uoce incipit*
rursus L et codices qui ab eo pendent et e cf. supra p. 61, 9 *ma-*
xime (*a s. L²*) *L* 14 histe *R* etiam] *om. RV* ἀπὸ τῆς ἱεροσολείας
ΑΠΟΤΘΙΕΡΩΤΑΕΤΑC *L* ΑΠΟΤΘΙΕΡΩΤΑΕΤΑC *B* ΑΠΟΘΗ-
CΥΕΡΩΤΑΗΘΑC *R* ΑΠΟΤΝCΙΕΡΟCΙΕΙΑ *C* spatium relinquunt ua-
cuum *Pe* 15 id est] *idē L* *idem B* a] *om. C* spoliatione e
16 miranda res] δῆλον γάρ 17 poteris *R* et] *s. R¹* odiosum] ad-
uersum *R* otiosum e 18 eo uocabulo] *conici* euocabulo *codd* est uo-
cabulo e οὕτως ὀνομάζαντες 19 inperitia] ἀκρασία; *intemperantia con-*
cio 20 hierosolima *R* hyerosoli *P* Hierosolymi e non idem] *id est R*

320 Graeca significat. quid ergo amplius quilibet poterit dicere contra mendacium tam impudenter expositum? sed quoniam congruam iam magnitudinem suscepit hic liber, aliud faciens principium cetera praesentis operis explanare temptabo.

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 poterit] *om.* (D) e 2 imprudenter e. *Subscriptio:* Explicit capitulum primum ÷ Explicit liber uigesimus primus Flauii Iosephi contra manethonem et plures alios ÷ C *minio script.* Explicit liber primus. P. *deest in LBCrRDCoe, uersus duo uel unum uacuos relinquunt LBCr*

LIBER SECVNDVS.

1. Priori quidem uolumine, karissime mihi Epaphrodite, de antiquitate nostra monstravi Phoenicum et Chaldaeorum Aegyptiorumque litteris satisfaciens ueritati multosque Graecorum conscriptores adducens et meam e diuerso disputationem aduersus Manethonem et Chaeremonem et alios quosdam exhibui. nunc autem inchoabo reliquos arguere, qui 2 contra nos aliqua conscripsere. impulsus enim sum contra Apionem respondere grammaticum, si tamen assumi hoc 10 oportet officium. horum igitur, quae ab eo conscripta sunt, 3 alia quidem similia sunt dictis aliorum, alia ualde frigida, plurima uero quandam tantumnodo detractationem habentia, et multam, ut ita dixerim, ineruditi probationem, tamquam ab

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

Inscriptio: Incipit liber uigesimus secundus Flauii Iosephi contra Apionem et plures alios, qui non distinguitur per capitula sed totum simul legitur sub primo capitulo. Incipit capitulum primum :: :: *Uminio scr.*, Incipit liber secundus Iosephy contra Appionem Alexandrinum grammaticum *P* Phlauii Iosephi de antiquitate Iudeorum ad Epaphroditum (liber secundus) (*D*)e, *deest in LBCrR* Φλαύου Ἰωσήφου περὶ ἀρχαιώτατος ἀντιρρητικὸς λόγος β'.

2 karissimi *P* charissime e e(e *B* pafrodite *codd* 5 et meam e] etm eame *L* et mea me *B* 6 chermonem *LBRoP* cherimonem *C* 7 reliquos *P* 8 conscripsere] *ex* conscribere *corr.* *L*² impulsus—10 officium] καὶ τοῖς (*sic* A, καίτοι περὶ *ed. pr.* κὰν τοῖς *coniecerim*) τῆς πρὸς Ἀπίωνα τὴν γραμματικὴν ἀντιρρήσεως τετολημμένοις (τετολημμένοις *om. ed. pr.*) ἐπὶ τῇ μοι διαπορεῖν εἰ γρή σπουδάσαι 9 appionem *L* et semper e appionem *ex* oppionem *corr.* *P*² grammaticorum *LB*, orum *erasit* et um *in ras. scr. L*² (*an L*³, *discerni nequit*) tamen] tum (*D*)e 10 ab eo] ideo *R* scripta *R* 11 alia] αὐτὴ *L* quidem] quod *R* frigida, ida *in ras. B* ψυχρῶς προστίθεισιν 12 detractationem *C* habentia] ἔχει, habent *coniecerim* 13 ut ita dixerim] εἰ δεῖ τὰ ληθῆς εἰπεῖν

homine composita et moribus prauo et totius uitae suae
 4 temporibus importuno. quia uero multi hominum propter
 stultitiam suam his potius sermonibus capiuntur quam illis,
 quae multo studio conscribuntur, et derogationibus quidem
 gaudent, praeconiis uero mordentur aliorum, necessarium 5
 iudicaui, ut neque hunc sine examinatione relinquerem accu-
 sationem nostram e diuerso uelut in iudicio conscribentem.
 5 sed etiam illud in multis hominibus uideo consequens esse,
 eo quod ualde delectentur, quando quis inchoans blasphemare
 6 alio ipse de suis malis arguitur. est itaque non facile eius 10
 transire sermonem nec aperte nosse quid nititur edicere, et
 paene tamquam in multo tumultu et confusione mendaciorum
 alia quidem in similem incidunt speciem eorum, quae uti
 reor examinauimus de regressu nostrorum progenitorum ex
 7 Aegypto, alia uero ad accusationem pertinent in Alexandria 15
 habitantium Iudaeorum, tertium uero caput in his mixtum
 est de templi cultura et de accusatione aliarum legum.
 8 II. Quia uero neque Aegyptii genere fuerunt nostri patres
 nec propter morbum corporis aut huiusmodi alias calamitates
 inde sunt pulsī, non solum sufficienter, sed ultra mensuram 20
 9 ut credo monstratum est. de quibus autem rebus adiecit
 10 Apion, breuiter memorabo. in tertio namque Aegyptiacorum

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 compositam *R* et] ut *R* praua (a ex o corr. *L*²) *I*²*B*(*D*)e
 2 importuna (a ex o corr. *L*²) *L*²*B*(*D*)e ὁ γλαῦκος 5 aliorum—p. 80.
 19 si uero] om. *L* et qui ab eo pendent codices quo de conferas prae-
 fationem. hic unum folium deest in marg. manus ut uidetur sacculi *XV*
 adnotauit in *L* aliorum—iudicaui] in ras. *B* aliorum] non prae-
 buit textus Graecus necessariorum *V* 6 relinquare *P* 8 illud]
 post hominibus tr. *Pa* 10 alio] alios *CPPa* eius] eis *Pa* et *C*
 11 sermonem] sed monere *Pa* nosce *RPa* quid] quod *RVC* et
 confusione] scripsi ea confusione codd 13 alia *C* in similem] in-
 similiter *V* incidunt *B* uti reor] addid. interpres 14 progeni-
 torum nostrorum tr. *RV* 17 templi] scripsi templo codd 19 nec]
 neque *P* huiusmodi] ex Graeco τοιαύτας emendauī; huius codd. (*R*
 post huius erasam unam litteram habet) 20 sufficienter] μετρίως
 22 naque *C*

sic ait: „Moyses, sicut audiui a senioribus Aegyptiorum, fuit Heliopolitanus de ciuitate Solis. qui patriis moribus eruditus subdiales ac montanas orationes agebat: templa enim, quae habuit haec ciuitas, omnia contra subsolanum conuertit, ubi et Solis est ciuitas constituta. pro obeliscis autem columnas 11 statuit, in quibus figuram scaphae fecit, ut umbra sub aethere solis circuitiōnem seruaret.“ huiusmodi quidem mira gramma- 12 tici locutio est, mendacium uero sermonibus non egens sed operibus manifestum uehementer apparens; non enim ipse 10 Moyses, quando primum tabernaculum deo construxit, ullam figuratiōnem huiusmodi in eo constituit neque facere posteris delegauit, sed et postea, quando templum Hierosolymis Salomon aedificauit, ab omni hac adinuentione cessauit, quam concinnauit Apion. audire uero se dicit a senioribus, quia 13 15 Moyses Heliopolitanus fuit, unde palam est, quia ipse iuuenis existens illis credidit, qui propter aetatem nouerant eum et cum eo fuerant enutriti. considerandum est, utrum sit 14 uerisimile, quia iste quidem, cum sit grammaticus, de Homero affirmare non potest, quae patria sit eius, neque de Pytha-

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 μωσῆς A 2 de ciuitate Solis] *addidit, ut explicaret nomen, interpre-*
patriis] patris (is *in* iis *corr.* B¹) BPPa eruditus] *κατηχημένος*
3 subcliales C subdiales ac montanas] *αἰθρίους* *fortasse iteratum*
et in (x)αιορίους *corruptum interpretem uertisse monet Guenther* agebat
—ciuitas] ἀντήγεν εἰς οὐρανὸν εἰχεν ἡλιος (A, ἡ πόλις *ed. pr.*) περιβόλους 4 con-
tra subsolanum] πρὸς ἀφελιώτην; sub contrasolanum (-arium Pa) *codd*
ubi] ὅδε, *parum intellexit interpretes* 5 pro obeliscis—7 seruaret] ἀντί
δὲ ὀβελῶν ἔστησε κίονας, ὑφ' οἷς ἦν ἐκτόπωμα σκάφη, σκιά δ' ἀνδρός ἐπ'
αὐτὴν διακειμένη, ὥς ὅτι ἐν αἰθέρι τοῦτον ἀπὸ τὸν δρόμον ἡλίῳ συμπεριπολεῖ
A obeliscis] obeliscis R obesiscis V columpna B colum(p)nam CPPa
6 umbram *codd* 7 circuitiōne BRVPPa -nes C quidem] autem RV
grammatici] τοῦ γραμματικοῦ; grammaticae *codd praeter V qui* grammaticae
exhibet 10 ullum V 11 huiusmodi *bis ponit V in eo] om.* R¹
12 sed et] ὃ τε et] *sup. lin. add.* B 14 concinnauit] coinquinauit R
15 μωσῆς A 17 considerandum—quia] καὶ est] *om.* BRVPPa sit
ueri simile sit R 18 Homero] humero B (*ipse corr.*), omero C 19 sit
patria tr. V phitagora BP pitagora CPA

gora, qui non ante multum fuit tempus, Moysen uero, qui
 tanta annorum multitudine iam praecedit, ita facile pronuntiat
 15 credens auditui seniorum, unde palam est, quia mentitur. de
 temporibus autem, quibus ait Moysen eduxisse leprosos et
 caecos et claudos, satis cum prioribus sui arbitror concordare 5
 16 grammaticum. Manethon enim sub regno Pathmosii discessisse
 dicit ex Aegypto Iudaeos ante trecentos nonaginta tres annos
 fugae Danai apud Argos, Lysimachus autem sub rege Bo-
 chore, hoc est ante annos mille septingentos, Molon uero et
 17 alii quidam sicuti eis uisum est. omnium uero fidelissimus 10
 Apion egressum certissime definiuit septima olympiade factum
 eo anno, quo Carchedonem Phoenices fabricati sunt; hoc
 autem adiecit de Carchedone arbitratus indicium sibimet
 apertum ueritatis existere, non autem intellexit, quia contra
 18 se magis signum falsitatis afferret. si enim de incredulitate 15
 credere conuenit conscriptionibus Phoenicum, in illis Iromus
 rex scriptus est senior fundacione Carchedonis annis amplius
 quinquaginta et centum, cuius rei superius fidem exhibui ex
 19 historiis Phoenicum: quia Salomoni aedificanti templum in

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 fuit] γεγονότος fuerint *B* fuerunt *R* fuere *V* fuerit *CPPa* tempus
 fuerunt *tr. R* moise *B* moyse *PPa* Μωϋσῆν *A* qui uero *tr. R* 2 pro-
 cedit *R* pronuntiat] pronū *P* 3 auditui *i s. Pa²* *Pa* quia] quod
CPa qui *P* mentitur] nititur *P* de temporibus] de *om.*, t *in ras. R*
 4 quibus] qui *P* μωϋσῆν *A* et caecos] euanuerunt *in Pa* 5 clodos
Pa prioribus sui] τοῖς πρὸ αὐτοῦ sui] *scripsi*, suis *codd* concordasse
RVPa 6 grammaticum] γραμματικὸς ὁ ἀρχιεὺς Pathmosii] pathinosii
RPa Τελμύσιος discessisse] descendisse *V* 7 iudaeos ex Aegypto
tr. R 8 bocchore *PPa* βόχχορον 10 quidem *R¹* fidelissimus ap
in ras. R 11 Appion *V* gressum *P* definiuit *RVCPa* septimo
RV 12 eo anno, quo] καὶ ταύτης ἔτος εἶναι πρῶτον ἐν ᾧ carcedonem
BCPPa carchadonem *R* 13 adiecit] πάντως προσέθηκε sibimet
 'et' *P* 15 <sj> signum *R* incredulitate] ἀπιστίας *A* ἀποικίας *ed. pr.*
 16 Iromus] *om. R* yromus *VPPa* iram *C* 17 carcedonis *PPa* 18 rei]
om. RV supias *P* exhibui *bis posuit V* exhibuit *BCPPa* 19 hysto-
 rias *P* salomon *PPa* aedificanti *P*

Hierosolymis Iromus amicus fuit et multum praestitit ad aedificationem templi. ipse uero Salomon aedificauit templum post annos sexcentos et duodecim Iudaeorum egressionis ex Aegypto. numerum uero expulsorum eundem quem Lysima-
 5 chus posuit; ait enim centum et decem milia eos fuisse mirabilemque insuper et credibilem reddidit rationem, ex qua sabbatum nominatum dicit: „Iter, inquit, agentes sex dierum
 21 inguina graui labore nimiae fatigationis habuerunt et propter hanc causam septima die requieverunt liberati in regione,
 10 quae nunc Iudaea nuncupatur, et uocauerunt eundem diem sabbatum Aegyptiacam seruantes linguam; inguinis enim dolorem Aegyptii solent sabbato appellare.“ quis enim non
 22 aut derideat oblocutionem hanc aut e diuerso conscriptione huius impudenti non obhorreat? palam namque est, ut ille
 15 uult, quia omnes centum decem milia hominum inguina simul habuerunt, sed siquidem fuerunt [ut] illi caeci et claudi
 23 et omni modo languentes, quales eos fuisse dicit Apion, neque una die simul iter agere potuerunt, si uero ambulare per multum desertum poterant et expersequentibus repugna-

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 iram *C* amicus *C*ius *RV* multu *P* 3 et iudeorum XII *tr. R*
 5 ponit *C* 6 credibile *Pa* 7 iter] iñter *P* 8 inguina] inqua *B*
 ing'na *corr. B* 2 inquina *VP* inquinaria *Pa* labore—fatigationis] *addid.*
interpres labore] *om. RV* 10 eundem] eum *Pa* diem] *om. R*
 11 linguam seruantes *tr. R* seruantes] struentes *V* 12 sabbato]
 sabbo . . *C* (*sic*) sabbo *RV* τὰς βῆτας *A* appellare sabbo (sabbato *P*
tr. RVP quis enim—derideat] οὐκ ἂν οὐδ' τις ἢ καταγέλαστος non
 aut derideat] non audeat deridere *CPPa* aut non *tr. sed ipse corr. B*
 13 <commemorantium> oblocutionem *Pa* conscriptionem *codd* 14 in-
 pudens *RVCPa* non] *om. Pa* abhorreat *RV* ut ille uult]
add. interpres 15 inquina *V* 16 ut illi] ἐκεῖνοι, ut *suspectum arbi-*
tratus cancellis inclusi coeci *V* clodi *VP* 17 omnimode *Pa*
 eos] *om. P* 18 simul iter] similiter *RVCPPa* simul] *addid. inter-*
pres 19 et expersequentibus repugnabant, non omnes repente . . . uul-
 nerati sunt] καὶ προσέτι νικῶν τοῖς αὐτοῖς ἀνδιπαμένους μαχόμενοι πάντες.
 οὐκ ἂν ἀδρόοι . . . ἐβουβωνίσαν, *interpres* πάντες *cum sequentibus iunxit*
 et ἀδρόοι: *pro aduerbio habuit. προσέτι in expersequentibus latere uide-*

- bant, non omnes repente post diem septimum inguinibus
 24 uulnerati sunt; non enim naturaliter hoc quodam modo na-
 scitur uel ex necessitate iter agentibus apportatur, cumque
 multa milia pugnantium plurimis diebus soleant mensurate
 iter semper arripere, non subito hoc omnibus prouenisse
 5 credibile est; unde probatur hoc inrationabile uehementer.
 25 mirabilis autem Apion sex quidem diebus eos uenisse prae-
 dixit in Iudaeam et rursus Moysen ad montem inter Aegyp-
 tum et Arabiam positum, qui Sinaeus dicitur, ascendisse et
 quadraginta diebus absconsum exinde descendisse atque leges
 10 dedisse Iudaeis. quomodo itaque potuerunt idem ipsi et qua-
 draginta diebus in deserto et in inaquoso manere loco et
 omnem inter haec positum sex diebus transire [desertum]?
 26 circa nomen uero sabbati *** aut certe inscientiam nimie
 callidissimam; sabbo enim et sabbatum plurimum inter se
 15 differunt: sabbatum enim secundum eloquentiam Iudaeorum
 ab omni opere requies est, sabbo autem sicut ait ille signi-
 ficat apud Aegyptios dolorem, qui uenit ex inguine.
 28 III. Haec itaque uerba de Moyse et Aegyptiaca Iudaeorum

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

tur, ut conicias fortasse et etiam persequentibus uel et insuper sequen-
tibus uel cum Ottone Guenther et exuper sequentibus 1 non—post] *in*
ras. B, sub qua fuisse uidentur: non omnes post 3 iter] iterum *Pa*
 4 pugnantium] *σφατοπέδων* plurimis] pluribus *R* mensurare *V*
 5 subito] *κατ' αὐτόματον* 7 praedixit] dixit *R* 8 *Μωσῆν* *A* 9 qui Si-
 naeus] quis *ms B* qui syneus *RV* qui sineus *CP* quis in eius *Pa* δ...
Σίνατον, unde Sinaeus scripsi 11 potuit *B* idem] id est *C* ipse
BCPPa et] *sup. lin. add. B* 12 diebus *bis posuit V* in ina-
 quoso] in aquoso *RVPa* in inaquoso *P* 13 omne iter *C* haec] hoc *R*
 desertum] *in Graecis non extat, suspectum habeo* 14 circa nomen—
 callidissimam] *ἢ δὲ περὶ τὴν ὀνομασίαν τοῦ σαββάτου ἑρμηνευτικὴ μετάθεσις*
ἀναίδητον ἔχει πολλὰν ἢ *δεινὴν ἀμαθίαν*, inclusa non ab interprete omissa
 sed in archetypo codicum periisse arbitror uero] uero deserti *R* in-
 scientiam, am *in ras. B* conscientiam *V* insipientiam *R* 15 sabbo]
 sabbaco *R* sabbatum] sabbata *BRV* plurimum] primum *V* 16 elo-
 quentiam—17 sabbo] *in ras. B* 17 ille ait *tr. RV* 19 Moyse] mose
 (y s. B²) *B* *μωσείως A*

liberatione Aegyptius Apion praeter alios innouasse cognoscitur. mirandum tamen non est, si de nostris progenitoribus mentiatur dicens eos genere Aegyptios esse, cum ipse de 29 semet ipso e contrario sic fallatur, qui natus in Thasi
 5 Aegyptiaca omnium Aegyptiorum ut ita dicam primus existens ueram quidem regionem genusque negauit et Alexandrinum se esse mentitus duritiam sui generis est confessus. recte 30 igitur quos odit et quibus derogare uult eos uocat Aegyptios, nisi enim prauissimos esse nosset Aegyptios, non genus
 10 effugeret. magnifice namque sapientes de regionibus suis gloriantur et earum nomine uocari congaudent, nocentes autem cum hoc fecerint et alienas sibi regiones ascripserint, eos ualde redarguunt. unum itaque duorum circa nos Aegyp- 31 tii passi sunt: aut enim tamquam gloriantes simulant se
 15 nostram *** aut socios nos suae nequitiae nituntur adiungere. fortissimus autem Apion uidetur quidem blasphemiam contra 32 nos habitam uelut quandam mercedem Alexandrinis impendere pro ciuitate sibi ab eis collata et nequitiam eorum sciens Iudaeis cohabitantibus in Alexandria proposuit derogare et
 20 per hoc omnes alios una concludens in utroque inpudenter et ualde mentitus est.

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 praeter—cognoscitur] ἐκαινοποίησεν παρὰ τοὺς ἄλλους ἐπινοήσας 2 mirandum—est] καὶ τί γε δεῖ θαυμάζειν non] om. P 4 in Thasi] ἐν Ὀάσει: anathasi R 5 Aegyptiorum omnium tr. R 7 duritiam] μοχθηρίαν 8 eos] om. V, post uocat tr. R 9 nisi—Aegyptios] om. Pa nisi—esse] om. R esse] om. V noscet R Aegyptios] om. R 10 suis regionibus tr. Pa 11 nocentes] ἀδίκους A ἀδίκως ed. pr. 12 cum] eum P ascripserint] conscripserint R 14 sunt passi tr. Pa simulant—aut] προεποιῶνται τὴν συγγένειαν ἧ, cognationem * (scil. habere?) inseruerim 15 nos] nos suos C om. P suos Pa 18 ciuitate sibi] ciuitate quod R ciuitate quidem V et nequitiam—derogare] καὶ τὴν ἀπέχθειαν αὐτῶν ἐπιστάμενος τὴν πρὸς τοὺς συνοικοῦντας αὐτοῖς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰουδαίους προτέθειται μὲν ἐκείνοις λοιδορεῖσθαι 19 Alexandriam BR 20 per hoc] per VP a fortasse scripserat interpres: super hoc una C concludens Pa

33 IV. Quae igitur sint mala atque durissima Iudaeorum <in>
 Alexandria commorantium pro quibus eos accusat, inspicimus.
 „Venientes, inquit, in Syriam habitauerunt ad mare
 34 sine portu uicini facti eiectionibus fluctuum*. si locus ergo
 detractiōnem habet, quo dicto detrahit Alexandriae; illius 5
 enim partes sunt ista maritima, quae sicut omnes confitentur
 35 ad habitandum sunt optima. Iudaei uero siquidem bellis
 optinuerunt ita ut haec postea non omitterent, fortitudinis
 eorum indicium est, sed magis Alexander ad habitandum
 dedit eis hunc locum et apud Macedonas aequo honore potiti 10
 36 sunt. nescio autem quid dicere uolebat Apion, cum ait: iuxta
 necropolim id est mortuorum ciuitatem habitant, cum utique
 essent circa regalia constituti; hactenus enim eorum tribus
 37 appellationem habuit Macedonum. qui siquidem legens epi-
 stolam Alexandri regis et Ptolomaei Lagi et regum qui post 15
 eum fuerunt, et statuam praesentem in Alexandria uidens
 priuilegia continentem, quae Caesar maximus Iudaeis praebuit,
 et haec cognoscens contraria scribere praesumpsit, malignus
 38 fuit, si uero nihil horum nouit, indoctus. illud quoque, quod
 se mirari dicit, quomodo cum Iudaei essent Alexandrini 20

BRV, CPPa. — A, ed. pr.

1 in Alexandria] *correxī alexandria RVCPPa alexandriae ex corr.*
 B 2 commorantium] *om. PPa* pro] et pro Pa 3 in Syriam] ἀπὸ
 Συρίας 4 eiectionibus B si locus—Alexandriae] οὐκοῦν τόπος εἰ λοι-
 ποῦν ἔχει τὴν οὐ πατρίδα μὲν λεγομένην δὲ αὐτοῦ λοιδορεῖ τὴν Ἀλεξάν-
 δρειαν *lacunosa uertisse uidetur interpres* si locus] solatius (soḡala-
 tius B) *codd* 5 habet] *om. B* detrahit *om. B* 6 partibus C
 confutentur P confitetur Pa 7 siquidem] *om. RV* 8 omitterent]
 omitterent BC amitterent *conicio* 9 iudicium RPa magis] *mag B*
 magnus V habitandum P 10 eis] *sup. lin. add. B* 11 nescio
 autem quid *sqq.] conexum Iosephi sententiarum prorsus non perspexit*
interpres quid] quod R ait] it B 12 necropolim] nicropolim BC
 nigropolim Pa metropolim VRP 13 constituti regalia *tr. B* 14 epi-
 stolam] ἐπιστολάς 15 Ptholomei R regum] τῆς Αἰγύπτου βασιλέων
 16 Alexandriam BR 17 continetem C 18 agnoscens RV orum L
 nouit ⁱⁿ doctus R 20 se mirari] seminari LBR^e quomodo] ὅ L
 quo e alexandri inuocati L

uocati sunt, similis inscientiae est. omnes etenim, qui ad
 coloniam aliquam deuocantur et plurimum alterutris genere
 differunt, ab aedificatoribus appellationem accipiunt. et quid 39
 opus est de aliis dicere? nostrorum enim ipsorum hi, qui
 5 Antiochiam inhabitant, Antiocheni nominantur; ius enim ciui-
 um eis dedit conditor Seleucus. similiter et qui in Epheso
 commorantur in alia Ionia cum ciuibus exinde natis uni-
 uoci sunt, hoc praebentibus regni eis per tempora successo-
 ribus. Romanorum uero clementia cunctis non paruulum 40
 10 donum appellationis suae concessit, non solum uiris singulis,
 sed etiam maximis gentibus in communi. Hiberes denique
 antiqui et Tyrrheni et Sabini [et] Romani uocantur. si uero 41
 hunc modum aufert communis ciuitatis Apion, quiescat dicens
 semet ipsum Alexandrinum. natus enim in profundissima Aegypto
 15 quomodo erit Alexandrinus iure ciuitatis sicut ipse in nobis
 dicit ablato? cum solis Aegyptiis nunc orbis domini Romani
 participari cuiuslibet ciuitatis interdixisse uideantur. hic autem 42
 ita robustus est, ut dignitates quas ipse impetrare prohibe-
 batur adipisci non ualens calumniari conetur eis, qui haec
 20 iustissime perceperunt. non enim propter inopiam habitatorum

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 est] esse *Le* 2 columniam *R* et] *κῶν i. e.* licet; et <si> *conic. Guenther*
 3 appellatione *P* 4 dicere de aliis *tr. BP* qui <in> *LB* 5 antio-
 chia *C* atiochia *P* antiocheni *LBP* 6 seleutius *LBR* Peleucus *e*
 et qui] hi qui *R* fortasse recte; et a Graecis abest et melius post com-
 morantur haberetur epheson *LB* 7 in] *καὶ κατὰ ed. pr. κατὰ A*
 in alia Ionia] *ex Graecis κατὰ τὴν ἄλλην Ἰωνίαν emendauit*, in licaonia
codd e 8 hoc] haec *e* regni—successoribus] per tempora regni suc-
 cessoribus (eis *omisso*) *tr. R* αὐτοῖς τῶν διαδόχων 9 non paruulum do-
 num] οὐ μικροῦ δεῖν *A* μικροῦ δεῖν *ed. pr.* 10 concessit] μεταδεδώκασι
 11 Hiberes] *L* (res in ri corr. *L*²) hiberi (ri in res corr. *B*¹) *Be* (iberi *D*)
 12 tirreni *LBC* tyrrheni *Pe* et Romani] *codd e*; et Graeca secutus
seclusi 13 aufert] aut fert *LB* communis ciuitatis] τῆς πολιτείας
 communem *R* ciuitates *L* 14 natus enim] γεννηθεὶς γὰρ ὡς προ-
 εῖπον 15 erat *Re* alexandrinis *R* uobis *R* 17 cuilibet *P*
 18 dignitates] ἀξιώων quod pro genituo habuit interpres 19 adipisci *C*
 uadens *P* haec] hoc *C*

ciuitatis, quam studiose aedificabat, Alexander nostrorum aliquos ibi collegit, sed omnes approbans diligenter et uirtute ac fide dignos inueniens hoc praeconium nostris exhibuit, 43 cum gentem nostram studeret non mediocriter honorare. ait enim Hecataeus, quia propter mansuetudinem atque fidem, 5 quam ei praebuere Iudaei, Samariam regionem adiecit, ut 44 eam sine tributis haberent. similia quoque sapuit post Alexandrum etiam Ptolomaeus Lagus de Iudaeis in Alexandria commorantibus; nam et Aegyptiaca eis castra commisit arbitratus ea fide simul eorum et fortitudine conseruanda et in 10 Cyrene credens se tutissime regnaturum nec non et in aliis Libyae ciuitatibus ad ea loca partem Iudaeorum habitandi 45 causa direxit. post hunc autem Ptolomaeus, qui Philadelphus est appellatus, non solum si qui fuerunt captiui apud eos nostrorum omnes absoluit, sed et pecunias eis saepius con- 15 donauit et, quod maximum est, desiderauit agnoscere nostras 46 leges et sacrarum scripturarum uolumina concupiuit, misitque rogans destinari uiros, qui ei interpretarentur legem; et ut haec adprime conscriberentur, diligentiam hanc commisit non quibuscumque uiris, sed Demetrium Phalirea et Andream et 20

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

2 omnis *L* et uirtute—inueniens] ἀρετῆς καὶ πίστεως (scil. τοῦτο τὸ γέρας) et] ex *e* 3 praeconium] γέρας 5 enim] autem *B* acateus *LBP* echatheus *R* echateus *C* Ecatheus *e* Ἐκαταῖος περὶ ἡμῶν mansuetudinem *B* fidem atque mansuetudinem *tr.* *R* 6 regionem] *om.* *P* 7 eam] *s.* *P*¹ tributis *L* post Alexandrum] Ἀλεξάνδρου (pendet ab ἡμῶν) *A* 8 Lagus] Λαγός *A* in] *om.* *C* alexandriam *R* 10 ea] ex eam *corr.* *B*¹ eorum] *om.* *R* conseruanda] ex conseruandam *ras.* *B*¹ 11 cyrene *R* credens—regnaturum] ἐγκρατῶς ἄρχεῖν βουλόμενος nec non et] ex et non *corr.* *C*¹ et non *LBe* et non et *P*? in aliis] malus *P* 13 filadelfus *LB* filadelphus *P* philadelfus *C* 14 est appellatus] uocatur *R* appellata *L* apud eos] apud deos *L* παρ' αὐτῶν *A*¹ παρ' αὐτῷ *A*² 15 eis] eius *e* 16 quo *L* est] *om.* *P* 18 ei] *om.* *R* interpretaretur *R* interpretauerunt *e* haec ut *tr.* *e* 19 apprine *R* hac *R* 20 falirea *LBCP* faliream *R* phalirea *e*

Aristeum ad haec implenda constituit, quorum eruditione
 propriarum litterarum Demetrius differebat, alii uero habebant
 custodiam corporis eius iniunctam; his ergo hanc diligentiam
 imperauit. non enim leges et patrum nostrorum philosophiam
 5 discere concupisset, si his utentes despiceret et non potius
 ualde miraretur.

V. Quae paene omnes in ordine progenitores eius Mace-
 donum reges ignorauerunt habentes circa nos praecipuum
 familiaritatis affectum. tertius namque Ptolomaeus, qui uoca-
 10 tus est benefactor, fortiter optinens Syriam uniuersam non
 diis Aegyptiacis pro uictoria sollemnitates gratificas immolauit,
 sed ueniens ad Hierosolymam multas hostias, sicuti nostri
 moris est, deo sacrificauit et dignissima dicauit ornamenta
 uictoriae. Philometor autem Ptolomaeus et eius uxor Cleo-
 15 patra omne regnum commisere Iudaeis, et duces totius fuere,
 militiae Onias et Dositheus Iudaei, quorum nominibus dero-
 gat Apion, cum debuisset opera eorum potius mirari et gra-
 tias agere, quoniam liberauerunt Alexandriam, quam ueluti
 defendere se quis confingit. nam dum rebellio surrexisset in 50
 20 Cleopatrae regno et periculum pessimae perditionis insisteret,

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 Ἀριστεία quorum—3 iniunctam] τὸν μὲν παιδείᾳ τῶν καθ' ἑαυτὸν
 διαφέροντα (διαφερόντων A) Δημήτριον, τοὺς δὲ τὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ φυ-
 λαχὴν ἐγκεχειρισμένους, *quae non intellexit interpres* eruditione] *emen-*
dauit ex παιδείᾳ, eruditionem *LBRC* eruditioem *P* 2 propriam *R* 3 eius]
om. R eis *P* iniunctam *R* ergo] *om. R* 5 dicere *R* concupiscet
Re despiceret *R* 7 Quae] Ἀπίωνα; *quod pro ἄτινα habuisse uidetur*
interpres, quo errore commisso *insequentia ne potuit quidem recte uertere*
 8 circa] erga *e* praecipuum *L* 10 fortiter benefactos *R* 12 ad] *ex*
ab corr. L¹ sicuti *P* 13 gratificauit *e* et] *om. LBRPe* dignis-
 sima] *ex dignissimas erasa s corr. B¹* dignissimaque *e* ἀξίως ornañ
L ornañ *B¹* 14 philometror *L* philometror *B¹* 15 commiscere *R*
 16 iudeis *L* iudeis *B* 17 mirari—agere] θαυμάζειν καὶ μὴ λοιδορεῖν
 ἀλλὰ χάριν αὐτοῖς εἶναι 18 quam—confinigit] ἥς ὡς πολίτης ἀντιποιεῖται,
quae male intellexit interpres 19 se] *si R* quis] *latet fortasse* ciuis
 nam—84, 1 erepta] *Graeca cum libertate quadam Latine uertit inter-*
pres surrexit *R* 20 insistere *L* (*corr. L³ s. uers. addens: c t*) *B*

istorum labore ciuitas intestinis proeliis est erepta. sed
 „Postea, inquit, Onias ad urbem deduxit exercitum paruum,
 51 cum esset illic Thermus praesens Romanorum legatus“ quod,
 ut ita dicam, recte atque iuste factum est. Ptolomaeus enim,
 qui cognominatus est Physcon, moriente suo fratre Ptolomaeo 5
 Philometore egressus est de Cyrene uolens reginam Cleopa-
 tram expellere et filios regis, ut ipse regnum iniuste sibimet
 52 applicaret; propter haec ergo Onias aduersus eum bellum
 pro Cleopatra suscepit et fidem, quam habuit circa reges,
 53 nequaquam in necessitate deseruit. testis autem deus iusti- 10
 tia eius manifestus apparuit: nam Physcon Ptolomaeus cum
 aduersus exercitum quidem Oniae pugnare praesumeret, om-
 nes uero Iudaeos in ciuitate positos cum filiis et uxoribus
 capiens nudos atque uinctos elephantis subiecisset, ut ab eis
 conculcati deficerent, et ad hoc etiam bestias ipsas debriasset, 15
 54 in contrarium quae praeparauerat euenerunt. elephantum enim
 relinquentes sibi appositos Iudaeos impetu facto super amicos
 eius multos ex ipsis interemerunt. et post haec Ptolomaeus
 quidem aspectum terribilem contemplatus est prohibentem se,
 55 ut illis noceret hominibus. concubina uero sua karissima, 20
 quam alii quidem Ithacam, alii uero Hirenen denominant,
 supplicante ne tantam impietatem perageret et concessit et ex

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 ciuitatis R 3 Thermus] *Niese ex Graecis emendauit*, hermus LBC
 herinus Re hernius P praesens] *Niese*; praeses *codd e*, καὶ παρόντος
 4 ptholomeus R hic et infra 5 fiscon LBR phiscon CP patre e
 6 Philometore] *om. R* regressus R reginam] *i. e. τὴν βασιλειαν*;
 τῆς βασιλείας (*scil. ἐκβαλεῖν*) 7 et filios—97, 8 stellae per terram] *per*
haec capitula deficit in exemplari Graeco textus Iosephi 8 hoc R Onias]
ex onius corr. B¹ aduersum C pro cleopatra bellum *tr. R* 10 deum
 LB 11 fiscon LB phiscon RCP 12 aduersus] BP aduersum LB¹ R Ce
 pugnare <non> *conic. Niese* 13 positos <capiens> R 14 <et> nudos C
 elephantibus LB eis] eius e 15 conculcari R ipsa P inebri-
 asset *edit. Venet. anni 1510* 18 interemerunt P 20 ut] ne C illis]
 ilibus R nocere R carissima LBR charissima e 21 iracam R
 herenem CrRCPe 22 et] *om. CP, in ei correxit L²* et ex] et P

his, quae iam egerat uel acturus erat, paenitentiam egit. unde recte hanc diem Iudaei <in> Alexandria constituti, eo quod aperte a deo salutem promeruerunt, celebrare noscuntur. Apion autem omnium calumniator etiam propter bellum 56
 5 aduersus Physconem gestum Iudaeos accusare praesumpsit, cum eos laudare debuerit. is autem etiam ultimae Cleopatrae Alexandrinorum reginae meminit ueluti nobis improperans, quoniam circa nos fuit ingrata, et non potius illam redarguere studuit; cui nihil omnino iniustitiae et malorum 57
 10 operum defuit uel circa generis necessarios uel circa maritos suos, qui etiam dilexerunt eam, uel in communi contra Romanos omnes et benefactores suos imperatores; quae etiam sororem Arsinoen occidit in templo nihil sibi nocentem, peremit autem et fratrem insidiis paternosque deos et sepul- 58
 15 cra progenitorum depopulata est, percipiensque regnum a primo Caesare eius filio et successori rebellare praesumpsit Antoniumque corrumpens amatoriis rebus et patriae inimicum fecit et infidelem circa suos amicos instituit, [alios quidem genere regali spolians, alios autem demens et ad mala gerenda
 20 compellens.] sed quid oportet amplius dici, cum illum ipsum 59 in nauali certamine relinquens id est maritum et parentem

LBR, CP, e. —

1 quae iam] quēdam *L* (*L*³ litterae d superscr.: c i) *B* quae iam *P*
 quae *Re* egeret *R* potentiam *R* 2 <in>] inserui cfr. §§ 63. 68.,
 om. codd. e Alexandriae *Sobius in ed. Colon. 1524* 3 salute *P*
 5 aduersum *C* ficonem *LB* fisconem *R* phisconem *P* praesupsit *P*
 6 etiam] om. *C* 7 reginae Alexandrinorum tr. e impperans *P*
 8 ingrata] ignorata e redarguere, re s. *P*¹ 11 dilexerint *Le* 12 et]
 om. *L* in ras. add. *B* i benefactores *L* 13 sororem <suam> *CP*
 arsenom *LBP* arsenoin *RC* (arsinoen formam in locis Antiquitatis
 codices tradunt) 14 peremit—insidiis] om. *R* 15 precipiensque *R*
 16 <et> eius *R* filios *L* praesupsit *P* 18 fidelem *P* circa uos
 (s s. *L*³*B*¹) *LB* alios quidem—compellens] cancellis inclusi, utpote
 quae non iustum locum tenere uideantur, nisi grauiores corruptelae latent;
 certe enim nominatiui participiorum offendunt 19 alos *P* autem] aū *L*
 demens et] deiciens et *R*, corrupta puto 20 oporteret *R* ipsum
 illum tr. *R* 21 id est] idem *P*

communium filiorum tradere eum exercitum ac principatum
 60 et se sequi coegit? nouissime uero Alexandria a Caesare capta
 ad hoc usque perducta est, ut salutem hinc sperare se iudi-
 caret, si posset ipsa manu sua Iudaeos perimere, eo quod
 circa omnes crudelis et infidelis, extaret. putasne gloriandum 5
 nobis non est, si quemadmodum dicit Apion famis tempore
 61 Iudaeis triticum non est mensa? sed illa quidem poenam su-
 biit competentem. nos autem maximo Caesare utimur teste
 solatii atque fidei, quam circa eum contra Aegyptios gessi-
 mus, nec non et senatu eiusque dogmatibus et epistolis 10
 62 Caesaris Augusti, quibus nostra merita comprobantur. has
 litteras Apionem oportebat inspicere et secundum genera
 examinare* testimonia sub Alexandro facta et omnibus Ptol-
 omaeis et quae a senatu constituta sunt nec non et a maximis
 63 Romanis imperatoribus. si uero Germanicus frumenta cunctis 15
 in Alexandria commorantibus metiri non potuit, hoc indicium
 est sterilitatis ac necessitatis frumentorum, non accusatio
 Iudaeorum. quid enim sapiant omnes imperatores de Iudaeis
 64 in Alexandria commorantibus, palam est. nam administratio
 tritici nihilo minus ab eis, quam ab aliis Alexandrinis trans- 20
 lata est, maximam uero eis fidem olim a regibus datam con-

LBR, CP, e. —

1 eum] cum RPe exercitum L exercitu e ac] scripsi a LBCPe
 ad R om. Gelenius principatu e 2 et se sequi] et esse qui
 LBRe 3 salutem] saltem LBRe iudicaret] iudicare LBRPe
 4 si] se R si se conicio ipsa] om. P ipse e suas L Iudaeos]
 a librario arbitror esse additum, de suicidio enim Cleopatrae hoc loco
 egisse Iosephum iudico 5 et] s. P¹ putasne, s in ras. B 6 est]
 ex ee erasa priore e corr. B¹ esse L quamadmodum R appion P
 7 subitt L 9 solatii] auxilii Gelenius 10 dogmatibus] consultis Ge-
 lenius 11 angusti R uostra e has] hos e 12 appionem P
 14 et quae] e atque codd a] om. R et a] et RC 15 germa-
 nicos P 16 in alexandriam P iuditium P 17 sterilitatis LB
 ac necessitatis] om. R ac penuriae Gelenius accuratio e 18 sa-
 pient] sentiant Gelenius 19 in alexandriam P commorantibus P
 20 minus] magis Gelenius 21 eis] eius R a regibus olim tr. R
 a] om. ed. Mediol. 1513 conseruarunt P

seruauerunt, id est fluminis custodiam totiusque custodiae, nequaquam his rebus indignos esse iudicantes.

VI. Sed super haec, quomodo ergo, inquit, si sunt ciues, 65 eosdem deos, quos Alexandrini, non colunt? cui respondeo: 5 quomodo etiam, cum uos sitis Aegyptii, inter alterutros proelio magno et sine foedere de religione contenditis? an 66 certe propterea non uos omnes dicimus Aegyptios et neque communiter homines, quoniam bestias aduersantes naturae nostrae colitis multa diligentia nutriendos, cum genus utique 10 nostrorum unum itaque idem esse uideatur? si autem in 67 uobis Aegyptiis tantae differentiae opinionum sunt, quid miraris super his, qui aliunde in Alexandriam aduenerunt, si in legibus a principio constituti circa talia permanserunt? is 68 autem etiam seditionis causas nobis apponit: qui si cum 15 ueritate ob hoc accusat Iudaeos in Alexandria constitutos, cur omnes nos culpat ubique positos, eo quod noscamur habere concordiam? porro etiam seditionis auctores quilibet 69 inueniet Apionis similes Alexandrinorum fuisse ciues. donec enim Graeci fuerunt et Macedones hanc ciuitatem habentes, 20 nullam seditionem aduersus nos gesserunt, sed antiquis cessere sollemnitatibus; cum uero multitudo Aegyptiorum creuisset inter eos propter confusiones temporum, etiam hoc opus semper est additum, nostrum uero genus permansit

LBR, CP, e. —

1 custodiae] *librarij errore pro prouinciae iteratum esse sagaciter con. Niese*
 3 haec] hoc e 4 alexandrinis P 5 s³itis (*erasa est c littera*) B 7 uos] quos R
 9 nostrae] om. Re 10 nostrorum—idem] nostrum uestrumque idem CP
 itaque] itque L atque ed. Venet. 1510 idque conicio 12 si in] sim
 LB sin e 13 in] om. Sobius ed. Col. 1524 principibus 1 m. P, ipse
 o littera superscripta in principio corr. constitutis e, probat Niese is]
 his R 14 etiam] om. e 16 nos culpat ubique positos] non culpae
 possit Sobius in ed. Col. 1524 culpat ubique] culpatuque (-uque corr.
 B²) LBR culparique e positos] om. P noscam] LB 18 apiones
 codd e apiones corr. L² apioni R. Gouillet ed. Paris. 1514 19 ciui-
 tatem Gelenius recte puto 22 confusionem R 23 aditum P

70 purum. ipsi igitur molestiae huius fuere principium nequa-
quam populo Macedonicam habente constantiam neque pruden-
tiam Graecam, sed cunctis scilicet utentibus malis moribus
Aegyptiorum et antiquas inimicitias aduersum nos exercentibus.
71 e diuerso namque factum est, quod nobis impropere prae- 5
sumunt; nam cum plurimi eorum non oportune ius eius
ciuitatis optineant, peregrinos uocant eos, qui hoc priuile-
72 gium a dominis impetrasse noscuntur. nam Aegyptiis neque
regum quisquam uidetur ius ciuitatis fuisse largitus neque
nunc quilibet imperatorum, nos autem Alexander quidem 10
introduxit, reges autem auxerunt, Romani uero semper custo-
73 dire dignati sunt. itaque derogare nobis Apion conatus est.
quia imperatorum non statuamus imagines, tamquam illis hoc
ignorantibus aut defensione Apionis indigentibus, cum potius
debuerit ammirari magnanimitatem mediocritatemque Roma- 15
norum, quoniam subiectos non cogunt patria iura transcen-
dere, sed suscipiunt honores, sicut dare offerentes pium
atque legitimum est. non enim honores gratiam habent, qui
74 ex necessitate et uiolentia conferuntur. Graecis itaque et
aliis quibusdam bonum esse creditur imagines instituere. 20
denique et patrum et uxorū filiorumque figuras depingentes
exultant, quidam uero etiam nihil sibi competentium sumunt

LBR, CP, e. —

1 naquaquam (a in e corr. ipse) L necquaquam R 2 habente] habere
R prudentiū (n tamen in a corr.) B 3 silicet P utentibus] uir-
tutibus R 4 aduersum nos] aduersūnos LB aduersūsnos P 5 im-
propere C 7 uocant] Sobius in ed. Colon. 1524 uocantes codd e
praeuilegium R 8 a dominis impetrasse] conieci; ad omnes impe-
rasse codd e -impetrasse ed. Venet. 1510 9 largitus, t⁹ ex t⁹ corr. B
10 nunc] om. C 11 indux̄ (tro s. L²) L 12 conatus] dignatus e
13 imperatorem R 13 hoc] om. C 14 aut—indigentibus] om. R
Apionis] ex opionis corr. L 15 ammirari RC admirari e hic et infra
mediocritatemque] modestiamque Gelenius 16 cogit e 18 legipti-
mum RC honoris codd e honoribus Sobius ed. Col. 1524 qui]
que R 19 uiolenti P 21 filiorumque suorum figuras RP et in ras.
B¹ (antea fuit: filiorumque figuras) 22 uero] non R competentes R

imagines, alii uero et seruos diligentes hoc faciunt. quid ergo mirum est, si etiam principibus ac dominis hunc honorem praebere uideantur? porro noster legislator, non quasi propheta-
 5 tans Romanorum potentiam non honorandam, sed tamquam
 causam neque deo neque hominibus utilem despiciens et,
 quoniam totius animati, multo magis dei inanimatum probatur
 inferius, interdixit imagines fabricari. aliis autem honoribus
 10 post deum colendos non prohibuit uiros bonos, quibus nos
 et imperatores et populum Romanorum dignitatibus amplia-
 mus. facimus autem pro eis continua sacrificia et non solum
 15 cotidianis diebus ex impensa communi omnium Iudaeorum
 talia celebramus, uerum cum nullas alias hostias ex communi
 neque pro filiis peragamus, solis imperatoribus hunc honorem
 praecipuum pariter exhibemus, quem hominum nulli persol-
 uimus. haec itaque communiter satisfactio posita sit aduersus
 Apionem pro his, quae de Alexandria dicta sunt.

VII. Ammiror autem etiam eos, qui ei huiusmodi fomitem
 praebuerunt, id est Posidonium et Apollonium Molonis,
 quoniam accusant quidem nos, quare nos eosdem deos cum
 20 aliis non colimus, mentientes autem pariter et de nostro
 templo blasphemias componentes incongruas non se putant
 impie agere, dum sit ualde turpissimum liberis qualibet
 ratione mentiri, multo magis de templo apud cunctos homi-
 nes nominato et tanta sanctitate pollente. in hoc enim sacra-

LBR, CP, e. —

1 alii] aliis *LBe* quid] quod *e* 2 ac] a *LBRC* 3 noster] autem *e*
 4 potentiam, iam *ex* um *corr.* *R*² 5 despiciens utilem *tr.* *R* 6 inani-
 matu *LBP* animatu *C* inanimati *e* inanimatas ut *coni.* *Niese* pro-
 batur <hoc> *Gelenius* 7 fabricare *Sobius* honoribus autem *tr.* *P*
 8 nos et] nos *R* 9 ampliamur *R* ampliauimus *C* 11 cottidianis *R*
 quotidianis *e* 13 neque pro filiis] *in his haereo* honorem hunc *tr.* *B*
 15 satisfaccio *B* satisfacio *RC* satisfatio *P* 16 de] *s.* *R*² alexandrea *B*
 17 amiror *R* admiror *CPe* etiam] etiam <esse> *C?* esse *Co e* ei]
om. *RCP* fortasse recte eiusmodi *P* fontem *R* 18 possidonium
*R*²*CPe* appollonium *RP* 19 quare] *qr* *B* 20 non] *om.* *R* 21 in-
 congruas] congruas *R* 22 cum *Gelenius* 24 et] *om.* *LBe* apion
 sacrario *tr.* *R*

rio Apion praesumpsit edicere asini caput collocasse Iudaeos
et eum colere ac dignum facere tanta religione; et hoc adfir-
mat fuisse depalatum, dum Antiochus Epiphanes expoliasset
templum, et illud caput inuentum ex auro compositum multis
81 pecuniis dignum. ad haec igitur prius equidem dico, quo- 5
niam Aegyptius uel, si aliquid tale apud nos fuisset, nequa-
quam debuerat increpare, cum non sit deterior asinus furo-
82 nibus et hircis et aliis, quae sunt apud eos dii. deinde
quomodo non intellexit operibus increpatus de incredibili suo
mendacio? legibus namque semper utimur hisdem, in quibus 10
sine fine consistimus, et cum uarii casus nostram ciuitatem
sicut etiam aliorum nexauerint et Pius ac Pompeius Magnus
et Licinius Crassus et ad nouissimum Titus Caesar bello
uincentes optinuerint templum, nihil huiusmodi illic inuene-
runt, sed purissimam pietatem, de qua nihil nobis est apud 15
83 alios effabile. quia uero Antiochus neque iustam fecit templi
depraedationem, sed egestate pecuniarum ad hoc accessit,
cum non esset hostis, et super nos auxiliares suos et
amicos adgressus est nec aliquid dignum derisione illic
inuenit, multi et digni conscriptores super hoc quoque 20
84 testantur, Polybius Megalopolita, Strabon Cappadox, Nicolaus

LBR, CP, e. —

2 ac] hac P 3 depalatum] depallatum B pa ^{expuncto} c popu s. L³
inde depopulatum Cr anthiochus R <et> expoliasset e 4 caput]
inter uersus add. L¹ inuentum] inuenisset Sobius compositos L
5 haec] hoc e quidem e dico] om. e, respondeo ins. Gelenius
7 deteriora sinus (corr. L²) L 8 hircis (h P¹ add.) P quae] qui
Re 9 operibus increpatus] i. e. τοῖς ἔργοις ἐξεληλεγμένος 10 semper]
om. R isdem P 11 nostram, m add. P¹ 12 nexauerunt CP Pius]
coni. Niese; diu LBReP diuus C Theos Sobius; uid. Antiq. Iud. VII 393
XIII 244 13 et] ac e et ad, et s. R¹ 14 obtinuerunt RCPe 16 quia]
qui R 17 depcationem B <de> egestate e accessit] ex arcessit
P¹ ut uidetur 18 hostes (es in is corr. B¹) LB^{ad}CP super—suos]
socios insuper nos suos Gelenius 19 aggressus] egressus L (ad s. L²)
illic irrisione dignum R 20 uenit (1 s. L²) L quoque] om. R
21 Strabon] strapadon CP straboni R capadox Re

Damascenus, Timagenes et Castor temporum conscriptor et Apollodorus; omnes dicunt pecuniis indigentem Antiochum transgressum foedera Iudaeorum expoliasse templum auro argentoque plenum. haec igitur Apion debuit respicere, nisi 85
 5 cor asini ipse potius habuisset et impudentiam canis, qui apud ipsos assolet coli; neque enim extrinsecus aliqua rationatione mentitus est. nos itaque asinis neque honorem 86
 neque potestatem aliquam damus, sicut Aegyptii crocodillis et aspidibus, quando eos, qui ab istis mordentur et a croco-
 10 dillis rapiuntur, felices et deo dignos arbitrantur. sed sunt 87
 apud nos asini, quod apud alios sapientes uiros, onera sibi-
 met imposita sustinentes et, licet ad areas accedentes come-
 dant aut uiam propositam non adimpleant, multas ualde
 plagas accipiunt quippe operibus et ad agriculturam rebus
 15 necessariis ministrantes; sed aut omnium gurdissimus fuit 88
 Apion ad componendum uerba fallacia, aut certe ex rebus
 initia sumens haec implere non ualuit, quando nulla potest
 contra nos blasphemia prouenire.

VIII. Alteram uero fabulam derogatione nostra plenam de 89
 20 Graecis apposuit; de quo hoc dicere sat erit, quoniam qui
 de pietate loqui praesumunt oportet eos non ignorare minus

LBR, CP, e. —

1 tamascenus *P* timagenis *LBCP* timaginis *R* temporum con-
 scriptor] chronographus *Gelenius* 2 omnes] qui omnes *Gelenius* 3 phae-
 dra *L* phedera *B* expoliasse] *Niese* et spoliassse *codd.* e 4 igitur
 —debut] *in ras. B*, antea ec igitur apion fuisse uidentur 5 qui] quia
R quod *P* et qui *ed. Venet. 1486* 6 ipsos] illos *R* assolet *L* ex-
 trinsecus] i. e. $\xi\kappa\omega\theta\epsilon\nu$ = sine aliqua] alia e 7 neque honorem] ex
 nec hononem *corr. B* 8 trocodillis *LB* crocodilis *R* (s. *R*?) cocodrillis
CP 9 histis *L* corcodillis *B* cocodrillis *CP* crocodilis *in* cocodrillis
mut. R 10 dignos] *emend. Sobius ed. Col. 1524* digni *codd.* e ama-
 biles et digni *R* 12 licet] si *Gelenius* areas] archas e 13 uiam
 propositam] proposita e 14 ad] *om. B* 15 ministrantibus *R* sed]
fortasse sic? gurdissimus] surdissimus *L* 3 *Cr* rudissimus *Sobius ed.*
Colon. 1524 16 ex rebus] *in his haereo* 17 initia] intia *B*
 19 uero] non *R* derogationem nostram *BR* derogatine nostram *P*
 20 satis *CP*

esse inmundum per templa transire, quam sacerdotibus
 90 scelestā uerba confingere. isti uero magis studuerunt defen-
 dere sacrilegum regem, quam iusta et ueracia de nostris et
 de templo conscribere; uolentes enim Antiocho praestare et
 infidelitatem ac sacrilegium eius tegere, quo circa gentem 5
 nostram est usus propter egestatem pecuniarum, detrahentes
 nobis etiam, quae in futuro essent dicenda, mentiti sunt.
 91 propheta uero aliorum factus est Apion et dixit Antiochum
 in templo inuenisse lectum et hominem in eo iacentem et
 propositam ei mensam maritimis terrenisque et uolatilium 10
 92 dapibus plenam et obstipuisse his homo. illum uero mox
 adorasse regis ingressum tamquam maximum ei solacium
 praebiturum ac procidentem ad eius genua extensa dextra
 poposcisse libertatem, et iubente rege, ut confideret et diceret,
 quis esset uel cur ibidem habitaret uel quae esset causa 15
 ciborum eius, tunc hominem cum gemitu et lacrimis lamen-
 93 tabiliter suam narrasse necessitatem. ait, inquit, esse quidem
 se Graecum et, dum peragraret prouinciam propter uitae cau-
 sam, direptum se subito ab alienigenis hominibus atque
 deductum ad templum et inclusum illic et a nullo conspici. 20

LBR, CP, e. —

2 confingere] componere *B* isti—defendere] *om.* *R* 3 iusta] iuxta
B 4 praestare ac infidelitatem] gratificari et perfidiam *Gelenius*
 5 sacrilegum *P* regere *P* 6 detraentes *B* 7 quae—dicenda] *i. e.*
 τὸ μέλλον ἐξηγήσεσθαι: cf. § 125 futuris *e* essent] sunt *coni.* *Niese*
 recte opinor dicenda] *om.* *e* 8 et] et *R* antiochum *R* 9 tem-
 plum *BCFe* hominem] hoc *P* 10 appositam *Gelenius* ei] eis *R*
 mensulam *Gelenius* et] *om.* *Le* 11 et <quod> *Gelenius* obstu-
 pisset *RC* obstipuisse his homo] corrupta uidentur, sed quae lateant
 aliqua cum similitate ueri conici nequit obstipuisse—uero. litteras
 pisset—uero in *ras.* *B* 12 ingrassū, taquam *B* ei] et *R* maximam
 sibi opem praebituri *Gelenius* 13 procedentem *R* dextera *e* 14 po-
 posisse *B* libertate *B* consideret *e* 15 quur *P* 17 quidem]
om. *e* 18 dum] dii *P* peragraret] *e* perageret *codd.* propter uitae
 causam] parandi uictus causa *Gelenius* 19 dirreptum *e* directum *codd.*
 correptum *Gelenius* subito] *om.* *P* 20 templum—illic, -plum—illic
 in *ras.* *B*

sed cuncta dapium praeparatione saginari, et primum quidem 94
 haec sibi inopinabilia beneficia prodidisse et detulisse laeti-
 tiam, deinde suspicionem, postea stuporem, ac postremum
 consulentem a ministris ad se accedentibus audisse legem
 5 ineffabilem Iudaeorum, pro qua nutriebatur, et hoc illos
 facere singulis annis quodam tempore constituto. et compre- 95
 hendere quidem Graecum peregrinum eumque annali tempore
 saginare et deductum ad quandam siluam occidere quidem
 eum hominem et eius corpus sacrificare secundum suas sol-
 10 lemnitates et gustare ex eius uisceribus et iusiurandum
 facere in immolatione Graeci, ut inimicitias contra Graecos
 haberent, et tunc in quandam foueam reliqua hominis pere-
 untis abicere. deinde refert eum dixisse paucos iam dies de 96
 uita sibimet superesse atque rogasse, ut erubescens Graeco-
 15 rum deos et superantes in suo sanguine insidias Iudaeorum
 de malis eum circumstantibus liberaret. huiusmodi ergo 97
 fabula non tantum omni tragoedia plenissima est, sed etiam
 inpudentia crudeli redundat, non tamen a sacrilegio priuat
 Antiochum, sicut arbitrati sunt qui haec ad illius gratiam
 20 conscripserunt; non enim praesumpsit aliquid tale, ut ad 98
 templum accederet, sed sicut aiunt inuenit non sperans. fuit

LBR, CP, e. —

1 apparatione *Gelenius* 2 prodidisse et detulisse] uisa attulisse *Ge-*
lenius detulisse] obtulisse *R* 3 ac] *om. Gelenius* 5 nutriebatur,
 nu *in ras. B* illos] illo (*superscripto c s in illos corr. L³, ex illi corr.*
B¹) codd 7 quidem] quod *R* annali] annuo *Gelenius* 8 silluam *B*
 9 et] *om. LBe* eiusque *Gelenius* 11 in] *om. R* 12 tunc] ꝑc *L*
 13 de uita] *conieci*; debita *codd* e debitos *Gelenius* 14 erubescens]
 erubescens e reueritus *Gelenius* 15 superantes] *corruptum; quid la-*
teat nescio, superans *Gelenius*, quod locum non sanat 16 circumstan-
tibus C? (recte habet Co) e 17 fabulam *BCP* tantum] tñ *i. e.*
 tamen *P* omnis e tragodia *L* (e *inser. L³) B* 18 crudeli impu-
dentia tr. e inpudentiā *B* crudelis *P* 19 anthiochum *R* post
 qui *erasum uidetur & in B* 20 ut] *i. e. ὥστε* 21 sicut aiunt] sic
 autem e sic *Gelenius* sperans] *ex sperantes corr. L¹*

- ergo uoluntate iniquus [impius] et nihilominus sine deo,
 quantauis sit mendacii superfluitas, quam ex ipsa re cogno-
 99 scere ualde facillimum est. non enim circa solos Graecos
 discordia legum esse dinoscitur, sed maxime aduersus Aegyptios
 et plurimos alios. *** quem enim horum non contigit 5
 aliquando circa nos peregrinari, ut aduersus solos Graecos
 100 renouata coniuratione per effusionem sanguinis egeremus? uel
 quomodo possibile est, ut ad has hostias omnes Iudaei colli-
 gerentur et tantis milibus ad gustandum uiscera illa suffi-
 cerent, sicut ait Apion? uel cur inuentum hominem quicumque 10
 101 fuit, non enim suo nomine conscripsit *** aut quomodo eum in
 suam patriam rex non cum pompa deduxit, dum posset hoc
 faciens ipse quidem putari pius et Graecorum amator exi-
 mius, assumere uero contra Iudaeorum odium solacia magna
 102 cunctorum. sed haec relinquo; insensatos enim non uerbis sed 15
 operibus decet arguere. sciunt igitur omnes, qui uiderunt
 constructionem templi nostri, qualis fuerit, et intransgres-
 103 sibilem eius purificationis integritatem. quattuor etenim
 habuit porticus in circuitu et harum singulae propriam

LBR, CP, e. —

1 uoluntatibus iniquis impius e <et> impius RCP, fortasse recte.
 malo tamen secludere impius tamquam glossema 2 quantauis sit] sic
 corr. C² quanta iussit codd e quicquid iussit Gelenius mendatiis P
 quam] quantam R 3 ualde] om. R enim—discordia] in ras. B
 graecos solos tr. R 4 discordia R dignoscitur RCe 5 ***
 quem] cum Niesio lacunam statuo quem—horum] cuius enim regionis
 homines Gelenius horum] chorum e contingit R 6 circa] apud
 Gelenius solos] om. R Graecos renouata] C per coniecturam opinor
 scripsit, fortasse recte, nisi displicet renouata pro iterata positum; grauius
 mendum suspicor 7 commutatione R sanguinis, is in rasura litterae
 e B¹ egeremus] ereremus P ageremus Sobius ed. Colon. 1524 8 quo-
 modo—est] om. R 9 milibus] uiribus R gustanda e sufficeret P
 10 cur] quur P e B 11 *** aut] cum Niesio lacunam statuo eum]
 enim R cum C in suam patriam] om. R 13 pius putari tr. R
 14 odium iudeorum tr. R odio P solatia] auxilia Gelenius 18 et-
 enim] enim RCe 19 porticus habuit tr. e porticus] om. LBR e
 porticus s. uers. add. L³ porticus s. B²

secundum legem habuere custodiam. in exteriorem itaque ingredi licebat omnibus, etiam alienigenis, mulieres tantummodo menstruatae transire prohibebantur. in secunda 104 uero porticu cuncti Iudaei ingrediebantur eorumque coniuges, cum essent ab omni pollutione mundaе, in tertia masculi Iudaeorum mundi existentes atque purificati, in quarta autem sacerdotes stolis induti sacerdotalibus, in adytum uero soli principes sacerdotum propria stola circumamicti. tanta uero 105 est circa omnia prouidentia pietatis, ut secundum quasdam horas sacerdotes ingredi constitutum sit. mane etenim aperto templo oportebat facientes traditas hostias introire et meridie rursus, dum clauderetur templum. denique nec uas aliquod 106 portari licet in templum, sed erant in eo solummodo posita altare, mensa, turibulum, candelabrum, quae omnia et in lege 15 conscripta sunt; etenim nihil amplius neque mysteriorum aliquorum ineffabilium agitur neque intus ulla epulatio ministratur; haec enim, quae praedicta sunt, habent totius populi testimonium manifestationemque gestorum. licet enim sint 108 tribus quattuor sacerdotum et harum tribuum singulae habent hominum plus quam quinque milia, fit tamen observatio particulariter per dies certos, et his transactis, alii succedentes ad sacrificia ueniunt et congregati in templum mediante die a praecedentibus clauēs templi et ad numerum omnia uasa

LBR, CP, e. —

1 habere *LB* (s. uers. add. u *B*²) 2 licebat] licentiā *Le* licentia fuit *Sobius* etiam] *om. R* mulierē^s (s s. *L*²) *L* 3 secundam uero porticum *Sobius ed. Col. 1524* 5 pollutione *P* (u s. *P*²) tertiā *R* 6 quartā *LBRP* 7 adytum *codd* 11 opotebat *P* 12 clauderet e nec uas] ne uas quidem *Gelenius* 13 eo] *om. R* 14 altare] *R* alt' (a superscr. ex correctura) *L* altera *Be* alt' *C* alter *P* mensa, a ex corr. *L* turribulum *R* et post turibulum *inscr. B*² et in] in *R* 15 ministeriorum *Re* 16 illa e ministratur epulatio tr. *R* 17 hae e 18 manifestationemque *L* manifestum rationemque e 19 quattuor] uiginti quattuor *Ott in Spicilegio p. 111. cfr. Schürer, Gesch. d. jüd. Volks* ²*II, 184* 20 fit] sit *L* particulariter observatio tr. *R* 23 a] *om. LBCPe* admerum *B*¹ omnium *C*

- percipiunt nulla re, quae ad cibum aut potum adtineat, in
 109 templo delata. talia namque etiam ad altare offerre prohibitum
 est praeter illa, quae ad sacrificia praeparantur. quid ergo
 Apionem esse dicimus nisi nihil horum examinantem uerba
 incredula protulisse? sed turpe est; historiae enim ueram
 110 notitiam se proferre grammaticus non promisit? et sciens templi
 nostri pietatem hanc quidem praetermisit, hominis autem
 Graeci comprehensionem finxit et pabulum ineffabile et cibo-
 rum opulentissimam claritatem et seruos ingredientes ubi nec
 nobilissimos Iudaeorum licet intrare, nisi fuerint sacerdotes. 10
 111 hoc ergo pessima est impietas atque mendacium spontaneum
 ad eorum seductionem, qui noluerint discutere ueritatem. per
 ea siquidem mala et ineffabilia, quae praedicta sunt, nobis
 detrahare temptauerunt.
- 112 IX. Rursumque tamquam piissimos deridet adiciens fabulae 15
 suae Mnaseam. ait enim illum rettulisse, dum bellum Iudaei
 contra Iudaeos haberent, longo quodam tempore in aliqua
 ciuitate Iudaeorum, qui Dorii nominantur, quendam eorum,

LBR, CP, e. —

1 re] *om.* e 2 templum *Gelenius* altaria e 3 quid] qui *B* que
P quod e 4 esse] *om.* *Gelenius* diximus *P* nichil nisi *tr.* *R*
 5 incredula (i *postea inserta*) *B*¹ enim] eum *R om.* *Sobius ed. Col.*
 1524 6 se] si *Sobius ed. Colon. 1524* non promisit?] non prosit
errore typothetae ed. Mediolan. 1513 non possit *Sobius ed. Col. 1524*
 compromisit *Niese fortasse recte* 7 homines *Le* 8 comprehensione
CPe finxit *L* pabulum] ex papulum *corr. P*¹ 9 seruos] *per com-*
*pendium ita scripsit L, ut pro puos habuerit corrector saeculi XII^{mi} L*³,
qui pra superposito in prauos correxit (unde prauos Cr) peruios e seruos
 iudeorum *R* 11 hoc] hec *CCoe* 12 noluerint] uoluerunt *R* nolue-
 runt e discutere] *om. R* 13 et] *om. ed. Mediol. 1513* 15 piis-
 simos] *emend. Niese; piissimus codd e* 16 suae] *om. Re* *Mnaseam]*
em. Niese mnasea LB inasea R inasea C innasea P inna facta e inania
facta Sobius ed. Col. 1524 post Mnaseam excidisse puto: testem ait]
 at e 17 Iudaeos] Idumaeos *Gelenius recte sine dubio Iosephi uerba*
emendauit, interpres uero exemplaris sui Graeci errorem seruasse uidetur
cfr. p. 97, 20 in] ex Gelenius 18 Iudaeorum] Idumaeorum *Gele-*
nus, de interprete modo dixi qui—eorum] quae dorin nominatur quen-
 dam horum *R om. e*

qui in ea Apollinem colebat, uenisse ad Iudaeos, cuius
hominis nomen dicit Zabidon, deinde, quia eis promississet
traditurum se eis Apollinem deum Doriensium uenturumque
illum ad nostrum templum, si omnes abscederent, et credi- 113
5 disse omnem multitudinem Iudaeorum. Zabidon uero fecisse
quoddam machinamentum ligneum et circumposuisse sibi et in
eo tres ordines infixisse lucernarum et ita ambulasse, ut
procul stantibus appareret quasi stellae per terram iter
agentes. porro Iudaeos inopinabili uisione obstupuisse et longe 114
10 constitutos tenuisse silentium, Zabidon uero multa quiete ad
templum uenisse et aureum detraxisse asini caput, sic enim
urbane conscribit, et rursus ad Dora uelociter aduenisse.
igitur et nos dicere possumus, quia asinum hoc est semet 115
ipsum Apion grauat et facit stultitia simul et mendaciis
15 oneratum; loca namque quae non sunt conscribit et ciui-
tates nesciens transfert. Idumaea enim provinciae nostrae 116
confinis est posita iuxta Gazam, et nulla ciuitas huius Dora
nuncupatur. in Phoenice uero iuxta montem Carmelum Dora
ciuitas appellatur in nullo concordans Apionis oblocutionibus,
20 quattuor enim dierum itinere procul est a Iudaea. cur itaque 117
nos rursus accusat, eo quod non habeamus communes cum

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 colebant *ed. Mediol. 1513* 2 hominis] *s. uers. add. B¹, post Zabi-*
don tr. sed notis appositis iustum ordinem uerborum indicauit C dici-
tur P?e Zabidon] Zabidus *Gelenius* quia] *scripsi qui LBeP* quod
RC, om. Gelenius promississe *Gelenius* 3 Dorensium *Gelenius*
4 ascenderent e credidisse] credidissent e adducerent *Sobius ed. Col.*
1524 5 omnem] *om. R* Zabidum *Gelenius* fecisse] fuisse *LBRo*
6 sibi et] sibi *R* 7 infixisse *R* 8 apparet *B 1 m. R* (er s. *R²*)
stella *LBRoP* iter] *hinc rursus textus incipit Graecus his uerbis:*
τὴν πορείαν ποιουμένων 9 inopinanti *P* obstupuisse *RCe* 10 con-
stitutos] *μὲν ὄντας A* scilentium *LBRP* 11 asini] *ἀκανθῶνος A*
12 ad Dora] ad doram *RC* adora *P* Doram e 13 et] *om. R* 14 Apion]
om. R 15 describit *R* ciuitates <quas> *R* 16 idumaeam *R* 17 de-
posita *R* 18 feniēie *P* carmellum *R* Καρμήλιον 19 oblocutionibus
B φλοαρήμασι 20 a] ab *Re* 21 abeamus *L* habemus *R*

- aliis deos, si sic facile crediderunt patres nostri ad se uen-
 turum Apollinem et cum stellis eum ambulare supra terram
 118 putauerunt? lucernam enim primo numquam uiderunt, qui
 licet tanta et talia candelabra concelebrant, sed nec aliquis
 ei ambulanti per prouinciam ex tantis milibus obuiauit; 5
 desolatos enim etiam muros custodibus comperit et hoc tem-
 119 pore proelii, cetera iam relinquo; ianuae enim templi altitu-
 dine quidem erant cubitorum sexaginta, latitudine uero
 uiginti, omnes deauratae et paene auro puro confectae; has
 claudebant non minus quam uiri ducenti diebus singulis et 10
 120 relinquere eas apertas nefandissimum nimis erat. facile ergo
 eas lucernifer ille aperuisse creditur, qui solus etiam habuisse
 asini caput aestimabatur; quapropter dubium est, utrum hoc
 caput Zabidon denuo reuocauit an certe sumens Apion intro-
 duxit in templum, ut Antiochus inueniret, unde in secundo 15
 121 Apioni aliquam mentiendi daret occasionem (X.) et conscri-
 bendi uerba iurantium per deum factorem caeli et terrae et
 maris nulli Iudaeos fautores alienigenae et maxime Graecis.
 122 oportebat autem mentientem absolute dicere: nulli fautores

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 aliis, s *postea addid.* B¹ 2 supra terram ambulare *tr. R* super C
 3 putauerunt] *ᾠήθησαν ὁρᾶν* 4 licet] licet et *ed. 1486* scilicet *conicio* et
 talia] *italia LB* candelabra] *in marg. suppl. B¹* concelebrant can-
 delabra *tr. e* concelebrunt R nec] ne R 6 desolatos] desola R
ἔρημα ed. pr. ἔρημια Δ muros] uiros *codd e, τείχη* et hoc] *absunt*
a Graecis 7 reliquo L enim] uero e, *δὲ* 8 sexaginta] *ἑκτὰ Δ*
 9 puro auro *tr. C* 10 claudebam R diebus singulis] per singulos
 dies R 11 nefundissimum R ergo eas] eas ego R eas e 12 lucer-
 nifert R 13 quapropter—17 iurantium]. *πότερον οὖν αὐτὴν (αὐτὴ Niese*
conic. recte) πάλιν ὥς ἡμᾶς ἀνέστρεψεν ἢ λαβὼν ἀπίων (Ἀπίων ed. pr.)
αὐτὴν εἰσεκόμισεν, ἵνα Ἀντίοχος εὖρη πρὸς δευτέραν Ἀπίωνι μυθολογίαν
καταψεύσασθαι τινα καὶ ὄρκιον ἡμῶν ὥς δυνούστων 14 Zabidon] *addid.*
interpres reuocauerit C reuocauerint P sumere R introduxit B
 15 in templum] *abest a Graecis parum recte iudice Niesio* Antio-
 chus] *ex antiochus corr. L¹ anthiochus R* in] ut *ed. Mediolan. 1513*
 16 metiendi R conscribendi—iurantium] conscribendi (-dum e)
 banirantium Le conscri] uerba iurantium P 18 fautores] *ἐνοήσαν;*
facturos codd e graecius P 19 fautores] *ἐνοήσαν;* facturos *codd e*

alienigenae et magis Aegyptiis; sic etenim ab initio poterant
eius fragmenta de iureiurando congruere, ab Aegyptiis utique
non propter malignitatem suam, sed propter calamitates
expulsi sunt. a Graecis autem plus locis quam studiis sumus 123
5 abiuncti, ita ut nullae inter nos et illos inimicitiae uel zelo-
typiae esse noscantur. e diuerso namque multos eorum ad
nostras leges contigit accessisse, quorum quidam perman-
serunt, quidam uero perdurare non ferentes denuo recesserunt.
hoc tamen iusiurandum numquam se quisquam audisse me- 124
10 minit apud nos habitum, sed solus Apion ut uidetur audiuit;
ipse utique composuit.

XI. Nimis igitur haec maxima compositio etiam in futuro 125
dicenda Apionis ammiratione dignissima est. quarum rerum
hoc affirmat indicium, quia neque legibus iustis utamur nec
15 deum colamus, ut conuenit, sed diuersis gentibus seruiamus
et calamitates quasdam circa ciuitatem sustineamus, cum
utique principalis ciuitas Romanorum sit, cuius ciues soli ab
initio regnare atque non seruire consueuerunt; quis etenim 126

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 enim R 2 ab Aegyptiis] ὑπὸ Αἰγυπτίων τῶν συγγενῶν οἱ πατέρες
ἡμῶν 5 adiuncti LBe nulli LBCP uel] et e 6 noscantur]
Sobius ed. Colon. 1524 noscuntur codd e e] et P namque] autem R
8 perdurare] perduraret R τὴν καρτερίαν 9 hoc] τούτων A τοῦτον ex
corr. A² quisquis B quisque Pe audisse quisquam tr. R 12 ni-
mis—dignissima est] σφόδρα τοίνυν τῆς πολλῆς συνέσεως (συνθέσεως A)
καὶ ἐπὶ τῷ μέλλοντι ῥηθήσεσθαι θαυμάζειν ἄξιόν ἐστιν Ἀπίωνα, *propter*
mendum Graeci sui exemplaris sententiam Iosephi interpretes non perspe-
xit, sed nouam sibi conformauit 13 apion R ammiratione L admi-
ratione CPe quarum rerum] *addid. interpretes* 15 et—seruiamus]
δουλεύειν δὲ μᾶλλον ἔθνεσιν καὶ ἄλλοτε ἄλλοις A, τὸ μὴ ἄρχειν δουλεύειν
κτὲ ed. pr. et diuersis Be ex diuersis LCP diuersis R, sed diuersis
conieci 16 cum utique—100, 1 abstinere] *Graeca non sana*: αὐτοὶ (αὐτῶν
ed. pr.) δῆλον ὅτι πόλεως ἡγεμονικωτάτης Ῥωμαίοις (Ῥωμαίοις post μὴ tr.
ed. pr.) ἐκ τῶν ἄνωθεν ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ δουλεύειν συνηθισμένων καίτοι τοῦ-
των ἂν τις ἀπόσχοιτο τοιαύτης μεγαλοφυχίας A 17 prinpalis P sit]
sic R soli] om. R 18 non] Sobius ed. Colon. 1524, nos codd e
enim C

- ab horum magnanimitate se ualeat abstinere? nullus etenim aliorum potest dicere sermonem quem Apion locutus est, 127 quando paucis contigit in principatu continue praesidere et non rursus aliis facta mutatione seruire; plurimae namque 128 gentes aliis oboedire coactae sunt. soli autem Aegyptii, eo quod refugiant sicut aiunt in eorum prouincia dii atque saluentur migrantes in effigies bestiarum, honorem praecipuum inuenerunt, ut nulli famularentur horum, qui Asiam Europamque tenuerunt; qui scilicet unam diem ex aeuo totius saeculi non habuere libertatem neque apud indigenas dominos 129 neque apud externos. nam quemadmodum eis usi sint Persae non semel solummodo sed frequenter uastantes urbes, templa uertentes et putatos apud eos interficientes deos, impropere 130 non studeo. non enim conuenit stultitiam nos indocti Apionis imitari, qui neque casus Atheniensium neque Lacedaemoniorum animo suo concepit, quorum alios quidem fortissimos, alios 131 uero piissimos Graecorum omnes affirmant. relinquo etiam reges pietate famosissimos, quorum summi diuersis uitae sunt calamitatibus sauciati; dimitto dirutam Athenienſium arcem. templum Ephesenum et Delphos aliaque multa, pro quibus 20

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 nullus—locutus est] τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οὐκ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων οὐχ ἱκανῶς (ed. pr. ἱκανός A) καθ' ἑαυτοῦ φαίη τοῦτον ὑπ' Ἀπίωνος λελέχθαι: τὸν λόγον, quorum sensum non cepit *interpres* 2 potest <sustinere> dicere R 3 principatu] *Sobius* principatum *codd* e continue] διακατορπίας *scil.* ἡγεμονίας 4 namque] *ex* neque *corr.* L³ 6 prouincia] *codd* e prouinciam *Sobius* 7 praecipuum L 8 famularentur] *ex* fabularentur L³ fabularentur *LRCPe* fabulentur B 9 tenere P 11 neque apud externos] *addid.* *interpres* sint] *st* B sunt R Persae] per se e 12 non] non solum P 13 et putatos] amputatos *LBe.* c ac *superscribens* amputatos in ac putatos *corr.* L³ 14 nos stultitiam *tr.* R 16 alios uero—18 famosissimos] *om.* (D)e alios P 17 piissimos] purissimos P 18 quorum—sauciati] ὧν ἕνα κροῖσον οἷας ἐχρήσατο συμφοραῖς βίου *corruptissime* A, ὧν ἐξαίρετοι παντοδαῖς ἐχρήσαντο κτῆ *uel simile quid uertere uidetur* *interpres* diuersi P 19 calamitati P sauciati R dirutam R 20 ephescenum R epheseum P ephesinum *ed. Venet. 1516* delfos (*in marg.* delphos *corr.* L³) L

nullus intulit sustinentibus sed potius inferentibus impropria.
 nouus autem accusator nostrorum Apion inuentus est, malo- 132
 rum suorum apud Aegyptum gestorum prorsus oblitus, sed
 Sesostris eum, quem refert fabula regem fuisse Aegypti, ut
 5 creditur, excaecauit. uerumtamen possumus et nos dicere
 nostros reges Dauid et Salomonem, qui multas subdidere
 gentes. sed de his modo supersedendum est; quae uero 133
 cunctis nota sunt Apion modis omnibus ignorauit: quoniam
 Persis et post illos principibus Asiae Macedonibus Aegyptii
 10 quidem seruierunt nihil differentes a famulis, nos autem liberi 134
 consistentes etiam ciuitatum in circuitu positarum tenuimus
 principatum annis uiginti et centum usque ad Pompeium
 Magnum, et dum uniuersi sunt expugnati a Romanis princi-
 pibus omnium, soli propter fidem suam maiores nostri auxilia-
 15 tores et amici fuerunt.

XII. Sed queritur, quia uiros mirabiles non praeuimus 135
 uelut quarundam artium inuentores aut sapientia differentes,
 et inter hos enumerat Socratem et Zenonem et Cleanthem et
 aliquos huiusmodi. deinde, quod potius est mirandum, semet
 20 ipsum his adiecit et beatificat Alexandriam, quia ciuem talem

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 nullus] *om.* e sustinentibus] *emendauit ex Graeco παθοῦσιν; om.*
LPe. spatium sex fere litterarum uacuum reliquit et in marg. notam
adiecit: B fustibus *B¹, fastibus R* fustibus *C* 2 nouus] *κενός A καινός*
ed. pr. apion nostrorum *tr. R* 3 sed] *sed et R* 4 fabulam (*m L²*
expunxit) LBP ut creditur] *addid. interprez* 5 uerumtamen—gen-
 tes] *peruertit Iosephi ironiam οὐκ omisso interprez* 6 multas] *e,*
multa codd subdidere gentes] *e, subdiue regentes LBCP* subdiue
 gentes *R* 7 sed de—est] *i. e. ἀλλὰ τούτους μὲν νῦν παραλίπωμεν; τού-*
τους μὲν οὖν παραλίπωμεν A 8 modis omnibus] *i. e. παντάπασιν, abest a*
Graecis 9 machedonibus *LB* 11 ciuitatem *R* tenuimus] *genuimus*
LB gessimus *R* 12 annis] *ἔτη σχεδόν pompeum R* 14 maiores
 nostri] *οἱ παρ' ἡμῖν* 16 queritur quia] *absunt a Graecis, interprez ad-*
iecit praeuimus] *ex breuimus corr. B²* 17 quorundam *e* aut—
 differentes] *om. e* 18 annumerat *C* cleatem *LBP* cleantem *RC*
 Chleantem *e* alios *R* 20 his] *is Le τῶν εἰρημένων A* quia] *qui R*

- 136 habere meruerit, quod rite facit. oportebat enim ut ipse sui testis existeret, qui aliis omnibus sic inportunus et callidus esse uidebatur et uita uerboque corruptus; quapropter recte quilibet Alexandriae condolebit, si super isto aliquid magni sapuerit. de uiris autem, qui fuerunt apud nos titulo nullo 5 laudis inferiores, sciunt qui uoluerint nostrae antiquitatis libris incumbere.
- 137 XIII. Reliqua uero quae in accusatione conscripta sunt, dignum erat forte sine satisfactione relinquere, ut ipse sui potius et aliorum Aegyptiorum accusator extaret. queritur 10 enim, eo quod animalia consueta sacrificemus et non uescamur carnibus suillinis, sed et circumcisionem genitalium uehementer irridet. de nostrorum quidem animalium peremptione communio nobis est cum aliis hominibus uniuersis, Apion autem sacrificantes nos redarguens increpat semet ipsum, cum 15 genere sit Aegyptius; non enim Graecis aut Macedonibus aduersatur; isti enim optant sacrificare ἐκατόμβωια id est centumboa suis diis et sacerdotibus utuntur ad epulas. quae cum ita sint, non propterea contigit mundum animalibus
- 139 desolari, quod Apion expauit. cuncti tamen si sollemnitates 20 Aegyptiorum sequerentur, desolaretur quidem mundus homi-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 meruit *Be* quod rite facit] i. e. ὁρθῶς ποιῶν, *parum recte a Graecis abesse uidentur* 4 condolebat *R* magnis apuerit *L* 5 nullo titulo *tr. R* 6 uoluerunt *RP* 8 quae] *ex* qui *superscriptis* c̄ q̄ *corr. L*³ 9 erant *R* sine] *om. R* satisfatione *R* satisfacione *C* ut] *u B* 10 quaeritur *e* 11 eo] *om. R* animalia consueta] ζῷα *A*, ἡμερα *suppl. Niese* 12 suellinis *R* suillis *e* et] *om. R* circumcisione *R* 13 nostrorum] ἡμετέρων *A*, ἡμέρων *ed. pr.* 15 autem] uero *R* cum] *non recte uertit interpres* 16 non—17 aduersatur] οὐ γὰρ ἂν Ἑλλήνων ἢ Μακεδόνων ἐγαλέπαυε, *quae male intellexit interpres* 17 aduersantur *R* ἐκατόμβωια], *uacuum spatium reliquerunt Pe* id est] idem *R* centumboom *e* 18 dii *P* sacerdotibus] ἱερεῖσις *pro* ἱερεῶν *habuit interpres* 19 contigit] contingit *BRP*, συμβέβηκεν 20 quid *R* cuncti] *ex Graeco* ἀπαντες *scripsi*, qui *LBR^eP* quid *C* 21 desolaretur] *om. Le*

nibus, ferocissimis autem bestiis impleretur, quas isti iudicantes deos diligenter enutriunt. etenim si quis eum consulere- 140
ret, quos putaret omnium Aegyptiorum esse sapientes atque
deicolas, sacerdotes sine dubio fateretur. haec enim duo 141
dicunt sibimet ab initio a regibus esse praecepta, ut deos
colant et sapientiam diligant, quod illi facere praecipue
iudicantur; qui tamen et circumciduntur omnes et a porcinis
abstinent cibis. sed neque ullus alter Aegyptiorum cum eis
diis sacrificare dinoscitur. caecus igitur fuit Apion, quando 142
pro Aegyptiis nostras detractiones componens illos uidetur
potius accusare, qui non solum utuntur sollemnitatibus, quas
in nobis culpat iste, sed etiam alios circumcidi docent, sicuti
dixit Herodotus. unde recte mihi uidetur Apion propter 143
patriae suae leges multam soluisse blasphemiae; etenim ne-
cessario circumcisis circa genitalia, uulnere ei facto nihil ei
circumcisio profuit et putrefactus magnis doloribus expirauit.
oportet enim bene sapientes in legibus propriis circa pietatem 144
integre permanere et aliorum minime † permanere. iste uero
suas quidem leges effugiit, de nostris uero mentitus est. hic
itaque terminus uitae fuit Apionis. sed et noster hic iam
finem liber accipiet.

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 ferocissimus *P* autem] aut *CPe* implerentur *P* iudicantes
isti *tr. R* 2 etenim] καὶ μὴν 3 putare *R* 4 deicolas] deicolas
quos *R* haec] hae *R* 5 dicuntur *ed. Venet. 1486* 6 quod—7 iu-
dicantur] *ipse addidit interpres Graecis a se translatis* 8 aliter *R*
cum eis... sacrificare] συνθῆκε *A ed. pr. pro ὅν θῆκε habent* 9 digno-
scitur *Ce* caecus] τοῦτος τὸν νοῦν 10 nostra* (s. s. *L¹*) *L* nostra *P*
12 nobis] nos *R* sicut *R* 13 propter patriae suae leges] *Graecorum*
uerborum conexum non bene perspexisse uidetur interpres 14 multam
C multam *e* 15 uulnera *LBeCP* facta *e* 16 circumcisio profuit]
R circumprofuit *LBCP* circum profuerunt *e* putrefactus *Sobius ed.*
Colon. 1524 magis *ed. Venet. 1510* 17 pietatem] pithagorem *R*
18 minime permanere] *codd e, μὴ λοιδορεῖν; errans igitur archetypi*
librarius uocem permanere iterauit, cum interpres derogare uel impropere
scripsisse putandus sit 19 quidem] quod *R* effugit *L* effugit *Re*
20 apioni *R* fortasse recte Ἀπίωνι 21 accipiet] *in BRC hoc cum uerbo*

- 145 XIV. Quoniam uero et Apollonius Molon et Lysimachus et alii quidam tam per ignorantiam quam per insaniam de legislatore nostro Moyse et legibus uerba protulerunt nec iusta nec uera, dum illi quidem ueluti mago atque fallaci derogant, leges autem malitiae apud nos nulliusque uirtutis affirmant esse doctrices, uolo breuiter et de omni conuersatione nostra
 146 et de particulari sicuti potuero proferre sermonem. reor enim fore manifestum, quia et ad pietatem ** alterutrum uniuersalemque clementiam, insuper ad iustitiam laborumque tolerantiam et ad contemptum mortis optimas leges positas habeamus.
 147 mus. rogo tamen lecturos, ut non cum inuidia exequantur huius operis lectionem. non enim proposui laudes conscribere nostrorum, sed aduersus eos, qui nos plurimum et fallaciter
 148 accusarunt, satisfactionem hanc puto esse iustissimam. proinde accusationem Apollonius non continue sicut Apion instituit, sed dispersim, quippe cum aliquando quidem nos sine deo

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

desinit liber secundus, a uerbis Quoniam uero incipit liber tertius; littera initiali coloribus picta initium libri significat B, Explicit capitulum primum :: :: | Explicit liber uigesimus secundus flauii Iosephi contra apionem :: :: :: | Incipit liber uigesimus tertius flauii Iosephi contra apollonium et lisimacum qui liber non distinguitur per capitula sed totum simul legitur sub primo capitulo quod sic incipit. :: :: C. in R neque subscriptio neque inscriptio neque littera initialis legitur 1 melon B

Apollonius Molonis dicitur in § 79 cf. Riese, Rhein. Museum 1879, 627 sqq. et Schürer, Geschichte des jüd. Volks ²II, 772 sqq. lisimacus C 2 insaniam] δυσμένειαν 3 mose Le fortasse recte, μωσέως A et] de e iuxta B 4 ueluti mago] uelut imago LP uelut in[mago (ex imago) B uelut imago R uelut imago C uelut mago e atque] antique R 5 nos] om. R 6 de] om. e 7 potero Ce reor] ex reos corr. L¹ reos P 8 et] om. B pietatem ** alterutrum] εὐσεβειαν καὶ πρὸς κοινωνίαν μετ' ἀλλήλων; in archetypo codicum excidisse puto et ad consortium quocum bene iunxeris alterutrum 10 contentum R 11 lectures R non] om. R 12 scribere R 13 eos] eo R 14 accusauerunt R satisfactionem C satisfactionem P hanc—iustissimam] δικαιοτάτην εἶναι νομίζω τὴν ἀπὸ τῶν νόμων καθ' οἷς ζῶντες διατελοῦμεν 15 sicut] bis posuit P 16 quippe cum] καὶ δὴ εἴπα; A cum] tum e tamen ed. Venet. 1499

et hominibus odiosos appellet, aliquando uero formidinem nobis impropere et e diuerso rursus aliquando de praesumptione fastuque gentiæ nostræ queritur. dicit autem etiam stultiores a barbaris et propterea nullum inuentum nos solos uitae
 5 utile comperisse. haec autem omnia manifeste redarguuntur, 149
 dum uniuersa e contrario quam ab eo sunt dicta monstrantur et legibus imperata et a nobis cum omni integritate gesta. si uero coactus fuero facere mentionem legum contrariarum 150
 apud alios constitutarum, huius rei culpabiles illi sunt, qui
 10 nostras sollemnitates tamquam malas dicere uoluerunt; quibus neutrum puto remanere quod dicant, neque quia eas habeamus leges, quarum ego capitales et summas ad increpandum positurus sum, neque quia non praecipue in legibus propriis perduramus.
 15 XV. Paulum ergo sumens onus uolo prius edicere, quia 151
 eorum, qui sine lege et ordine uiuunt, hi, qui ordinis et communium legis amatores extiterunt et primi hoc inchoauerunt, recte mansuetudine naturaeque uirtute praestare dicendi sunt. denique conantur singuli eorum gesta sua ad antiqui- 152
 20 tatem referre, ut imitatores aliorum uideantur existere, et

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 hominibus odiosos] *μισανθρώπους* appellat R uero] non R
 formidine R 2 impropereperat L 3 fastuque] *conieci* fastum *codd* e
 καὶ ἀπόνειαν queritur] que . . . (*spatio quattuor litteris idoneo relicto*)
 L, c queritur *sup. uers. add. L³, ex* queretur *corr.* B¹ que P etiam]
 om. R 4 a] om. e 5 manifestare darguuntur L manifesta redar-
 guuntur e 6 uniuersa e] uniuersę L uniuerse BRCP uniuersa e quam]
 quae CP ab eo] habeo L habeo B monstrarentur R 7 impe-
 trata P a] om. P 9 apud—constitutarum] om. R cuius e
 10 mala P uoluerint B 11 remanere, ne s. P¹ quod dicant]
 qđ B quia] per R ὥς οὐχὶ 12 ad increpandum] *absunt a Graecis,*
addid. interpres 13 sum positurus *tr. R* positura LBCP neque] *scripsi*
aeque (uel eque, eque) codd e non] om. e 15 paululum B onus] *men-*
dosum, honus LBP τὸν λόγον quia] quin e 17 legum Re et] ut R
 hoc] om. R 18 mansuetudinem] Ce naturaeque] nostramque e
 uirtute] *ex uirtutē rasura corr. B uirtutem LReCP* 20 ut imitato-
 res—106, 1 exponere] *interpres exemplar codici A simile secutus est, in*
quo μὴ particula ex priore enuntiati parte in posteriorem abierat

- non ipsi potius aliis, ut legitime uiuere debeant, exponere;
 153 his igitur hunc modum habentibus uirtus legislatoris est
 meliora considerare et his, qui usuri sunt legibus quas
 posuerit satisfacere, quia rectae sunt, populi uero est, ut in
 omnibus quae sunt constituta perduret et neque felicitate 5
 154 procedente neque calamitatibus aliquid horum inmutet. dico
 igitur nostrum legislatorem quorumlibet qui memorantur
 legislatorum antiquitate praecedere: Lycurgus enim et Solon
 et Zaleucus Locrenus et omnes qui apud Graecos mirabiles
 sunt nouelli atque recentes quantum ad illum comparati 10
 esse noscuntur, quando nec ipsum nomen legis fuisse olim
 155 apud Graecos agnoscitur; testis Homerus est, qui nusquam
 in opere suo hoc usus est nomine; non enim secundum
 legem, sed indefinitis sententiis et regum praeceptionibus
 populus regebatur. unde etiam multo tempore permanserunt 15
 tantum moribus utentes et non scripto et multa horum sem-
 156 per secundum euentum casuum permutantes. noster uero
 legislator antiquus existens, hoc etenim undique manifestum
 est etiam apud eos [clarum], qui semper contra nos loquuntur,

LBR, CP, e. — Cosmas Exc. Peir. A, ed. pr.

1 legytime *R* debeant] *ex* debeant *rasura B* debeant *L* 2 hunc
 in modum *e* modum] mundum *L* 3 usuri *B* (*rec. man. correxit*)
 legibus—sunt] *om. P* satisfacere *B* quia rectae sunt] *add. inter-*
pres est] *om. R* fortasse recte cum *textu Graeco* ut] *bis posuit P*
 7 quorumlibet, rumlibet *in ras. B* 8 procedere *R* ligurgus *CrRC in*
marg. L etenim *R* 9 Zaleucus *R* graecus *R* mirabile *R* 11 fuisset *R*
 12 agnoscitur] *in ras. B* notum *R* 13 non enim secundum legem]
 οὐδὲ γὰρ ἦν (*scil. νόμος*) κατὰ τοῦτον (*i. e. Ὀμήρου*) 14 indefinitis
LBRCP indefinitis *C* ἀρίσταις *Cosmas* regnum *L* 15 unde] ἀπ' οὗ
 (*i. e. Ὀμήρου*) 16 moribus—scripto] ἔθετον ἀγράφοις γράμμενοι *mo-*
ribus] manibus (*s. L*²) *L* maribus *Cr* morribus *C* 17 casuum euentum
tr. C permittentes *e* noster uero *sqq.*] hinc incipiunt *Excerpta*
Peiresciana codicis Turonensis ab Iulio Wollenberg edita, quae textum
Graecum a § 156—174 continent cfr. Niesii praef. in Iosephi opp. IV
p. VIII sqq. 18 lator legis *B* existens] abest ab *Exc Peir* hoc]
 non *P* 19 etiam, iam erasum *in B* clarum] *glossema puto arche-*
typo intrusum qui semper] quis ἐπ' *B* quis ἐπ' *CP* locuntur *LBCP*

semet ipsum prae-buit optimum principem populorum et consiliatorem magnum; sed instructionem totius legis uitae constringens eis suasit hanc libenter excipere et firmissimam indita scientia custodire.

- 5 XVI. Primitus autem eius magnitudinis opera uideamus. 157
 ille namque progenitorum nostrorum relinquentium Aegyptum
 et ad terram propriam remeantium multa milia sumens ex
 plurimis et impossibilibus rebus cautissime liberauit, et<enim>
 inaquosam eos et multum arenosam oportebat transire uiam
 10 bellaque deuincere et filios ac uxores praedamque belli ser-
 uare, in quibus dux egregius et consiliarius sapientissimus 158
 et tutor ueracissimus fuit uniuersorum; omnem siquidem
 multitudinem in semet ipsum pendere fecit et, cum omnia
 quae uellet persuadere posset, in nullo horum uindicauit
 15 sibimet potestatem, sed in quo maxime tempore potentatum
 sibimet arrogant et tyrannidem praesules rerum et populum
 frequenter plurima iniquitate uiuere consuescunt, in hac ille 159
 potentia constitutus e diuerso magis iudicauit agendum pie

LBR, CP, e. — Exc. Peir. A, ed. pr.

1 consiliatorem *L* 2 magnum] *interpres addidit* totius] ἑλὴν
scil. instructionem legis uitae] uitae lege *desideramus, sed Exc Peir*
 τῶν νόμων *praebent* constringens] παραλαβὼν *Exc Peir* 3 suasit e
 excipere] *ex* percipere *corr.* *B*¹ firmissimam] *P* firmissima *LBRC*
 firmissime e 4 indita scientia] ἵσασι *Λ* εἰς αἰὲ *Bekker et Exc Peir*
 inclyta e 5 Primitus—uideamus] ἴδωμεν δὲ τῶν ἔργων αὐτοῦ τὸ πρῶ-
 τον (πρῶτον τὸ *tr.* *Exc Peir*) μεγαλεῖον primus *R* aut *R* magni-
 tudinis, nis *ex nes corr.* *L*¹ 7 propriam terram *tr.* *R* assumens *R*
 ex plurimis] ἐκ πολλῶν *Λ om. Exc Peir* 8 liberauit] διέσωσεν εἰς ἀσφάλ-
 εϊαν etenim, enim *add. Niese* 9 multum arenosam] πολλόψαμμον *Exc Peir*
 πολλὴν ψάμμον *Λ* 10 bellaque] πολέμους *Exc Peir* *Λ* πολέμιους *Niese* prae-
 dam *R* belli] *ed. Venet. 1510* bella *codd* e bello *ed. Mediol. 1513* ἡρώδ
 ..μαχομένους, bellantes *conic. Guenther* 12 et tutor ueracissimus] *om.*
R uniuersorum] *abest ab Exc Peir* 13 pedere *B* pondere *P* facit
Lo 14 persuaderet *P* posset] *hic sequuntur in Graecis* ἀντὶ τοῦ
 κλευσθέντος quae spuria iudicauit *Niese* in nullo—potestatem] εἰς
 οὐδεμίαν οἰκίαν ἔλαβεν ταῦτα πλεονεξίαν uendicauit *R* 15 maximo e
 potestatum *C* potestatem e 16 populorum *R* 17 uiuere] *abest a*
Graecis 18 constitutos *B* constitus *P* pie] *om. P*

- et plurimam exhibere aliis aequitatem, ipse uirtutem praeci-
 160 puam se credens cunctis ostendere et salutem firmissimam
 praeberere sequacibus bona uoluntate et maximis actibus in
 singulis casibus usus est. quapropter recte iudicabat ducem
 atque consiliatorem se deum habere et primitus sibimet 5
 satisfaciens, quia secundum illius uoluntatem uniuersa gereret
 atque tractaret, credidit modis omnibus oportere, ut etiam
 apud plebem haec opinio permaneret; nam qui deum respicere
 161 suam uitam credunt delinquere non praesumunt. huiusmodi
 quidem noster legislator fuit, non magus, non fallax, sicut 10
 derogatores iniuste pronuntiant, sed quales apud Graecos
 162 gloriantur fuisse Minum et post eum legislatores alios. namque
 quidam eorum leges positae a Mino dicebant, alii uero eas
 in Apollinem et uaticinium Delphicum referebant siue pro
 ueritate hoc credentes, seu facile suadendum populo iudi- 15

LBR, CP, e. — Exc. Peir. A, ed. pr.

1 aliis] ἄλλοις *Exc Peir* τοῖς λαοῖς *A* aequitatem] εὐνοίαν ipse]
 οὗτος αὐτὸς *A* 2 cunctis] *R* cunctos *LBCPe* fortasse recte si ex αὐτοῦς
 (sic *A*) ortum est firmissimam] βεβαιωτάτην *ed. pr.* βεβαιωτήν *A*
 3 bona] καλῆς οὖν, ex quo fortasse uero inseres in singulis casibus]
 ἐπιτυγχανομένων 4 recte] καλῶς *Exc Peir* εὐκρίτως *A* iudicabat] ἐν-
 μις *Exc Peir* ἐνομιζομεν *A* 5 consiliatorem *LB* deum] θεῖον *A*
 τὸν ἕνα *Exc Peir* 6 uniuersam *R* 8 qui] que *Le q s. L⁴* deum] dum *e*
 10 noster] αὐτὸς ἡμῶν *A* ἡμῶν *Exc Peir* magis *R* 11 sed] si *R*
 quales] οἷους *A* οἷον *ed. pr.* *Exc Peir?* 12 floriantur (g initio uocis
superscr. L³) *LB* Minum] *scripsi* eminum *LRP* eminum *B* emnium
C Eimnum *e* Μίνω Minoem *ed. Venet. 1510* alii *e* namque—14 re-
 ferebant] οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν τοῦς νόμους ὑποτίθενται (ὑποτίθεσθαι *Exc Peir*),
 ὁ δὲ γε (γε *om. Exc Peir*) Μίνως ἔλεγεν ὅτι (οἷδ' *Exc Peir*) εἰς τὸν Ἀπόλ-
 λω καὶ τὸ Δελφικὸν αὐτοῦ (αὐτοῦς *Exc Peir*) μαντεῖον τὰς τῶν νόμων μαν-
 τείας (τὰς—μαντείας *om. Exc Peir*) ἀνέφερον (ἀνέφερον *Exc Peir*) corrupta
sunt haec, Excerptorum fere lectionem secutus est interpres 13 quid-
 dam *R* a Mino] *Nisse* an'imo *L* animo *BReCP*, a Ioue *ed. Venet.*
1510 satis sagaciter eas] alias *R* 14 appollonem (quod in appol-
 lonem *L²* in apollinem *B¹* corr.) *LBP* Delphicum] *ed. Venet. 1486*
delficam codd e Pythiae ut uidetur memores 15 seudendum *L* iudi-
 cantes populo *tr. Le* populo] abest a Graecis

cantes. qui uero praecipuas instituerit leges uel qui iustis- 163
sime de dei fide cognouerit, licet hoc ex ipsis legibus facta
comparatione conspiciere; iam enim de ipsis tempus est dis-
putandi. igitur infinitae quidem particulatim gentium atque 164
5 legum apud cunctos homines differentiae sunt: alii siquidem
monarchis, *** alii uero populo potestatem reipublicae commise-
runt. noster uero legislator nihil horum intendens ueluti, si 165
quis hoc dicendo mensuram transcendat uerbi, diuinam rem-
publicam declarauit deo principaliter conuersationem nostram
10 atque potestatem excellenter adsignans, et satisfaciens eum 166
cunctos inspicere tamquam causam bonorum omnium uniuer-
sis hominibus existentem et, quaecumque contigit eos in
angustiis supplicasse, illius non latuisse uoluntatem nec
quicquam eorum, quae gessere, uel si quid aliquis apud semet
15 ipsum potuit cogitare. unum uero eum esse monstrauit et 167
ingenitum, immutabilem per tempus aeternum et omni specie
mortali pulchritudine differentem et † que nobis notum, qualis

LBR, CP, e. — Exc. Peir. Euseb A, ed. pr.

1 qui uero] τίς δ' ἦν ὁ leges instituerint e qui iustissime] τίς ὁ
δικαιοτάτα Exc Peir A ed. pr. τῆς δικαιοτάτης Euseb 2 de dei fide] περὶ
τῆς τοῦ θεοῦ πίστεως Exc Peir A τῆς . . . περὶ θεοῦ πίστεως Euseb co-
gnouerint e 3 conspiciere] e conspiceret codd iam—disputandi] ab-
sunt ab Exc Peir 4 gentium] ἐθνῶν Exc Peir A ἐθῶν Euseb 5 sunt.
alii] inter haec uerba apud Euseb leguntur solum: κεφαλαιωδῶς ἂν ἐπί-
τις 6 monarchis***] μοναρχίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις 7 noster—
legislator] absunt ab Exc Peir 8 dicendum R 9 declarauit] ἀπέπει-
ν A ἀπέδειξε Euseb Exc Peir deo principaliter] θεῷ δὲ μᾶλλον μόνῳ Exc
Peir A θεῷ Euseb 10 excellenter] excellentem R abest a Graecis
eum] ἐκείνον Exc Peir εἰς ἐκείνον A 11 cunctis R inspicere] ἐφορᾶν
Exc Peir ἀφορᾶν A tamquam—existentem] ὡς αἴτιον μὲν πάντων ὄντα
τῶν ἀγαθῶν ἃ (ἃ om. Exc Peir A) κοινῇ τε πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει
12 contingit ReP 12 supplicasse] in A sequuntur interpolata nec]
neque e 14 aliquis] aliquid P semet et ipsum P 15 unum uero]
ἓνα δ' Exc Peir ἓνα γοῦν A ἀλλ' Euseb eum] cum R et] καὶ om.
Exc Peir <et> immutabilem R immutabilemque C καὶ in Graecis adest
16 eternum C in A lectio est interpolata 17 et que] LBPe ell] que C
et quod R in margine apponunt siglum R (i. e. requiras Dziatzko mo-

- 168 autem sit secundum substantiam prorsus ignotum. haec itaque
ut de deo saperent prudentissimi Graecorum quia quidem
eruditi sunt illo utique sciendi praebente principia, nunc
dicere praetermitto, quia uero optima et congrua dei naturae
atque magnificentiae sunt, ualde testantur. Pythagoras enim 5
et Anaxagoras et Plato et post illos philosophi Stoici et
169 paene cuncti uidentur de diuina sapuisse natura. sed hi qui-
dem ad breue philosophantes populo superstitionum opinio-
nibus iam constricto ueritatem dogmatis proferre timuerunt,
noster uero legislator opera praebens consona uerbis suis non 10
solum his, qui cum eo erant, satisfecit, sed etiam qui ex
170 illis semper erant nascituri hoc immutabiliter inspirauit et
causam legislationis ad utilitatis modum semper adduxit; non
enim partem uirtutis dei culturam dixit, sed huius partes
alias esse perspexit atque constituit, id est iustitiam, fortitu- 15
171 dinem et in omnibus ciuium concordiam ad alterutros. cun-
ctae namque actiones et studia uniuersique sermones ad
diuinam referuntur per omnia pietatem; non enim hoc inex-

LBR, CP, e. — Exc. Peir. Euseb A, ed. pr.

nente) L¹B¹ et ui Niese (praef. p. XV) καὶ δυνάμει μὲν i. e. et uirtute
quidem 1 fit Be haec] hic R 2 prudentissimis codd e, s final-
lem eras. B Graecorum] subsequuntur interpolata in A 3 ille R
praebendi R 4 uero] non e 5 pithagoras RC phitagoras LBP
6 anaxagora P illos] ἐκείνους Exc Peir A ἐκείνον Euseb 7 uidentur]
οὕτως φαίνονται; unde fortasse ita inseras 8 ad breue] abreue P πρὸς
ὀλίγον Exc Peir A πρὸς ὀλίγους Euseb subpraestitionum LB subprae-
stitionibus P 9 constricto] emendauit, conscriptam codd e προκατελημ-
μένα (-μένοι Exc Peir A) praeferre P 10 praebens opera tr. R
consona] ex σύμφωνα emendauit, consonis codd e 11 his] erasit et
iis scr. R¹ satisfecit—erant] om. R 12 hoc] τὴν περὶ θεοῦ πίστιν
et causam—adduxit] Iosephi uerba non recte iunxit et perspexit inter-
pres et causam] αἴτιον δ' causa C 13 adduxit] διήνεγκεν Exc Peir
πολὺ διήνεγκεν A 14 cultura BCP 15 alias—constituit] κατὰ (τὰλλα A)
συνεῖδε καὶ κατέστησεν Exc Peir A τὰλλα Euseb alia conic. Niese id est]
idem Le fortitudinem iustitiam tr. e fortitudinem] τὴν καρτερίαν τὴν
σωφροσύνην A τὴν καρτερίαν Exc Peir 16 concordia R 18 referuntur
per omnia] ἔχουσι τὴν ἀναφορὰν Exc Peir A ἀναφέρουσιν Euseb non
enim hoc] οὐδὲν γὰρ τούτων

aminatum aut indefinitum ulterius dereliquit. duo siquidem sunt totius disciplinae et moralis institutionis modi, quorum unus quidem sermone doctor est, alter uero exercitatione morum; quae cum ita sint, quidam legislatores sentiendo 172
 5 sunt discreti et alterum horum modum sibi placitum adsumentes alterum reliquerunt. sicuti Lacedaemonii quidem et Cretes moribus erudiebantur, non uerbis, Athenienses uero et paene alii omnes Graeci quae quidem oportet agi uel non agi praecipiebant suis legibus, assuescere uero ad haec operibus
 10 minime ualuerunt.

XVII. Noster autem legislator haec ambo multa diligentia 173
 coaptauit. nam nec exercitationem morum dimisit non traditam neque legem sermone reliquit incomptam, sed mox a primo inchoans cibo et unicuique diaeta conueniente nihil
 15 neque minimarum escarum sub potestate uoluntatis utentium dereliquit, sed et de cibis quibus conuenit abstineri et qui 174

LBR, CP, e. — Exc. Peir. Euseb Cosmas A, ed. pr.

1 indifinitum C indifinitum P duo sqq.] Nota uocis siglum in marg. add. L¹B¹ 2 moralis] ex morales corr. P¹ 3 sermonem P doctor est] doctorē 1m. L 1m. BCP doctorum (litterae ē superscr. u) L³ (rē rasura in r corr.) BR διδάσκαλος Exc Peir A διδασκαλικός Euseb 4 sint] sunt LCe quidam] ἄλλοι, fortasse quidem scripseris ἄλλοι omissum esse arbitratus sentiendo] Sobius ed. Col. 1524 sentiendi codd e 6 relinquerunt R sicuti] οἷον A καὶ Exc Peir 7 cretis R uero et paene] quidem pene et R 8 omnes alii tr. Ce 8 uel non agi] om. e Cosmas 9 p (p s. L³) cibiebant L percipiebant BeCP asuescere codd e 10 minime ualuerunt] ὀλιγώρησαν Exc Peir Cosmas A, fortasse minime uoluerunt scripsit interpretes 11 noster... legislator] abest ab Exc Peir 12 coaptauit] R cooptauuit LBeCP excertitatione LB (c in B postea eras. est) exercitatione Re non traditam] κωφὴν traditas e 13 legem sermone] τὸν ἐκ τοῦ λόγου νόμον Exc Peir A τὸν ἐκ τοῦ νόμου λόγον Euseb legem] R leges LBeCP incomptas Ce incompta P 14 unicuique] ἐκάστῳ A ἐκάστων Euseb diaeta] ex διαίτης scripsi, dicta LBRC dicte P dicto e conueniente] conuenitis R τῆς κατὰ τὸν οἶκον (τὸν οἰκίον A τὸ οἰκίον Exc Peir? ed. pr.) 15 minimarum escarum] τῶν βραχυτάτων utentium uoluntatis tr. R 16 derelinquit R et] abest ab Exc Peir quibus] τίνων Exc Peir ὅσων A conuenit] abest ab Exc Peir abstinere B

- sumendi sunt uel quae diaeta communis esse uideatur nec non et de operibus, labore simul et requie, terminum atque regulam posuit legem, quatenus ueluti sub patre atque domino uiuentes neque uolentes quicquam neque per ignorantiam
 175 delinquamus. non enim ignorantibus poenam posuit, sed opti- 5
 mam ac necessariam correptionem monstrauit legem. quapropter non semel audire nec secundo uel saepius, sed in unaquaque septimana alia opera relinquentes ad legis auditionem congregari praecepit uniuersos eamque perfecte condiscere, quod scilicet omnes legislatores reliquisse noscuntur. 10
- 176 XVIII. Et in tantum plurimi hominum porro sunt, ut secundum proprias <leges> uiuant, quia paene eas ignorant, et cum peccauerint, tunc agnoscunt ab aliis, quia legem
 177 probantur esse praeuaricati. sed etiam uiri maxima cingula et principalia gubernantes profitentur ignorationem. scitos 15
 namque sibi faciunt assidere ad dispensationem rerum et
 178 experimentum legis habentium, nostrorum uero quemlibet cum leges interrogat, facilius quam suum nomen recitat; uniuersas <si>quidem mox a primo sensu eas discentes in

LBR, CP, e. — Exc. Peir. Euseb A, ed. pr.

1 sumendi sunt] *desinunt Excerpta Peiresciana* quae—uideatur]
Graeca non intellexit interpres diaeta] *ed. Venet. 1486 dicta codd e*
 2 s[labore B requie] reliquie L atque regulam] *om. P* 3 posuit]
 ἔθηκεν αὐτοῖς lege P quatinus LP patre] πατρὶ τοῦτω 5 non
 enim—posuit] οὐδὲ (οὐ *Euseb cod. J*) γὰρ τῆς ἀπὸ τῆς ἀγνοίας ὑποτίμησιν
 (ἐπιτίμησιν Δ) κατέλειπεν (ἤνέσχετο καταλείπειν Δ) quae perperam intellexit
interpres 6 correptionem] correctionem C παιδεύμα 8 leges R
 9 uniuersos] *add. interpres* 10 scilicet <et> P omnis LP relin-
 quisse R 12 leges] *ex Graecis inserui; om. codd e* uiunt R
 quia] ὥστε 14 quia legem probantur] *in ras. B¹* 14 esse] prodēsse,
 prod *in ras. B¹* praeuaricati] praeuaricanti L *ex praeuaritati corr. B¹*
 etiam <iam> C cingula] singula R cum gloria e 15 gubernantes]
 διοικοῦντες Δ παρ' αὐτοῖς . . διοικοῦντες *Euseb* ignorance P 16 dis-
 pensatione P rerum] *om. R* 17 quemlibet <et> P 18 cum] eum R
 cum leges interrogat] *corrupta duco; εἴ τις ἔποιτο τοὺς νόμους Δ τις*
 ἔποιτο τοὺς νόμους *Euseb* interrogas *suspikor* nomen suum *tr. e* si-
 quidem, si *addidi* 19 eas] ea R

animo uelut inscriptas <habemus> et rarius quidem quilibet transgreditur. impossibile autem est supplicium deuitare peccantem.

XIX. Hoc itaque primum omnium mirabilem consonantiam 179
 5 nobis instituit; nam unam quidem habere et eandem de deo
 sectam, uita uero ac moribus differre nihil ab inuicem, opti-
 mam moribus hominum potest celebrare concordiam. apud 180
 nos etenim solos neque de deo quilibet sermones audiet
 alterutris aduersarios, sicut multa similia apud alios fieri
 10 comprobantur, cum non solum a fortuitis quod uisum fuerit
 unicuique profertur, sed etiam apud quosdam philosophorum
 hoc crebro praesumitur, quando alii quidem totam dei natu-
 ram sermonibus perimere temptauerunt, alii uero eius proui-
 dentiam ab hominibus abstulerunt. neque in studiis uitae 181
 15 differentia ulla conspicitur, sed communia quidem opera om-
 nium apud nos existunt, unus uero de deo sermo concors
 est, asserens illum cuncta respicere. sed etiam de ipsius
 uitae studiis [et] quoniam oportet omnia alia ad terminum
 diuinae pietatis adduci, a mulieribus nostris et a seruis quili-
 20 bet audiet.

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 ueluti R habemus] ex Graecis inserui, ἔχομεν .. (ἐγχεχαρμένους)
 rarius, ari in ras. B¹ quilibet <et> P 2 transcenditur R diui-
 tare LB 5 unam] e unum codd de] in ras. B 6 uita] ita P
 7 celebrare] ἐπιτελεῖ A ἀποτελεῖ Euseb 8 etenim] et eum LBP naeq;
 L quilibet <et> P audiet] Sobijs ed. Col. 1524 audet codd e
 9 sicut—profertur] ὅποια πολλὰ παρ' ἑτέροις οὐχ (οὐδ' A) ὑπὸ τῶν τυχόντων
 μόνον (μόνων A) κατὰ τὸ (τὸ κατὰ τὸ Euseb) προσπεσὼν ἐκάστῳ λέγεται
 πάθος sicuti C multa similia] milia R post similia est erasum s
 in B 12 crebro] a Graecis abest 13 eius] αὐτὸν A αὐτοῦ ed. pr. pro-
 uidentia P 14 ab] in ras. C¹ ὑπὲρ in] om. R 15 differentia]
 adifferentia (priorem a expunxit L¹ erasit C) LPCe ad differentia B ab
 differentia R conspicitur] cospicitur B ὁφεται 16 uero] om. R non e
 concors] consors L ὁ τῶ νόμῳ συμφωνῶν Euseb ὁμοῦ συμφωνῶν A
 17 afferens R etiam] bis ponit P 18 et] a librario quodam addi-
 tum puto, a Graecis abest alia] s. uersum add. B¹ 19 adducit RCP
 mulieribus nostris] γυναικῶν 20 audiet] ex ἀκούσκειν ἂν scripsi, ad-
 uertit LBRRC aduertit P auertit e

- 182 XX. Pro qua re illatas nobis calumnias a quibusdam, cur
non exhibeamus uiros inuectores nouorum operum seu uer-
borum, contigit oriri: alii siquidem in nulla re paterna per-
durare optimum esse putant et praecipue transgressoribus
183 sapientiae robur adsignant, nos autem e diuerso unam esse
prudentiam atque uirtutes existimamus nihil penitus uel facere
uel cogitare contrarium his, quae antiquitus sancita noscuntur;
quod scilicet indicium est legis optimo foedere constitutae;
nam ea, quae hunc non habent modum, experimento saepe
correcta redarguuntur. 10
- 184 XXI. Apud nos autem, qui credimus ab initio positam
legem diuina uoluntate, nihil aliud pium est, quam hanc
sub integritate reseruare; quis etenim eius quicquam mo-
uere potest? aut quid melius adinuenit? uel quid ab
aliis tamquam praecellentius ad statum reipublicae nostrae 15
- 185 migravit? aut quae poterit esse melior atque iustior, quam
ea, quae deum quidem principem omnium esse confirmat,
sacerdotibus autem in communi quidem res praecipuas
dispensare permittit, summo uero pontifici aliorum sacerdo-
186 tum principatum competenter iniungit? quos utique non diui- 20
tiis neque aliis quibusdam spontaneis auuditatibus praecel-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 illatas] *προσφερόμενον* Euseb *προφερόμενον* A a] ei R 2 uiros]
ἄνδρας Euseb *ἀνδρείας* A 3 oriri L oriri CP 4 trasgressoribus P
5 adsignant] *μαρτυροῦσιν* 6 prudentiam] *προvidentiam* R uirtutes]
ex ἀρετῇ uirtutem *scripserim* existimus P 7 his] iis R sancita
LCP sanctita B 8 quod] quid R legis est tr. e 9 hunc] *scripsi*,
nunc *codd e* habent non tr. R experimento—redarguuntur] *αἱ*
πειραὶ δεόμενα (ed. pr. *δεόμενα*: Euseb *δεχόμενα* A) *διορθώσεως ἐλέγχουσιν*
10 correpta LRe 11 diuina] *ex diuinā corr.* B¹ nihil—reseruare]
οὐδ' εἰσεβέες ἦν (ἦν ἔτι A) τοῦτον (τοῦτο A) μὴ (om. A) φυλάττειν 12 quis
... quicquam] *τί... τις* quisquam R 13 monere e quid (ab)] *ex τί*
emendauit, qui *codd e* 14 praecellentium P ad—nostrae] *ἀρά γε*
τὴν ἑλκὴν κατὰστασιν τοῦ πολιτεύματος; nostrae] om. R 15 migravit]
μετέηγεκεν Euseb *ἐξήνεγκεν* A atque] aut R iustior L qua P
16 deum] ad deum R 17 in] om. P 18 permittit] *ex* premitit corr.
R¹ 19 non diuitiis] *bis scripsit sed altero loco expunxit* L 20 ad-
uiditatibus P

lentes legislator ad culmen huius honoris instituit, sed quicumque sapientia uel temperantia aliis praestare noscuntur, eis praecipue culturam diuinæ placationis iniunxit. apud hos igitur et legis et aliorum studiorum integra diligentia custoditur; contemplatores etenim omnium atque iudices contentionum et punitores culpabilium sacerdotes esse decreti sunt.

XXII. Quis ergo principatus, quod regnum erit hoc sanctius uel qui honor deo potius coaptabitur, cum omnis quidem populus sit praeparatus ad pietatem, summa uero diligentia sacerdotibus sit indicta et uelut quaedam festiuitas gubernetur uniuersa respublica? cum enim mysteria sua numero paucorum dierum alienigenae custodire nequiuierint ea uidelicet sacrificia nominantes, nos cum multa delectatione et inconuertibili uoluntate sollemnitatis opus per omne seruamus aeuum. quae igitur sunt praecepta uel interdicta simplicia siue nota dicamus. primum quidem de deo est dicens: deus habet omnia, perfectus, beatissimus, ipse sibi cunctisque sufficiens, principium et medium et terminus inter omnia, operibus quidem et muneribus clarus et totius rei manifestus, forma uero et magnitudine nobis inenarrabilis. omnis namque mate-

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 legislator—instituit] τὸ πρῶτον εὐθὺς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὴν τιμὴν ἔταξεν ad] ad] L honoris] R honoribus (litteris bus expunctis superscr. s L³ ut uidetur, bus eraso s scr. B¹) LBCPe 3 iniunxit] nunxit P coniunxit e apud hos] τοῦτοις ed. pr. τοῦτο Euseb τοῦτου A 5 contemtionum Pe 6 sacerdotes] ex οἱ ἱερεῖς emendauit, sacerdotum codd e 7 quod regnum] addid. interpretes regium R sancius R 8 qui] quis C coaptabitur P omnis] omni^a L omni B populus quidem tr. R 9 praeparaturus R 10 sit] sic ex sit corr. L est R indita C 11 uniuersa L ministeria e 12 alienigenae] ἀλλόφυλοι A ἄλλοι Euseb nequierint R nequiuierunt e ea] ταῦτα Euseb om. L, male cum nominantes coniunxit interpretes 13 inconuertibili] incommutabili e 14 per omne... aeuum] διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος A δι' αἰῶνος Euseb 15 uota R 16 dicamus] addid. interpretes est] om. R γίνεται A ἡγήται Euseb 17 perfectum P perfectissimus <et> R 19 clarus] ἐναργής Euseb ἐνεργῆσαι A re P manifestus] φανερώτερος 20 inenarrabilis] uenerabilis R ἄφατος A ἀφανέστατος Euseb

- ries comparata ad huius imaginem, licet sit pretiosa, tamen pro nihilo est cunctaque ars ad illius imitationis inuentum extra esse artem cognoscitur, nihil simile neque uidemus
- 192 neque possumus suspicari neque conicere sanctum est. uidemus eius opera lumen, caelum, terram, solem, lunam, flumina, 5 mare, animalium nationes, redditiones fructuum; haec deus fecit non manibus neque laboribus neque quibusdam indiguit sibi cooperantibus, sed ipso uolente bona repente facta sunt bona. hunc homines conuenit uniuersos sequi eumque placare exercitatione uirtutis; modus enim diuinae placationis iste 10 sanctissimus est.
- 193 XXIII. Vnum templum unius dei commune omnium communis dei cunctorum, gratum namque semper est omni quod simile est. hunc placant quidem sacerdotes semper,
- 194 praecedit uero istos primus secundum genus, qui ante alios 15 sacerdotes sacrificabit deo, custodiet leges, de dubiis iudicabit

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

2 pro nihilo est] *dubitanter scripsi*; proniem LB promem e proni (-ni in -na corr. C²) est RCP ἄτιμος pro nullo Sobius ed. Col. 1524

3 neque uidemus] uidemus R 4 conuincere R conuicere C conitere P uidemus] audemus (e ex i corr.) R 5 opera eius tr. R lunam flumina mare] καὶ σελήνην ποταμούς θάλασσαν A ὕδατα Euseb luna B 6 mare] om. R redditionesque R 7 non...neque...neque] οὐ...

οὐδὲ...οὐδὲ A οὐ...οὐ...οὐ Euseb 8 uolente] θελήσαντος; uidente (b s. L³) L iubente Cr uidente e bona] καλὰ A abest ab Eusebio

facte L¹ 9 hunc—placare] τοῦτο δεῖ πάντας ἀκολουθεῖν καὶ θεραπεύειν αὐτὸν A τοῦτον θεραπευτέον Euseb hunc] ex Graecis Niese, nunc codd e hominem BRCP sequi] si qui e eumque placare] eum-

que placere L (in marg. L³ notat: c eique placere) BP cumque placere R eumquae placere e 12 dei] diei codd (i in B rursus erasum est)

omnium] ἀπάντων ὁ κόσμος A 13 cunctorum R gratum—simile est] Graeca post unius diei locum tenent 13 omni] ex παντί emendauit, omne codd e 14 est] om. R placant] θεραπεύουσιν A Euseb θερα-

πεύουσιν Niese semper sacerdotes tr. R 15 praecedit] ἡγίεται Euseb ἡγίσταται A secundum] ἀεὶ κατὰ ante alios sacerdotes] μὲν πρὸ τῶν ἄλλων ἱερέων A μετὰ τῶν συνιερέων Euseb ante] om. R al-

lios L 16 sacrificabit] θύσει; sacrificauit codd e custodiet <et> C iudicauit BCP

et puniet lege conuictos. huic quisque non oboedit supplicio
subiacebit tamquam qui in ipso deo impie gesserit. hostias 195
immolamus non ad crapulam nostram uel ebrietatem attinen-
tes. haec enim non placent deo, quae res occasio potius
5 iniuriarum simul et expensarum est; deus enim temperatos
ordinatosque et boni generis diligit, et ut praecipue sacrifi-
cantes caste uiuamus. in sacrificiis autem pro communi salute 196
primum oportet orari, deinde singuli pro semet ipsis, quo-
niam omnes socii sumus, et qui hoc consortium suae uitae
10 praeponebat maxime deo gratissimus est. supplicatio uero sit 197
ad deum uotis ac precibus, non ut bona praestet, haec enim
ipse sponte contulit uniuersis et in medio deposuit, sed ut
haec suscipere ualeamus suscipientesque seruemus. purifica- 198
tiones in sacrificiis lex decreuit ex omni ex concubitu ex com-
15 munione ad mulierem facta et alia multa quae conscribere

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 puniet *L* cumuictos *R* quisquis e 3 immolamus] *ex* θύομεν
scripsi; immolauit (i. e. immolabit) *codd* e ad crapulam—ebrietatem]
εις πληρωσιν ἑαυτῶν καὶ μέθην *A* εις μέθην ἑαυτοῖς *Euseb* carpulam *R*
4 haec... non placent] ἀβούλητα... τὰδε *A* ἀβούλητον... τόδε *Euseb*
quae res—7 uiuamus] *codicis* *A* *Graeca non sana* καὶ πρόφασις ἂν
ὑβρεως γένοιτο καὶ πολυτελείας ἀλλὰ σώφρονας εὐτάκτους εὐγενεῖς ὅπως μά-
λιστα θύοντες σωφρονῶμεν *A* ἀλλ' εις σωφροσύνην *Euseb* iniuriarum oc-
casio potius *tr. R* 5 et] *om. R* 6 dirigit *R* et ut] *bis scrips. P*
8 orare e pro] per (pro s. *L*²) *L* quoniam] quō *L* quomodo e
9 uitae] βίου *A* ἰδίου *Euseb* 10 proponit *R* gratissimus] *R* gratis-
simum *LBCPe* supplicatio—precibus] παράκλησις δὲ πρὸς τὸν θεὸν
ἔστω διὰ τῆς εὐχῆς καὶ δεήσεως *A* δεήσις δ' ἔστω πρὸς τὸν θεὸν *Euseb*
sit] *scripsi*, fit *codd* e 11 haec] *nec ed. Venet. 1486* 12 uniuersis]
sequitur spatium uacuum 18 fere litterarum in *R* in medio] *ex* εις
μέσον *emendauit*, imo *LBCP om. R* uno e 13 haec] hoc e serua-
mus *L* 14 decernit *R* ex omni—facta] ex omni excubii excommuni-
catione a muliere facta e ex omni] *corruptum*; ἀπὸ κήδους *Euseb* ἀπὸ
κοίτης *A* ex somno *olim con. Niese*, fortasse omni ex cuili (pro cubili) *ortum*
est ex concubitu] *conieci* cf. § 202 excibu (i. litterae superposuit *L*³
v) *L* excubii *B* excubitu *R* ex concubii *CP* ἀπὸ λέχους (ἀπὸ λεχοῦς i. e.
a muliere menstruata *scripsisse cum Nabero iudico Iosephum*) 15 et]
ex R quae] *om. e*

ualde longissimum est. huiusmodi ergo de deo et eius placatione sermo nobis est, ipse autem simul etiam lex est.

- 199 XXIV. Quasdam autem *** nouit lex permixtionem per naturam
ad coniugem, si tamen pro filiorum causa creandorum agatur,
masculorum uero in masculos ualde iudicauit inimicas et
200 temptantes hoc morte decreuit dignos. nubere uero iubet non
respicientes ad dotem neque uiolenter arripere, sed neque
dolo uel fallaciis suadere, desponsationem uero potius fieri
per eum, cuius esse noscitur potestatis, et per cognationem
201 oportunam. mulier autem inferior, inquit, est uiro per omnia; 10
oboedit igitur non ad iniuriam, sed ut sit sub regimine con-
stitutata; deus enim uiro potestatem dedit. cum hac ergo coire
debet maritum solummodo, alterius uero experientiam habere
nequissimum est. si quis autem hoc egerit, declinatio nulla
mortis; neque uim fieri uirgini alteri desponsatae, neque si 15
202 suaserit nuptae. filios nutrire praecepit, uniuersis autem

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

2 sermo nobis] *ex Graecis emendauit*, sermonibus LBRCE sermonibus
P ipse] ὁ αὐτὸς autem] aut R 3 quasdam autem *** nouit lex
permixtionem] *lacunam statuo*; τίνες δ' οἱ περὶ γάμων νόμοι; (νόμοι; om. Δ)
μῆν μόνην οἶδεν ὁ νόμος, *fortasse exciderunt*: circa nuptias solam mo-
uit P? permixtionem R permixtiones C 4 pro] *fortasse delendum*
est creandorum] procreandorum *fortasse recte* ε γέννησθαι Δ γίνεσθαι
Euseb 5 iudicauit inimicas] ἐστύγγχεον inimicum R 6 hoc] horum e
iubet] iubent LBeC nubent R καλεῖται 7 doctem C² sed] si R αὖ
8 fallaciis] fallatus L ciis s. L², *ex fallatiis corr.* B¹ desponsationem]
scripsi cum B² *qui* dispensationem *correxerit*, dispensationem *codd* e μνη-
στῶσιν 9 cognationem] cogitationem L cogitationem e 10 oportunam]
τὴν ἐπιτηδεῖον Δ ἐπιτηδεῖον Euseb autem] *abest ab Eusebio* est]
sit R per omnia] Δ *interpolata habet* 11 ad iniuriam] πρὸς ὕβριν
ταῦθ' ἡγομένη Δ regine R 12 potestatem] prestantem R cum]
u (iam uel uim) P 13 solummodo] μόνον Δ μόνῃ Euseb habere
experientiam tr. R 14 est] om. e 15 disposatae R 16 filios—p. 119,
3 imminuens] *textum satis corruptum secutus est interpres, qui neque*
cum Eusebio concinit recta uerba Iosephi seruante, neque cum codice A
mendosissimo, sed medium tenet locum; et ne ea quidem quae inuenit
recte intellexisse uidetur uniuersis autem mulieribus] uniuersos atque
mulieribus *coniecerim*

mulieribus interdixit uel celare quod satum est uel alia
 machinatione corrumpere; filii namque necatrix est animam
 demoliens et genus imminuens. igitur si quis ad concubitum
 corruptionemque transierit, immundus. oportet autem etiam 203
 5 post legalem commixtionem uiri et mulieris lauari; hoc enim
 partem animae polluere iudicauit, inflata namque corporibus
 uulneratur, dum ob hoc fit aliq̃. quapropter purificationis causam
 talibus imperauit.

XXV. Sed neque in filiorum natiuitatibus concessit epula- 204
 10 tiones aggregari et fieri occasiones ebrietatis, sed temperatum
 esse repente principium. iussitque litteris erudiri propter
 leges et nosse progenitorum actiones, ut actus imitentur et
 cum legibus educati neque transgrediantur neque cogitationem
 ignorationis habere iudicentur.

15 XXVI. Prospexit autem etiam funeribus mortuorum, ne 205
 neque pretiosae ad sepeliendum celebrentur exequiae neque

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 satum] *ex* σπαρὲν *Eusebii emend.* Niese statum *LBeCP* statutum *R*
 alia] aliam *LBe* ἀλλὰ A 2 machinatione] *scripsi*, machinationem
codd e μηχανῇ τινι A filios *C* necatrix] *coni.* *Guenther* moechatrix
LBRC methatriax *P* meatrix e τεκνοκτόνος animam] *scr.* Niese anima
codd e 3 imminens *R* ad concubitum corruptionemque] ἐπὶ λέγος
 ἢ φθοράν A ἐπὶ λέγους φθοράν *Euseb* 4 correptionemque *LBCP* cor-
 ruptionemque *R* immundus <est> *RC* oportet] *interpres cum enun-*
tiato insequente hoc uerbum iunxit autem etiam] aut *R* 5 et] *om.*
LBeP mulieres *CPe* hoc enim—8 imperauit] *lectio codicis A ab*
Eusebiana satis distat, medium fere locum tenet interpres 6 inflata]
 ἐμφομένη 7 uulneratur] κακοπαθεῖ *Euseb* κακοπαθεῖ ἢ φυγῇ A dum
 ob hoc fit (sit *C*) aliqua (aliquam *Ce*) *codd* e καὶ τούτων (i. e. σωμάτων)
 αὐθανάτῃ διακριθεῖσα *Euseb* καὶ τούτων αὐθάλιν ὡς θανάτῃ διακριθεῖσαν
 A dum ab hoc fit aliena. qua(propter) *conicio* propter—imperauit]
 διόπερ ἀγνείας ἐπὶ πᾶσιν (ἐπίτασιν A) τοῖς τοιοῦτοις ἔταξεν (προσέταξεν A)
 10 aggregari] συνάγειν A συντελεῖν *Euseb* 11 principium] *desiderantur*
quae habet Eusebius τῆς τροφῆς ἔταξεν, *sed absunt etiam ab* A pro-
 pter] περὶ 12 ut] aut e imminentur *R* immittentur *C* 13 cogita-
 tiones *P* 15 ne neque] *conieci*, beneque *LBCPe* neque *R* celebraen-
 tur *L* celebrarentur *R* celebrantur *Ce*

insignium fabricae sepulchrorum, sed necessaria quidem circa prolationem funeris imperauit domesticos adimplere, omnibus autem uiuentibus legitimum esse constituit, ut aliquo moriente et concurrant et gemitus lamentationis effundant. purificari autem iubet etiam domesticos funere celebrato, ut longe 5 procul sit, quasi uideatur quis mundus esse, cum fecerit homicidium.

- 206 XXVII. Parentum honorem post deum secundum esse constituit, et qui non repensat eorum gratiae, sed in qualibet parte contristat, praecipit esse lapidandum. iubet etiam omni- 10 bus senioribus honorem iuuenes exhibere, quoniam cunctorum
207 senior deus est. nihil permittit celandum apud amicos, non enim amicitiae sunt apud eum, cui omnia non creduntur. et licet aliquae inimicitiae proueniant, prodi tamen secreta prohibuit. si quis arbiter munus acceperit, morte multatur, despi- 15

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 insignium] *ed. Venet. 1510* insignum *codd e* 2 imperauit] *πρὸς-
έταξεν* A *abest ab Eusebio* 3 uiuentibus] *περιοῦσιν* A *παριοῦσι* Euseb
legitimum esse constituit] *ἐποίησε νόμιμον* A *abest ab Eusebio* legi-
ptimum RC aliquo moriente] *θακτομένου τινός* A *abest ab Eusebio*
4 concurrant] *συγελθεῖν* A *προσελθεῖν* Euseb et] *ἐκ* L purificati P
5 iubet] *καλεῖται* A *abest ab Eusebio* etiam domesticos] *καὶ τοὺς ἐνοικ-
κοῦντας* A *καὶ τὸν οἶκον καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας* Euseb funere] C *faure*.
LBeP fauore R celebratos e funere celebrato] *post haec inueni-
untur in* A *διὰ τὸν μετελθόντα τοῦ βίου* ut] *ex et corr. C* 6 sit R
quasi] R quam sit LBeCP quis] qui R 7 homicidium] A *inter-
polata praebens differt* 8 parentem enim honore R post deum]
μετὰ τὴν πρὸς θεὸν secundum] *om. e* 10 contristat] *ἐκκλίνοντα* A
ἐλλείποντα Euseb praecepit BRe iubet] *καλεῖται* A *abest ab Eusebio*,
qui post iuuenes exhibere habet φησὶν 12 semor B seniorum est
deus R praetermittit Sobius *ed. Col. 1524* celandum] *ex κρύπτειν*
emendauit celebrandum *codd e* 14 prodi tamen secreta] *em. Guenther*
prodita mens arata (a rara e) *codd e* prodi tamen arcana Niese, p. t.
ad arma Sobius 15 minus RP mulctatur Re despiciens—
offerens] *περιορῶν* [ἐκέρην (οἰκέρην Eusebii *codd. BG*) βοηθεῖν ἐνὸν ὁπεύ-
θυνος Euseb *περιορῶν καὶ τοῦ βοηθεῖν ἐν οἷς ὁπεύθυνος* A. *interpret Graeca*
prorsus non intellegens sibimet ipse quaedam excogitauit

ciens quod iustum est et auxilium reis offerens. quod quis- 208
quam non posuit non auferat et aliena non tangat, mutuans
non accipiat usuras. haec et his multa similia communionem
continent nostrorum inter alterutros.

5 XXVIII. Quomodo autem etiam de domestica circa alieni- 209
genas habenda sapuerit legislator, referri dignum est, uide-
bitur enim omnibus optime prospexisse, dum eo ita sanciente
neque propria corrumpimus neque participari rebus nostris
uolentibus inuidemus. quicumque enim uolunt sub nostras 210
10 conuersari leges accedentes ad ea cum munificentia suscipit
non genere solummodo, sed etiam uoluntate uitae putans
esse consortium. eos autem, qui transitorie ueniunt, misceri
sollemnitatibus non permisit.

XXIX. Alia tamen exhibenda constituit, id est omnibus 211
15 praebendum ignem, aquam, cibum, iter ostendere, non spernere
aliquem insepultum; mitissime etiam circa hostes quae sunt
agenda sancit, ut neque terra eorum exuratur neque arbores 212
fertiles incidantur, sed etiam spoliari eos, qui in bello ceci-

LBR, CP, e. — Euseb A. ed. pr.

1 et] *om.* P reis] regis R 2 potuit Le non (tangat)] οὐχ Α
οὐδενός Euseb mutuans] δανείζας Α abest ab Eusebio 3 accipi] πιατ P
similia multa tr. R 4 continet C 5 etiam] *om.* R de dome-
stica] ἰ. ε. ἐπὶ οἰκείας, ἐπισκευείας Α Euseb cura add. e circa] εἰς Α
πρὸς Euseb alienigenas P 6 habenda sapuerit] ἐμενδᾶν ἐφρόνησε
lectione codicis Α usus, habendas habuerit LBCP habenda habuerit Re
ἐφρόνησε Α ἐφρόντιζε Euseb habenda add. interp. uidetur R 7 dum]
deum P? eo ita sanciente] abest a Graecis sanciente] santiente
L et (ex sentiente corrigens) B sentiente e 8 corrumpimus] διαφθε-
ροῦμεν Α 9 uolentibus] *om.* R 10 accedentes] ὑπελθόντας Α ὑπελθόντες
(scil. θέλουσιν ζῆν) Euseb ea] eam R eas C munificentia P
12 ueniunt] *om.* e misceris L 13 sollemnitatibus] ταῖς συνηθείαις Α
τῇ συνηθείᾳ Euseb permisit] *om.* e 14 exhibenda] ὧν ἡ μετάδοσις
ἐστὶν ἀναγκαία id est] idem Re 15 praebendum] παρέχειν τοῖς δεο-
μένοις aqua R ostenderet (t. finalem expunxit B) LBP sper-
neret L 15 mitissime—18 incidantur] ἐπισκευεί (ἐπισκευῇ Α) δὲ καὶ τὰ
πρὸς τοὺς πολεμίους κριθέντας εἶναι (εἶναι κριθέντα Α) οὐ (οὐδὲ Α) γὰρ ἐκ
τῇ γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν οὐδὲ τέμνειν (κόπτειν Α) ἡμερὰ δένδρα (συγκτεώ-
ργηκεν add. Α) 17 sanciant R exjuratur L 18 ceciderint B

- derunt, interdixit et captiuos prospexit, quatenus eorum amo-
 213 ueatur iniuria et maxime feminarum. sic autem olim nos man-
 suetudinem atque clementiam studuit edocere, ut etiam de ani-
 malibus inrationabilibus non taceret, sed horum tantummodo uti-
 litatem legitimam concedens ab omni nos alia causa prohibuit. 5
 quaecumque enim ueluti supplicandia oriuntur in domibus, haec
 interdixit occidi, sed neque parentes denique praecepit auferri,
 et licet inimica sint animalia, eis tamen parcendum esse
 214 sanciuuit. sic undique ea, quae ad mansuetudinem pertinent,
 obseruauit doctrinalibus quidem sicuti praedictum est legibus 10
 utens et alias rursus contra transgressores causa punitiois
 sine excusatione defigens.
- 215 XXX. Damnum namque in plurimis casibus transgreden-
 tium mors est, si adulterium commiserit aliquis, si uim
 puellae fecerit, si masculo turpe temptamentum inferre prae- 15
 sumpserit, licet patiaturs sustinere temptatus. similiter autem
 216 est lex ineuitabilis et in seruis. sed etiam de mensuris uel
 si quis de ponderibus dolum fuerit operatus et de iniusta
 uenditione ac fraude uel si detraxerit alienam rem aut quod

LBR, CP, e. — Euseb Porphyrius A, ed. pr.

1 quatinus LCP ammoueatur Re 2 olim nos] olunnos L alum-
 nos e olim] πόρρωθεν A abest ab Eusebio 3 studuit edocere] διδάσ-
 κειν... ἐσπούδασεν A ἐξεπαίδευσεν Euseb <et> etiam R 5 legitimam
 RC concedens] non concedens R ἐφῆκε A ἀφῆκε Euseb ab—pro-
 hibuit] πᾶσαν δ'ἐτέραν (scil. χρῆσιν) ἐκώλυσεν 6 oriuntur] προσφέρει A
 προσφέρει Euseb haec] hoc e 7 occidi P sed neque] neque sed
 R denique] νεοττοῖς fortasse subest de nido 8 licet inimica sint] καὶ
 ἢ πολέμια A καὶ τῇ πολέμια Euseb animalia eis] ἐργαζομένων (συνεξερ-
 γαζομένων A συνεργαζομένων Porphyrius) ζῶων καὶ μὴ φονεύειν par-
 nendum R 9 sanciuuit R om. Euseb 10 obseruauit] περιεσκέφατο A
 συνεσκέφατο Euseb praedictu B legis e 11 alias] ex τοὺς δὲ
 emendauit alia codd e 12 defigens R 13 casibus] causis e trans-
 gredientium] em. Sobiuss ed. Col. 1524 transgrediendum codd e 14 est
 mors tr. R est] ἐστὶ A ὁ (θάνατος) Euseb commiserit R si uim]
 suum e 15 inferre] om. e 16 licet] scripsi, l. c. et codd l. c. aut e
 ἀν, quod corrigas in καὶ 17 in] om. R etiam <iam> P 18 de in-
 iusta—fraude] περὶ πράξεως ἀδίκου καὶ δόλῳ γενομένης 19 si detraxerit]
 fide traxerit Le

non posuit abstulerit, omnimodis sunt uindicta non qualia
apud alios, sed ualde maiora. de iniuria uero parentum, uel 217
impietate quae fit in deo, licet temptet hoc aliquis, mox
peribit. his itaque qui secundum legem uniuersa * honor tribui-
5 tur non argenti, non auri, neque coronae capitis aut cuiusdam
praedicandae festiuitatis, sed unusquisque testem habens con- 218
scientiam suam ualde proficit legislatore prophetante et deo
fidem condonante firmissimam his, qui seruauerunt leges;
licet pro eis mori contingat aliquibus, concurrunt alacriter ad
10 occasum; dedit enim deus rursus fieri, ut uita melior possit
ex mutatione conferri. piget itaque nunc haec me conscribere, 219
nisi opera essent omnibus manifesta, quoniam multi et ple-
rumque olim nostrorum progenitorum, ne uel sermonem
solummodo extra legem proferrent, omnia passi sunt sustinere
15 uiriliter.

XXXI. Vel si honorari contigit apud omnes homines nostram 220

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 posuit] R potuit LBCPe omnimodis] i. e. πάντως omnimodi codd
e πάντων A Euseb uindicta] de hac forma plurali dubito 2 sed]
seue (d s. L²) L sedue B sed ne e 3 fit] conieci, sit codd e tem-
ptet] μελλήσει A μέλλη Euseb hoc] haec R 4 qui] om. e qui-
uniuersa*] τοῖς...κατὰ τοὺς νόμους πάντα πράττουσι A τοῖς...νομίμως
βιοῦσι Euseb; ex A codicis lectione efficitur gerunt uel agunt uocem inter-
cidisse lege R uniuersam e tribuit C 5 neque—festiuitatis]
interpolata habet A, οὐ κατὶνὸν στέφανος ἢ σελίνου καὶ τοιαύτη τις ἀνα-
κήρυξις Euseb. qualia fere legisse quidem interpres uidetur, non uero
intellegens sibi quaedam finxit; pro τοιαύτη fortasse habuit τελετή cfr.
II § 188 7 ualde proficit] πεπίστευκεν legislatores P deo—11 con-
ferri] Graecarum sententiarum conexum perspicere non ualuit interpres
8 fidere R fide P condonante (a s. L²) L 9 eis] cis R alacriter]
ex προθύμως scripsi, alacri LBCPe alacres R nominatiuum alacri non
probo alacri animo coni. Guenther 10 enim] autem R 11 imita-
tione R nunc] νῦν A abest ab Eusebio haec] hoc e 12 multa R
13 olim] ἤδη progenitorum] add. interpres 14 solummodo] μόνον A
abest ab Eusebio lege P passi sunt] sunt passi tr. C ὑπέστησαν A
προεβόλοντο Euseb 16 uel si—p. 124, 6 mutationes] plane alia expressit
Iosephus, quae codicibus male tradita interpres omnino non intellexit

- gentem et uoluntariam legis consequentiam esse manifestam,
 221 imbuebant Graecos maiores nostri etiam extra regionem
 propriam constituti, huiusmodi siquidem sectam habent et
 tam gloriosam de deo talesque leges multo saeculo sic
 firmissime custodire, omnes arbitror ammirari propter fre- 5
 222 quentes apud hos factas mutationes. denique eos, qui conscri-
 bere proxime de republica et legibus temptauerunt, tamquam
 de incredibilibus compositionibus quidam frequenter accusant
 dicentes, quoniam impossibilia sumpserint argumenta. et alios
 quidem relinquo philosophos. quicumque huiusmodi negotium 10
 223 in suis conscriptionibus habuerunt; Plato mirabilis apud
 Graecos tamquam et honestate uitae praecedens et uirtute
 sermonum et persuasione philosophiae cunctos excellens ab
 his, qui dicebant pessimum esse de republica conscribere,
 224 illusus et diuulgatus paene peremptus est, cum utique qui 15
 illius uerba considerauerit, frequenter et facile reperiet, quae
 etiam consuetudini plurimorum proxima esse noscuntur. ipse

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

sed peruertens parum recte inter se iunxit uel si—contigit] κἂν τε τι
 μὴ συμβεβήκει γινώσκον... ὑπάρχειν A honorari aut ex τι μὴ est ortum,
 aut in ignoriari corriges contingit R 1 gentem] ἔθνος; legem Le
 2 imbuebant Graecos maiores nostri] ἀλλά τις ἡ συγγράψαι λόγος αὐτοῖς
 ἀνεγίνωσκε τοῖς Ἑλλήσι Euseb ἡ συγγραφεὺς λέγων αὐτὸς ἀνεγίνωσκε τοῖς
 Ἑλλήσιν A Graecos] ceterum R etiam—constituti] ἡ που (γε ins.
 A) περιτυχεῖν ἔξω τῆς γινωσκομένης (γινωμένης A) γῆς ἔφασκεν ἀνθρώποις
 3 sectam] ex δόξαν emendauit. rectam codd e et] abest a Graecis
 4 sic] abest a Graecis 5 custodere L ἐμμεμενηκέναι Euseb ἐμμεμενη-
 κόσι A omnis R frequetes P 6 apud hos] παρ' αὐτοῖς Euseb παρ'
 αὐτοῖς A apud nos codd e 7 proxime] παραπλεῖον A παραπλήσιον Euseb
 8 de incredibilibus compositionibus] θαυμαστῶν συνθετῶν A θαυμαστὰ
 συνθέντων Euseb 9 sumpserunt R scripserint C 10 quidam P?
 relinquentes B 11 conscriptionibus] συγγράμμασιν A γράμμασιν Euseb
 planto L Πλάτων δὲ Plato uero conicio 12 et] de e praeceles
 (1 in ras.) C 13 philosophiae] τοῦς ἐν φιλοσοφίᾳ γεγονότας 14 his] iis R
 pessimum] ἰ. e. δεινόν, δεινῶν Euseb δεινούς A 15 peremptus est]
 διατελεῖ 16 considerauerint LBeCR σκοπῶν A σκώπτων Euseb fre-
 quenter—noscuntur] συγχῶς τις ἂν εἴροι βᾶον (βᾶον ὄντα A βᾶονα ὄντα
 ed. pr.) καὶ ταῖς τῶν πολλῶν ἔγγιον (αἰτίων A) συνηθείαις reperiret R

siquidem Plato confessus est, quia ueram de deo opinionem
propter ignorantiam plebis proferre securum non est. sed 225
Platonis quidem uerba uana esse putant et multa potestate
composita <at>que conscripta et maxime de legislatione prolata.
5 Lycurgi uero mirantur et Spartam cuncti concelebrant, quo-
niam illorum legibus plurimo tempore perdurarunt. ergo 226
hoc manifestum uirtutis indicium est in legibus permanere.
si uero Lacedaemoniorum ammirantur illorum tempus, assu-
mant scientes amplius duobus milibus annis nostram consti-
10 tisse rempublicam et super haec sciant, quoniam Lacedae- 227
monii quidem omni tempore, quo apud se habuere libertatem,
perfecte uisi sunt custodisse leges, cum uero circa eos factae
sunt fortunae mutationes, paene cunctarum legum obliiti sunt.
nos autem multis casibus euoluti propter regum Asiae muta- 228
15 tiones neque in nouissimis malis uenientes a legibus sumus
alienati, non uacationis nec epulationis causa seruantes eas,

LBR, CP, e. — Euseb A, ed. pr.

1 plēto (a s. L³) L 2 propter] εις ignorantiam] ἄγνοιαν A ἄνοιαν
Euseb preferre R 3 uerba] λόγους τινές Euseb νόμους τινάς A
4 composita atque conscripta] e compositaque conscripta LBCP compo-
sita conscriptaque R κεκαλιγραφημένους et—mirantur] μάλιστα δὲ τῶν
νομοθετῶν Λυκοῦργον τε θαυμάζουσι (τεθαυμάκασι Euseb) maxima R
5 lycurgi R licurgii CP spertani R spartani e spartam, am in ras. C
6 illorum] ἐκείνου i. e. Λυκοῦργου perdurarunt] ἐκατέρησαν Euseb
ἔγνεχεν A ergo—indicium est] οὐκοῦν τοῦτο μὲν ὁμολογήσθω (ὁμολο-
γείσθω A Euseb) τεκμήριον ἀρετῆς εἶναι 7 hoc] om. R manifestum]
manifeste B ex malorumffestum corr. P¹ <hoc est> uirtutis R iudi-
cium R est] om. R 8 si uero—10 rempublicam] *interpres parum
sanum exemplaris sui textum secutus quantum potuit probabilia confor-
mare studuit* Lacedaemoniorum] Λακεδαιμονίους assumant scientes]
ἀντιπαράλαβανέτωσαν A ex quo orti sunt interpretis errores, ἀντιπα-
ραλλέτωσαν recte Euseb 9 annis] annis ante, ante inter uers. add. C²
constitisse] add. *interpres* 11 quidem] μὲν A abest ab Euseb seq-
habuere L 12 usi e 14 <ex> multis R euoluti] uoluti R euolutis
e; inuoluti conicio cf. I § 285 regnum R 15 ueniente R sumus
alienati] προάφμεν A προῦδομεν Euseb qui hic expliciit 16 nec] non R
epulationis] τροφῆς (pro τροφῆς) A causa] gratia causa R

- quando, si quis considerare uoluerit, multo ampliori testimo-
 nio maiores excubias et labores nobis quam Lacedaemoniis
 229 uidebit impositos. illi siquidem <non> operantes terram et
 neque circa artes exercitium habentes, sed ab omni operatione
 remissiores, pingues et corpore pulchri in ciuitate degebant, 5
 230 aliis ministris in omnibus uitae necessariis rebus utentes et
 cibum paratum ab illis accipientes, hoc solum opus bonum
 atque clemens iudicantes ad faciendum et patiendum, quatenus
 praeualerent aduersus omnes, contra quos bella susciperent.
 231 quia uero neque hoc adipisci potuerunt, dicere superpono; 10
 non enim singuli solummodo, sed multi frequenter eorum
 subito legis praecepta neglegentes semet ipsos cum armis
 hostibus tradiderunt.
 232 XXXII. Putasne et apud nos non dico tanti, sed duo uel
 tres agniti sunt proditores effecti legum uel mortem * non 15
 dico illam, facile quae solet proeliantibus euenire, sed eam,
 quae cum multa corporum afflictione et multa crudelitate
 233 uidetur accedere? quam ut ego puto quidam praeualescentes

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 quando] qñ ex qua corr. P¹ testimonio] μαρτυρίας codicis sui
 mendosum uertens reliqua ut intellegi possent paululum mutauit inter-
 pres 2 excubias] ἄδλους lece demonus L 3 uidebit] abest a Graecis
 impositos] ἐπιτιθέντας A siquidem] ex quidem corr. B¹ non] ex
 Graecis inserui ab archetypi librario, non uero ab ipso interprete omis-
 sum arbitratus 4 exercitum R 5 corpore pulchri] τὰ σώματα πρὸς
 κάλλος ἀσκοῦντες 6 alii R 7 ab illis] om. B recipientes R hoc
 —iudicantes] mendosa uertit interpres hoc] om. Le 8 iudicantes]
 i. e. ὑπολαμβάνοντες, ὑπομένοντες A 9 susciperet LB 10 uero neque]
 non neque] neque e ///adipisci, adi in ras. C¹ suppono R 11 sin-
 guli] emend. Sobijs singulis codd e multis L multis BRCPe 12 sub-
 ito] ἀθρόως 14 nos] om. P tantis codd e 15 agniti sunt] ἔγνω
 L ἔγνω τις ed. pr. uel] et R mortem] θάνατον φοβηθέντας excidit
 igitur in archetypo metuentes uel simile quid mortis B 16 illam
 dico tr. R quae solet] quaeso et LP eam] etiam R 17 corpo-
 rum—multa] in ras. B¹ om. B crudelitate, cru in ras. B¹ et—ac-
 cedere] ὅποιος εἶναι δοκεῖ πάντων χαλεπώτατος 18 quam] ὅσον A ὥστ'
 ed. pr. quidem R

- nobis non per odium subiectis imposuerunt, sed ueluti quod-
dam miraculum uolentes inspicere, si qui sunt homines, qui
hoc tantummodo esse credant pessimum, si agere quicquam
extra leges suas uel sermonem apud eos dicere compellantur.
5 non tamen mirari decet, si mortem fortissime toleramus pro 234
legibus et ultra alios uniuersos; non enim quae leuia uidentur
nostris studiis alii facile patiuntur hoc est operationem cibique
simplicitatem et ut nihil frustra neque fortuito quod quisque
desiderat uescatur aut bibat aut ad concubitum quemlibet
10 accedat aut splendide uestiatur aut sine mobilitate uacet. sed 235
illud adtendendum est, si gladiis utentes et hostes ab inua-
sione fugantes praecepta legis circa cibos nequaquam infrin-
gimus. nobis itaque gratum est propter haec legibus oboedire
et illic fortitudinis causas ostendere.
15 XXXIII. Proinde Lysimachi et Molones et quidam huius 236
modi alii conscriptores, improbi sophistae, adolescentium
deceptores, quasi uehementer nobis prauissimis existentibus
derogare contendunt. ego uero nollem de legibus alienis 237
examinationem efficere; noster enim mos est propria custodire,
20 non aliena potius accusare, et ut neque irridere neque
blasphemare debeamus eis, qui apud alios putantur dii, aperte

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 non per odium] *non recte uerbis* nobis subiectis *adiunxit interpre-*
subiectis *B* sed—inspicere] *om. e* 2 si quis *LP* 3 hoc] *h^o* (*i. e.*
homo) *P* credat *R* pessimum] *κακὸν αὐτοῖς* (*αὐτοῦς* *Δ*) *a*lligere
(*erasum est ge*) *B* quidquam *P* 4 uel] *ἢ ed. pr. εἰ* *Δ* sermones *C*
dicere apud eos *tr. R* 7 patiunt *RP* cibisque *L* cibisque *BRCPe*
8 frustra] *εἰς τὴν* neque—desiderat] *μηδ' ὥς ἔτυχεν ἕκαστος ὅποτε θύ-*
μηκεν *Δ* fortuito *R* 9 autem bibat *P* ad concubitum] *om. R*
quemlicet *P* 10 explendide *R* uestiantur *R* aut—uacet] *καὶ πάλιν*
ἀρχίας ὁπομεῖναι τάξιν ἀμετακίνητον mobilitate] *Guenther*, nobilitate *codd. e*
sed—si] *sic interpretes, qui cum* *Δ* legisse uidetur: *ἀλλ' εἰ* 11 illud]
om. R 12 infringimus] *ἀντιβλέψαιαν ed. pr. ἂν τις βλέψειεν* *Δ* 13 nobis
itaque] nobilitasque *R* itaque] *πάλιν* propter haec] *περὶ ταῦτα*
14 illic] illis *e* fortitudis *P* ostenderet *L* 15 Molones] *Σόλωνες* *Δ*
16 ad adolescentium *B* 17 prauissimus *P* 18 uero] *om. e* 19 mos]
mox *R* 21 aperte] *ἄντικρυς*

- nobis legislator interdixit propter ipsam appellationem dei.
 238 accusatoribus autem proiectiones suas nos increpare uolentibus
 tacendum non est, cum utique non a nobis nunc sermo com-
 positus eos arguere uideatur, sed a multis probabiliter iam
 239 praemissus. quis igitur eorum, qui apud Graecos sapientia 5
 sunt mirabiles, non redarguit et nobilissimos poetas et prae-
 cipuos legislatores, quoniam huiusmodi sectas de diis ab initio
 240 populis inseruerunt, dicentes eos e numero quidem quantos
 ipsi uoluerunt, ex alterutris uero et diuersis natiuitatibus
 procreatos? hos autem diuidentes locis habitaculis tamquam 10
 generationes animalium alios quidem sub terra, alios in mari,
 241 seniores autem eorum in tartaro uinctos esse dixerunt; quibus-
 cumque autem distribuerunt caelum, his sermone quidem
 patrem, operibus autem tyrannum atque dominum super-
 posuerunt. propterea aduersus eum constituerunt insidias per 15
 uxorem et fratrem et filiam, quam ex eius fingunt capite
 generatam, ut alligantes eum appenderent, sicut ipse ille
 suum dicitur patrem.
 242 XXXIV. Haec iuste accusatione digna conqueruntur qui
 sapientiae uirtute praecellunt, insuper haec deridentes adi- 20

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 dei] de e 2 proiectiones suas] διὰ τῆς ἀντιπαράθεσως nos] nobis R
 non e 3 cum utique—5 praemissus] *mendosa. praebet* A nobis, n
in ras. B 4 uideantur LB probabiliter] καὶ λίαν εὐδοκιμοῦντος A
 6 et om. Le inobilissimos L praecipue e 7 deis e 8 dicentes eos
 <autem> LBe dicentes <autem> eos R e] *codd. e, conicio*: esse 9 et]
bis posuit R 10 procreatos L autem] δὲ καὶ habitaculis] καὶ διαί-
 ταις 12 eorum] om. R tartaro] *ex Graecis scripsi*; tartaros LBCP
 tartarum R tartaris e esse dixerunt] *abest a Graecis* 13 autem]
 om. e caelum] cellium C (celum s C²) celimo P ≡ Is C 14 do-
 minum] *sup. uers. add. C¹* supposuerunt R 15 aduersus eum] ἐπ'
 αὐτῶν *ed. pr. ἐπ' αὐτῶν* A 16 capite fingunt tr. e fingunt] *abest*
a Graecis 17 alligantes... appenderent] συλλαβόντες... καθείρξωσιν
 alligatenses e appenderent] *emendauit*, appenderet B appendere
 LReCP 18 dicitur] *add. interpres* accusatorum P 20 insuper]
 hi super L hic super e haec] om. R hoc P adicientes C

ciunt, si deorum alios quidem ephebos et adolescentes, alios
autem seniores et barbatos esse credendum est, alios consti-
tutos super artes et quendam fabrum, aliam uero textricem,
alium peregrinantem et cum hominibus contendentem, alios
5 autem citharizantes aut arcu gaudentes, deinde inter alterutros 243
seditiones effectas et propter homines contentiones constitutas,
ut non solum alterutris manus inicerent, sed etiam ab homi-
nibus uulnerati lugerent malaque perferrent, et, quod super 244
omnia est luxuriosius, intemperantia permixtionis uterentur,
10 quomodo non erit incongruum amores et concupiscentias ad
uniuersos adtingere simul masculos et ad feminas? deinde 245
fortissimus et primus eorum pater seductas a semet ipso
impraegnatasque mulieres disruptas submersasque sperneret
et eos, qui ex eo sunt nati, neque liberare potest fato constrictos
15 neque sine lacrimis eorum perferre mortes. bona sunt haec 246
et his alia consequentia, id est adulterio in caelo uiso et sic
inpudenter a diis celebrato, ut iam alii zelari se profiterentur
tali passione constrictos. quid enim alii facturi non essent,

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 si] εἰ *ed pr.* ἡ A ephebos] ἀγνεῖους adulescentes L 2 bar-
baros R 3 super artes] *ex Graecis emendauit*, superantes *codd e* que-
dam P alia R testricem R 4 alium <uero> e peregrinantem]
πολεμοῦντα A 5 autem] aut P cybarizantes R 6 seditiones] sedi-
tionis *ex seditione corr. B¹* effectas] *ex effecta corr. B¹* effecta L
7 alterutros R initerent LBP iniicerent R mitterent e hominibus]
omnibus LBP e 8 uulnerari C? e mala q̄ C quod] *om. e* 9 <si>
intemperantia e. *fortasse ut excidit* 11 adtingere] *post amores tr. R*
masculos] τοῖς ἄρρεσι τῶν θεῶν 12 fortissimus] ὁ γενναῖότατος *ed. pr.*
οἱ γενναῖότατοι A eorum] αὐτός ad semet ips.///pregnatasque P (as
in ras. extitisse uidetur) 13 disruptas] i. e. καταρρηγνύμενας; καθεῖ-
ργνύμενας A, disruptas R e sperneret] περιωρᾷ, unde spernit *coniecerim*
14 et] s. *uers. add. L* fato constrictos] *emendauit*, factos (pactos R)
conscriptos *codd e* constrictos] i. e. κρατούμενους, nisi *maius ponere*
constrictus; κρατούμενος A 16 his alia] his similia alia R, τοῖς ἄλλοις
alia] a P consequentia, conseq *in ras. C¹* in] *in ras. B* 17 se]
re P zelare *codd e* 18 constrictos] *ex δεδεμένους scripsi*, constricti
LBRP conscripti Ce quid] qui R facturi... essent] ἐμελλε A

- dum neque senior atque rex ualuisset impetum suum a mulieris permixtione retinere? alii uero dii seruientes hominibus et nunc quidem aedificantes causa mercedis, nunc uero pascentes, alii autem malignorum modo in ferreo carcere colligati: quem igitur sapientium talia non accendant, ut haec componentes redarguant et multam stultitiam his credentium reprehendant? alii uero et terrorem quendam uel metum nec non et rabiem atque seductionem omnesque pessimas passiones in dei naturam et formam fingere praesumpserunt, et horum quidem nobilioribus etiam ciuitates sacrificare suaserunt. siquidem in multa necessitate consistunt, ut quosdam deorum putent bonorum esse largitores, alios autem uocent auersatorios, quando eos ueluti malignissimos homines muneribus atque donis placare contendunt, magnum quoddam malum se suscepturos ab eis existimantes, nisi mercedem eis studiose praeberint.
- XXXV. Quae igitur causa sit tantae huius iniquitatis atque delicti circa deum? ego quidem arbitror, eo quod neque ueram dei naturam ab initio eorum legislatores agnouerint, neque quantum percipere potuerunt perfectam sententiam definiens reipublicae tradiderunt, sed uelut aliud quiddam prauissimum reliquerunt dantes potestatem poetis quidem, ut quos uellent deos introducerent haec omnia patientes, rhetori-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 ualuisset *R* impetum . . . retinere] ἐπισχεῖν τὴν ὁρμὴν ὥσπερ τοῦν εἰς τὸ δαμάτιον ἀπελθεῖν 2 dii] dum *e* hominibus] ex omnibus *corr.* *P*¹ 3 pascente *R* 5 accedant *LB* (*corr. B*²) *RCe* haec] hoc *e* 6 credentium] προσμένων *A* 7 et] ad *e* 8 in dei—formam] sic *Graeca secutus transposui*, et formam in dei (iudei *R*) naturam *codd e* 9 horum] eorum *P* 10 ciuitates] *emendauit*, ciuitate *LeCP* in ciuitate *BR* in multa] *emendauit*, simulta *codd* simulata *e* 11 putant *R* 12 nocent *R* auersatorios] ex ἀποτροπαίους *scripsi*, aduersatorios *LBRC* aduersarios *Pe* quando] εἴτα δὲ 13 placere *codd e* 15 praeberunt *R* 19 praecipere *e* 20 diffinientes *RCP* diffinientes *e* reipublicae tradiderunt] πρὸς τοῦτο ποιήσασθαι τὴν ἄλλην τάξιν τοῦ πολιτεύματος quidam *e* 21 relinquerent *P* petis *LB* quidem] siquidem *e* ut, *t in ras. R*¹ 22 quod *L* haec] *abest a Graecis* rethoribus *codd*

ribus autem, ut de republica scriberent et de peregrinis diis decreta proferrent. sed etiam pictores et gypsoplastae in hoc 252 apud Graecos multam habuere potestatem, ut unusquisque formam quam uellet secundum modum suae opinionis exponeret, alter quidem ex luto quod uellet fingens, alius uero pingens. opifices itaque qui maxime putantur esse praecipue ebur et aurum habent ad hoc suae semper nouitatis argumentum. proinde apud eos priores quidem dii florentes honoribus 253 senuerunt, sic enim proferendum est, alii uero noui 254 <qui>dam introducti religione potiuntur, et templorum alia quidem desolata, alia uero nuper secundum eorum uoluntatem aedificantur; quapropter ut arbitror e diuerso nosse magis indigent, qualis secta sit circa deum et quomodo eius honor immobili religione seruetur.

15 XXXVI. Apollonius siquidem Molon unus fuit stultorum 255 atque tumentium; eos autem, qui nere in Graeco philosophati sunt, neque praedictorum aliquid latuit, neque frigidae allegoriae causas ignorauerunt. quapropter illos quidem iuste spreuerunt et circa ueram decentemque circa deum opinionem

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 aut *Re* ut de—proferrent] πολιτογραφῆιν καταψηφισμάτων (κατὰ ψήφισμα τῶν recte *Niese*) ξένων θεῶν τὸν ἐπιτήδειον *quorum sensum non cepit interpretes* 3 multa *P* unusquis *LB* 6 opificis *LBeP* 7 ad] *abest a Graecis* argumentum] *sequuntur in A interpolata* 8 priores] i. e. πρότεροι; πρότερον *A* dii] alii *R* 9 senuerunt] *sequuntur interpolata in A* sic—est] οὕτω γὰρ εὐφημότερον λέγειν 10 quidam] *ex τινες emendauit*, clam *LBR* *C*² dam *CP* potiuntur] *sequuntur interpolata in A* 11 eorum] τῶν ἀνθρώπων *A* 12 aedificantur] ἕκαστος ἰδρύεται quapropter—14 seruetur] *Graecorum sensum non capiens uerba paululum mutauit interpretes* quapropter ut arbitror] τοίνυν *A*, quod *abest ab ed. pr.* nosse] *abest a Graecis* 13 secta] facta e ei e 14 regione *R* 15 Molon] *ex modon corr. P*¹ 16 tumentium] *ex fumentium corr. P*¹ timentium *R* τετοφωμένων Graeco] τοῖς Ἑλληνοῖς *A* τοῖς Ἑλλήσιν *coni. Niese* 17 frigidae—causas] ψυχράς (ψυχράς *A*) προφάσεις τῶν ἀλληγοριῶν 18 illos] τῶν μὲν i. e. προφάσεων iuste quidem *tr. R* 19 spreuerunt *B* et] δὲ

- 256 nobis fuere concordēs. quod Plato respiciens neque ullum
quemquam poetarum dicit in republica esse suscipiendum et
Homerum honorabiliter amouet fanum ei constituens et un-
guenta superfundens, ne rectam opinionem de deo fabulis forte
257 destrueret. praecipue namque Plato nostrum legislatorem 5
imitatus, licet nullam eruditionem huiusmodi suis ciuibz
imperasset, id est ut omnes perfecte leges discerent, ut ne
fortuito aliqui extraneorum ciuibz miscerentur, sed esset
258 pura respublica et in legum custodia perduraret. horum nihil
cogitans Apollonius Molon nos uoluit accusare, quoniam 10
non recipimus eos, qui aliis sunt opinionibus praeoccupati de
deo, neque communicari patimur eis, qui alia uitae consue-
259 tudine degere potius elegerunt, cum neque hoc proprium
nostrum sit, sed commune cunctorum, non modo Graecorum, sed
etiam qui inter Graecos cautissimi fuisse noscuntur. Lace- 15
daemonii namque peregrinos etiam expellebant ***; corrup-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 fuere] *R* fore *LBP* ex fore corr. *C*² (fore *Co*) quod—respiciens]
ἀπ' ἧς ὁρμηθεὶς ὁ Πλάτων ullum] τῶν ἄλλων 2 dici *LBRP* in
republica] ex iurepublica corr. *L*¹*B*¹*C*¹ iurepublica *P* 3 honorabiliter,
nor in *ras.* *C* honorabiliter *P* ammonet *RC* admonet e fanum...
constituens] στεφανώτας phanum *RC* 5 destrueret] destinaret *R*
praecipue—9 perduraret] *claudicant, sed difficile dictu est, aliene inter-*
pres scripserit, qui sententiam Iosephi prorsus non cepit 6 imitatus]
est imitatus fortasse scribendum est, μεμύηται licet] i. e. καὶ, καὶ
uero scripserat *Iosephus* 7 id est ut] ὡς τὸ ed. pr. ὥστε *A* disce-
rent leges *tr.* e ut] καὶ μὴν καὶ, uel coniecerim 8 fortuite *LCPe*
aliqui] ex *Graecis* conieci, aliquid *codd* e 9 in legum—perduraret]
τῶν ἐμμενόντων τοῖς νόμοις προδόνησεν 10 Molon nos] moloninos *LBC*
moloninos *P* mollonus nos *R* Molomnos e fortasse Molonis nos scripseris
11 recepimus e alii *LBP* (corr. *B*²) de deo, neque] *transposui*,
neque de deo *codd* e 12 patiuntur *R* 13 eligerunt *C* elegetur *P*
14 Graecorum] rerum *codd* e ex Ἑλλήνων emendauī 15 etiam]
om. R cautissimi] εὐδοκίμωτατοι 16 peregrinis *B* peregrinum *R*
peregrinus *P* expellebant *** corruptionem] lacunam statuo ex codice
archetypo oriundam, ξενηλασίας ποιούμενοι διτελοῦν καὶ τοῖς αὐτῶν ἀπο-
δημεῖν πολίταις οὐκ ἐπέτρεπον, διαφθοράν

tionem extra leges ex utroque metuentes. illorum igitur citius 260
saeuitiam poterit quilibet arguere, qui nulli neque conuersa-
tionis neque cohabitationis suae participium exhibebant. nos 261
autem aliorum quidem res zelari non sinit, participari uero
5 cupientes quae sunt nostra libenter suscipimus; quod utique
reor indicium magnanimitatis atque clementiae.

XXXVII. Sed desino iam de Lacedaemoniis amplius dispu- 262
tare; Athenienses uero, qui communem esse suam gloriantur
omnibus ciuitatem, quomodo de his rebus habuerint Apollo-
10 nius ignorauit; hi namque uel uerbum solummodo praeter
illorum legem de diis loquentes ineuitabiliter punierunt. cuius 263
etenim rei gratia Socrates est mortuus? non enim hostibus
tradidit ciuitatem neque templa uastauit, sed quia noua
iuramenta iurauit et quoddam daemonium sibi significasse
15 referebat seorsum ludens, sicuti quidam dicunt, propter haec
ueneni poculo morte multatus est. insuper etiam corrumpere 264
iuuenes eum accusator aiebat et conuersationem patriae
legesque contemnere. et Socrates quidem ciuis Atheniensis
huiusmodi tormenta sustinuit, Anaxagoras autem Clazomenius 265
20 fuit et quia existimantibus Atheniensibus solem esse deum

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 extra] *περὶ, aut παρὰ habuit interpres in suo exemplari, aut circa
conicies seuiciam cicius tr. C, iustum ordinem postea indicauit* 2 sae-
uitiam] *scientiam R* quilibet poterit *tr. B* qualibet *R* nulli—
suae] *in ras. B* 3 cohabitationis *R* partipium *B* principium *R*
4 res] *in ras. B* rer *L* non sinit] *corruptum puto, οὐκ ἀξιούμεν, for-
tasse nolumus scribendum est* 5 quod] *quo LBP* 7 de Lacedaemo-
niis] *lacedaemonii R* 9 omnibus] *abest a Graecis* habuerunt *R*
10 ignorauit] *R* ignorari *LBeCP* hi namque] *ἔτι A* uel] *de R*
uerbum] *emendauit, uerbo codd e* 12 rei, i *in ras. B* re *L* so-
cratis *LB* 13 traditur *R* 14 iuramenta] *R* iumenta (*ra s. uers. add.
L⁴*) *LBCPe* sibi] *om. e* significans se *codd e* 15 seorsum
ludens] *i. e. διὰ παιζῶν, ἢ διαπαιζῶν A (vñ Δία παιζῶν Niese)* prop-
per *L* hoc *e* 16 mulctatus *RCe* 17 cum *R* 18 contemnere]
ἔτι: προῆγεν αὐτοὺς καταφρονεῖν ciues *LP* 19 anaxogoras *B* Cla-
zomenius] *clahomen eius L (clazomeneius s. L⁴) cla zomen eius uel cla-
zomeneius BRCPe* 20 et quia] *ἀλλ' ἔτι*

- ille eum insensatum et ignitum asseruit, paucorum sententia
 266 morte damnatus est. et aduersus Diagoram Melium talentum
 decreuerunt, si quis occideret eum, quoniam eorum mysteria
 deridere ferebatur, Protagoras autem, nisi cito fugisset, com-
 prehensus occideretur, eo quod dubium de diis Athenienses
 267 conscripsisse putabant. quid oportet mirari, si circa uiros
 fide dignos talia gessisse noscuntur, qui neque mulieribus
 pepercerunt? nunc enim sacerdotem quandam, quoniam eam
 quidam accusauit peregrinos colere deos, occiderunt. puto
 autem erat hoc apud eos decretum <et> aduersus eos, qui
 peregrinum introducerent deum, supplicium mortis inferebatur.
 268 igitur qui tali lege utebantur palam est, eo quod aliorum
 non crederent esse deos; non enim, si crederent, aliquibus
 269 inuiderent quasi quiddam maius habentibus. Scythae uero
 caedibus congaudentes humanis et paululum differentes a 15

LBR, CPPa, e. — A, ed. pr.

1 insensatum] *μυδρόν* (*μύλον* A) ignitum] *ex διάπυρον conieci*, igno-
 tum *codd e* sentēptia (*p erasit ipse*) B paucorum sententia] *παρ'*
ὀλέγας φήφους diagoramelum LBeP dyagoramellium R Melium]
μηλίσσι A talentum Be in L loco secundi a est rasura 3 decre-
 uerant R occiderit e 4 ferebantur R Protagoras] phitagoras LP
 pitagoras B pythagoras R pithagoras C 5 Athenienses] atheniensibus R
 et ex corr. L³ atheniensium e 6 conscripsisse] *γράφαι*, eum scripsisse
 conicio putabant] C putabatur LBR eP quid—11 inferebatur] *per hos*
uersus Pa collatus est quod P 7 tale ex talia corr. C noscantur e
 8 nunc enim] nonne R *νῦν γάρ* A *νῦν μὲν* ed. pr., quod recte Lobeck,
Aglaoph. p. 667 et H. Weil, les Hermocypides etc. Paris. 1891 p. 6 not.
 1 in *Νῖνον γάρ* emendarunt cf. *Demosth. ed. Blass XIX, 281 XXXIX,*
 2 XL, 9 quandam LBe (in marg. add. B: alii quandam) quandam
 uel Pa eum Pe 9 quidem P occiderunt—eos] *om. Le* ceci-
 dere P puto] *i. e. νομίζω; νόμῳ* A 10 decretum] *i. e. κεκλευσμένον;*
κεκωλυμένον ed. pr. *κέκαλομμένον* A et aduersus] aduersus *codd e*, et
 ex Graecis petiui 13 non enim—habentibus] *interpres non intellexit*
Graeca: οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς πλειόνων ἀπολαύειν (ἀπολαβεῖν habuisse uidetur)
 crederent <esse> R 14 quidam BRCP habentibus] *sequuntur in*
Graecis: τὰ μὲν οὖν Ἀθηναίων ἐχέτω καλῶς Scythae] R sit hē LBPC
 sichis e 15 differente R

bestiis arbitrantur tamen sua mysteria oportere esse custodienda
et Anacharsium sapientia mirabilem apud Graecos aduenientem
interemerunt, quoniam uidebatur Graecorum deorum ad eos
uenisse plenissimus, multos autem apud Persas quilibet in-
5 ueniet etiam pro eadem causa tormentis affectos. sed palam 270
est, quoniam Apollonius Persarum legibus congaudebat illos-
que mirabatur, quippe cum Graeci eorum fortitudinem sint
experti atque concordiam unanimatis, quam habuere de diis,
hanc scilicet [fortitudinem], quam in templis eorum concre-
10 matis habuerunt***. is etiam omnium studiorum imitator exitit
Persicorum uxoribus alienis contumelias faciens filiosque con-
cidens. apud nos autem mors decreta est, si quis uel inratio- 271
nabili animali hoc modo noceat; et ab his legibus nos abducere
neque timor potuit praepotentium potestatum neque zelus
15 eorum, qui apud alios honorantur; sed neque fortitudinem ideo 272
exercemus, ut bella auaritia causa suscipiamus, sed ut legum
iura seruemus, et dum alia detrimenta taliter sustineamus, si
qui nos de legibus mouere temptauerint, tunc etiam ultra

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 arbitrantur C mysteria] abest a Graecis oporteri R-rent 1 m. P
2 anacharsium R anacharsium CP Anacharsim e sapientiam R adue-
nientem] ἐπανελθόντα πρὸς αὐτοὺς 3 interemerunt C deorum] i. e.
θεῶν; ἐθῶν A ad eos] hoc loco ab Graecis abest 4 Persas] ex
persos corr. P 5 affectus R 6 cumgaudebat R 7 mirabar R
fortitudine LP fortitudinie (ie in is ipse corr.) B sint experti]
om. e 8 unanimatis L diis] ex deis corr. L¹ 9 fortitudinem]
spurium iudico; abest enim a Graecis et a librario quodam addi-
tum esse uidetur, qui textum lacunosum interpretis corrigere studuit
10 habuerunt] sequuntur in Graecis: τῆς ἀνδρείας δὲ δουλεῖσαι παρὰ μι-
κρὸν ἐλθόντες quae omisisse uidetur librarius is] his R studiorum
omnium tr. e 11 Persicorum] per P 12 uel] om. B inrationabiliā
mali LP inrationabilia mali C irrationabilia mala B 13 nos] non e
14 praepotentium potestatum] τῶν κρατησάντων 15 honoratur LBR
17 iure R detrimenta taliter] dubitanter scripsi, detrimentaliter LBCP
tormenta taliter R ἐλαττώσεις πρῶως; taliter] litis e. mite uel mitius ego
leniter conic. Nicse sustineamus] suscipiamus R 18 qui] quis R
legibus <nos> R temptauerit R temptauerunt P etiam] om. P

- uirtutem rebellare contendimus et usque ad calamitates nouis-
 273 simas perduramus. cur itaque nos zelemur alienas leges, cum
 eas neque a legislatoribus suis seruatas esse uideamus? uel
 quomodo Lacedaemonii non erant de impermixta sui conuer-
 satione reprehendendi et de despectu pariter nuptiarum? Iliaci
 uero et Thebaei coitum impudentem et extra naturam olim
 274 in masculos agebant, et optime atque utiliter facere se puta-
 bant. haec ergo cum ipsi omnino rebus effugerent, etiam suis
 275 legibus miscuerunt; quod tantum aliquando ualuit apud Grae-
 cos, ut etiam diis suis masculorum concubitum applicarent. 1
 itaque denique germanorum nuptias rettulerunt, huiusmodi
 satisfactionem rerum incongruarum et extra naturam pro libi-
 dine componentes.
 276 XXXVIII. Desino nunc de suppliciis dicere et quantas ab
 initio praebuerint plurimi legislatores absolutiones malignis 1
 hominibus, in adulterio quidem <dam>num pecuniarum, in cor-
 ruptione autem etiam nuptias sancientes. quantas autem occa-
 siones contineant de abnegatione pietatis, examinare longis-
 simum est. iam enim apud plurimos olim meditatio facta est

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

2 itaque] tanquam *R* zelemus *e* alienas] *om.* *e* 3 suis] satis *R*
 5 de despectu] *ex* δλιγωρίας *conieci*, de defectu *LBR* defectu *C* de-
 fectu *P* Iliaci] *Sobius quem propter codices sequor* mili^aci (a s. *L*²)
L miliaci *BC* miliati *P* hyliaci *R* Vliaci *e* Ἡλείοι, *interpres* fortasse iliei
uel iliaci *scripsit* 6 thibei *LB* tybaei *R* tibeī *P* thybei *e* cūitum
L cuitum *B* uitium *R* couitum *P* impudentem] impudenter *R* ἀνέδρην
 (in *m.* γρ καὶ ἀναίδρην) *A* 7 utiliter] uiriliter *C* 8 haec ergo—10 Grae-
 cos ut] *Iosephi sententiam propter codicis sui menda non perspicies*
ipse sibi finxit aliqua interpres haec] *om.* *e* omnino] μὴ παντάπασιν
 effugerent] *Niese*²; efficerent *codd* afficerent *De* πεφεύγασιν οὐχ ὁμολο-
 γοῦσιν 9 miscuerunt] ἀπομύνονται *A* ἀπόμνονται *Niese* 10 amplicarent
LB aplicarent *CP* 11 ita *CP* 12 et extra naturam pro libidine] καὶ
 παρὰ φύσιν ἡδονῶν 15 praebuerunt *R* 16 damnum] *emend. Guenther*,
 nā *LBCP om. Re* 17 quantas—19 longissimum est] ὥσας καὶ περὶ τῆς
 ἀσεβείας προφάσεις περιέχουσιν ἀρνήσεως εἰ καὶ τις ἐπιχειρήσειεν ἐξετάζειν *A*
 19 plurimus *R* olim] *abest a Graecis*

transgrediendi leges, quod non agitur apud nos, quando propter 277
 eas et diuitiis et ciuitatibus et bonis aliis priuati sumus, lex
 autem apud nos seruatur usque ad mortem, nullusque Iudae-
 orum neque sic procul abeat ex prouincia uel regem quamuis
 5 acerbum sic metuit, ut ultra illum legis uideatur timere prae-
 ceptum. igitur si propter uirtutem legum taliter apud eos 278
 sumus, concedant quoniam potentissimas leges habemus, si
 uero circa prauas nos leges iudicant perdurare, quid ipsi iustis-
 sime non patiantur meliores non custodientes opere sancti-
 10 ones? quia igitur longinquitas temporis uerissima creditur 279
 omnium esse probatio, hanc ego testem faciam uirtutis legis-
 latoris nostri et opinionis, quam ille de deo contradidit. nam
 cum sit infinitum tempus, si quis eum comparet aliorum
 legislatorum aetatibus, hunc ultra omnes inueniet.
 15 XXXIX. A nobis itaque declaratae sunt leges et cunctis 280
 aliis semper hominibus zelum sui potius praebuerunt. primi 281
 quippe Graecorum ad faciem quidem iura patria conseruabant,

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 quando] ἄλλα καὶ propter eas] *addid. interpres* 2 ciuitatibus]
 ciuitatibus aliis (aliis *mox delete*) B alii R priuati sumus] priua-
 tissimus P 3 usque ad mortem] ἀθάνατος nullusque] nulliusque
 LBP nullius uero e 4 sic] *coniec.* si *codd e* οὕτως *ed. pr.* οὕθ' ὥς A
 habeat BRCP ex prouincia] *scripsi*, et prouinciam *codd e* uel
 regem] R ubregem L uberem B ut regem CP ob regem (D)e οὕτε . . .
 δεσπότην quamuis] quam e 5 acerbum LBCPe sic] sicut C sit P
 metuit] φοβηθήσεται, metuet *conicio* ut] *om.* LBCe illum] *om.* B
 ut ultra illum] ὥς μὴ πρὸ ἐκείνου 6 legum] *post eos tr.* B 8 leges
 nos *tr.* R ipsi] *scripsi*, ipsius *codd e*, αὐτοὶ iustissime] iustis me
 LBPe iustitie R 9 opere] *i. e.* ἔργῳ, abest a Graecis sanctiones]
ed. Mediol. 1513, sancionis LBRe sanctionis C(D) santonis P 11 ergo
 R faciem (a s. L²) L uirtutem ReC 13 eum comparet] com-
 peret eum R 14 hunc ultra B 15 declaratae sunt] *i. e.* διελέχθησαν,
 διελέχθησαν A declareate B 16 hominibus semper *tr.* B 17 Grae-
 corum] ἡgraecorum B παρὰ τοῖς Ἑλλήσι φιλοσοφῆσαντες ficiem P qui-
 dem] qui de BP(D)e patria] *scripsi*, patri LBRe patrie C petri P
 coseruabant B

ipsis autem rebus philosophiaeque tractatu illa secuti sunt
 de deo similia sapientes humilitateque uitae communionem
 282 inter alterutros edocentes. sed etiam populis olim multus fuit
 zelus nostrae maxima pietate culturae. non est itaque ciuitas
 Graecorum nec ullus quisquam barbarus nec una gens, ubi 5
 septimanae in qua uacamus consuetudo minime discurrit atque
 ieiunia et candelaborum incendia; sed etiam ciborum apud
 283 nos sollemnia plurima apud multos iugiter obseruare. conan-
 tur insuper imitari etiam concordiam, quam nos inter alter-
 utros optinemus, et rerum participari suarum et operum dile- 10
 ctionem in artibus et perdurationem necessitatum habere pro
 284 legibus. illud enim mirabilius est, quia praeter impulsorem
 huius obseruationis ipsa per se lex homines ita ualuit obligare
 et, quemadmodum deus in uniuerso mundo consistit, ita lex
 per cunctos homines ambulauit. unusquisque enim, si suam 15
 regionem domumque conspicit, his quae dicuntur a me, resul-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 philosophiae quae LPe illa] ἐκείνων sicuti R sunt, unt in
 r. B 2 humilitateque—edocentes] i. e. εὐτέλει· δὲ βίου τὴν πρὸς ἀλλή-
 λους κοινωνίαν διδάσκοντες, A: εὐτέλειαν δὲ βίου καὶ τὴν κτῆ, ex quibus for-
 tasse humilitatemque uitae et communionem—edocentes emendaueris
 humilitateque] utilitatemque R 3 sed etiam] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ po-
 pulis] plurimis R uultus R 4 nostrae—culturae] non sana esse
 uidentur maxime a E i. e. maxime a fortasse recte non] ex Graecis
 conieci, nomen codd e ciuitas] ex Graecis restitui pietas codd e
 5 ullus] om. B 6 uocamus B consuetudo] ἔθος ed. pr. ἔθνος A
 7 etiam] et R 8 sollemnia] οὐ νενομισμένων A, sollemnium conicio
 obseruare] codd e, archetypi librarius a uerbo conatur pendere fecit,
 quae scriperit interpretes ipse pro certo affirmari nequit, sed obseruantur
 uel obseruatio est extitisse haud improbabiler conieceris, παρατηρηται
 9 Imitari B inter] in R 10 participari] ἀνάδοσιν dilectionem]
 om. R 11 perduratione P 12 est] om. R praeter—obseruationis]
 χωρὶς τοῦ τῆς ἡδονῆς ἐπαγωγῆς οὐ δελεαστός A impulsione R 13 hu-
 ius] i. e. ταύτης, τοῦ τῆς A obseruationis] ἡδονῆς, oblectationis conicio
 14 in] om. R uniuersos L 15 homines] om. (D)e si] om. RP
 16 his] iis R quae—cessabit] ex Graecis restitui, quae discuntur
 amarus ultra recessauit codd quae discuntur Homerus recessauit (D)ẽ
 τοὺς ὅπ' ἐμοῦ λεγομένοις οὐκ ἀπιστήσῃ.

- tare cessabit. oportet igitur cunctorum hominum malitiam 285
 reprehendere: aut enim uolunt nos isti aliena et praua iura
 ante propria et meliora zelari, aut certe, si hoc uolunt, qui-
 escant nobis per inuidiam accusationes ingerere. non enim 286
 pro cuiuslibet maliuolentia defendimus hanc causam, sed
 nostrum honoramus legislatorem atque credimus quae ab illo
 prophetata de deo sunt. denique nisi intellegeremus ipsi uir-
 tutem legum, numquam magna sapere super his tantus populus
 zelatur.
- 10 XL. Sed de legibus quidem et de republica nostra certis- 287
 simam feci rationem in his, quae de antiquitate conscripsi;
 nunc autem eorum memini quantum necessarium fuit, neque
 aliorum uituperare iura neque nostra laudare proponens, sed
 hoc agens, ut de nobis iniuste conscribentes et contra ipsam
 15 ueritatem impudentissime contendentes arguerem. arbitror 288
 itaque per hanc conscriptionem abundanter me quae promisi
 complerem. denique in principio demonstraui genus accusatorum
 esse recentissimum atque nouum et multos ueterum in con-

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 malitiam—aliena] *interpres uertisse uidetur haec: καταγνώναι πονη-
 ρίαν, ἐθέλουσι οὖν ἢ τὰλλότρια, praebet uero A: καταγνόναι πονηρίαν ἐθε-
 λούσιον, εἴτ' ἀλλότρια (εἰ τὰλλότρια corr. Niese)* 2 uolunt] uoluit P
 3 aut—quiescant] ἐπιτεθυμήκασιν ἢ παύσασθαι nolunt C 4ingere R
 non enim—6 legislatorem] *interpres Graeca non intellexit: οὐδὲ γὰρ
 ἐπιφθόνου τινὸς ἀντιποιούμεθα πράγματος τὸν αὐτῶν τιμῶντες νομοθέτην*
 5 cuiuslibet] ciuilibus R 7 propheta B sunt de deo tr. B intel-
 ligeremus BRCPe 8 numquam—9 zelatur] *interpres Graeca non intel-
 lexit: ἀπάντων (πάντως coni. Niese) ἂν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ζηλούντων
 μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτοῖς προήχθημεν* 9 zelaretur R fortasse recte 11 fecit
 P rationem] παραδόσιν i. e. traditionem his] iis R quae de]
 quidem P de] ex R conscripti L 13 proponens] proposui R
 προδόμενος ed. pr. προςδόμενος A 14 nobis] nostris R 16 me quae]
 neque R 17 denique—18 multos] *aut corrupta uertit interpres aut
 non intellexit Graeca: καὶ γὰρ ἀρχαιότητι προὑπάρχον ἐπέδειξα τὸ γένος,
 τῶν κατηγορῶν ὅτι νεώτατον ἐστὶ εἰρηκῶτων καὶ γὰρ καὶ πολλὰς; nam γένος
 cum uerbis τῶν κατηγορῶν coniuncto reliqua prorsus aliter conformauit*
 18 recentissimum] certissimum e nouum atque recentissimum tr. R
 uentrum R

- scriptionibus suis memoriam habentium nostri ex illis testes
 289 exhibui. dixerunt itaque Aegyptios fuisse progenitores nostros,
 et ostensum est, quia in Aegyptum uenerunt aliunde. deinde
 sunt mentiti, quoniam exinde propter cladem corporis sint ex-
 pulsus, et apparuit, quoniam uoluntate et magnitudine forti- 5
 290 tudinis ad propria sunt reuersi. alii uero tamquam nequissimo
 uiro legislatori nostro derogare contendunt; cuius uirtuti du-
 dum quidem deus ipse, post illum uero tempus longissimum
 perhibet testimonium.
- 291 XLI. De legibus autem loqui ampliori sermone non fuit 10
 opus. ipsae namque per semet ipsas apparuerunt piae et
 uerissimam habentes intentionem et non ad humanum odium,
 sed ad rerum communionem potius inuitantes, iniquitatis ini-
 micae cultricesque iustitiae, segnitiam et multas expensas
 procul abicientes, sufficientiam et amorem laboris erudientes, 15
 292 bellum causa auaritiae nescientes, fortes autem pro se populos
 esse praeparantes, ad supplicia retribuenda semper ineuitabiles,
 uerbis nequaquam circumueniri possibiles, praeparationes sem-
 per operibus exequentes. haec enim nos semper opera mani-
 293 festiora litteris exhibemus. quapropter ego confidens dico, quia 20
 multarum atque meliorum rerum nos potius quam alii prae-
 ceptores sumus. quid enim intranscensibili pietate melius est?

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 nostris *L* ex illis testes exhibui] *lacunosa transtulit interpres*,
 παρέσχομεν μάρτυρας ἐκείνων ὅτι μηδεὶς ἐστὶ διαβεβαιουμένων 3 et] δ'
 uenerunt] *R* uenerint *LBCP* abunde *R* 5 et] *om. P et abest*
a Graecis 6 sunt] sint *e* 8 quidem deus ipse] *emendauit Niese*, quid
 ipse *codd e*, μὲν ὁ θεὸς tempus uero *tr. e* longissimum, *lōn in*
ras. B 10 autem] *abest a Graecis* 11 piae—intentionem] οὐκ ἀσε-
 βειαν μὲν, εὐσεβειαν δ' ἀληθεστάτην διδάσκοντες 13 iniquitates *LBP* ini-
 quitatum *e* 14 segnitiam] *R* segnitiae *LB* segnitia est *CP* ἀργίαν
 15 laboris et amorem *tr. R* populos] populo (*D*) *e* abest *a Graecis*
 17 esse] *om. C, ante populo tr. e* preporantes *R* tribuenda *P*
 18 praeparationes] *i. e* παρασκευάς, παρασκευαίς (*scilic. λόγων*) *A* 19 haec
 ...opera] ταῦτα 20 ego] *g i. e.* ergo *B* 26 quam alii] τοῖς ἄλλοις
parum recte uertit interpres

quid iustius, quam legibus oboedire? quid utilius, quam in 294
 alterutros unanimes esse et neque in calamitatibus ab inuicem
 secedere, neque tempore felicitatum per iniurias discrepare, sed
 in bello quidem mortem contemnere, in pace uero artibus aut
 5 agri culturae uacare et semper et ubique credere deum re-
 spicere et solum omnia gubernare? haec igitur si quidem 295
 apud alios aut scripta sunt primitus aut seruata, firmiorem
 debemus nos gratiam illis tamquam eorum facti discipuli,
 <si> uero [nequaquam primitus extiterunt] his praecipue nos
 10 utentes agnoscimur et primam eorum inuentionem nostram
 fuisse declaramus, Apiones [igitur] et Molones et quicumque
 mendacii derogatione congaudent conuicti procul abscedant.
 tibi autem, Epaphrodite, ueritatem maxime diligenti et per te 296
 similia nosse de nostro genere cogitantibus hic libellus con-
 15 scriptus esse dinoscitur.

LBR, CP, e. — A, ed. pr.

1 quid iustius] *om. R* quid] ἢ τί 3 recedere *LBRe* secedere
C setedere *P* tempore felicitatum] tempore felici tantum *C* ἐν εὐτο-
 χίαις iniuria *R* 5 uocare *L* et semper—6 gubernare] πάντα δὲ
 καὶ πανταχοῦ πεπεῖσθαι τὸν θεὸν ἐποπτεύοντα διέπειν 6 haec—quidem]
 ταῦτ' εἰ *ed. pr.* ταυτὶ *A* 7 primitus] πρῶτων *A* πρότερον *Dindorf* pri-
 metus (e *ex i corr.*) *P* firmiorem] ἰ. e. βεβαιότεραν, βεβαιότερον (*ad*
 ἐφυλάσθην *iungendum*) *A* 9 si] *ex Graecis inser. Sobijs, abest a codd*
et e nequaquam—extiterunt] *pro glossemate secludenda esse puto*
 extiterunt] *om. C* his] *scilicet moribus supra enarratis, abest a*
Graecis praecipue] μάλιστα πάντων 10 cognoscimur *e* inuentionem
P 11 declaramus] ἐπεδείξαμεν igitur] μὲν, *deleuerim* mollo-
 nos *R* 12 conuicti procul abscedant] ἐξεληλέγχθωσαν coniuncti *e*
 abscedant *L* abscedant *P* 13 epafrodite *LBCEP* diligenti] s. B¹
 per te] parte *R* 14 nosse] *om. R* cogitantibus] τοὺς . . . βουλευ-
 σαμένους *A* τοῖς . . . βουλευσαμένοις *ed. pr.* τοῖς . . . βουλευομένοις *em. Niese*
 hic] τοῦτο καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ scriptus *R* 15 dignoscitur *RCe*
Subscriptio: EXPLICIT LIBER SCDS FLAVII IOSEPPHI DE V;TV-
 STATE IUDEORVM *LCr* EXPLICIT LIB. II. FLAVII IOSEPHI DE
 UETUSTATE IUDEORUM *B* codex uniuersae iudaicae antiquitatis optimis
 auspiciis finitur *R* Explicit capitulum primum | Explicit liber uigesimus
 tercius Flauii Iosephi contra apollonium molonem et lisimachum :: :: ::

Incipit liber uigesimus quartus flauii Iosephi | captiuitatis Iudaice ☩ ☩ ☩
C Explicit liber II. | Incipit liber primus captiuitatis iudaice Iosephy |
de uetustate iudeorum. Et sunt libri VII | Prologus: P Finis. Deo gra-
tias. amen Co In D et e sequuntur haec: Diui Hieronimi elogium. Hie-
ronimus ad magnum oratorem urbis Romae. Iosephus antiquitatem appro-
bans Iudaici populi duos libros scripsit contra Appionem Alexandrinum
grammaticum et tanta saecularium profert testimonia ut michi miraculum
subeat quomodo uir Hebreus ab infantia sacris litteris eruditus cunctam
Graecorum bibliothecam euoluerit. Finis.
